111E JAARGANG — NO.: 221 ZATERDAG 24 SEPTEMBER 1994

AMIGOE

Tekorten overheden:

Emslev Kromp

Amerikaanse MP patrouilleert op straat

Clinton: VS-troepen Haïti op goede weg

CHICAGO - President Bill Clinton meent dat de Amerikaanse militairen op de goede weg zijn om het militaire bewind in Haïti in het gareel te dwingen en in het Caribische land een vreedzame situatie te vestigen. "De situatie is er al rustiger en vrediger dan bij het begin van onze interventie", zei Clinton vrijdag op een bijeenkomst van de Democratische Partij in Chicago. Inmiddels heeft het overleg in de Haïtiaanse hoofdstad ertoe geleid dat de Amerikaanse Militaire Politie zijn eigen patrouilles in Port-au-Prince uitvoert.

De Amerikaanse president sprak vrijdag voor het eerst sinds de interventie van de Amerikaanse militairen met de verdreven Haïtiaanse president Jean-Bertrand Aristide. Volgens een medewerker van het Witte Huis heeft de president in het telefonisch gesprek van een kwartier Aristide op de hoogte gebracht van de acties van de Amerikaanse militairen. Hij bezwoer de verdreven president nauw met de Amerikanen samen te werken.

De Amerikaanse MP zal vanaf maandag in zo'n tien politiebureauspermanentaanwezig zijn. Zonodig zal zij tussenbeide komen, als de Haïtiaanse politie burgers mishandelt, zo heeft kolonel Mike Sullivan, hoofd van het contingent van de Militaire Politie in het Caribische land, meegedeeld. Hij sprak vrijdag voor de tweede keer in twee dagen met het hoofd van de Haïtiaanse politie, Joseph Michel François. "Onze regels stellen onze mannen in staat tussen beide te komen en wij zullen dat doen", zei Sullivan na het gesprek.

De Amerikaanse MP is gisteren (vrijdag) met 750 man begonnen met patrouilles in Port-au-Prince, de hoofdstad van Haïti. Dat heeft woordvoerder kolonel Barry Willey van de Amerikaanse troepen in Haïti, bekendgemaakt. De Amerikanen voelden zich genoodzaakt tot eigen patrouilles, omdat de Haïtiaanse politie, die volgens het akkoord tussen juntaleider Raoul Cedras en de Amerikaanse oud-president Jimmy Carter de orde in Haïti moet handhaven, voor de ogen van de wereldpers met buitensporig geweld optrad tegen de eigen bevolking.

De Amerikaanse troepen, die voorlopig alleen maar in Port-au-Prince en de op een na grootste stad, Cap Haïtien, present zijn, bereiden ondertussen hun aanwezigheid in het hele land voor. Verkenningsmissies werden gestuurd naar Jacmel en naar Gonaïves waar op 1 januari 1804 de onafhankelijkheid van Haïti werd geproclameerd.

PARLEMENT

De Amerikaanse minister van Defensie, William Perry, deelde in Washington mee dat inmiddels meer dan tienduizend Amerikaanse militairen op Haïti zijn gestationeerd. Dat aantal moet in het kader van de operatie 'Steun Democratie' nog oplopen tot vijftienduizend.

De Amerikaanse ambassade in Haïti probeert onder-

vervolg op pag. 12

Pinatubo in Filipijnen weer actief

BACOLOR - Bacolor in de Filipijnen is een min of meer verlaten stad nadat de Pinatubo-vulkaan weer eens tot actie is overgegaan en een laag van tien voet hoog aan lava en rommel over het stadje uitstortte. Dit gebeurde toen de bewoners lagen te slapen. Zij werden gewekt door het denderende geluid van de muur van sissende modder welke omlaag kwam. De moddermuur ging door twee steden heen. Achttien doden heeft men geborgen en zeven mensen worden nog vermist. De schade heeft men nog niet kunnen schatten.

(AFP-satellietfoto)

Treinreizigers bellen niet eens de politie

Bende Duitse Skinheads gooit Afrikaan uit rijdende trein

BERLIJN — Duitse skinheads hebben vlakbij Berlijn een Afrikaanse asielzoeker uit een rijdende trein gegooid. De 25-jarige Ghanees Martin Agyare, die zaterdag bewusteloos en levensgevaarlijk gewond naast het spoor is aangetroffen, was pas later in staat zijn verhaal te vertellen.

Een been van de man is gedeeltelijk geamputeerd. Daarnaast liep hij een schedelbreuk op en steekwonden die met een mes zijn toegebracht. Het Openbaar Ministerie in Neuruppin heeft een onderzoek ingesteld wegens poging tot moord en verzoekt getuigen van het incident zich te melden. Volgens Agyare zagen ongeveer vijftien mensen in de trein dat de skinheads hem aanvielen, maar stak niemand een hand uit. Niemand nam ook de moeite de politie te waarschuwen. Agyare heeft voor de Duitse televisie gezegd het proces tegen de aanvallers in Duitsland te willen afwachten, maar daarna naar zijn geboorteland terug te keren.

Eerder deze week viel een bende skinheads in Berlijn met ijzeren staven een groep Vietnamese sigarettenverkopers aan. Sinds de Duitse hereniging in 1990 hebben skinheads en andere rechtsextremisten ten minste dertig Afrikanen en andere buitenlanders vermoord.

Bij het voormalige concentratiekamp Sachsenhausen hebben neo-nazi's de derde aanslag binnen één maand gepleegd. Zij verscheurden in de tentoonstelling ter nagedachtenis van de holocaust één foto en bekladden een andere met een obscene uitdrukking. Bij verschillende incidenten eerder deze maand was al brand gesticht in Sachsenhausen en riepen neo-nazi's de nazi-leuzen. In augustus troffen de autoriteiten bij het kamp hakenkruisen aan.

LIMA - Het Peruaanse leger heeft de afgelopen week 42 aanhangers van de Maoïstische guerrilla-organisatie Sendero Luminoso (Lichtend pad) gedood.

Chefstaf Nicolas de Bari Hermoza zei dat veertien opstandelingen zijn gearresteerd en dat twee militairen gewond zijn geraakt bij acties tegen Sendero Luminoso in de jungle van de Huallaga-vallei in het noordoosten van Peru.

Oorlogsdoden keren terug naar Italië

MOSKOU - Een Italiaanse priester zegent de kisten met de stoffelijke resten van Italiaanse soldaten die tijdens de Tweede Wereldoorlog in de toenmalige Sovjetunie om het leven zijn gekomen. In totaal zouden er toen 1350 Italianen zo de dood hebben gevonden in de SU. Tijdens de zegening stond een erewacht opgesteld van Russische soldaten op de Kubinka-luchtmachtbasis op vijftig kilometer van Moskou. De kisten met de stoffelijke resten worden overgevlogen naar Italië.

(AFP-satellietfoto)

Voorstel Koninklijke Marine:

Hervorming dienstplicht: zwaarder en meer opleiding

WILLEMSTAD — De Koninklijke marine heeft een opleidingsplan opge-[illegible] Antilliaanse [illegible] plan ligt de nadruk op het bieden van eenbetertoekomstperspectief aan dienstplichtigen na het verlaten van de militaire dienst. Naast een verzwaarde militaire vorming zullen dienstplichtigen in de toekomst diverse vakopleidingen kunnen volgen.

Afgelopen donderdag is het plan aangeboden aan premier Pourier. Deze kreeg een uitgebreide toelichting van de werkgroep Toekomstplan Antilliaanse militie. De werkgroep heeft onder meer op Martinique een onderzoek uitgevoerd naar een Frans project, het 'Regiment Service Militaire Adapté' (RSMA). Dit project beoogt nagenoeg dezelfde doelstellingen als het Antilliaanse opleidingsplan.

De opleidingen die in de dienst gevolgd kunnen worden, zullen voortdurend worden afgestemd op de vraag van de arbeidsmarkt van de Nederlandse Antillen. Het zal daarbij voornamelijk gaan om opleidingen in de horeca- en bewakingssector, alsmede de bouw- en transportsector. Daarnaast zullen de voormalige dienstplichtigen rechtstreeks toegang kunnen krijgen tot een aantal bedrijfsopleidingen in Nederland en de Nederlandse Antillen.

Zoals bekend blijft de dienstplicht op de Nederlandse Antillen gehandhaafd, terwijl in Nederland de opkomstplicht in 1998 wordt afgeschaft. De dienstplicht op de Antillen is evenwel een wassen neus: wie niet op de oproep reageert of op dat moment in het buitenland woont (bij voorbeeld voor studie) heeft niets te vrezen. Antillianen die in Nederland wel dienstplichtig zijn, maar na hun studie vertrekken uit Nederland, worden hier niet meer opgeroepen.

NAPA

DEZE WEEK

* GEZAGHEBBER Wilsoe neemt afscheid. Sinds 1988 heeft hij vanuit het Bestuurskantoor als burgervader geregeerd over Curaçao. Voor zover de politici dat toelieten natuurlijk. Hennie Harinck had deze week een gesprek met de 51-jarige 'Kadè' die vertelt over zijn ervaringen als 'gezag' pag. 1

* ZESTIEN jaar is Aaron Peller de rabbi geweest van de joodse gemeenschap op Curaçao. De sympathieke 46-jarige man uit Philadelphia wil nu met zijn schoonbroer bier gaan brouwen in Texas. Een interview met Bart Pasman op pag. 3

* HET AUTEURSRECHT in de Nederlandse Antillen is een onderwerp dat de laatste jaren grote belangstelling geniet bij de lokale artiesten. Zij willen bescherming van hun geestelijk goed, maar vooral erkenning voor hun individuele verdiensten op creatief gebied. Een reportage van Ieteke Witteveen op pag. 7

* DE NASPA wil de fotografie in het algemeen maar vooral de kunstfotografie bevorderen. Middels cursussen en exposities probeert deze organisatie die nu 25 leden telt, vooral de jongeren over te halen om te gaan fotograferen. Nel Casimiri sprak met Otto Zalm en Hubert Maria over hun hobby. pag. 9

* VERDER IN ÑAPA de rubrieken Buitenland, Onderwijs anders bekeken, Impressies, Wat woorden ons zeggen, Kook mee met May, Dieet en voeding, Boeken, Kerk en Wereld, Filatelie, Natuurlijk beter worden en de wekelijkse Kruiswoordpuzzel.

ÑAPA wordt wekelijks gratis bezorgd aan Amigoe-abonnees en is in de losse verkoop verkrijgbaar met de zaterdagkrant voor het totaalbedrag van een gulden.

Regenwoud-miljoenen voor vliegtuigen gebruikt

Milieubeweging mag tegen Suharto proces beginnen

JAKARTA — Milieugroeperingen in Indonesië hebben vrijdag onverwacht van een administratieve rechtbank te horen gekregen dat zij toestemming hebben een proces te beginnen tegen president Suharto.

Zij beschuldigen het staatshoofd er van zo'n 23 miljoen gulden, die was bedoeld voor het behoud van het tropisch regenwoud, te hebben aangewend voor steun aan een door de staat beheerd bedrijf dat vliegtuigen bouwt. De aanklacht, die eerder achter gesloten deuren werd behandeld, zal 13 oktober in een open zitting worden ingediend. "Het is alsof ik droom. We hadden niet het idee zo ver te komen", aldus een coördinator van één van de milieugroepen. "We hebben bereikt wat we wilden. En dat is dat de kwestie publiekelijk wordt besproken. Nu kan iedereen horen waarom dit is gebeurd."

Suharto verplichtte in juni per decreet het ministerie van Bosbouw een rentevrije lening te geven aan IPTN, dat lijnvliegtuigen wil maken.

De Wereldbank en internationale milieugroepen bekritiseren Indonesië voor het op grove wijze vernietigen van zijn eigen regenwoud, na Brazilië het grootste ter wereld.

In Londen:

Zwarte jongere in brand gestoken

LONDEN - Een groep blanken heeft in Londen een zwarte jongeman in brand gestoken omdat hij met een blank meisje uitging.

Zij hadden hun slachtoffer, de twintig-jarige Mark Glasgow, eerst met benzine overgoten. Glasgow is in het ziekenhuis opgenomen. Een tiende van zijn lichaamsoppervlak is verbrand. De politie heeft het slachtoffer vrijdag ondervraagd.

Oslo steunt Claes bij NAVO-kandidatuur

OSLO - Noorwegen heeft vrijdag bekendgemaakt dat het zijn voormalige minister van Buitenlandse zaken Thorvald Stoltenberg niet kandidaat stelt voor de functie van secretaris-generaal van de NAVO. Men steunt de kandidatuur van de Belg Claes. Deze is nagenoeg zeker van zijn nieuwe baan.

Woordvoerder Ingvard Havnen van het ministerie van Buitenlandse zaken deelde mee dat zijn land de kandidatuur van de Belg Willy Claes voor de opvolging van de overleden Manfred Worner steunt. Volgens Havnen had Noorwegen andere NAVO-leden gepolst over een eventuele kandidatuur van de 63-jarige Stoltenberg en was het tot de conclusie gekomen dat Claes meer steun geniet. Stoltenberg verwierf internationale bekendheid toen hij in april 1993 Cyrus Vance opvolgde als VN-bemiddelaar in Joegoslavie. Claes is nu zeker van steun van alle NAVO-landen op één na.

Meer politie, cellen, rechtshandhaving

Den Haag trekt extra geld uit voor veiligheid van burgerij

DEN HAAG — Er komt volgend jaar een extra bedrag van honderd miljoen gulden beschikbaar voor meer 'blauw op straat': agenten, gevangeniscellen en de rechtshandhaving. Minister-president Wim Kok heeft de Tweede Kamer daarin haar zin gegeven.

Volgend voorjaar moet het kabinet nog bekijken of die honderd miljoen slechts een 'voorschot' kan zijn op de 400 miljoen die gedurende de hele kabinetsperiode voor deze zaken is uitgetrokken, of dat er genoeg geld is om de honderd miljoen een extraatje te laten zijn.

Kok deed zijn toezegging gisteren, op de tweede dag van de Algemene Beschouwingen over de begroting van volgend jaar, schootvoetend. "Het is nog erg vroeg om conclusies te trekken. De Miljoenennota is niet voor niets zo voorzichtig geschreven".

Niettemin liet Kok merken zich niet voluit tegen de wens van de Kamer te zullen verzetten. Zowel PvdA als D66 had sterk aangedrongen op het extra geld. Kok waarschuwde voor te groot optimisme over het aantrekken van de economische groei. Deze groei levert voorlopig nog geen extra werkgelegenheid op.

Het voorstel van het CDA, om van de 420 miljoen aan bezuinigingen volgend jaar op de kinderbijslag 130 miljoen te schrappen en te vervangen door andere bezuinigingen, kreeg gisteren nauwelijks steun. PvdA en VVD veegden de vloer aan met de alternatieven die het CDA aandroeg. Het CDA kreeg wel de toezegging los van Kok, om nog eens te kijken naar de compensatie voor mensen met lage inkomens die door de bezuiniging op de kinderbijslag worden getroffen.

Het kabinet wil voor hen de bezuiniging ongedaan maken via de huursubsidie. CDA-fractievoorzitter Heerma: "Maar er zijn ook mensen met een eigen woning en een laag inkomen die getroffen worden. Het moet mogelijk zijn iets voor hen te doen". Kok zegde toe te bekijken of dit financieel mogelijk is.

Consul vraagt 'clearance' voor Theodor Roosevelt-schip

US-Navy verkiest Sint Maarten als thuishaven vliegdekschip

WILLEMSTAD/PHILIPSBURG — De nieuwe thuishaven van de Theodor Roosevelt, een vliegdekschip van de US-Navy met 5500 mariniers aan boord, wordt hoogstwaarschijnlijk Sint Maarten. Dat kan worden afgeleid uit de diplomatieke 'clearance' van de Amerikaanse consul die aan de gouverneur is voorgelegd. Daarin wordt toestemming gevraagd om van 22 tot 25 november te mogen aanmeren op Sint Maarten.

Hoewel het bericht nog niet officieel kan worden bevestigd, kan volgens agent Anthony Veder de aanvraag voor toestemming om de haven van Sint Maarten binnen te mogen lopen worden begrepen als een keus voor het Bovenwindse eiland als thuishaven. Woordvoerder Frank Douglas hoopt echter nog op 'de theoretische mogelijkheid dat men Sint Maarten uitprobeert'. "Maar ik kan me voorstellen dat de US-Navy de afstand Puerto Rico-Curaçao als een bezwaar ziet. De werkelijke motieven zullen we overigens waarschijnlijk niet te horen krijgen."

Voor zover bekend waren drie eilanden in de race om het vliegdekschip. Curaçao heeft haar offerte eind juli de deur uit gedaan na een tip van CPA-directeur Jacky Voges, die had ontdekt dat Sint Maarten bezig was de 'order' in de wacht te slepen. Hij schakelde Anthony Veder, de agent voor de Amerikaanse marine in. Commercieel directeur Douglas voerde vervolgens gesprekken met de overheid om te bekijken of Curaçao de benodigde infrastructuur zou kunnen bieden. Zo was al met het ABC-busbedrijf bekeken hoe het vervoer van de mariniers naar de stad geregeld kon worden.

Met de keus voor Sint Maarten loopt Curaçao een inkomstenbron van naar schatting 16 miljoen gulden mis. De 5500 mariniers spenderen immers harde dollars tijdens hun *rest and recreate* periode in de thuishaven. Ook het cateren en bunkeren zou voor de nodige economische bedrijvigheid zorgen. Het vliegdekschip zou drie tot vier maal per jaar voor een periode van enkele dagen aanmeren.

Douglas spreekt van een tegenvaller. "Ik ben ervan overtuigd dat wij heel goed berekend zijn op de komst van de mariniers. Dat hebben we in het verleden al meermalen bewezen."

"Twee organisaties niet wenselijk"

Orde van Advocaten niet blij met Jonge Balie

= Dennis Pikero =

WILLEMSTAD — Er lijken donkere wolken boven de advocatuur op Curaçao te hangen. De kans is zelfs groot dat er een breuk komt. Dat bleek uit de reactie van verschillende advocaten de afgelopen week in de wandelgangen van het gerechtsgebouw. Sinds de Orde van Advocaten twee weken geleden publiekelijk verklaarde niet echt blij te zijn met de oprichting van de advocatenvereniging de Jonge Balie, zijn de verhoudingen tussen de Orde en de Balie wat verslechterd.

[illegible] drie nieuwe rechters door het Hof van Justitie van de Nederlandse Antillen en Aruba op 10 september jongstleden, refereerde de Orde van Advocaten publiekelijk aan de Jonge Balie. De Orde betreurt de oprichting van de belangenorganisatie voor jonge advocaten.

Naar de mening van de Orde, onder leiding van deken Ernst Soliana, bestaan er nu twee organisaties die zich inzetten voor de belangen van de advocaten op Curaçao. De Orde is de mening toegedaan dat dat niet wenselijk is. De deken wenste dan ook op korte termijn een gesprek met het bestuur van de Jonge Balie. Gesproken zou worden over de diverse programmapunten van beide organisaties en hoe die uitgevoerd zouden moeten worden.

Naar nu blijkt is een mogelijke splitsing binnen de advocatuur op Curaçao niet uitgesloten. Uit gesprekken tussen advocaten in de wandelgangen van het gerechtsgebouw aan het Wilhelminaplein, bleek zelfs dat er een machtstrijd gaande is die reikt tot binnen de Orde van Advocaten.

Een grote groep Antillaanse (lees Curaçaose, red.) advocaten wil dat Soliana als deken aanblijft bij een volgende zittingsperiode. Een eveneens grote groep, voornamelijk jonge Nederlandse, juristen prefereert echter juist een nieuwe kandidaat als deken. Er moeten verkiezingen komen, want de zittingsperiode van de deken loopt binnenkort ten einde. Zowel de deken van de Orde van Advocaten als de bestuursleden van de Jonge Balie waren vanmorgen onbereikbaar voor commentaar.

Informatie voor donors Bloedbank

WILLEMSTAD — De bloedbank van het Rode Kruis organiseert op woensdag 5 oktober een bijeenkomst voor bloeddonors. Gesproken zal worden over de nieuwe ontwikkelingen en technieken in het bloedbankwezen. Sprekers zullen zijn dr Duits, medisch immunoloog, en subhoofd van het laboratorium van het Sint Elisabeth hospitaal. Verder zullen dr Cai Winkel, internist en hoofd van de bloedbank, en de heer Gonesh, verpleegkundig hoofd van de bloedbank, het woord voeren. De lezingen vinden plaats in het auditorium van het Sehos en duren van 19.30 uur tot 21.00 uur.

"Verdeling Solidariteitsfonds irreëel"

SER adviseert objectieve norm bij verdeelsleutel

WILLEMSTAD — De Sociaal Economische Raad vindt de huidige verdeling van het Solidariteitsfonds niet reëel. In dat fonds dragen de Antillen voor 55, Aruba voor 25 en Nederland voor 20 procent bij ter ondersteuning van de minder draagkrachtige eilanden. Naar de mening van de SER zou het Bruto Binnenlands Produkt een mogelijk objectievere verdeelsleutel bieden bij de verdeling.

Ook stelt de SER 'met klem' voor om een a-politieke organisatie te belasten met het beheer van het Solidariteitsfonds. Dat orgaan zou tevens belast kunnen worden met de controles op de uitvoering van de begrotingen.

De Raad doet haar aanbeveling in het rapport Financiële herstructurering van de Nederlandse Antillen (augustus 1994). Dat advies is op eigen initiatief van de SER uitgebracht.

Zoals bekend heeft premier Pourier er in gesprek met minister Voorhoeve al op gewezen dat het Solidariteitsfonds aanpassingen behoeft.

De Raad is verder van mening dat de vaste omvang van het fonds (21,8 miljoen per jaar, waarvan 14,8 voor Bonaire en 3,5 voor Saba en Sint Eustatius elk) moet worden herzien. "Het Fonds beoogt immers de tekorten van de definitieve begrotingen te dekken. Deze tekorten zijn echter per jaar verschillend. De omvang van het Fonds zou de som van de begrotingstekorten van de ontvangende eilandgebieden dienen te zijn."

In haar advies zegt de SER over de financiële herstructurering dat het Land toezicht uit dient te oefenen op de begrotingen van de kleine eilandgebieden.

Smakeloos

DE EEN ZIJN DOOD, is de ander zijn brood - dat oude spreekwoord werd deze week door Radio Paradise wel heel letterlijk opgevat. Het station loofde een etentje-voor-twee uit voor degene die de voor- en achternaam kon noemen van de Nederlander die deze week in Singapore zou worden opgehangen. Er waren nog mensen die aan dit smakeloze, onethische 'spelletje' meededen ook. En de winnaar? Die werd door het station bekend gemaakt onder begeleiding van het toepasselijke liedje *Hang down your head Tom Dooley*. Eet smakelijk en moge het u wel bekomen.

• • •

Rekening

KODELA DOET ZIJN best om het ons makkelijker te maken, zo meldt de electriciteits- en waterdistributeur in een grote advertentie deze week. Onder de kop 'Zo ziet uw nieuwe rekening er uit' geeft Kodela toelichting over de rubrieken en getallen op de nieuwe rekeningen. Lezen wij onder *saldo final* van de klant A.B. Quinfuera (over 28 dagen met een totaal verbruik van 98 kubieke meter water en kilowatt/uur stroom) het bedrag van 38,05. Als dat de nieuwe tarieven zijn, dan maakt Kodela het ons inderdaad wel heel makkelijk. Zo niet, dan willen wij niet naast A.B. Quinfuera wonen.

CAO Coca Cola en Boneco ondertekend

■WILLEMSTAD — *De nieuwe cao voor het Coca-Cola-personeel is een feit. Gisteren ondertekenden Luckman (midden) namens Coca-Cola, en Erwin Koense (rechts) van de vakbond Boneco, de overeenkomst. Minister Stanley Inderson (links) nam waar voor minister Jeffrey Corion.*

Milieubeweging: iedereen is belanghebbend

'Ontvankelijkheid bezwaarschriften EOP is beslissing eilandsraad'

WILLEMSTAD — Op het ontwerp van het Eilandelijk Ontwikkelingsplan zijn 435 bezwaarschriften ingediend. Onduidelijk is echter hoeveel daarvan ontvankelijk zullen worden verklaard. De milieuorganisatie Defensa Ambiental vindt dat zonder meer alle bezwaarschriften geaccepteerd moeten worden, maar de interpretatie van het begrip belanghebbende zal uiteindelijk door de eilandsraad moeten worden vastgesteld.

Defensa Ambiental vindt het ongeoorloofd als de afdeling Juridische Zaken, die zitting heeft in de hoorzittingscommissie die vanaf aanstaande maandag de indieners van bezwaarschriften zal horen, gaat uitmaken wie wel of niet in aanmerking komt als belanghebbende. "Als AJZ dat doet, dan moet dat door de eilandsraad worden weggestemd. Zij moeten beoordelen of een bestemmingswijziging van een gebied zoveel gevolgen heeft voor de bewoners van Curaçao, dat niet alleen de direct aanwonenden als belanghebbende moeten worden aangemerkt, maar iedereen. Het algemeen belang moet worden vastgesteld door de eilandsraad", aldus Lloyd Narain van *Defensa Ambiental*.

De procedure voor de hoorzittingen bevreemdt de milieuorganisatie. De leden van de eilandsraad, die uiteindelijk de beslissing gaan nemen, hebben geen zitting in de hoorzittingscommissie. Zij kunnen alleen als toehoorder aanwezig zijn, maar mogen niet direct vragen stellen aan de indieners van het bezwaarschrift. De hoorzittingscommissie, die fungeert als vertegenwoordiging van het Bestuurscollege, stelt vervolgens een advies op voor het Bestuurscollege, dat op haar beurt de eilandsraad adviseert. "Dit lijkt dan echt op een voorgekookt advies. Waar blijft de eigen inbreng van de eilandsraad?", zo vraagt Narain zich af.

Volgens Narain is het wenselijk als de eilandsraad haar eigen hoorzittingen organiseert.

De eilandsraad laat overigens überhaupt niets van zich horen, zo verwijt de milieubeweging de raadsleden. "We zijn nog door geen enkel raadslid benaderd om informatie. Een actievere inbreng van de raad is van wezenlijk belang voor een democratische procedure bij de vaststelling van het EOP."

Defensa Ambiental en Amigu di Tera zullen de komende week een veertigtal bezwaarschriften gaan toelichten voor de hoorzittingscommissie. Daartoe zijn zij gemachtigd door de indieners. De bezwaarschriften betreffen de bestemmingswijziging voor delen van Oostpunt en Siberie/Fontein.

Beklaagde scheldt rechter uit

Twee jaar celstraf voor beroving en mishandeling

WILLEMSTAD — Rechter mr Goossens kreeg vrijdagmiddag een reeks scheldwoorden naar zijn hoofd geslingerd, zelfs zijn moeder werd niet gespaard, toen hij de beklaagde J.N. veroordeelde tot twee jaar cel. De jonge verdachte werd door officier van justitie mr Harderwijk van twee strafbare feiten beschuldigd: een beroving op 8 april van dit jaar op een Peruaanse toerist en mishandeling van een gedetineerde in Strafinrichting Koraal Specht.

De beklaagde J.N. heeft samen met een ander een toerist in diens hotelkamer aangevallen. Slechts N. werd echter door het OM vervolgd.

Voor het gerecht verklaarde N. dat hij samen was met een tweede man, die hem naar het hotel in Otrobanda bracht. Hij trachte rechter Goossens te overtuigen dat hij niet wist dat die man, een zekere P., van plan was de toerist te gaan beroven.

Officier van justitie Harderwijk geloofde niets van het verhaal van de beklaagde. Harderwijk beschuldigde N. er tevens van op 13 november van het vorig jaar de gedetineerde M. met een scherp voorwerp te hebben mishandeld in het gezicht. De officier vond dat de beklaagde voor een langere tijd achter de tralies moet verdwijnen en eiste twee jaar celstraf.

Advocaat mr Hernandez baseerde zijn verdediging voornamelijk op de persoonlijke omstandigheden van N. Voor wat betreft de mishandeling in de strafinrichting, liet de raadsman twee gedetineerden als getuigen oproepen. Hun getuigenis bevatte echter geen nieuwe feiten over het voorval in de gevangenis.

Rechter Goossens achtte beroving en mishandeling bewezen en veroordeelde de beklaagde conform de eis van de officier van justitie. Bij het verlaten van de rechtszaal, schold de beklaagde zowel de officier van justitie als de rechter uit. Toen de rechter hem terugriep, barste de beklaagde pas echt los.

Het interesseerde hem naar eigen zeggen allemaal niet, zelfs niet wanneer de opgelegde twee jaren cel omgetoverd zou worden tot tien jaar, blies hij rechter Goossens toe. De rechter liet hem daarop afvoeren en schorste de zitting voor vijf minuten om tot zich te komen.

Lezing over basisvorming in onderwijs

WILLEMSTAD — In het kader van de Cola Debrotlezingen zal morgen een inleiding worden gegeven door drs Ed Veenstra over de 'basisvorming', die een grote verandering van het Nederlandse onderwijs betekent.

Deze nieuwe ontwikkeling, die reeds in veel Europese landen zijn beslag heeft gekregen, zal op termijn ook gevolgen kunnen hebben voor het Antilliaanse onderwijs. Antilliaanse jongeren, die elders willen doorstuderen, kunnen geconfronteerd worden met een aantal gewijzigde verwachtingen en eisen op het terrein van hun vaardigheden.

Van Velzen is lid van het 'Procesmanagementteam Basisvorming' in Nederland, die de communicatie en informatie over de basisvorming bevordert en de Nederlandse minister en staatssecretaris van Onderwijs adviseert. De lezing begint morgenochtend om 10.30 uur en vindt plaats in de aula van de UNA.

Minister Strauss naar Argentinië

WILLEMSTAD — Minister Edith Strauss-Marsera (Vrouwenzaken en Humanitaire Aangelegenheden) woont in Argentinië de zesde regionale ECLAC-conferentie bij over vrouw en ontwikkeling.

De delegatie van de Nederlandse Antillen zal de aanwezigheid van diverse organisaties van de Verenigde Naties benutten om reeds gemaakte afspraken te concretiseren. Een prioriteit betreft technische bijstand voor de opzet van een landelijk en inter-eilandelijk netwerk van vrouwenbureaus, zowel op particulier als overheidsniveau. Hiertoe maken dit keer ook afgevaardigden van de eilandelijke overheden deel uit van de Antilliaanse delegatie, aangevuld met een afvaardiging van het bureau Vrouwenzaken, het departement voor Ontwikkelingssamenwerking en het intereilandelijk comité voor Vrouwen en Ontwikkeling. Tijdens de conferentie wordt via workshops ervaring uitgewisseld over de stand van zaken met betrekking tot de positie van de vrouw.

Na kritiek ontbreken examenprogramma

BVO verweert zich met informatiecyclus

WILLEMSTAD — Naar aanleiding van de negatieve publiciteit zijn de zes scholen die een BVO-opleiding verzorgen overgegaan tot het organiseren van informatieavonden voor ouders en leerlingen. Circa 900 leerlingen moeten dit jaar examen afleggen, maar een examenprogramma is nog niet geformuleerd.

Een groep BVO-scholieren is hiertegen gisteren opnieuw in actie gekomen. Eerder hielden zij al een protestmars naar het Bestuurscollege. Het woord is aan de de schoolbesturen, die een examenprogramma moeten opstellen. Naar verluidt zal elk jaar een keuze gemaakt moeten worden uit de eindtermen. De leerstof die dit jaar geëxamineerd gaat worden, zal door de Inspectie van Onderwijs goedgekeurd moeten worden. Het examenprogramma is evenwel nog niet ingediend.

De Regina Pacis huishoudschool, een van de zes scholen die BVO-opleidingen verzorgt, heeft dit jaar circa zestig leerlingen in het examenjaar van de opleidingen Administratie en Verzorging. Directeur Roberto Augusta meent dat de informatieavond, die gisteren werd georganiseerd op de school, veel onrust bij ouders en leerlingen heeft weggenomen. "We hebben de bezorgdheid kunnen wegnemen over de erkenning van het BVO-diploma", aldus Augusta. Over de mogelijkheden die een BVO-diploma biedt om aan werk te komen, bestaat niet ten onrechte onduidelijkheid. Alhoewel het bedrijfsleven reeds een keer geïnformeerd is over dit nieuwe type onderwijs, zal de Kamer van Koophandel bedrijven benaderen over de arbeidsperspectieven van BVO-studenten.

De Jacques Ferrandi school heeft één examenklas voor het BVO, bestaande uit negen leerlingen. Onder de ouders en leerlingen bestaat volgens haar geen ongerustheid. "Er heeft na alle publiciteit nog niemand gebeld met vragen." Of de leerlingen dit schooljaar zonder problemen examen zullen kunnen doen, kon zij niet met zekerheid zeggen. "Wij zullen ons maximaal inzetten, maar er zijn onderdelen, zoals de wetgeving, die niet in onze handen liggen."

BVO-opleidingen worden verder verzorgd op de Nilda Pinto school, de Stella Maris school, de Koningin Julianaschool en de Ancilla Domini school.

Minister Dijkhoff (Onderwijs) zal de komende twee weken het examenprogramma voor het BVO onderzoeken op discrepanties met de huidige wetgeving voor het Ladvo. Dit jaar nog zal een Landsbesluit gereed komen, waarin het BVO een eigen wettelijk kader krijgt, zo verwacht de minister.

Centrale Bank trekt aan de bel:

Overheden moeten tekorten agressiever terugdringen

WILLEMSTAD — Centrale Bankdirecteur Emsley Tromp heeft deze week premier Pourier aangeraden niet te veel tijd te nemen voor het creëren van een maatschappelijk draagvlak voor te nemen maatregelen om het begrotingstekort terug te dringen. "Want hoe langer men wacht met het daadwerkelijk terugdringen van het tekort, hoe moeizamer het terugdringen wordt. Als er té lang wordt gewacht valt er bovendien niets meer te saneren, maar keert de wal het schip," aldus Tromp tijdens een ontmoeting met de pers gistermiddag. Het devies blijft: uitgaven omlaag, inkomsten omhoog. En snel.

Het gevoerde Nieuw Beleid en Era 2000 hebben nog geen positief effect op de betalingsbalans en het begrotongstekort. Er zijn meer maatregelen nodig, zo constateert de Centrale Bank aan de hand van de jongste cijfers over de Antilliaanse en eilandelijke economie. "Men is in de goede richting bezig, maar het tempo moet worden opgevoerd. Het begrotingstekort moet agressiever te lijf te worden gegaan."

Afgelopen week kregen de regering en de Staten uitleg over de financiële stand van zaken. Premier Pourier liet woensdag al doorschemeren op korte termijn met maatregelen te willen komen, maar eerst een maatschappelijk draagvlak daarvoor te willen creëren. Hoeveel tijd hij daarvoor wil nemen zei Pourier niet, maar wel wordt nog deze maand gepraat met de werkgevers- en werknemersorganisaties.

Ter verlaging van de uitgaven adviseert Tromp het opvolgen van de aanbevelingen van het Internationale Monetaire Fonds (IMF). Het IMF noemde in zijn advies van april ondermeer het jaarlijks verminderen van het ambtenarenapparaat met 1 procent (minder dan 100 mensen), het (deels) clusteren van eilands- en landsdiensten, het bevriezen van loonsverhogingen voor ambtenaren tot het niveau van de inflatie en het spreiden van de uitbetaling van de gelijktrekking van gehuwden/ongehuwdensalarissen over een periode van vijf jaar. Ook adviseerde het IMF de duur van marktbescherming voor lokale bedrijven te beperken en alleen voor bepaalde sectoren toe te staan.

Als middelen om de inkomsten te verhogen noemde Tromp ondermeer het invoeren van omzetbelasting (eventueel gepaard aan verlaging van bepaalde directe belastingen); het verhogen van accijnzen, invoerrechten en het percentage deviezenbelasting; de verkoop van Landsradio; en het verbeteren van het investeringsklimaat en de concurrentiepositie van de Antillen. Vooral belangrijk noemt Tromp het zoeken van een brede basis voor de verhoging van de inkomsten, ofwel: een combinatie van maatregelen. "Wélke maatregelen moeten worden genomen, is aan de regering om te beslissen. Die politieke keuze kunnen wij niet maken," aldus Tromp. "Wij leggen slechts voor hoe het zou kunnen."

ERNSTIG

De situatie is ernstig, maar hoe ernstig, kan Tromp niet aangeven. "Dat hangt af van het feit of de overheid maatregelen neemt of niet." Doorgaan in het huidige tempo van acties zal echter niet leiden tot het doel dat de regering zich gesteld heeft: een evenwichtige begroting in 1998. Integendeel zelfs, de situatie zal verslechteren. Tromp wees op de negatieve trend die zich al enkele jaren heeft ingezet: dalende deviezeninkomsten in de exportsector, stijgende deviezenuitvoer door verhoogde import (resultaat een onevenwichtige betalingsbalans), snel stijgende de overheidsuitgaven sinds 1992 (wegens de uitbetaling van de 14 procent indexering) waar onvoldoende inkomsten tegenover staan.

De overheidsinkomsten stegen wel tijdelijk snel door de inhaalslag van de belastingen, maar die inhaalslag is nu nagenoeg achter de rug. Een verdere stijging van de inkomsten zonder additionele maatregelen valt dus niet te verwachten.

Het financieren van het begrotingstekort op de kapitaalmarkt, zoals de overheid de laatste jaren doet, is in elk geval niet de juiste weg. Met name de Curaçaose overheid 'financiert' haar schulden door het niet betalen van van de Girodienst Curaçao, de Sociale Verzekerings Bank en het Ambtenaren Pensioenfonds (APNA). In acht jaar tijd stegen de schulden van de Curaçaose overheid van zo'n 120 miljoen naar 600 miljoen gulden. De schuld aan het APNA bedroeg in 1985 zo'n 50 miljoen gulden, in 1993 gestegen tot 300 miljoen. "Als we in dit tempo doorgaan komt de uitbetaling van de pensioenen in gevaar. Dan is die pot op zeker moment leeg," zo waarschuwt Tromp.

Buizensysteem maakt bank veiliger

■ WILLEMSTAD — In het filiaal van de Maduro & Curiel's Bank op Otrabanda is gisteren de buizenpost geïntroduceerd. Middels plastic buizen worden intern betalingsopdrachten verstuurd door de cassières. Elders in het gebouw wordt de buis met het benodigde geld gevuld en teruggestuurd. Cassières hebben op deze manier niet de beschikking over grote bedragen achter de toonbank. Het systeem is bedoeld ter vergroting van de veiligheid. Andere maatregelen die MCB reeds getroffen heeft zijn de introductie van kogelvrij glas, het zogenaamde dyepack en tijdsloten. Het buizensysteem wordt deze maand getest en mogelijk ingevoerd bij andere filialen van de bank.

Expositie van kindertekeningen

WILLEMSTAD — De jongerenafdeling van de Jaycees organiseert op 7, 8 en 9 oktober een expositie met tekeningen van leerlingen van de basisschool. Het ontwerp is hoe kinderen het gezinsleven zien. Alle basisscholen zijn uitgenodigd tekeningen in te zenden. De expositie is in het voormalige gebouw van La Aurora in de Wolkstraat.

COMMENTAAR

Executie

De executie van de Nederlander Johannes Van Damme in Singapore heeft de eeuwenoude discussie omtrent het al dan niet toepassen van de doodstraf opnieuw doen oplaaien.

Het is niet precies bekend hoe groot het percentage van de bevolking van onze eilanden is dat voorstander is van de doodstraf. Een onderzoek daarnaar is nooit gehouden. Bij een recente roofoverval, waarbij een lokale zakenman in koelen bloede werd doodgeschoten, gingen verontwaardigde stemmen op die de doodstraf voor de dader(s) eisten, maar die geluiden verstomden weer naarmate de tijd verstreek.

In Nederland, het land van de verdraagzaamheid en de kampioen in de strijd voor mensenrechten is, schrik niet, 43 procent voor herinvoering van de doodstraf. Dat blijkt uit cijfers van een onderzoek onlangs gepubliceerd in het Sociaal en Cultureel Rapport 1994.

Dit percentage lijkt onwaarschijnlijk hoog, maar in een land met een zo heterogene en liberaal denkende bevolking is dat niet zo, hoewel het wel zorgwekkend blijft in het licht van de toenemende verrechtsing.

In het NRC-Handelsblad wierp oud-hoogleraar staats- en bestuursrecht S. Couwenberg deze week de vraag op of de doodstraf op zich een verwerpelijke straf is. Hij komt tot de conclusie dat, uitgaande van de historische vergeldingsgedachte, de doodstraf zeer wel te rechtvaardigen is. Daarbij komt dat ook met cultuurverschillen en extreme omstandigheden rekening moet worden gehouden. In de jaren vlak na de Tweede Wereldoorlog bijvoorbeeld, vond men het heel gewoon dat de doodstraf werd geëist, uitgesproken en in een enkele gevallen ook uitgevoerd als vergelding voor oorlogsmisdaden gepleegd in Nederland. En ook de christelijke partijen, zowel de protestante als de katholieke waren het daarmee eens.

De vraag blijft echter of voor een vergrijp als de handel in verdovende middelen, hoe verwerpelijk die ook mag zijn, de meest ultieme sanctie in de vorm van de doodstraf moet worden toegepast. In Singapore, de meest 'cleane' staat in Zuid-Oost Azië meent men van wel. Wij vinden van niet. De doodstraf - die in de Nederlandse grondwet van 1983 (art.114) volledig werd afgeschaft - dient te worden gereserveerd als middel van vergelding in uiterst extreme misdrijven tegen de mensheid. En niet als afschrikmiddel voor delicten gepleegd door individuën waartegen wij ons kunnen beschermen door bijvoorbeeld levenslange opsluiting van de betrokkenen.

Richardson betreurt 'niet-zakelijke' reactie Horsford

Commissie Sociale Zaken adviseert nieuwe structuur, nieuwe functies

WILLEMSTAD — "Ik zou niet weten wat voor voordelen wij erbij zouden hebben om met Tilburg onder één hoedje te spelen, zoals de heer Horsford suggereert. Ik wist tot voor kort niet eens waar Tilburg lag, bij wijze van spreken. Jammer van zo'n verdraaide sfeertekening. Bovendien leidt het de aandacht af van de werkelijke issues. Het rapport over de dienst Sociale Zaken gaat niet specifiek over Horsford maar over een complexe organisatie die van cruciale betekenis is voor mensen met een laag inkomen."

DENNIS RICHARDSON

Dennis Richardson, voorzitter van de evaluatiecommissie Sociale Zaken, zegt geen gesprek over het evaluatierapport Sociale Zaken via de krant te willen voeren. "Dat is niet de juiste manier. Wij zullen het rapport toelichten als het Bestuurscollege daar om vraagt."

"Wij hebben geadviseerd om alle betrokkenen om commentaar op het rapport te vragen. Omdat er personen in het geding zijn hebben we tevens gevraagd zorgvuldigheid met het rapport te betrachten. Daarna willen we ons standpunt toelichten. En als blijkt dat we het bij het verkeerde eind hebben dan zullen we moedig genoeg zijn om dat toe te geven. Maar we verwachten dan wel een zakelijke benadering en geen sfeertekenende. Objectiviteit en balans in de discussie zijn belangrijk."

Dennis Richardson, sinds 15 september gezaghebber van Sint Maarten, vindt het jammer dat het hoofd van de dienst een 'niet-zakelijke sfeer' rondom het rapport heeft geschapen. Horsford schreef in een brief aan de commissie van de eilandsraad het opheffen van de dienst geen oplossing te vinden. Het diensthoofd staat het oude scenario voor ogen: het huidige management versterken. (De betreffende brief werd in een ochtendblad afgedrukt en voorzien van additioneel commentaar waarin Horsford één van de aanbevelingen - samenwerking met Tilburg - in een verdachtmakend daglicht plaatst.)

Losse flodders halen volgens Richardson, die naast Ivan de Windt en Sixto de Windt zitting heeft in de evaluatiecommissie, de gehele set van aanbevelingen uit elkaar. "Je kunt niet zomaar één zin uit het geheel tillen. Het rapport geeft een samenhangende set van aanbevelingen. Het is een stelsel van verbeteringen die we hebben opgesteld op grond van wat het personeel, het bestuur en de leidinggevenden ons gezegd hebben. Wij hebben uit alle hoeken en gaten klachten gehoord. Op grond daarvan hebben we naar eer en geweten aanbevelingen gedaan."

Het advies komt er volgens Richardson eigenlijk op neer dat er een geheel nieuwe organisatiestructuur vastgesteld dient te worden.

Er werden, zo vervolgt hij, zeer veel klachten gerapporteerd over voortrekken, bevoordeling en 'politieke bloedgroepen'. "Er is dus sprake van een diepgeworteld complex probleem. Daarom hebben we gemeend met een voorstel voor een nieuwe structuur te komen. Dat is overigens gebruikelijk bij dit soort ingrijpende reorganisaties."

Het klinkt nogal catastrofaal, het opheffen van de dienst, maar in feite wordt er niets anders mee bedoeld dan dat de oude dienst plaatsmaakt voor een nieuwe dienst, zegt hij. "Daar horen ook nieuwe functies bij. En om iedereen een gelijke kans te geven bij het refereren naar de nieuwe functies is een *pool* voorgesteld op basis van capaciteiten en ervaring en dergelijke", legt Richardson uit.

Dat komt volgens hem uitstekend tegemoet aan de klachten over bevoordeling van de een boven de ander. "We zijn het bovendien verplicht aan de mensen die zich uit de naad werken om de dienst draaiende te houden. Daar moeten we zuinig op zijn."

De evaluatiecommissie Sociale Zaken is eind maart van dit jaar ingesteld door gezaghebber Wilsoe. Dat gebeurde tijdens een openbare vergadering van de eilandsraad waarin het beleid van gedeputeerde van Sociale Zaken Bentoera aan de kaak werd gesteld.

De taakomschrijving behelste de voortgang van de reorganisatie nader te bekijken. Ook het intern functioneren, de geboden service aan de cliënten van de dienst en de technische bijstand uit Tilburg en Dongen zijn onderwerpen van evaluatie.

Het is aan het Bestuurscollege en de Raad om de aanbevelingen al dan niet op te volgen.

Familie-mis Groot Kwartier

WILLEMSTAD — Pastoor Ricardo van de pastorie Groot Kwartier nodigt alle gelovigen uit tot het bijwonen van een mis voor de familie. Deze mis vindt plaats in het kader van het Jaar van het Gezin en is morgen om 9.00 uur 's ochtends in 'La virgen del Carmen' te Groot Kwartier.

Hoorzittingen ontwerp-EOP

WILLEMSTAD — Een totaal van 125 personen en instanties heeft te kennen gegeven een toelichting te willen geven op het bezwaarschrift dat zij hebben ingediend tegen het ontwerp-EOP. Zij zullen van 26 september tot en met 3 oktober verschijnen voor de hoorzittingscommissie.

Per dag zijn er drie sessies, waarin de bezwaarschriften mondeling kunnen worden toegelicht. Deze sessies zijn van 9.00 tot 12.00 uur, van 14.00 tot 17.00 uur en van 19.00 tot 21.00 uur. Per bezwaarschrift is een spreektijd van 15 minuten bepaald. Degenen die het woord voeren namens een groep krijgen 30 minuten spreektijd. De hoorzittingen zijn voor het publiek toegankelijk en vinden plaats in de vergaderzaal van de Sport- en Ontspanningsvereniging Asiento te Rust en Burgh.

Kredietgevers nog onontgonnen terrein voor Centrale Bank

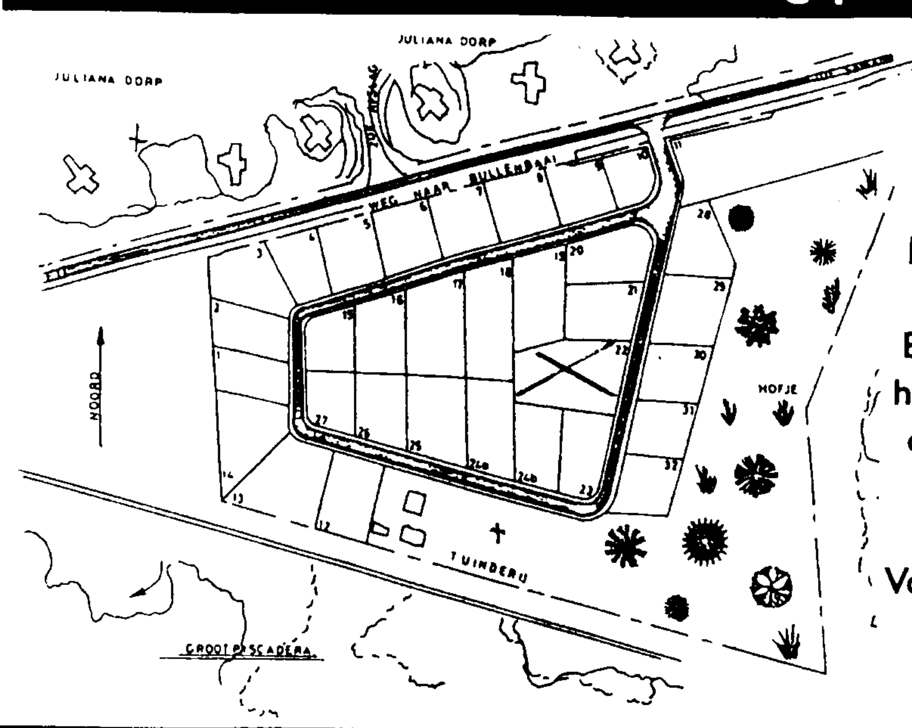
WILLEMSTAD — Niet alleen bon-kredietgevers, maar ook projectontwikkelaars zullen door de Centrale Bank in kaart gebracht gaan worden. De Centrale Bank kan momenteel door het ontbreken van gegevens geen toezicht houden op deze kredietverschaffers.

Zonder ontheffing van de Centrale Bank is het aan een ieder verboden kredieten aan het publiek te verstrekken. Begonnen wordt met de bonkredietgevers.

Volgens een onderzoek van Curconsult uit 1993 (Werk aan de winkel, eindrapport naar de detailhandelstructuur op Curaçao) accepteert ongeveer de helft van de winkeliers credit-cards, bonnen en betalen op afbetaling. Volgens dit onderzoek zouden bonnen een kleine 10 procent van de omzet uitmaken.

De Centrale Bank komt voor bonnen op zo'n 35 procent van de omzet, maar denkt dat dat percentage in werkelijkheid nog hoger ligt. De schatting dat er jaarlijks voor zo'n 80 miljoen gulden 'op de bon' wordt gekocht, is dan ook aan de voorzichtige kant, aldus Centrale Bankdirecteur Emsley Tromp. Van alle winkels die de Centrale Bank had aangeschreven voor informatie hebben er slechts 24 gereageerd, dus wetenschappelijk zijn de gegevens niet. Wel lijken vooral meubels en kleding (47 en 45 procent) met bonnen te worden gekocht.

Bon-kredietgevers dienen zich voor 15 oktober bij de Centrale Bank te hebben gemeld voor de aanvraag van een ontheffing.

VACATURE

Ons bedrijf heeft plaats voor een:

DIRECTIE SECRETARESSE

die aan de volgende eisen dient te voldoen

- Minimale opleiding M.A.O., H.A.V.O., V.W.O.
- Minimaal 3 jaar ervaring
- Kennis en ervaring met computer o.a. W.P. 5.2/6.1, Lotus

Gelieve Uw solicitatiebrief met C.V. voor 30 september 1994 te sturen naar Amigoe di Aruba, P.O.Box 323, onder brief nr. 1759-sec.

LANDSCAPING UNLIMITED

Fantastic Gardens

De Directie van Landscaping Unlimited & Fantastic Gardens maakt hierbij bekend dat

dhr. J. (Sjaak) Knot

m.i.v. 16 september 1994 niet meer in dienst is van ons bedrijf en als zodanig niet bevoegd is om namens Landscaping Unlimited & Fantastic Gardens te handelen.

Klanten die klachten hebben over werkzaamheden in uitvoering en tot nu toe door dhr. Knot zijn behandeld kunnen contact opnemen met dhrn. Dennis Ecury-Saponara of Frank Geerman, telefonisch bereikbaar gedurende kantooruren onder de nummers 32650 of 35040.

Oranjestad, september 1994

Directie Landscaping Unlimited & Fantastic Gardens.

SPECIALE AANBIEDING VOOR ONZE TROUWE KLANTEN!

Afl. 12.50 Afl. 16.- Afl. 12.50

Spaar je Heinz Babyfood etiketten & BABY COINS

SAVE YOUR BABY COIN · HEINZ

Vooraf aangegeven ... onvangen!

Voor meer informatie ...

MEDEDELING

01-04-5127-kpa

Het Water- en Energiebedrijf Aruba (W.E.B.) N.V. gaat onderhoudswerkzaamheden uitvoeren in onze electriciteitsinstallaties. Voor een efficiente uitvoering is het noodzakelijk dat ELMAR veranderingen aanbrengt in zijn distributienet. Dientengevolge zal ELMAR de electriciteitsvoorziening onderbreken.

Dit op:

[redacted]

... 's morgens voor 10 minuten en 12 uur 's middags voor 10 minuten.

... verzoekt ... voor ...

NIEUW OP ARUBA

Pool Paradise

YOUR SWIMMING POOL ...

MOOIE ZWEMBADEN VOOR INTERESSANTE PRIJZEN

Als u zin heeft, een eigen zwembad ... Wat een luxe voor zo weinig geld ... welkom in onze showroom waar ... in verschillende maten opgebouwd ... plaatsen, eenvoudig in onderhoud ... meeneembaar. Verder de top in ... voor gebruik in diverse kleuren en ... Pos Chiquito #47 in het Pepegange ... geopend maandag t/m zaterdag van ...

ELKE ZONDAG OPEN HUIS

... "concrete pools" naar eigen ... service en onderhoud ...

VOOR MEER INFO. T...

NOT EVERY DAY IS SUNDAY

Holiday Inn

Tropical Fruits · Shrimp ... · Smoked Salmon · All you can drink Champagne

Live Entertainment · Omelets made to order · Mimosas · Swiss Salad · Assorted Cheeses

All you can eat Fajita Bar · Calamari Salad · Tuna Salad · Fresh ... · BEEF WELLINGTON

Afl. 5.00 OFF

BRUNCH ... Marinas Restaurant

... 63600 ext. ...

ARUBA DAILY ENTERTAINMENT

CAFE ...

Wie wilt er morgen ... met Arjan meezingen ???

Tel.: 38526

Riunite

on ice...that's nice!

Voor iedere gelegenheid de drank bij uitstek

Mercurius Trading Co.

Fergusonstraat 11 ... Tel: 2...

MOONLIGHT GRILL

ATTENTIE!! ATTENTIE!! ATTENTIE!!

EDUCATIEVE KOMEDIE MUSICAL VOOR KINDEREN

"E HERENCIA" ("DE ERFENIS")

Gepresenteerd door: "Grupo Teatral Kibrahacha" onder leiding van: Carmen Herrera vergezeld van: Orquesta Juvenil o.l.v. Rose-Marie Provence

Datum: 7 - 8 - 9 oktober

Plaats: Cas di Cultura

Toegangsprijs: Afl. 10,-

Kaarten verkrijgbaar vanaf 19 september op enkele scholen, Boekhandel de Wit, Van Dorp en Marieka.

Onder toezicht van UNOCA

ME & MOM

Uitgebreid Assortiment · Ruime Parkeerplaats · Aantrekkelijke Prijzen

Wij zijn gespecialiseerd in positie kleding, lingerie, sportieve & vrijetijdskleding

En voor uw baby hebben wij schattige baby kleding, accessoires en andere cadeau artikelen.

Sun Plaza Building, L.G. Smith Blvd. # 160, Oranjestad, Tel: 38...

Aanstaande moeders kunnen dit coupon bij alle ... inleveren en meedoen in onze loterij

---

Eén droom ... iedere baby!

Maakt ook moeders leven gemakkelijker

Dit, en nog veel en veel meer ...

YOU MIGHT FEEL LIKE THIS AFTER OUR NEW SUNDAY BRUNCH!

Radisson

---

hubo

---

2 bathrooms

Washington 74-B

Near the Hotels and beaches

Wants to sell quickly

For info. tel. 6112 ext. 312

WAARSCHUWING

De marinierskazerne Savaneta maakt bekend dat op woensdag 28 september 1994 van 07.00 uur tot 22.00 uur een schietoefening wordt gehouden te VADIR ...

Er wordt geschoten met scherpe munitie op land-, en zeedoelen.

Het onveilig gebied aan landzijde wordt afgebakend met rode vlaggen, waarschuwingsborden en ... overdag met rode lantaarns. Het onveilig zeegebied bedraagt 4600 meter.

ARUBA
AGENDA

KANTOORUREN AMIGOE:
open van 08.30-12.00/14.30-17.30 uur; zaterdag gesloten.

TELEFOON:
24333. Voor **spoedgevallen** na kantoortijd: **21639, 22316 en 24508. Pageboy 127-0379.**

FAX: 22368.

BANKREKENINGNUMMER
10.815.445 Banco di Caribe.

POLITIE
11100 (centrale) en 11141 (informatie).

ALARMCENTRALE
115.

****

■ **ZOEKERTJES** verschijnen op dinsdag en vrijdag en kunnen iedere dag tussen 08.00-12.00/14.00-17.00 uur worden opgegeven; behalve op zaterdag. Alleen zoekertjes, die op maandag en donderdag vóór 10.00 uur binnen zijn, kunnen de dag daarop (dus dinsdag en vrijdag) verschijnen.

****

WACHTREGELING DOKTOREN
zondag+zaterdag van 17.00-18.00 uur: Oranjestad, Madiki, Tanki Flip, Noord, Tanki Leendert, Paradera en Sta. Cruz: dokter J. van Veen via Dr. Horacio Oduber Hospitaal (tel.: 74300) of via Alarmcentrum (115).
Pos Chiquito, Savaneta en San Nicolas: dokter E. Boderie via Centro Medico Dr. Rudi Engelbrecht (San Nicolas; tel.: 48833) of via Alarmcentrum (115).

****

BOTICA
(nachtdienst)
Pabao di Brug:
Santa Maria, Santa Cruz 52-D. Tel.: 35585.

****

VOOR BRANDGEVALLEN en ongelukken gelieve Alarmcentrale (**tel.: 115**) op te bellen.

****

CENTRO MEDICO CARABOBO
(Engelandstraat 7, tel.: 21777)
De wacht heeft dr. Lili G. Beke-Martinez, **tel.: 24696.**

****

STICHTING
WIT GELE KRUIS ARUBA
ZUIGELINGENBUREAU
Voor informatie in alle districten kan men van maandag t/m vrijdag tussen 11.00-12.00/15.30-16.30 uur bellen.
Openingstijden zuigelingenbureaus (volgens afspraak): Oranjestad (tel.: 23168): donderdag van 08.00-12.00 uur; Savaneta (tel.: 47020): donderdag van 08.00-12.00 uur; Noord (tel.: 73425): dinsdag van 08.00-12.00 uur; San Nicolas (tel.: 45906): dinsdag van 08.00-12.00 uur; Santa Cruz (tel.: 58288): dinsdag van 08.00-11.00 uur en woensdag van 08.0-12.00 uur; Dakota (tel.: 29008): woensdag van 08.00-12.00 uur; Braziel (tel.: 48301): dinsdag van 08.00-12.00 uur; Paradera (tel.: 25543): maandag van 08.00-12.00 uur.

****

ZWANGER? STICHTING CIZKA geeft informatie en brengt u in contact met leden die zwangerschapsbegeleiding, verloskundige hulp en kraamzorg bieden. **Bel 37687.**

****

HOME NURSING BUREAU ARUBA
Tel.: 34321.

****

INFORMATIECENTRUM KONINGIN WILHELMINA FONDS (voor de kankerbestrijding op Aruba)
Geopend van maandag t/m vrijdag van 08.30-11.30 uur - J.E. Irausquinplein 3 (juist achter de pastorie van Oranjestad).

****

NARCOTICS ANONYMOUS HELPLINE
Tel.: 38989 (24 uur per dag).

****

AIDS-HOTLINE
Vragen? Bel dan 23040/27352 tussen 07.30-12.00/13.00-16.30 uur.

****

FADA/PRIDE
(Van Walbeeckstraat 25, tel.: 32999)
Open van maandag tot en met vrijdag van 08.00-16.00 uur voor inlichtingen omtrent preventie alcohol/drugsmisbruik.

****

FUNDACION RESPETA MI
(stichting tegen seksuele misbruik van minderjarigen)
Tel.: 24433.

****

AMNESTY INTERNATIONAL ARUBA
P.O. Box 1029, **tel.: 27808/48124.**

****

DIERENARTSEN
P. Barendsen en T.J.M. Wools, **tel.: 21720.** Voor **spoedgevallen** buiten kantooruren **tel.: 115.**

****

BRIDGECLUB ARUBA ARIBA
(Tivoliclub, Wilhelminastraat 16)
Dinsdagavond om 19.30 uur speelavond. Voor opgave/informatie **tel.: 24953.**

****

PARKE TIRAKOCHI
(Kinderpark te Savaneta, achter kleuterschool Promé Paso)
geopend van maandag t/m zondag van 16.00-18.30 uur voor kinderen van 1-13 jaar.

****

NIEUW-APOSTOLISCHE KERK
(Goletstraat 5-A, Oranjestad)
Aanvangstijden van de diensten: **woensdag en zaterdag** om 19.00 uur.

****

FUNDACION DIABETICO ARUBANO
(J. Irausquinplein z/n, Oranjestad)
Voor informatie: **tel. 21215.**

****

TELEARUBA
ZATERDAG: 17.21 Movie: **Cimarron**; 19.47 Style With Elsa Klensch; 20.00 Nos cu Nos; 21.00 CNN News; 21.20 Movie: **Teahouse of August Moon**; 23.24 Sports Tonight; 24.00 Sluiting.

ZONDAG: 12.00 Cartoons; 13.00 Ripiti y Gana; 13.30 Religious Program: **Fatima**; 14.30 Musical; 14.50 Drag Race; 15.50 Studio Sport; 17.10 Movie: **Bachelor Paradise**; 10.00 Special: **MTV Awards**; 20.30 Movie: **Dirty Dingus McGee**; 22.00 Show-Time; 23.00 CNN News; 23.20 Sports Tonight; 24.00 Sluiting.

****

ZATERDAG
DIVERSEN
SPORT
VOETBAL **(Lifida):** 20.00 uur La Fama vs Riverplate - Guillermo Trinidadstadion.

****

Ex-minister: "Door Nederland toegezegd"
Rudy Croes wil tweede Orion op Aruba hebben

ORANJESTAD — Ex-minister van Justitie Rudy Croes spreekt in een brief aan de minister van Defensie/Antilliaanse en Arubaanse zaken zijn teleurstelling erover uit dat hij in Amigoe las dat een tweede Orion op Curaçao is aangekomen. Dit is in strijd met de gedane belofte dat een déconcentratie zou plaatsvinden en dat Aruba over een eigen Orion zou kunnen beschikken om in te zetten in de strijd tegen de drugs. Ex-minister Rudy Croes wijst erop dat de strijd hard en lang was om tot een kustwacht te komen voor Aruba ter bestrijding van drugsactiviteiten. De uit deze onderhandelingen voortvloeiende afspraken zijn gedeeltelijk nagekomen. Een en ander wordt reeds uitgevoerd in het kader van dit plan wat door Croes met grote voldoening wordt gevolgd. Helaas is zijn enthousiasme een kort leven beschoren na het lezen van een publicatie in Amigoe over de komst tweede Orion.

Croes wijst erop dat niet vergeten mag worden dat Aruba als trampoline in de internationale drugshandel wordt gebruikt. Bovendien moet niet uit het oog worden verloren dat de afstand tussen Curaçao en Aruba belangrijk groter is dan tussen Aruba en het Latijns-Amerikaanse continent, vooral als rekening wordt gehouden met de supersnelle boten die de drugshandelaren gebruiken om hun transporten te regelen.
Croes besluit zijn brief aan de Nederlandse bewindsman: 'als ex-minister van Justitie, die zich ten volle realiseerde dat Aruba de technische middelen daartoe niet heeft en zich ten volle heeft ingezet om dit doel te bereiken, is dit een niet te aanvaarden ontwikkeling en ik wens daarom ook met klem te protesteren tegen het feit dat gedane afspraken niet worden nagekomen. Ik wil daarom een dringend beroep op u doen om dit besluit te herzien in kader van de gedane afspraken en Aruba alsnog als station aan te wijzen voor genoemde Orion.

Afschrift van deze brief werd aan een groot aantal instanties gezonden onder meer naa de Eerste en Twee Kamer, de Gevolmachtigde ministers in Nederland en Washington, de Commandant Zeemacht Caribisch Gebied, de voorzitter Kustwacht Aruba, de directeur Interne Veiligheid, DOOV en DEA.

ZONDAG
DIVERSEN
SPORT
VOETBAL: **(Lifida):** 18.00 uur Dakota vs San Luis Deportivo - Guillermo Trinidadstadion.

GEWICHTHEFFEN: 10.00 uur kampioenschappen - Centro di Barrio Noord.

****

MAANDAG
DIVERSEN
BIJBELMUSEUM: geopend op elke werkdag van 10.00-12.00 uur en zondag van 11.00-12.00 uur in de protestantse kerk.

MUSEO HISTORIKO ARUBANO: openingstijden maandag t/m vrijdag van 09.00-12.00/16.00-19.00 uur; zaterdag van 09.00-12.00 uur.

BUREAU LEVENS-, GEZINS- EN HUWELIJKSMOEILIJKHEDEN (Layex Building, Wilhelminastraat 19): iedere werkdag van 07.30-12.00/13.00-16.30 uur (ook mogelijk afspraak te maken via tel.: 23145 0f 25111).

BEGELEIDINGSCENTRUM GEESTELIJK GEHANDICAPTEN 'MAN NA OBRA': elke maandag en donderdag van 09.00-12.30 uur gelegenheid om produkten te kopen in het oude gebouw van Bibito Pin, t/o protestantse kerk, Piedra Plat.

****

KERKDIENSTEN
BRAZIL: zon.: 09.00 en 19.00 uur.
DAKOTA: zat. 19.00 uur; zon.: 08.00 en 18.00 uur.
EMANUELKAPEL: zat.: 19.00 uur.
MADIKIKAPEL: zat.: 19.00 uur
NOORD: zat.: 19.00 uur; zon.: 07.30 en 18.00 uur.
ORANJESTAD: zat.: 19.00 uur; zon.: 06.30, 08.00, 10.00 en 19.00 uur.
PARADERA: zat.: 19.00 uur; zon.: 10.00 en 17.30 uur.
POS CHIQUITO: zon.: 08.00 uur.
SAN NICOLAS: zon.: 08.30 en 18.30 uur.
SANTA CRUZ: zat.: 19.00 uur; zon.: 06.30, 09.00 en 18.30 uur.
SAVANETA: zat.: 19.00 uur; zon.: 17.30 uur.
TANKI LEENDERT: zon.: 09.00 uur.

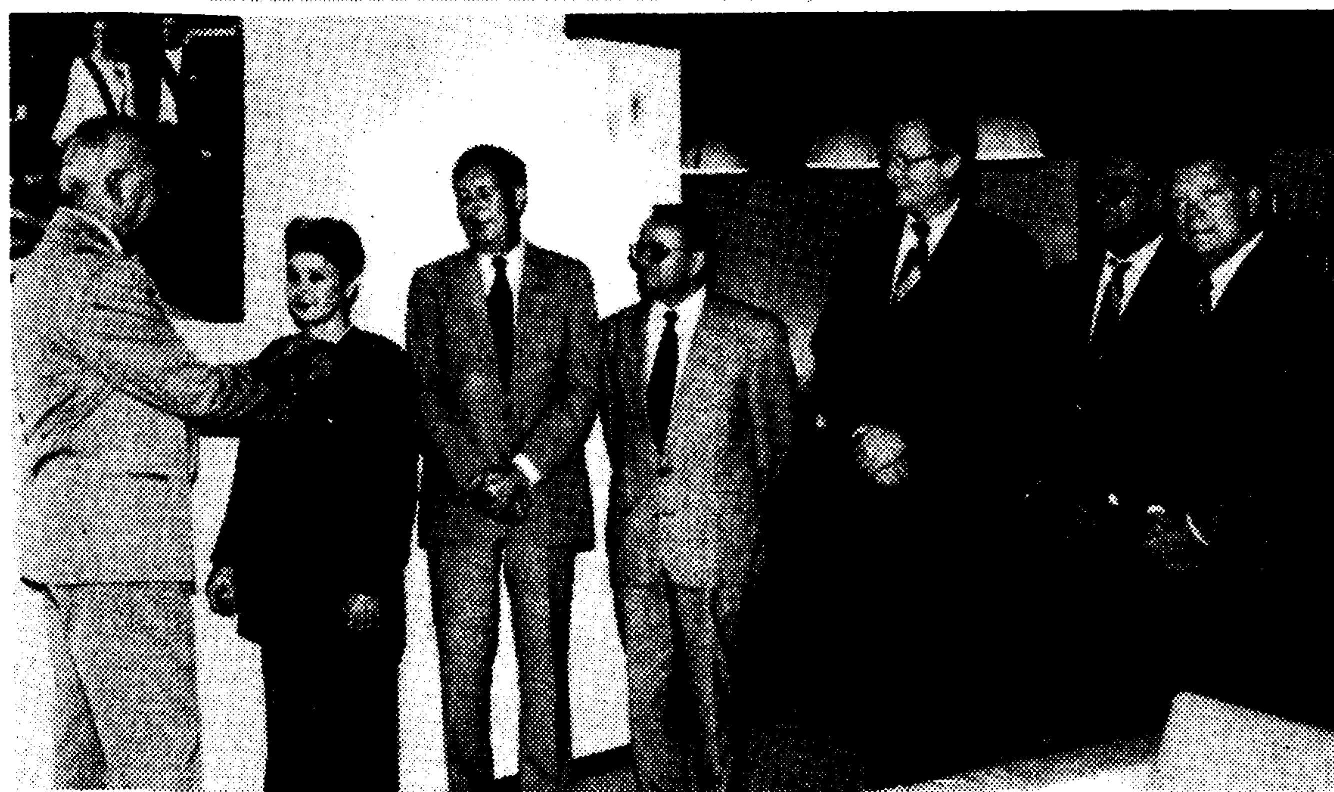
****

PROTESTANTSE KERKDIENSTEN
ORANJESTAD: 10.00 uur ds A. van den Doel (crèche en zondagsschool).
SEROE COLORADO: 08.30 uur ds A. van den Doel.
SAN NICOLAS: 09.00 uur ds. G.J. Dekker.
PIEDRA PLAT: 10.30 uur zondagsschool; 17.30 uur ds. G.J. Dekker.

****

MARINIERSKAZERNE SAVANETA
09.30 uur kerkdienst; voorgangers vlootaalmoezenier G. Jorissen en vlootpredikant D. Huurman (thema: *Wat koop je voo geloof?*) - kapel.

Rode Kruis delegatie bij gouverneur

■ *ORANJESTAD — Deze week ontving gouverneur a.i. mr Maximo Croes een delegatie van het Rode Kruis in verband met het afscheid van de voorzitter van het Nederlandse Rode Kruis, mr J.J. van der Weel. De scheidende voorzitter was vergezeld van Rode Kruis-vertegenwoordigers van de Nederlandse Antillen en Aruba, te weten dr P.Ackerman, Y.Z. Kraus, J.Baiz en mevrouw R.M.Wanopa. Tijdens het bezoek kreeg mevrouw Wanopa van de gouverneur de Aruba-speld opgespeld vanwege haar vele verdiensten voor het Rode Kruis-werk op Aruba.*

FITA workshops en evaluatie

ORANJESTAD — Elke middag vanaf 16.00 uur wordt er in de kleine zaal van het Cas di Cultura een theater workshop gehouden.

Maandag, dinsdag en woensdag verzorgt Franklin Dominguez uit de Dominicaanse Republiek de workshop 'Hoe theaterstukken te schrijven'. Deze workshop wordt in het Spaans gehouden. Donderdag brengt de Amerikaan Ron McEntyre Fender deze zelfde workshop in het Engels, terwijl vrijdag de Amerikaan Mort Clark 'Improvisaties' verzorgt. Deze workshop wordt ook in het Engels gegeven. Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met het kantoor van de FITA '94 in het Cas di Cultura om zich in te schrijven.
Verder wordt vanaf zondag 25 september elke morgen om 11.00 uur een evaluatie van de toneelstukken gehouden door de panelisten Franklin Dominguez, Ron McEntyre en Amy Lasten van Aruba. De voorstellingen van een avond tevoren worden dan qua stuk, qua optreden en het technische gedeelte in het bijzijn van de deelnemers geëvalueerd. Geïnteresseerden kunnen deze evaluaties ook bij te wonen in de kleine zaal van het Cas di Cultura.

SKOA vergadert met onderwijsminister

■ ORANJESTAD — *Minister van Welzijnszaken / Onderwijs mr Eddy Croes, vergaderde deze week met het het bestuur van de Stichting Katholiek Onderwijs Aruba(SKOA). De SKOA werd vertegenwoordigd door mevrouw R.Peterson en de heren E.Wever, S.Emerencia en E.Nicolaas. De minister uitte de wens te komen tot een goede relatie met het SKOA-bestuur door middel van geregelde vergaderingen. De SKOA overhandigde aan de minister een aantal punten ter behandeling in de eerstvolgende vergadering. De minister was vergezeld van zijn adviseur mr drs Piet Pronk, zijn coördinatrice mevrouw Mayra de Graaff-Robles, de directeur van de directie Onderwijs José Dañe en het statenlid Otti Olivieira, die het contact Staten-Onderwijswereld onderhoudt.*

Gewapende overval ALBO: een gewonde; buit 20 mille

ORANJESTAD — Omstreeks 16.00 uur werd gistermiddag een gewapende overval gemeld bij het ALBO-kantoor te Santa Martha. Toen de voorman Fransisco Lendering (36) met de betalingsrol van ruim 20.000 florin bij het kantoor aankwam werd hij overvallen door de Guyanese werknemer G.J.(25), die daarbij een vijftal schoten loste. Drie kogels kwamen in de benen van Lendering terecht, die in ernstige toestand naar het hospitaal werd gebracht. De dader is nog steeds voortvluchtig, de bestuurder van de vluchtauto meldde zich bij de politie.

Toen Lendering bij het ALBO-kantoor aankwam, werd hij verrast door G., die de betalingsrol met geld uit zijn hand rukte. Hij had in de mondi de komst van Lendering afgewacht. Hierbij kwam een gedeelte van het geld op de grond terecht. Met hoeveel geld de dader verdween in een vluchtauto van een vriend van hem moet nog worden vastgesteld, aangezien enige werknemers reeds hun loon hadden ontvangen. Hij dwong zijn vriend onder bedreiging om hem met zijn auto te helpen vluchten.
Lendering werd geraakt door drie van de vijf geloste schoten, waarbij een kogel door zijn knie ging. Hij werd met spoed naar het hospitaal gebracht, waar operatief werd ingegrepen.
Direct na het alarm kwam de politie met een groot aantal patrouilles in actie. De overvaller werd achtervolgd tot Tanki Leendert waar de vluchtauto werd terug gevonden, doch van de overvaller geen spoor. In de omgeving van Tanki Leendert, Ponton en Noord werd vergeefs naar hem gezocht.

Een algemene politie-oproep ging uit over de dader, die gezocht wordt vanwege poging tot moord/doodslag en gewapende overval. Hij wordt als zeer gevaarlijk omschreven en is in het bezit van een Magnum '38.

Statencommissie heeft aandacht voor jeugdzaken

ORANJESTAD — De Statencommissie belast met het algemeen welzijn, dat van het gezin, de jeugd en volksgezondheid, vergaderde deze week met vertegenwoordigers van de directie Sociale Zaken, ATHA, YMCA en Fundacion Pa Nos Muchanan over zaken die aandacht op korte termijn eisen.

Een van de motieven voor deze vergadering was dat de situatie van de opvang van kinderen na schooltijd een alarmerende koers neemt. De commissie-leden kregen de nodige inlichtingen over het wetsontwerp dat de kinderopvang regelt. Dit wetsontwerp kreeg vijf jaar geleden veel kritiek omdat de vereisten te duur beschouwd werden voor de verschillende speelscholen en crèches. Dit was de reden dat dit ontwerp al die tijd langszij bleef liggen zonder dat de problemen opgelost werden.
Het doel van de Statencommissie is om met de oplossing te komen alsmede een wetsontwerp te introduceren dat dichter ligt bij de financiële capaciteit van de personen die zich met kinderzorg bezighouden. De commissie zal er voor zorgen, dat verschillende cursussen worden gehouden voor de kinderbegeleidsters. Ook de kinder-opvangcentra, zo vindt de commissie, moeten voor de personen met een minimumloon te betalen zijn door een nieuwe regeling in te voeren. In de Statencommissie hebben zitting: Noris van Lis (OLA) als voorzitter, Glenda Margaretha, Modesto Ruiz, Otti Olivieira, ing Gabi Werleman (alle vier van de AVP). De 3 leden van de MEP-fractie weigerden deel te nemen, aldus een verklaring van voorzitter Van Lis.

Onduidelijkheid rond verkoop Beta

ORANJESTAD — Bij de Ministerraad wordt gezocht naar gegevens over de verkoop van het BETA-hotel waarover premier Nelson Oduber aan de vooravond van de verkiezingen tijdens een persconferentie bekendmakingen deed. De indruk werd gewekt dat de 'Betazaak' nu rond was dank zij de inspanningen van de regering Oduber. Vermoedelijk was hier sprake van een 'verkiezingsstunt', aangezien op bij Ministerraad geen enkel stuk over deze verkoop te vinden is. Na de persconferentie van Oduber ontstond de indruk dat hier sprake was van een verkiezingsstunt, hetgeen thans bevestigd wordt. Doordat geen behoorlijke bestuursoverdracht plaatsvond is de nieuwe regering zelf op zoek gegaan naar stukken over de verkoop van BETA aan de groep Urbina Fuentes, die met Ritz Carlton in zee zou gaan. Door de regering wordt een nader onderzoek ingesteld wat er met BETA-hotel alsmede met het Ramada-gebouw is gebeurd.
Minister Tico Croes nam onder meer contact op met de adviseur van minister Eddy Briesen, mr Henry Fingal, om afschriften van de gevoerde correspondentie te krijgen. Fingal liet weten dat hij geen enkele informatie over de verkoop van BETA-hotel heeft die hij de regering kan geven.
Niet uitgesloten wordt geacht dat documenten die aan de overheid toebehoren nu mogelijk ten huize van de ex-bewindslieden liggen.

Eman stuurt Clinton telegram

ORANJESTAD — Premier mr Henny Eman zond gisteren, namens de regering, een telegram aan de Amerikaanse president Bill Clinton over het Haïtiaanse probleem.
Eman brengt aan president Clinton en de diplomatieke missie dank uit inzake het bereikte resultaat, dat de weg heeft geopend voor een geweldloze oplossing van de Haïtiaanse crisis.
Premier Eman spreekt in zijn telegram de hoop uit, dat dit zal leiden tot herstel van de democratische orde, respect voor de mensenrechten en de sociale en economische ontwikkeling van het Haïtiaanse volk.

Sun Plaza officieel geopend

ORANJESTAD — Onder grote belangstelling vond vrijdagmiddag de officiële opening plaats van de 'Sun Plaza Shoppingmall' een ander project van Sun Develeopment, waarin tien miljoen florin werd geïnvesteerd.
In zijn openingstoespraak verklaarde minister van Economische Zaken Tico Croes dat de president van Sun Development Raymond Maduro één van de meest succesvolle zakenlieden van Aruba is. Hij is het voorbeeld van een Arubaan, die hard werkt en zijn talent gebruikt en daardoor ver is gekomen. Op Aruba bestaat te vlug twijfel over de capaciteiten van de eigen mensen, hetgeen hij een negatieve gewoonte noemde.
Als wij met vertrouwen en enthousiasme willen doorgaan dan moeten wij deze talenten juist waarderen. Hij noemde Sun Plaza een grote aanwinst voor Aruba. Over de vele winkelcentra op Aruba, goed of niet, heeft hij geen definitief standpunt. Gezien de grote investering van Sun Development in dit winkelcentrum moet er wel een markt voor zijn. Minister Croes knipte het lint door in tegenwoordigheid van collega's en vele genodigden.

Succesvolle deelname UPU door Aruba en Antillen

ORANJESTAD — De Antiliaanse en Arubaanse delegaties hebben tijdens het Wereldpost Congres in Seoul prettig kunnen samenwerken en zij hebben de missie dan ook als succesvol ervaren, aldus de voorzitter van de delegatie drs G.M. Peterson, Postdirecteur van Aruba.

Uit het verslag blijkt dat er een interne reorganisatie van de UPU komt, opdat op slagvaardiger wijze kan worden gewerkt aan de toekomst van de posterijen. Voorts wordt een strategisch plan gerealiseerd van 1994 tot en met 1999 met als voornaamste punten: De inzet moet geheel op de klant gericht zijn; er moet hard gewerkt worden aan het realiseren van een 'allround service' aan de klant; niet alleen de kwaliteit van de bestaande produkten moet verbeteren, maar ook moeten nieuwe produkten geïntroduceerd worden; gewerkt moet worden om de sterk opkomende concurrentie op postaal gebied aan te vatten en daardoor de toekomst van de posterijen veilig te stellen.
Om deze punten te bereiken is het realiseren van management-onafhankelijkheid binnen de postorganisaties een minimale vereiste. Dit houdt zowel financiële als personele onafhankelijkheid in.
Drs Peterson wijst er in zijn verslag op dat de Antilliaanse en Arubaanse delegaties op superbe wijze met elkaar hebben samengewerkt. De ligging van de eilanden heeft er tevens er bijgedragen dat de Zuid-Amerikaanse landen, de Caribische landen en een aantal Europese landen steeds onderling contacten legden met de Antilliaanse en Arubaanse delegaties als 'tussenpersoon'. Daarnaast is het zo dat zowel de nieuwe secretaris-generaal, de Amerikaan Thomas Leavevy en zijn waarnemer de Zairees Moussibahou Mazou de vertegenwoordigers van de Antilliaanse en Arubaanse delegaties op voornaam-basis kennen.
Naast het feit dat de Caribische regio voor het eerst een permanente UPA-regionaal adviseur zal krijgen, hebben beide heren toezeggingen gedaan actief te zullen inzetten voor een merkbare vooruitgang op postaal ontwikkelingsniveau in de regio.

Twaalf maanden cel voor overval

ORANJESTAD — Inzake de overval op Dunkin Donuts eiste officier mr J.E. Hartjes één jaar gevangenisstraf met aftrek tegen de Venezolaanse verdachte C.G. (25). Rechter mr P.G. Vroom veroordeelde hem tot twaalf maanden gevangenisstraf.
Op 11 juni kwam verdachte, van beroep klerenverkoper, de Dunkin Donuts zaak binnen, zette de kassière het mes op de keel en ging er met 1009 dollar vandoor. Later meldde hij zich zelf bij de politie. Het geld werd niet teruggevonden omdat verdachte het reeds aan zijn vrouw in Venezuela had gestuurd.

Vijfde ronde Antilliaans schaakkampioenschap

Jimmy Izijk blijft koploper na salonremise met Sherman Maduro

WILLEMSTAD — Jimmy Izijk heeft zijn eerste half puntje verloren. In de vijfde ronde van het Antilliaans Schaakkampioenschap speelde hij een salonremise met Sherman Maduro. Izijk gaat echter nog steeds ongeslagen aan kop met 4½ punten uit vijf wedstrijden. Op half punt achterstand volgt Maduro die eveneens ongeslagen is, met vier punten uit vijf partijen. De kampioen van Schaakschool Janwé deelt de tweede plaats met schoolgenoot Rudsel Wolf en Gerard Chin-A-Lien van Schaakvereniging Capablanca.

Van de zestien geplande wedstrijden in de voorrondes van het Antilliaans schaakkampioenschap, eindigden zes ontmoetingen in een puntendeling. De schaakcompetitie wordt in Landhuis Zeelandia gehouden en wordt gesponsord door het computerbedrijf InfoTrack.

De eerste keer in de voorronde kwamen twee schakers, teweten Girigorie en Clement, niet opdagen voor hun partij waardoor ze per default verloren. De winnaars waren respectievelijk Renaud en Browne.

UB40

De leerkracht techniek Marlon Picus stelde een beetje teleur. Alhoewel hij kansen kreeg toebedeeld om de finale te bereiken, koos de speler van Schaakvereniging Capablanca afgelopen donderdag voor het bijwonen van het concert van UB40. Niet echt een goede houding voor een sporter die in de race is om een finaleplaats. In gelijke stand gaf Picus zijn partij tegen Rudsel Wolf zonder verder spelen op. Wolf nam het punt dankbaar in ontvangst en staat nu gedeeld tweede.

De blikvanger in de vijfde ronde ging tussen koploper Jimmy Izijk en de kampioen van Schaakschool Janwé. Terwijl iedereen zich min of meer gereed maakte voor een schouwspel tussen het tweetal, kwamen Izijk en Maduro een snelle remise overeen. Izijk blijft daardoor koploper met 4½ punten uit vijf wedstrijden. Dat is de som van vier overwinningen en de puntendeling in de vijfde ronde.

Janwé-kampioen Maduro heeft nu vier punten. Hij registreerde na vijf gespeelde wedstrijden drie overwinningen en twee remises. Maduro gaat nog ongeslagen en staat gedeeld tweede samen met Wolf (ook ongeslagen) en Chin-A-Lien. Een andere ongeslagen schaker is Ten Bos. Hij staat echter gedeeld vijfde samen met Bet en Roose. Ten Bos heeft twee overwinningen en drie remises. Zijn derde puntendeling kwam hij afgelopen donderdag overeen met NASB-voorzitter Bet.

De partijen Chin-A-Lien tegen Zalm en Roose versus Henriquez eindigden in overwinningen voor de witspelers. De verliezers, respectievelijk Zalm en Henriquez, hadden echter in het complexe middenspel goede tot grote winstkansen. Ze raakten echter de draad volledig kwijt en verloren de ontmoeting.

Bij de overige favorieten speelden De Castro en Moron remise en won Sagredo verrassend van Thomas. De Castro, Moron en Sagredo blijven door die zeges in de vijfde speelronde ook kanshebber om zich te plaatsen voor de finale. Voor Thomas echter wordt het nu wel erg moeilijk. Alleen indien de voormalige politieman uit de resterende drie wedstrijden eveneens drie punten scoort (honderd procent score), is hij zo goed als zeker van een van de acht finaleplaatsen.

UITSLAGEN

De volledige uitslagen: Izijk - Maduro ½-½; Ten Bos - Bet ½-½; Picus - Wolf 0-1; Chin-A-Lien tegen Zalm 1-0; Roose - Henriuez 1-0; De Castro - Moron ½-½; Thomas - Sagredo 0-1; Blanken versus Chin-A-Tam 1-0; Pieter - Plaate ½-½; York - Barkmeyer 0-1; Martina - Diaz 1-0; Davelaar - C.Flanders ½-½; Girigorie - Renaud 0-1 default; Linschoten - Van Eps ½-½; Vorgers - U. Flanders 1-0 en Clement - Browne 1-0 default.

De stand (eerste zestien): 1. Izijk 4½ punten uit vijf wedstrijden; 2/4. Maduro, Wolf en Chin-A-Lien 4; 5/7. Ten Bos, Bet en Roose 3½; 8/16. Picus, De Castro, Zalm, Henriquez, Moron, Sagredo, Martina, Blanken en Barkmeyer allemaal met drie punten uit vijf wedstrijden.

Het speelschema in de zesde ronde: Wolf - Izijk; Maduro tegen Chin-A-Lien; Bet - Roose; Henriquez - Ten Bos; Blanken - De Castro; Moron - Zalm; Sagredo - Barkmeyer; Martina - Picus; Plaate - Thomas; Pieter versus Chin-A-Tam; De Haan - C.Flanders; Renaud - Vorgers; Diaz - York; Van Eps - Davelaar; Clement - Linschoten; U. Flanders - Girigorie en Browne - Otten. Schaakliefhebbers zijn aanstaande dinsdag welkom in Landhuis Zeelandia. De wedstrijden beginnen om klokslag 19.30 uur.

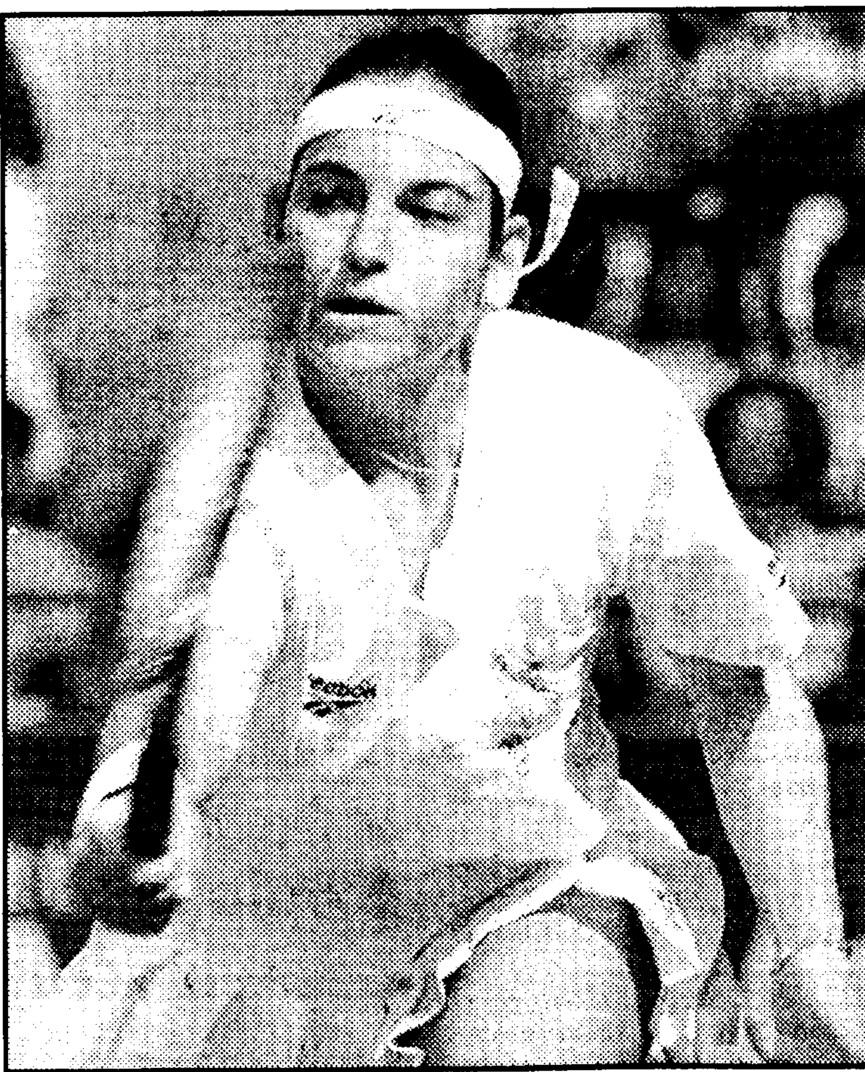
Lasorda tekent nog een jaar bij de Dodgers

LOS ANGELES — Tommy Lasorda werd donderdag 67 jaar. Als cadeau werd zijn contract als manager/coach van de Los Angeles Dodgers met een jaar verlengd. Hij gaat aan zijn negentiende seizoen beginnen. Lasorda is een begrip in het Amerikaanse profhonkbal.

Tommy Lasorda, pitcher van de Brooklyn Dodgers in 1954 en '55, manager van de Los Angeles Dodgers met deelneming aan de World Series in 1977, '78, '81 en '88 en wereldtitels in '81 en '88. In 1995 is hij 46 jaar in dienst van de Dodgers, een honkvast unicum in de Amerikaanse sport.

Dit seizoen leidden de Dodgers in de National League West met 58 overwinningen en 56 nederlagen, voordat de staking een einde maakte aan de competitie. Sindsdien zijn de managers/coaches van Kansas City Royals en Boston Red Sox en de zakelijke managers van Texas Rangers en St. Louis Cardinals ontslagen. Lasorda coachte in de Major League 2818 wedstrijden, hij won er 1480.

Aranxta Sanchez in vorm

■ TOKYO - De als eerste geplaatste Spaanse Aranxta Sanchez Vicario heeft gisteren in het Nichirei tennistoernooi in Tokyo met 6-4, 6-0 gewonnen van de Amerikaanse Marianne Werdel. Op de foto Sanchez bij het plaatsen van een backhand.

* * * * *

VOETBAL / MILAAN — Dennis Bergkamp en Wim Jonk missen op woensdag 12 oktober de Milanese derby tussen Inter en AC Milan. Gelijktijdig met deze bekerwedstrijd wordt in Oslo namelijk de kwalificatiewedstrijd Noorwegen - Nederland gespeeld. Voor Aron Winter, wiens ploeg Lazio Roma op dezelfde dag tegen Piacenza uitkomt, geldt ook dat hij in de Italiaanse competitie verstek moet laten gaan.

JJ Lehto een tikje sneller dan coureur Jos Verstappen

ESTORIL — In de concurrentiestrijd met Jos Verstappen heeft JJ Lehto vrijdag op het circuit van Estoril een miniem tikje uitgedeeld. Tijdens de eerste officiële training voor de Grote Prijs van Portugal (zondag) was de Fin welgeteld eenduizendste seconde sneller dan zijn Nederlandse stalgenoot. Beide Benetton-coureurs konden zich overigens niet in de kopgroep nestelen.

JJ Lehto, de vervanger van de geschorste Michael Schumacher, reed de tiende tijd, Jos Verstappen de elfde. De Oostenrijker Gerard Berger ging in zijn Ferrari het snelste rond, gevolgd door de Britse coureurs Hill en Coulthard van Williams.

Vier minuten voor het einde van de eerste trainingssessie deed zich nog een spectaculair ongeval voor. De wagen van Hill werd hard geraakt door de bolide van zijn landgenoot Eddie Irvine, die de macht over zijn stuur was kwijt geraakt. Op zijn kop kwam de rollende en tollende auto van Hill in een zandbak tot stilstand. Beide coureurs konden de plaats van het incident kort na de botsing lopend verlaten. Ze bleven nagenoeg ongedeerd.

Hill sprak later de hoop uit dat hij zaterdag alsnog de pole position kan veilig stellen. De 34-jarige piloot is gebrand op een triomf in Estoril. Daarmee zou hij de achterstand in het WK-klassement op Schumacher tot één schamel punt terugbrengen.

Den Haag krijgt super-stadion

DEN HAAG — De Kamers van Koophandel van Den Haag en Delft hebben vrijdag een plan gepresenteerd voor de bouw van een super-stadion in het stedelijk gebied Ypenburg, vlak buiten Den Haag. Het gaat om een multifunctioneel sportcomplex, dat wordt gedomineerd door vier hoge kantoorflats. De voetbalclubs ADO en FC Den Haag en de renbanen van Duindigt en Nootdorp zouden er onderdak moeten krijgen.

Binnen vijf jaar moet het omvangrijke complex gereed zijn. Met de bouw is een bedrag van 300 miljoen gulden gemoeid.

OPENBARE VERKOOP OP 20 OKTOBER 1994

's middags om 14.00 uur zal ten overstaan van Mr. W Smit, waarnemer van Notaris Mr. J.R. Croes of diens waarnemer in het HOTEL TALK OF THE TOWN (Monsieur Louis Room), aan de L.G. Smith Boulevard 2, Oranjestad Aruba in het openbaar bij opbod aan de meestbiedende worden verkocht:

Krachtens onherroepelijke machtiging ex artikel 1203 lid 2 van het Burgerlijk Wetboek van Aruba:

1. het recht van erfpacht tot 9 mei 2049 op een perceel domeingrond groot 416 M2, gelegen te Rooi Congo in het Vierde District van Aruba, (kadastrale indeling: 4-F-13), als omschreven in de kadastrale meetbrief nummer 10 van 22 februari 1989, met het daarop gebouwde betonstenen woonhuis, plaatselijk bekend als "Lopezstraat 23";
2. het recht van erfpacht tot 4 augustus 2048 op een perceel domeingrond groot 735 M2, gelegen te Pos Chikito, kadastraal bekend als Land Aruba Derde Afdeling Sectie G nummer 800, onbebouwd;
3. het recht van erfpacht tot 2 oktober 2022 op een perceel domeingrond groot 500 M2, gelegen te Santa Cruz, kadastraal bekend als Land Aruba Eerste Afdeling Sectie R nummer 911, met het daarop gebouwde betonstenen woonhuis, plaatselijk bekend als "Santa Cruz 272";
4. een perceel eigendomsgrond groot 645 M2, gelegen te Seroe Blanco, kadastraal bekend als Land Aruba Eerste Afdeling Sectie P nummer 225, met het daarop gebouwde betonstenen woonhuis, plaatselijk bekend als "Seroe Blanco 49";
5. een perceel eigendomsgrond groot 654 M2, gelegen te Seroe Blanco, kadastraal bekend als Land Aruba Eerste Afdeling Sectie P nummer 1514, met het daarop gebouwde betonstenen woonhuis, plaatselijk bekend als "Seroe Blanco 49-B";
6. het recht van erfpacht tot 15 juni 2049 op een perceel domeingrond groot 648 M2, gelegen te Solito, kadastraal bekend als Land Aruba Eerste Afdeling Sectie P nummer 1862, met het daarop gebouwde betonstenen woonhuis, plaatselijk bekend als "Solito 13-A".

De Veilingsvoorwaarden zijn gedeponeerd ter Griffie van het Gerecht in Eerste Aanleg, Zittingsplaats Aruba en liggen voorts ter inzage ten kantore van notaris mr. J.R. Croes, aan de L.G. Smith Boulevard 64 te Oranjestad op Aruba.

Mr. W. Smit, waarnemer van Mr. J.R. Croes, notaris.

OPENBARE VERKOOP

Op vrijdag 30 september 1994 zal des namiddags om 14.00 uur ten overstaan van notaris mr. M.A. Eman of haar plaatsvervanger in Hotel Talk of the Town, L.G. Smith Boulevard 2 te Oranjestad, in het openbaar worden verkocht:

krachtens artikel 1203 van het Burgerlijk Wetboek van Aruba

— het recht van erfpacht tot 3 augustus 2050 op een perceel domeingrond ter grootte van 459m2 gelegen te Hooiberg, kadastraal bekend als eerste afdeling sectie R nummer 2547; onbebouwd; en

— het recht van erfpacht tot 29 mei 2051 op:

a. een perceel domeingrond ter grootte van tweehonderd zes en twintig vierkante meter (226m2) gelegen te Savaneta, kadastraal bekend als derde afdeling sectie G nummer 1063; en

b. een perceel domeingrond ter grootte van vierhonderd dertig vierkante meter (430m2), gelegen te Savaneta, kadastraal bekend als derde afdeling sectie G nummer 1064,

onbebouwd.

De veilingvoorwaarden liggen vanaf 8 dagen vóór de veiling ter inzage op het kantoor van notaris Eman voornoemd aan de Pastoor Hendriksstraat 91 in San Nicolas.

Deze voorwaarden houden onder meer in dat iedere bieder gehouden is terstond een bankgarantie of andere vorm van zekerheid te stellen tot zekerheid voor de nakoming van zijn bod en de bijkomende kosten.

**mr. M.A. Eman, Notaris
Telefoon: 45567.**

Centro Dominguito op derde plaats

Falende Tricoloren met 4-0 vernederd

WILLEMSTAD — Centro Dominguito heeft de derde plaats voor zich opgeëist in de Curaçaose voetbalwedstrijd. Vrij van alle druk draaide het Dominguito-elftal gisteravond in de voorlaatste competitiewedstrijd van 1994 subliem. Het resultaat bleef dan ook niet uit: Een forse 4-0 overwinning op een zwaar tegenvallend elftal van Jong Holland, waarin de nodige sleutelspelers ontbraken.

Met uitzondering van de beginminuten waarin Centro Dominguito nog aan het warm draaien was, was het een vrij eenzijdige ontmoeting. In de eerste minuten kreeg Jong Holland een tweetal geheide kansen, waarvan het geen gebruik wist te maken.

Centro deed dat wel reeds bij een van zijn eerste serieuze aanvalspogingen. Een scherpe inzet voor de doelmond werd keurig ingetrapt door Sharlon de Windt.

Doelpunt nummer twee liet lang op zich wachten. Op zijn beurt nam Stephen Emelina in de 21ste minuut een pass van Lesley Filomena meteen op de wreef en gaf keeper Riley Windster voor de tweede maal het nakijken.

Dat Jong Holland echt niets te zoeken had in de wedstrijd bleek twee minuten later toen Elston Luisa een strafschop miste. Keeper Ingemar Pieternella hoefde daarvoor niet eens in actie te komen, aangezien Luisa ver naast schoot. Tot overmaat van ramp trapte Clayton Koeiman in de 28ste minuut in eigen doel.

In de tweede helft kwam er niet veel verandering in het spelbeeld. Centro kreeg nog legio kansen, waarvan er een werd benut door Stephen Emelina.

De finale tussen Jong Colombia en Sithoc vindt morgenavond plaats. De grote vraag is of de hegemonie van de Collegialen na vijf titels op rij doorbroken zal kunnen worden door Jong Colombia. De Boca-ploeg faalde reeds twee keer daarin: in 1992 en 1993. In de tweede divisie gaat de finale tussen twee Bandabouse ploegen: Centro Barber en Streanan Uní. De winnaar verwerft het recht om promotie- en degradatiewedstrijden te spelen tegen Centro Hubenil Mahuma, dat dit jaar de hekkesluiter is in de eerste divisie.

SPORT AGENDA

PISINA BENNIE LEITO
(Gouverneur Van Slobbeweg z/n, Rif)
open voor publiek-zwemmen (toegang kinderen t/m 14 jaar één gulden en volwassenen twee gulden): vrijdag van 20.00-22.30 uur; zaterdag van 14.00-17.00 uur en zondag van 12.00-17.00 uur.

SENTRO DI BARIO JANWÉ
dammen:
donderdag van 15.00-18.00 uur **damles en -training** voor de jeugd vanaf acht tot achttien jaar.
Schaakvereniging Janwé:
zaterdag van 09.00-12.00 uur **schaakles en -training voor de jeugd** vanaf zeven tot 23 jaar.

SKOL DI DAM STRATEGÍA
(Postbus 3760)
(Tel.: 612573)
damlessen:
donderdag van 19.30-23.00 uur - **Sentro di Bario Janwé**.
zaterdag van 09.00-12.00 uur - **IPK-gebouw** (naast Martinus mavo, Plasa Brion).

SCHAAKVERENIGING CURAÇAO
(Rust & Burgh)
maandagavond om 20.00 uur gelegenheid tot schaken.

CURAÇAO BULLETS SKATERS
(Schaatsclub Curaçao).
elke zondag training *in line skates* en *skeelers*. Voor meer informatie **tel.: 377289** (vragen naar Kees).

ZATERDAG

SOFTBAL
(Curaçaose Softball Bond)
dames AA-klasse
19.30 uur Rising Trotters vs Pichingolo;
21.00 uur Cardenales vs Baretta Angels - **Little League Ballpark** (Suffisant).

ZONDAG

VOETBAL
(Federashon Futbòl Kòrsou
finale
18.00 uur Sithoc vs Jong Colombia - **Sentro Deportivo Kòrsou** (Brievengat).
Hubenil
10.00 uur Jong Holland vs Streanan Uní;
12.00 uur Undeba vs Victory Boys - **Suffisant-terrein**.
10.00 uur Canisius Boys vs CH Mahuma - **Brievengat-terrein**.
10.00 uur Jong Colombia vs Sithoc - **Sithoc-terrein**.
10.00 uur Vesta vs Centro Dominguito - **Vesta-terrein**.
Amstel Best of the Best
10.30 uur Inter vs Montagne Abou;
11.55 uur Jaun Domingo vs MCB;
13.20 uur Dividivi Boys vs Bonam;
14.45 uur Licors Maduro vs Makro Store;
16.10 uur Forstafi vs Gevangenis;
17.35 uur Kodela vs PSV - **Bonam-terrein**.
SOFTBAL
(Curaçaose Softball Bond)
10.00 uur **(B-klasse)** Sanchuba vs Royal Rangers;
12.00 uur **(B-klasse)** Sta. Rosa Angels vs Sta. Maria Blue Jays;
14.00 uur **(A-klasse)** The Birds vs Happy Angels;
16.00 uur **(A-klasse)** Blue Diamonds vs Nuevas Estrellas - **Don Nicho Hurtado Ballpark** (Pater Euwensweg).
11.00 uur **(B-klasse)** Rising Trotters vs Blue Angels;
13.00 uur **(A-klasse)** The Rangers vs Las Valientes;
15.00 uur **(A-klasse)** St. Joris Angels vs Brave Angels - **Shon Ki Nicasia Ballpark** (Marchena).

CURAÇAO BULLET SKATERS
(Schaatsclub)
10.00 uur verkenning skelterparcours te **Koraal Tabak**.

CURAÇAO RADIO CONTROL CLUB
(Cur-Club)
11.00 uur aanvang *Fun-Fly*-competitie - **terrein te Ronde Klip** (Noordkant).

ATLETIEK
(Road Runners Club Kòrsou)
06.30 uur start 7,5 mijl (12-km) race bij de rotonde van Palu Blanku door Veeris langs de waterzuiveringsinstallatie Klein Hofje naar Jandoret, richting Bullenbaai naar de **finish bij Vaersenbaai**.

St.Germain en Auxerre gelijk

■ *PARIJS - In de Franse voetbalcompetitie is de wedstrijd tussen Paris St. Germain en Auxerre vrijdagavond in een 1-1 gelijkspel geëindigd. Middenvelder Daniel Bravo van St. Germain (rechts) speelde een belangrijke rol in de verdediging van de Parijse club. Op de foto is hij in aktie tegen Corentin Martins van Auxerre.*

In barragepartijen Interpolis

Vassili Ivantsjoek tegen Alex Khalifman

TILBURG — Alleen Vassili Ivantsjoek is nog niet zeker van een plaats in de halve eindstrijd van het Interpolis Schaaktoernooi. Na twee remises in de kwartfinales moet hij zaterdag in de versnelde barragepartijen afrekenen met Alex Khalifman om de voorgeschreven ontknoping kloppend te maken. Er wordt in de Nederlandse gemeente Tilburg gespeeld.

De schaakgrootmeesters Anatoli Karpov, Valeri Salov, Vassili Ivantsjoek en Evgeni Barejev zouden volgens het knockout-systeem de laatste vier moeten halen van het Interpolis Schaaktoernooi in Tilburg. In drie van de vier gevallen kreeg de organisatie vrijdag al gelijk.

Anatoli Karpov had vrijdag in zijn tweede partij geen enkele moeite met Georgiev. De kleine Bulgaar probeerde in een Nimzo-Indiër een 'onmogelijke' opdracht — winnen — te volbrengen. Karpov verdedigde zich echter uitstekend. Het stukoffer van Georgiev oogde gevaarlijk, maar bleek in de praktijk niet verontrustend.

De FIDE-wereldkampioen speelde de partij uiterst nauwkeurig uit en kon na veertig zetten zijn tweede overwinning laten bijschrijven. In de analyse na afloop gaf Karpov vervolgens les aan een timide toekijkende Georgiev, die braaf ja en nee knikte bij alle varianten die Karpov liet zien.

Karpov vertelde dat hij de lange variant reeds had voorbereid in 1978, toen hij in Baguio City (Filipijnen) tegen Viktor Korchnoi om de wereldtitel speelde. Zestien jaar later heeft hij hier dus profijt van kunnen trekken. Karpov won in Tilburg al drie matches met 2-0 (tegen Antunes, Sjabalov en Georgiev). Alleen Kurajica wist Karpov in de tweede ronde op 1-1 te houden. Het is duidelijk dat de FIDE-wereldkampioen in Tilburg de grote favoriet voor de eindzege is.

Salov haalde eveneens eenvoudig de laatste vier. De Rus, verantwoordelijk voor de uitschakeling van Jan Timman in de kandidatenmatches van de FIDE, had genoeg aan een halfje tegen de Armeniër Akopian. Salov stelde zich uiterst solide op, ruilde op het juiste moment een paar stukken en wist alle gevaren te bezweren. Het remise-aanbod op de 17de zet werd door Salov uiteraard aangenomen.

Akopian heeft net als veel andere schakers uit de voormalige Sovjet-Unie groot respect voor Salov en nam zo genoegen met enkele Elopuntjes. Bij het nemen van risico's zou de kans op een 2-0 nederlaag tegen Salov in deze vorm heel groot geweest zijn. Akopian mocht na zijn uitschakeling net als de andere verliezers een cheque van 12.500 gulden ophalen.

Barejev had tegen Drejev ook genoeg aan remise en slaagde daar moeiteloos in. Barejev stond zelfs het grootste gedeelte van de partij beter, maar nam uiteindelijk genoegen met het noodzakelijke halfje. In de halve finale moet hij het opnemen tegen de als eerste geplaatste Karpov.

Alleen Ivantsjoek en Khalifman gaan zaterdag op herhaling. Ivantsjoek bereikte met wit weinig tegen de Pirc-verdediging van Khalifman en berustte na twintig zetten in deling van het punt.

In Tilburg werd de beslissingspartijen afgewerkt in de kwartfinales van het Interpolis Schaaktoernooi. De volgende uitslagen werden er geregistreerd: Georgiev (Bul) - Karpov (Rus) 0-1 (eindstand 0-2); Barejev (Rus) - Drejev (Rus) 1/2-1/2 (1 1/2-1/2), Ivantsjoek (Oek) - Khalifman (Rus) 1/2-1/2 (1-1); Salov (Rus) - Akopian (Arm) 1/2-1/2 (1 1/2-1/2).

In Franse voetbalcompetitie

Koploper Nantes met twee punten voorsprong op Lyon

PARIJS — Door met 3-1 te winnen van Nice is Nantes in Frankrijk twee punten verder uitgelopen van de naaste achtervolger Lyon. De nummer twee kwam niet verder dan 1-1 bij St. Etienne. Voor Nantes scoorden Pignol, Loko en N'Doram. Pas bij een gelopen koers deed Nice, dank zij Ipoua, wat terug.

Lyon had het moeilijker bij St. Etienne. Toch leek het lang goed te gaan, na een treffer van Gava in de 50ste minuut. Pas enkele minuten voor het einde zorgde Wolfarth, voormalig topschutter van Bayern München, voor de gelijkmaker.

Cannes en Martigues blijven de toonaangevende ploegen goed volgen. Cannes, derde, versloeg Lens door twee treffers van Priou. Martigues haalde uit door Bastia met 5-2 te verslaan. Tholot viel met het maken van drie treffers het meest op. Hij scoorde dit seizoen al acht keer.

Bordeaux handhaafde zich, als nummer vijf, in de subtop. De formatie van de Nederlander Richard Witschge versloeg Strasbourg met 2-0. Dugarry en Valdeir waren de doelpuntenmakers.

De volledige uitslagen: St. Etienne - Lyon 1-1; Bordeaux - Strasbourg 2-0; Le Hâvre - Sochaux 2-0; Lens - Cannes 0-2; Paris Saint Germain - Auxerre 1-1; Nice - Nantes 1-3; Rennes - Metz 1-2; Martigues - Bastia 5-2 en Lille - Cannes 1-1.

01. Nantes	10-24
02. Lyon	10-21
03. Cannes	10-19
04. Martigues	10-18
05. Bordeaux	10-17
06. Lens	10-16
07. St. Etienne	10-15
08. Strasbourg	10-15
09. Paris SG	10-15

Na 2-0 overwinning op MSV Duisburg

Werder Bremen verstevigd koppositie in Bundesliga

DUISBURG — Werder Bremen heeft vrijdagavond zijn positie aan de kop van de Bundesliga versterkt. De ploeg van Rehhagel versloeg met de score van 2-0 MSV Duisburg, dat nog op zijn eerste overwinning wacht. Eintracht Frankfurt daarentegen blijft teleurstellen, getuige de 0-3 nederlaag op eigen veld tegen nieuweling Uerdingen.

Basler zette in Duisburg Werder Bremen op voorsprong, door in de 39ste minuut uit een hoekschop direct raak te schieten. Het was zijn vijfde doelpunt dit seizoen. Drie minuten voor het einde besliste Rufer het duel. De Nieuwzeelander scoorde uit een strafschop.

Eintracht Frankfurt werd voor schut gezet door Uerdingen, nog wel voor het eigen publiek dat al ver voor het eindsignaal massaal het stadion verliet. De doelpunten kwamen op naam van Feldhoff (2) en Bittengel.

Frankfurt, gestart als een favoriet voor de titel, is vooralsnog kandidaat voor degradatie. Onder de nieuwe trainer Heynckes behaalde de ploeg uit zes duels pas vier punten.

STAND

De teams die de eerste zes posities innemen zijn:

1. Werder Bremen	6-11
2. Bayern München	6-09
3. Dortmund	5-07
4. Karlsruher SC	5-07
5. Stuttgart	5-07
6. Kaiserslautern	5-07

■ *FRANKFURT - Eintracht Frankfurt heeft vrijdagavond in de competitie van de Duitse Bundesliga met 3-0 verloren van Bayer Urdingen. Op de foto een duel om de bal tussen Jan Okocha (rechts) van Eintracht met Jan Heintze van Urdingen.*

Eintracht Frankfurt verslagen

IOC-hof buigt zich over doping-affaire Bugno

ROME — Het Italiaans Olympisch Comité (CONI) en de Internationale Wielren Unie (UCI) leggen de doping-kwestie rond de Italiaanse coureur Gianni Bugno voor aan het Arbitrage-Hof van het Internationaal Olympisch Comité. De UCI heeft Bugno onlangs voor drie maanden geschorst nadat hij was betrapt op het gebruik van cafeïne. Het Italiaans Olympisch Comité hanteert een strafmaat van twee jaar.

UCI-voorzitter Hein Verbruggen en de CONI-topman Mario Pescante maakten vrijdag in Rome bekend dat de Geschillencommissie van het IOC het probleem van de afwijkende straffen in het geval van Gianni Bugno moet oplossen.

"Dit Hof moet maar over de strafmaat van Bugno beslissen", lieten beide organisaties in een gezamenlijke verklaring weten. Verbruggen en Pescante verwachten binnen twee maanden uitsluitsel.

Volgens Verbruggen is de verschillende strafmaat een algemeen probleem in de wielersport. "Italië en Bugno vormen niet het enige probleem", meldde de Nederlander. "De dopingreglementen zijn per land verschillend."

Hij verwees naar de positieve controle van Miguel Indurain in de Tour de l'Oise. Indurain werd in mei betrapt op het gebruik van het door de Fransen verboden middel salbutamol. Dat zit in een neusspray tegen astmatische aandoeningen. Bij het Internationaal Olympisch Comité (IOC) en de Internationale Wielren Unie (UCI) staat de stof niet op de verboden lijst.

Een voordeel voor Bugno kan zijn dat het IOC nuances in dopingkwesties aanbrengt. Stof en hoeveelheid bepalen de strafmaat. Bugno's schorsing kan gezien de aard van de verboden stof (het gebruik van cafeïne wordt gezien als een licht vergrijp) worden teruggebracht tot drie maanden. De Italiaan heeft overigens beroep aangetekend tegen het Italiaanse vonnis. De zaak van de oud-wereldkampioen (1991 en 1992) komt op 11 oktober opnieuw voor.

Duitse toptennisser bedreigd in Hamburg

Volkov wijst Stich in vier sets terug in toernooi om Davis Cup

HAMBURG — Alexander Volkov heeft er vrijdag met een spectaculaire zege op Michael Stich voor gezorgd dat Duitsland in de halve finale van de strijd om de Davis Cup op het randje van uitschakeling balanceert. Volkov versloeg in Hamburg de nummer twee van de wereld met 7-5, 1-6, 7-6 en 6-4. Eerder op de dag had Bernd Karbacher het festijn voor achtduizend toeschouwers teleurstellend geopend voor de titelverdediger. Kafelnikov versloeg hem: 7-6, 6-1, 2-6 en 6-4.

Michael Stich kondigde onmiddellijk na zijn nederlaag aan te overwegen zich van het toernooi terug te trekken. "Als u de reden wist, zou u er begrip voor hebben", verklaarde hij de toehoorders.

BEDREIGD

Een woordvoerder van de Duitse tennisbond maakte later duidelijk dat de speler in Hamburg, waar gespeeld wordt op het complex waar eerder Monica Seles met een mes werd gestoken, met de dood was bedreigd. De politie heeft een onderzoek ingesteld.

In Göteborg begonnen de Zweden eveneens tegenvallend aan de andere halve finale. De Verenigde Staten nam vrijdagavond een 2-0 voorsprong. Todd Martin versloeg Stefan Edberg in vier sets: 6-2, 2-6, 6-4 en 6-3. Voor Martin was het pas zijn tweede optreden ooit in een ontmoeting om de Davis Cup. Hij staat zesde op de wereldranglijst, slechts één plaats achter Edberg.

De Russen stonden nooit eerder in de eindstrijd van het evenement. Volkov, die in de zeven voorgaande ontmoetingen met Stich slechts twee keer won, profiteerde van gebrek aan vorm bij de finalist op de onlangs gehouden US Open op Flushing Meadows.

In het 94 jaar oude toernooi voor landenteams overleefden de Russen, die in 1962 voor de eerste keer deelnamen, nooit de eerste ronde. De Duitsers, die het in Hamburg moeten doen zonder Boris Becker, wonnen al drie keer: In 1988, 1989 en 1993. Sinds negen jaar hebben ze geen nederlaag meer geleden op eigen bodem.

Duitsland slaagde er slechts één keer eerder in een 0-2 achterstand weg te werken. Dat was in 1960, thuis tegen Tsjechoslowakije. Toch had teamchef Pilic nog hoop. "Ik wist dat het moeilijk zou worden. Toch geven we het niet op."

De Russen kunnen zaterdag in het dubbelspel de beslissing forceren. Kafelnikov en Olhovski zijn voor die taak aangewezen. Wie voor de Duitsers aantreden is nog onbekend. Pilic: "Ik hoop dat ik een uur voor de wedstrijd de juiste beslissing weet te nemen." De Duitsers verloren voor de laatste keer thuis in 1985. In de eindstrijd van München was Zweden te sterk.

UITSLAGEN

Eerste dag halve finales om de Davis Cup: Duitsland - Rusland 0-2; Enkelspelen: Karbacher - Kafelnikov 6-7, 1-6, 6-2 en 4-6 en Stich - Volkov 5-7, 6-1, 6-7 en 4-6. Zweden - Verenigde Staten 0-1; Enkelspel: Edberg - Martin 2-6, 6-2, 4-6 en 3-6. Promotie/degradatie (eerste dag) Nieuw-Zeeland versus Australië 1-1. Enkelspelen: Steven - Woodforde 7-5, 6-7, 6-3 en 7-5 en Greenhalgh -Rafter 5-7, 2-6 en 3-6. Indonesië - Zwitserland 0-2; Enkelspelen: Wijawa - Hlasek 6-7, 2-6 en 0-6 en Suwandi - Rosset 4-6, 3-6 en 1-6.

Verder: India tegen Zuid-Afrika 1-1; Enkelspelen: Paes - Stafford 6-4, 6-3 en 5-2 opgave en Ismail - Ferreira 4-6, 2-6 en 2-6. Israël - België 1-1; Enkelspelen: Bloom - Dewulf 4-6, 3-6 en 3-6 en Mansdorf - Van Garsse 7-5, 6-3 en 7-6. Uruguay - Oostenrijk 0-1; Enkelspel: Perez - Muster 3-6, 2-6 en 3-6. Hongarije - Italië 0-2; Enkelspelen: Krocko - Gaudenzi 2-6, 6-4, 3-6 en 3-6 en Noszaly - Furland 6-7, 2-6, 6-7 en 1-6. Portugal - Kroatië 0-2; Enkelspelen: Marques -Saric 3-6, 3-6, 6-3, 6-3 en 4-6 en Couto - Ivanisevic 2-6, 7-5 en 5-7 Couto gediskwalificeerd.

In voorbereiding op WK-Volleybal

Nederland wint tweede oefenduel van Canada

NIEUWEGEIN — De Nederlandse volleybalploeg heeft ook zijn tweede oefenwedstrijd in een serie van drie tegen Canada gewonnen. Na de zege van 3-0 in Volendam, eindigde de wedstrijd van vrijdag in Nieuwegein in 3-1. Beide landen bereiden zich voor op het WK, dat donderdag begint in Griekenland.

Bondscoach Joop Alberda leunde vooral op het zestal dat meestal de basisformatie vormt: Zwerver, Zoodsma, Blangé, Van de Goor, Held en Posthuma.

Alberda kon zich tevens verheugen op de toevoeging van George de Jong aan de technische staf tijdens het WK-toernooi. De bondscoach sprak onlangs zijn ongenoegen uit over het feit dat hij niemand had om de wedstrijden in de twee groepen in Athene te bekijken. De financiële middelen daartoe, berekend op zesduizend gulden, ontbraken.

Een zwemparadijs uit Utrecht bleek bereid het geld bij te passen. De Jong was tot januari van dit jaar technisch directeur van de internationale bond FIVB. Nederland speelt zijn groepswedstrijden in Thessaloniki.

DEELNEMERS

Het WK-Volleybal voor mannen zal vanaf 1998 door 24 landen worden betwist. In Athene en Thessaloniki beginnen woensdag slechts 16 landen aan de strijd om de wereldtitel. Het bestuur van de volleybalfederatie FIVB heeft de uitbreiding zaterdag goedgekeurd.

Japan, de gastheer van het WK in 1998, had het voorstel ingediend. Nieuw is eveneens dat de wereldkampioenschappen mannen en vrouwen in de toekomst tegelijkertijd plaatshebben. Bij de vrouwen bestaat de eindronde uit 16 landen.

Voor het WK-mannen van 1998 zijn de vijf continentale kampioenen van 1997 plus gastheer Japan zeker van een startbewijs.

BANK VAN DE NEDERLANDSE ANTILLEN

Oproep tot het aanmelding van bon-kredietgevers

De Landsverordening Toezicht Bank- en Kredietwezen (P.B. 1994, no. 4) is sinds 8 februari 1994 in werking getreden. Ingevolge artikel 45 lid 1 van deze landsverordening is het onder meer een ieder verboden zonder ontheffing van de Bank van de Nederlandse Antillen kredieten te verstrekken aan het publiek. Aldus geldt dit verbod tevens voor alle bonkredietgevers. De bedoelde ontheffing dient bij de Bank van de Nederlandse Antillen te worden aangevraagd.

Gelet op bovenstaande verzoekt de Bank van de Nederlandse Antillen alle bon-kredietgevers om vóór 15 oktober 1994 een aanvraaag voor ontheffing bij de Bank van de Nederlandse Antillen in te dienen. De aanvraagformulieren zijn bij de Bank van de Nederlandse Antillen verkrijgbaar. Voor nadere informatie gelieve contact op te nemen met de afdeling Toezicht van de Bank van de Nederlandse Antillen.

Het Nederlandse Rode Kruis
Kring Nederlandse Antillen

Organiseert in samenwerking met de NASHKO en UNA een voordracht

Rampengeneeskunde

De voordracht zal door de stafarts van het N.R.K., **dr. W.M.A.A. van der Heyden, chirurg** worden gehouden. Het computerized (DICD-I/ROM) oefenprogramma voor triage en traumatologie behandeling van slachtoffers in een rampsituatie, alsmede video's en dia's zullen vertoond worden.

Plaats : **Auditorium van de U.N.A.**
Data : **do. 29 sept '94, 19.00 - 22.30 uur**
Data : **za. 1 okt. '94. 09.00 - 12.30 uur**
Toegang : **vrij voor alle geïnteresseerden**

Akademia Pedagógiko Kòrsou
Instituto pa Formashon Pedagógiko i Sosial
Curaçao · Scharlooweg z/n · Tel. 612338 / 612762 · Fax 612763

OPLEIDING HOOFDKLEUTERLEIDSTER

De Akademia Pedagógiko Kòrsou zal bij voldoende belangstelling maandag 12 oktober 1994 starten met de opleiding Hoofdkleuterleidster.

Op 28 september 1994 is er op de Akademia Pedagógiko Kòrsou van

15.00 uur - 17.00 uur

gelegenheid tot inschrijving voor deze opleiding ter verkrijging van het
kleuterleidster B-diploma (hoofdkleuterleidster)

Toelatingseis: **Diploma Kleuterleidster A**

De opleiding is een "deeltijdopleiding" en zal wekelijks op
de maandagen en de woensdagen

in de middag- en avonduren (15.00 u - 18.30 u) plaatsvinden.

De direkteur

NOTITIES UIT PARAMARIBO

door Max Doft

PARAMARIBO — De bedrijvenvereniging V.S.B. (Vereniging Surinaams Bedrijfsleven) heeft een **Vacaturebank** in het leven geroepen, de eerste in dit soort in Suriname. Hiermee hoopt de vereniging werkzoekenden en werkgevers effectief nader tot elkaar te brengen en zal daartoe nationaal en internationaal een publiciteitscampagne opzetten. Het initiatief van de V.S.B. spruit voort uit een onderzoek van vorig jaar, waaruit is gebleken dat er een grote behoefte is aan midden- en hoger kader en technisch en economisch geschoold personeel, terwijl aan de kant van werkzoekenden onwetendheid bestaat over vacatures en er behoefte is aan bemiddeling. Voorts zou er vooral in het buitenland veel Surinaams kader zijn, dat wel zou willen remigreren als er goed werk beschikbaar zou zijn. Hoofd van de Vacaturebank is mevrouw Titia Thijm.

***

Dertien nieuwe "**Juniordiplomaten**' is het resultaat van een diplomatieke opleiding die eind vorig jaar werd geïnitieerd vanuit het Surinaamse ministerie van Buitenlandse Zaken. Volgens de minister van Buitenlandse Zaken, Subhas Mungra, is in deze mensen geïnvesteerd als voorbereiding op de verhoging van de internationale relaties, één van de doelen die Suriname zich heeft gesteld op weg naar het jaar 2000. De meeste huidige Surinaamse diplomaten zijn bovendien al dicht tegen de pensioengerechtigde leeftijd aan. De opleiding werd verzorgd door Surinaamse docenten en gastdocenten van de University of the West Indies.

***

De Surinaamse regering heeft een bedrag van Sf21 miljoen beschikbaar gesteld voor de renovatie van de **Centrale Markt**. Tegen mid 1995 zal de markt, die er nu enorm onverzorgd bij ligt en stinkt door de vele hopen onopgehaald vuil, een nieuw, milieuvriendelijk en aantrekkelijk aanzicht moeten hebben. De markt, die behalve trefpunt van het volk ook een toeristisch karakter heeft, zal als onderdeel van de vernieuwingsplannen, ook uit de overheidssfeer gehaald, dus verzelfstandigd, moeten worden.

***

De komst van 2500 Haïtiaanse bootvluchtelingen in Suriname, is door de invasie c.q. bezetting van Haïti door de V.S. niet doorgegaan. Hoewel de Amerikaanse ambassade in Paramaribo geen officiële verklaring heeft gegeven voor de plotselinge wijzigingen van de plannen, wordt algemeen aangenomen dat de noodzaak om Haïtiaanse vluchtelingen elders dan in Guantánamo Bay onder te brengen, met de invasie verminderd is en ze hopelijk naar hun eigen land terug zullen keren. Suriname heeft overigens toegezegd met politie- en militaire manschappen te zullen participeren in de te installeren vredesmacht in Haïti. De Surinaamse politie heeft te kennen gegeven niet tevreden te zijn met de gang van zaken tot dusver, aangezien de selectie-criteria voor deelname aan de vredesmacht veel te laat werden ontvangen en het korps bovendien onbemand is en node manschappen zal kunnen missen.

***

Filmproducent en regisseur Christ Stuur, maker van de speelfilms "Overvallers in de dierentuin", "Flik Flak" en "Briefgeheim", zal tezamen met zijn zoon Mario, Henk Herrenberg, Ronny Vaarnold en Cornelis Telgt, in de komende 1½ jaar werken aan een **film** over de binnenlandse oorlog tussen 1986 en 1990. De film zal de titel dragen van 'The Battle of Paramaribo - De Strijd om Paramaribo". Het zal in het Engels en Nederlands worden opgenomen en voor een deel bestaan uit interviews met hoofdfiguren uit deze periode. In juli 1996, tien jaar na het losbreken van de "vuile oorlog", moet de film in première gaan.

***

Minister Richard Kalloe van Handel en Industrie heeft gedreigd te zullen overgaan tot het importeren van rijst, als de Surinaamse rijstproducenten niet met spoed werken aan beteugeling van de binnenlandse **rijstprijzen**, die momenteel de pan uitvliegen. Voor een kilo rijst moet nu tenminste Sf100,- worden neergeteld, iets minder dan NAf.1,-. Volgens de minister zouden de producenten opzettelijk de prijzen omhoog stuwen, waardoor ze op de lokale markt grotere winsten kunnen maken dan met export. De export wordt hierdoor verwaarloosd, er ontstaat een achterstand in de exportverplichtingen van Suriname aan buitenlandse afnemers en de staat derft broodnodige deviezen. Minister Kalloe zal bovendien strenge prijscontrole laten uitvoeren en zo nodig de verkoopvergunningen intrekken. Rijstboeren hebben verontwaardigd gereageerd op de mededelingen van de minister en zijn calculaties over winstmarges in vergelijking met de prijs voor onverwerkte padi (ongepelde rijst) bestreden. Ze vinden dat het ministerie strenger had moeten optreden tegenover grote rijstexporteurs die volgens een afdrachtsregeling rijst hadden moeten afstaan aan de staat, en vrezen dat de rijstteelt onherstelbare schade kan worden toegebracht als de minister zijn voornemen ten uitvoer brengt.

***

Voor de zesde maal is John Sadiek **damkampioen** van Suriname geworden. Drs Sadiek, kinderarts, Internationaal Meester en Nationaal Grootmeester, won de titel in een spannende eindfase in de vorm van een vijfkamp, tegenover Gerson Bendt. Naast voetbal, behoort het dammen in Suriname tot de meest geliefde sporten.

***

Theater "Thalia", Suriname's grootste "klassieke" schouwburg, heeft Sf2,7 miljoen nodig voor renovatie. De geïnstalleerde commissie voor promotie-activiteiten ten behoeve van Thalia wil het theater nieuw leven inblazen en een beter aanzicht verschaffen, alsook het eigen toneelgenootschap stimuleren. Volgens de commissie onder leiding van Carmelita Yskes moet Thalia een voorhoederol spelen bij het ontdekken van de kracht van de diversiteit van de Surinaamse cultuur.

***

Door de Nederlandse Tweede Kamer is terughoudend gereageerd op de oproep van de Surinaamse parlementsvoorzitter Lachmon, **financiën** ter beschikking te stellen aan Suriname. Lachmon bracht dit ter sprake tijdens een kort bezoek aan Nederland op zijn terugreis van Kopenhagen waar hij een vergadering van de Interparlementaire Unie bijwoonde. Nederland volhardt in haar standpunt Suriname pas weer te zullen bijstaan na positieve rapportage van het I.M.F. over de richtige voortgang van het Surinaamse Structurele Economische Aanpassingsprogramma (S.A.P.). Hoewel Suriname het I.M.F. niet wil als officiële monitor/begeleider van het S.A.P., heeft ze er wel in toegestemd dat Nederland reguliere, periodieke rapporten van de instelling mag inzien.

***

Naast de malaria-bestrijding door de Amerikaanse "South Com"-eenheid, die behalve de eigen jungletrainingen ook malariamuskietenbespuitingen zal uitvoeren, opereert momenteel ook een Amerikaanse **Mobiele kliniek** in het binnenland van Suriname. De kliniek, geassisteerd door Surinaamse gezondheidswerkers, reist op kosten van het Amerikaanse leger van dorp naar dorp. De binnenlandse bevolking die van oudsher primaire gezondheidszorg heeft moeten ontberen, te meer door de binnenlandse oorlog, slechte economie en deplorabele infrastructuur, heeft enthousiast gereageerd. Binnen een week werden meer dan 3500 mensen behandeld, voornamelijk wegens maagklachten, vitaminegebreken en kiespijn. Per patiënt werden gemiddeld drie tot vier kiezen getrokken.

***

Tussen het ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen onder leiding van minister Rudi Demon, en de multinationals MUSA, Berjaya Timber en Suratlantic, is afgelopen week een conceptovereenkomst gesloten, waarin aan elk der maatschappijen een miljoen hectare van Surinaams grondgebied in concessie wordt afgestaan voor de **exploitatie van hout**. Volgens de overeenkomst die 25 jaar zal gelden, zou het land voordelen ondervinden in de zin van ongeveer 15.000 nieuwe areidsplaatsen en miljarden dollars aan investeringen. De houtmaatschappijen zullen zich moeten houden aan stringente herbebossingsmaatregelen, terwijl de Surinaamse overheid wordt verplicht een corruptievrij controle-apparaat op te zetten. De conceptovereenkomst is ingediend bij de Nationale Assemblee (parlement) en de Staatsraad, die het onderwerp nog niet op de agenda hebben geplaatst.

Symposium over gezondheidszorg en wetgeving

WILLEMSTAD — De Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit van de Nederlandse Antillen organiseert op 8 oktober een symposium over gezondheidszorg en wetgeving in de Nederlandse Antillen.

Het onderwerp zal belicht worden vanuit drie invalshoeken: de overheid, de patiënt en de hulpverlener. Een flink aantal sprekers zal het woord voeren, waaronder minister Stanley Inderson (VoMil). Uit Nederland zijn diverse deskundigen op het gebied van gezondheidsrecht en geneeskunde uitgenodigd. Ook een tweetal lokale deskundigen zal een voordracht houden.

Aanleiding voor het symposium vormt de recente publikatie 'Gezondheidszorg en Wetgeving in de Nederlandse Antillen' van de UNA, samengesteld door Prof. dr Hubben, Prof. dr Leenen en Prof. dr Roscam Abbing. Sinds 1988 zijn zij betrokken bij het opstellen van een pré-advies voor de gezondheidszorg en wetgeving. De publikatie is daarvan het resultaat.

Het symposium begint om negen uur 's ochtends en vindt plaats in de aula van de UNA.

■*Minister Marta Dijkhoff en kunstenaar Olbina bij zijn werk in het museum.*

Beelden Kenneth Olbina: fascinatie voor figuren

= door Nel Casimiri =

WILLEMSTAD - Slechts vijf kunstwerken staan in het Curaçaosch Museum opgesteld en toch staat daar een volledige expositie. Beeldhouwer Kenneth Olbina is na zeven jaar Nederland terug op Curaçao om te laten zien hoe hij met dat pak talent waarmee hij vertrok uitgegroeid is tot een volwaardig kunstenaar.

Kenneth Olbina begon zijn studies aan de Akademia di Arte op Curaçao, afdeling beeldhouwen en schilderen. Daarnaast werkte hij bij Arawak Clayproducts als tekenaar in de tekenkamer en later als assistent ontwerper op de klei-afdeling. In 1987 begon Kenneth aan de Academie van Beeldende Kunsten te Rotterdam met de opleiding van monumentaal beeldhouwen waar hij in 1992 zijn diploma haalde. Kenneth Olbina kreeg in Nederland in 1993 de belangrijke Drempelprijs voor jonge kunstenaars.

Over zijn eigen werk zegt hij: "Ik ben gefascineerd door de mogelijkheden die er bestaan om de figuur van de mens op mijn manier, volgens mijn visie, vorm te geven".

Die liefde voor mensfiguren is in het Curaçaosch Museum terug te vinden in twee arrangementen. De eerste is een glazen vitrine waarin twee vrouwenbenen pronken. Grove gipsen benen, goed van vorm met chique zwarte panty's die helaas niet nieuw meer zijn: de tegenstellingen stapelen zich op. De andere is een groep van drie mensen op ware grootte, een liggende vrouw met een hurkende en een staande man eromheen. De vrouw is ingebed in gips, de mannen staan los met een boomstronk erachter. De beelden zijn van beton. De techniek van Olbina in deze beelden is een combinatie van gieten, uithakken en construeren. Het werk is tamelijk ruw gehouden, niet glad gepolijst. Dat is weer in tegenstelling tot de drie andere kunstwerken in de grote zaal van het museum.

Toegepaste kunst bij een tafel, een ovalen blad met mooi gevormd onderstel en een stoel, ook van beton met een houten zitting. Hier zijn de vormen heel strak en glad. Op de tafel lag het gastenboek, verder liepen alle genodigden netjes om de tafel en stoel heen om het geheel goed te bekijken. Tot op een gegeven moment een jonge bezoeker zijn glas drinken nam en ging zitten, glas op tafel, eindelijk rust. Zijn vader reageerde geschokt, het jongetje keek niet begrijpend naar hem op. Ze stonden er toch niet voor niets? Zo te zien zat de stoel heerlijk.

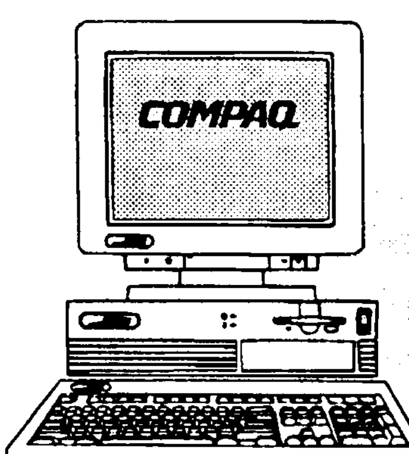
Het vijfde kunstwerk is een abstract werk waarin de vier elementen: vuur, water, aarde en lucht, uitgebeeld worden. Op een sokkelschaal, gevuld met water, rust een messing stang met vier elementen van gepolijst granietmarmer. Voor mij persoonlijk is dat het mooiste werk. Ik hou van die symboliek in strakke lijnen. Maar juist die tegenstellingen in zijn werk maken deze expositie tot een zeer bijzondere. Het komt maar uiterst zelden voor, ik vraag me af of het ooit eerder gebeurd is, dat een beeldhouwer zware stenen beeldhouwwerken die elders ontstaan zijn hier op Curaçao kan exposeren. Deze keer is het mogelijk gemaakt door de samenwerking van het Departement van Onderwijs en Cultuur, het Curaçaosch Museum en het KABNA. De organisatie heeft meer dan twee jaar geduurd, maar het is gelukt en ik denk dat de organisatoren er hebben van hun werk. Het is goed dat een zo veelbelovende jonge kunstenaar ook thuis kan laten zien waar hij mee bezig is.

Jobo

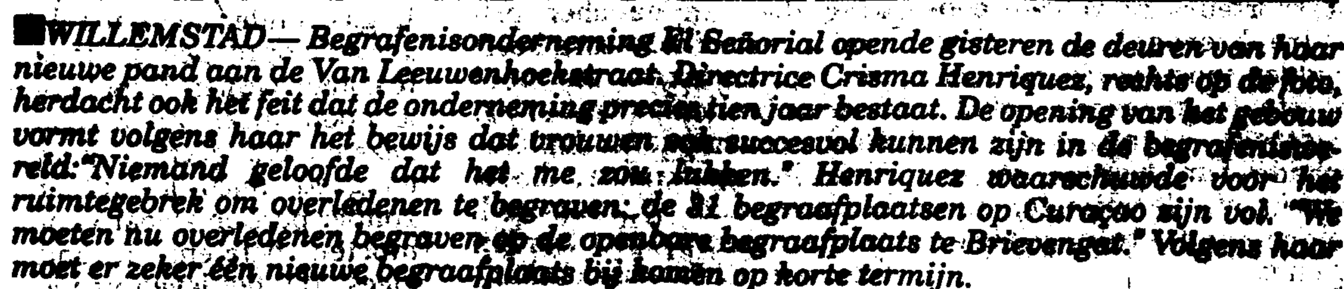
36 — Ai Tochi! Pas toch op! Je gaat onder een dans de *almasola* oproepen om in je te komen wonen. Daar kom je nooit meer vanaf. Die bezetenheid geeft je geld en goed, maar je zult er zonder pardon zwaar voor moeten betalen: 'levend vlees', d.i. het leven van je kinderen.

37 — *Brusein* beleefde zijn alcoholisme op een geheel eigen wijze. Hij begaf zich te paard naar zijn kroeg, dronk zich Lazarus, strompelde naar buiten met of zonder hulp en ging dan niet op zijn paard zitten, maar liggen. En kwam veilig thuis.

38 — Twee vrouwen kochten samen een heel lot..... en wonnen de eerste prijs. Dat was een startsein voor roddel. Het meeste geloof werd gehecht aan de verklaring dat het lot een 'beenderenlot, *briëchi di wesu*, was. Bewerkt met beenderen uit het knekelhuisje van *santana di Domi*. Dat staat altijd open.

El Señorial viert 10 jarig bestaan met opening nieuwe huisvesting

■WILLEMSTAD— Begrafenisonderneming El Señorial opende gisteren de deuren van haar nieuwe pand aan de Van Leeuwenhoekstraat. Directrice Crisma Henriquez, rechts op de foto, herdacht ook het feit dat de onderneming precies tien jaar bestaat. De opening van het gebouw vormt volgens haar het bewijs dat vrouwen ook succesvol kunnen zijn in de begrafeniswereld: "Niemand geloofde dat het me zou lukken." Henriquez waarschuwde voor het ruimtegebrek om overledenen te begraven: de 31 begraafplaatsen op Curaçao zijn vol. "We moeten nu overledenen begraven op de openbare begraafplaats te Brievengat." Volgens haar moet er zeker één nieuwe begraafplaats bij komen op korte termijn.

■Crisma Henriquez (links) en Josey Martina (rechts) toasten op het jubileum van begrafenisonderneming El Señorial en op de opening van het nieuwe gebouw.

Notities vanuit battle station 22

De eindeloos lege zee rond Haïti

= door Hans Vaders =

WILLEMSTAD/KUST HAITI - De take-off van de P-3C Lockheed Orion vanaf Hato is gepland voor 12.45 uur. De machine, met de codenaam GREEN 005, heeft een lange aanloop nodig, maar eenmaal in de lucht neemt het geschok en gestoot enigszins af. Noordpunt glijdt langzaam in een waas van lage bewolking voorbij. De Orion van de MLD, de Marine Luchtvaart Dienst, is onderweg naar Haïti, dat na 1 uur en 10 minuten bereikt moet worden. Op de 'bok' zitten ontspannen pratend de piloten Jeffrey Aenmey en Guido Borneman, geassisteerd door boordwerktuigkundige Herman Pennings. In het zeegebied rond Haïti zal zo'n vijf uur gevlogen worden in een van te voren afgesproken en secuur afgepaalde sector, waarvan per se niet afgeweken dient te worden.

■ *Op de bok van de Orion: 2de piloot LTZ 2 Guido Borneman, boordwerktuigkundige sergeant-majoor Herman Pennings en 1ste piloot LTZ 1 Jeffrey Aenmey.*

■ *De crew van de Orion voor de 'take off' naar Haïti met LTZ 1 Jeffrey Aenmey (1ste piloot), LTZ 2 Guido Borneman (2de piloot), LTZ 1 Jan van der Steeg (tactical coordinator), LTZ 2 Peter Riemens (navigation commander), sergeant Ed van der Berg (waarnemer), sergeant-majoor Egbert van Remmerden (waarnemer), sergeant Gerrit Heine (waarnemer), sergeant-majoor Herman Pennings (boordwerktuigkundige), sergeant-majoor Hans de Jager (boordwerktuigkundige) en sergeant-majoor Berry Wierenga (inflight technician).*

De in oranje vliegpakken gestoken *crew* van tien man maakt het zich nu nog gemakkelijk. De Orion zwenkt zachtjes in de goede koers, gestuurd door de automatische piloot. Het is weliswaar geen Iberia-vlucht, waar de zachte pantoffels voor iedere passagier klaar staan, nee, het is daarentegen zeer genoegelijk in de plane en dat valt veelal niet te zeggen van de algemene sfeer aan boord van een burger-carrier.

De buik van het toestel, letterlijk volgestouwd met elektronische precisie-instrumenten, lijkt tot op zekere hoogte op een doelmatig ingerichte, ultra-moderne werkfabriek waar degelijk vakwerk wordt geleverd. Het inwendige van de romp is bezwangerd met airco-wasem dat constant naar beneden sliert en voor afkoeling van de gevoelige blauwe en groene schermen zorgt. In de cockpit heerst een aangename, koele temperatuur. In de ietwat benauwde *pantry*, met een klein raampje naast het verankerde koffieapparaat is, het nogal warm. De mij toegewezen plaats is op *battle-station 22* naast de koffie.

Samengevat: Een lichtelijk Spartaanse omgeving, en zo hoort het ook waar gewerkt moet worden tussen opblaasbare bootjes, oranje overlevingspakken, die je mits goed geïnstrueerd in luttele seconden kunt aantrekken, bedden en het toilet, waarin een lange metalen koker staat voor mannelijke behoeften. Sergeant Gerrit Heine, één van de waarnemers, steekt intussen relaxed een nieuwe, wilde Havana op.

Vijf minuten later zit ik voor in de cockpit. De neus van het toestel is vanuit de voorruiten niet zichtbaar. LTZ 2 Borneman heeft plaats voor mij gemaakt. Aenmey geeft me de *final* instructies. Hij wijst naar trillende wijzertjes, de hoogte- en snelheidsmeter, het fuelgebruik en 'last but not least' naar de kunstmatige horizon, die ingebet ligt tussen allerlei obscuur flikkerende panelen en een soort van groen-achtig, reflecterend scherm waar vliegtuig en koers *computerized* op te herkennen zijn.

Een aantal minuten vlieg ik zelfstandig de Orion richting Haïti, maar het behouden van de uitgestippelde koers gaat mij niet bepaald goed af. De toch tamelijk compacte Orion reageert mijns inziens honderd maal zo snel op een kleine beroering van de stuurknuppel als de meest subtiele sportwagen. We zwalken tijdens mijn kortstondig moment van gezagvoerderschap van links naar rechts door het zwerk, weliswaar op zekere koers naar een vasteland, maar zeker niet naar het beoogde doel.

Duikboot

Sergeant Heine leert mij daarna de eerste beginselen van de duikbootbestrijding met behulp van de simulatiemogelijkheid van de apparatuur. Zittend voor een dubbel controlescherm en met een blaadje papier spelen we een incident met inzet van zee- en luchteenheden. De vijandelijke duikboot in kwestie moet in de driehoek van peilbakens terecht komen die de Orion heeft geplaatst. Dan kan zijn positie afgelezen worden en uiteraard nauwkeurig worden doorgegeven aan de zeemacht. De Orion heeft natuurlijk zelf ook torpedo's die ingezet kunnen worden tijdens zo'n *kat-en-muis-spel*.

Een passagier merkt in dit verband op dat hij nog altijd onder de indruk is van de actie-radius die Duitse U-boten in de Tweede Wereldoorlog wisten te ontwikkelen. Aruba en Curaçao kunnen hier in ieder geval over mee praten.

We vliegen op kruishoogte. Zo economisch mogelijk tussen de 16 en 20.000 voet. Eenmaal aangekomen bij de Haïtiaanse kust valt die hoogte naar zo'n 100 voet zodat je, bij wijze van spreken, bij een grote tanker in de stuurhut naar binnen kunt gluren.

Een desolaat eiland, twintig zeemijlen van de bewoonde wereld, schuift onder de zwarte neus van de Orion voorbij: *Navassa-eiland*, hoe vreemd het ook moge klinken al sinds 1916 eigendom van de Verenigde Staten en vanuit de lucht ommuurd door steile kliffen, bedekt met laag, doornig struikgewas en als enige opbouw een kleine, onbewoonde vuurtoren. Navassa toont zich als een brokkelige tand in de Caribische zee, als baken voor zeevarenden en nu tevens dienend als invliegbaken voor de Orion, waarbij coördinator LTZ 1 Jan van der Steeg de tactische scepter zwaait.

Tegen twee uur nadert de kust van het armste land van de Cariben. De zee is nog steeds eindeloos leeg. Alhoewel, onze positie staat nauwkeurig geplugd op de kaart van navigatie-officier LTZ 2 Peter Riemens en er bestaat geen twijfel over dat we dichtbij het vasteland zijn. Maar wanneer je uit de cockpit-ramen naar de horizon tuurt, valt er niets te zien. Haïti zou vanuit de lucht op een krab met twee scharen moeten lijken, twee scharen die het kleine eiland Gonave in de baai van Port-au-Prince lijken te verzwelgen. Maar ik zie Haïti niet. Slechts een blauwgroene, eindeloos lege zee met hier en daar een witte schuimkop en wat miezerige neerslag tegen een in tegenlicht schitterende regenboog. Af en toe maakt het vliegtuig een flauwe bocht.

Vrachtschip

Het eerste schip wordt op ettelijke zeemijlen afstand reeds gespot door de radar. Een van de zogenoemde *sensor-operators* die aan een relatief gezien groot raam zit heeft het vaartuig als eerste gezien. Het blijkt een vrachtschip van zo'n 180 meter lang te zijn afkomstig uit Limassol, Cyprus. De koers wordt genoteerd en voor alle zekerheid maakt de Orion nog een tweede zwaai boven het roestige schip. Onderwijl is er contact met het Curaçaose stationsschip, het moderne fregat de Willem van der Zaan, en met een Amerikaans AWACS-radarvliegtuig.

Rond 17.00 uur in de namiddag lijkt Haïti voor het eerst enorm dichtbij. Op twintig kilometer afstand zie ik door de verrekijker stukken wit en groen, wat lage heuvels, geen bebouwing. De onbewoonde klauw van Haïti tussen de gehuchten Charbonnières en Tiburon. Daar is geen levende ziel te bekennen.

Onderwijl slenter ik nieuwsgierig, gloeiend hete koffie en orange juice sippend, wat door het vliegtuig. We hebben al een uitstekende eerste maaltijd gehad van de gastvrije bemanning. Keuze: bami, nasi of schnitzel, verhit in het kleine oventje in de staart van het vliegtuig. De Orion, aangedreven door zijn vier bijzonder krachtige turbo-prop motoren, waarmee ook de Atlantische Oceaan kan worden overgestoken, davert nog steeds laag over zee op zoek naar toekomstige prooi. We tappen nog een koffie: heet en zwart.

De Orion is volgestouwd met allerhande elektronische precisie-apparatuur.

"Curaçao ligt nog steeds in de markt als aanlooppunt voor een Amerikaans vliegdekschip eens in de zoveel tijd." Dit is volgens mijn gesprekspartner voor het eiland economisch gezien natuurlijk een bijzonder goede zaak. "Maar laten we wel wezen, iedereen is vóór de komst van zo'n immense carrier, maar de opvang van een paar duizend man, die tegelijkertijd -na zes maanden op zee- op het vasteland wordt losgelaten, dat zou een extra inspanning voor Curaçao betekenen. En let wel: St.Thomas heeft een even hoog criminaliteitscijfer als Curaçao. Daarvoor behoeven de *yankees* daar niet weg te gaan."

Tramper

Een tramper wordt via de boordradio opgeroepen. De schuit is gezien de mededelingen van de dienstdoende marconist van een haven bij Shanghai in China (via het Panama-kanaal) onderweg naar Port Arthur in Canada. Op de meeste vragen geeft de communicatie-specialist van het onder Libanese vlag varende schip een vlot en bevredigend antwoord. Over de lading ontstaat evenwel een kort stilzwijgen. Weet die telegrafist dan niet wat voor cargo zijn schip *all the way from China* heeft vervoerd, terwijl hij iedere avond zit te tafelen met de kapitein? "Sorry, moment, ik ga het even aan de kapitein vragen", antwoordt de expert. De verbinding blijft daarna zwaar gestoord.

De zware turbo-props trekken de lading van de Lockheed Orion. "Natuurlijk turbo-props; je moet nu eenmaal wat langzamer gaan. Zit je in een F-16 dan ben je bij wijze van spreken Westpunt voorbij, voordat je bij Oostpunt gestart bent." We praten nog wat na over de eventuele komst van F-16 gevechtsvliegtuigen naar Curaçao. Een gepasseerd station. Dat is dus allang niet meer *im Frage*. Je hebt daarvoor een aparte baan nodig die constant geveegd moet worden. Dus beslist geen gruis of steentjes in de buurt die door een bruut van een straalmotor opgezogen worden en daarna onherstelbare schade kunnen aanrichten aan het interieur van de machine. Bovendien is er natuurlijk de constante geluidsoverlast van de jets wanneer ze laagvlieg-oefeningen houden.

We naderen het fregat Willem van der Zaan dat in het kader van het embargo schepen controleert en ze in en uit de natuurlijke haven van Port-au-Prince begeleidt. Piloot Borneman gaat ten teken van groet uitbundig met de stuurknuppel te keer. Steil omhoog, dan, luttele seconden later ligt het vliegtuig in een hoek van zeker zestig graden. De zee toont zich uit het schuine venster staalblauw, dichtbij, zo hard als beton.

Nu begrijp ik de procedure op Hato. Eerst de oordopjes voor de absolute stilte, daarna het formulier dat ondertekend moest worden: de vrijwaringsverklaring VLB HATO/336 SQN. Ondergetekende, wonende...doet bij voorbaat afstand...in verband met letsel...ook de nabestaanden...Vanaf de Van der Zaan wordt geestdriftig gezwaaid naar het uit zicht verdwijnende contact, opeens voor de scheepsbemanning een onduidelijke stip in het oneindige.

Isolement

Ik kan mij uit het verleden herinneren dat het op de rede van Port-au-Prince altijd krioelde van de schepen. Nu maakt de route een doodse indruk: het tekent het isolement van Raoul Cedras, van generaal Philippe Biamby en van politiechef Joseph François. Het bevestigt tevens het succes van het embargo en van de *Uphold democracy*-interventie. Een oud Haïtiaans spreekwoord zegt: 'Eens komt de dag voor de vogel, eens voor de jager'.

Nederlandse grondtroepen, in Nederland, Aruba of Curaçao gelegerd, zullen op voorhand aan een eventueel te vormen vredesleger niet deelnemen. "Het is immers (nog) niet officieel gevraagd aan Den Haag. Er wordt dan ook niet speciaal voor geoefend al moet je er wel altijd rekening mee houden."

In de buurt van Port-au-Prince, maar uit het zicht van de kust, wordt steeds dezelfde procedure gerepeteerd door sergeant-majoor Berry Wierenga: naam, nationaliteit, koers, waar vandaan, waar naartoe, lading. Ieder schip wordt gefotografeerd. "De essentie is natuurlijk dat we laten zien dat we er zijn: *showing the flag*. Het geven van morele steun aan de Verenigde Staten. En natuurlijk valt Haïti in de belangensfeer van Nederland als Koninkrijkspartner van de Antillen. Iedereen is gebaat met rust in deze regio. Wij krijgen van de Amerikanen het verzoek, de *task*, om te komen patrouilleren. Nu, dat verzoek honoreren wij."

Om de Haïti-operaties zo soepel mogelijk te laten verlopen is sinds dinsdag een tweede Orion uit Nederland op Curaçao gearriveerd. Dit toestel houdt zich momenteel specifiek bezig met het controleren van schepen op de bekende aanvoerroutes van drugs. "De taken van de krijgsmacht als geheel, dus ook van de marine, zijn in de afgelopen jaren aan verandering onderhevig geweest", stelt marine-voorlichter LTZ 2 mr Jan-Willem Toering.

"Momenteel vindt er in Nederland een financiële afslanking plaats van het defensie-apparaat. Dat treft de marine ook, hoewel in mindere mate dan de landmacht. En wat die taken betreft. Daar moet geld voor beschikbaar blijven. Nieuwe uitdagingen: de drugsbestrijding, de instelling van een gesmeerd draaiende kustwacht."

Tegen 19.00 uur wordt de cirkel gesloten. De task is perfect uitgevoerd. De Orion draait en keert naar haar thuisbasis terug. Het wordt buiten inmiddels behoorlijk donker. In de pantry worden bruine boterhammen met rookworst belegd. Tevens is er koude, gele vla als toetje. Tegen 20.00 is door de cockpitramen de roodachtige gloed van Aruba en op *twaalf uur* die van Curaçao te zien. Om 20.15 uur taxiet het vliegtuig de MLD-parkeerplaats op. De missie zit erop.

Interessante vraag in dit kader is natuurlijk wie zo'n *verzoek* van het Amerikaanse opperbevel om te patrouilleren betaalt, wanneer men bedenkt dat één uur Orion circa 10.000 gulden kost. Of wordt dit op een andere wijze verrekend? Het antwoord op deze vraag blijft echter in nevelen gehuld. "Zoiets wordt door een hoger echelon bepaald."

Opperbevelhebber symbool van terreur

Cedras, François en Biamby blijven grootste vijanden VS

Raoul Cedras, Joseph François, Philippe Biamby. Ze vormen de grote vijanden van de Verenigde Staten. De drie Haïtianen staan op de zwarte lijst van het State Department en genieten meer belangstelling bij de beleidsmakers op het ministerie van Buitenlandse Zaken dan notoire vijanden als Fidel Castro, Saddam Hussein, Farah Aidid en kolonel Muammar al-Gadaffi.

Er was president Clinton alles aan gelegen om dit Haïtiaanse driemanschap uit zijn functie te zetten. Want vorige week stond voor de Amerikaanse regering één doel voorop: De Haïtiaanse trojka moest verdwijnen. Niet goedschiks, dan wel kwaadschiks.

Bovenaan het lijstje prijkt de naam van luitenant-generaal Raoul Cedras, de opperbevelhebber van de Haïtiaanse strijdkrachten. Want sinds de coup van september 1991, waarin president Jean-Bertrand Aristide werd afgezet, is hij feitelijk de machtigste man in het Caribische land.

Cedras staat bekend om zijn correcte gedrag. Hij is charmant en belezen en vormt enigszins een vreemde eend in deze Caribische bijt. Zo maakt Cedras deel uit van de zeer kleine, maar wel sterk bevoorrechte, mulattengemeenschap en is hij één van de weinige protestanten in het door zwarten bewoonde, katholieke land. Bovendien beschikt hij over een mooie privé-bibliotheek, terwijl zo'n 95 procent van de Haïtianen niet eens zijn eigen naam kan schrijven.

SPIJT

Cedras werd in de gehele wereld geprezen voor zijn optreden tijdens de eerste vrije verkiezingen in Haïti in december 1990. In tegenstelling tot eerdere pogingen was het dankzij hem ditmaal in Haïti wel mogelijk naar de stembus te gaan zonder te worden doodgeschoten. Priester Aristide, die met ruim tweederde meerderheid tot president was gekozen, bevorderde hem daarom tot hoogste militair. Een maatregel waarover de jonge president in zijn autobiografie schrijft behoorlijk spijt van te hebben gehad. Want een half jaar later leefde Aristide in ballingschap en waren de militairen aan de macht.

Wat Cedras' rol exact is geweest in de coup is onduidelijk. Volgens Aristide was de luitenant-generaal één van de initiatiefnemers. 'Haïti-watchers' beweren dat Cedras door lagere officieren min of meer is gedwongen aan de staatsgreep deel te nemen. Hij ook bood Aristide de mogelijkheid het land tijdig te ontvluchten. De generaal heeft daarmee waarschijnlijk diens leven gered.

Inmiddels is de opperbevelhebber het symbool geworden van een regime dat volgens mensenrechtenorganisaties en de Amerikaanse regering zo'n vierduizend burgers heeft vermoord en verantwoordelijk is voor verkrachting, marteling en onderdrukking van nog eens tienduizenden anderen.

Cedras heeft tot nu toe geweigerd zijn functie op te geven en Haïti te verlaten. Maar mocht de generaal alsnog instemmen met het aanbod om in Panama in stilte te gaan leven, dan heeft hij inmiddels wel ruime ervaring opgedaan. Cedras is een fanatiek sportduiker en lijkt elk weekeinde met volle teugen te genieten van het leven in zijn strandvilla ten noorden van Port-au-Prince.

Van nummer twee, de 37-jarige politiechef luitenant-kolonel Joseph François, is niet veel bekend. Hij verschijnt zelden in het openbaar en het is zelfs verboden hem op de foto te zetten of te filmen. En een interview schijnt hij nog nooit te hebben gegeven. François was jarenlang de meest gevreesde man van Haïti. Hij is één van de initiatiefnemers geweest van de staatsgreep van 1991. Als politiechef van Port-au-Prince zette hij een groot netwerk op van verklikkers en moordenaars, 'Attachées' geheten. Bovendien schijnt François schatrijk te zijn geworden in de cocaïnehandel, smokkel die als gevolg van het handelsembargo steeds lucratiever werd en het afpersen van staatsbedrijven.

Zijn politieke invloed zou de laatste maanden wat zijn afgenomen. Geruchten doen de ronde dat hij niet onwelwillend staat tegenover het aanbod van de Amerikanen te vertrekken. Dat François vroeger connecties had met de Amerikaanse geheime dienst, de CIA, zoals wel wordt beweerd, kan hierbij een rol spelen.

HAVIK

Brigade-generaal Philippe Biamby wordt op het State Department als een havik gezien. Hij is een goede vriend van opperbevelhebber Cedras. Samen doorliepen zij de militaire academie. Biamby is nu stafchef van de legerleider. Ondanks zijn 41 jaar woont Biamby nog altijd bij zijn moeder. Hij rechtvaardigt zijn ogenschijnlijk celibataire levenswijze met de opmerking: "Ik ben getrouwd met Haïti en met het leger." Als zoon van een privé-secretaris van de Duvaliers groeide hij, net als Cedras, op in de omgeving van de familie die tot 1986 het land op dictatoriale wijze regeerde. Biamby moest, na een mislukte coup in 1989, tijdelijk het land verlaten en verbleef onder meer enige maanden in een Amerikaanse gevangenis als illegaal vluchteling.

Vervolg van pag. 1

tussen een vergadering van het parlement te organiseren. Het akkoord tussen Carter en Cedras voorziet in een amnestie voor de zevenduizend militairen waarmee de Nationale Vergadering moet instemmen.

De Amerikaanse senator Sam Nunn, die deel uitmaakte van Carters delegatie, heeft zich vrijdag uitgesproken voor een spoedige verzachting van de sancties tegen Haïti. Vooral de arme bevolking heeft onder de economische strafmaatregelen te lijden. Nunn wil dat er weer brandstof, voedsel en medicijnen worden geleverd nog voordat Aristide terugkeert.

Pikant detail bij het overleg tussen de Amerikaanse MP en de Haïtiaanse politie is wel dat François, die het hoofd is van de politie, ook lid is van de militaire junta. Hij wordt beschouwd als leider van de *'attachés'*, de civiele politie die schuldig zou zijn aan duizenden moorden op politieke tegenstanders van de militairen. De aanhangers van Aristide eisen de ontwapening van de *attachés*, maar dit onderwerp is volgens kolonel Mike Sullivan niet besproken. Het hoofd van het contingent Amerikaanse MP noemt dit 'een politieke beslissing'.

MOEILIJKE TAAK

De Algerijnse oud-minister van Buitenlandse Zaken Lakhdar Brahimi wordt de nieuwe speciale gezant van de Verenigde Naties voor Haïti. Dat is in kringen van de VN meegedeeld. De zestigjarige Brahimi volgt de Argentijnse oud-minister Dante Caputo op. Deze legde maandag zijn functie neer, omdat de Verenigde Staten de VN in hun onderhandelingen met de militaire leiders van het Caribische land hadden gepasseerd. Brahimi was eerder VN-gezant voor Zaïre, Jemen en Liberia. Hem wacht de moeilijke taak te laveren tussen de Verenigde Staten en de Verenigde Naties.

Ophanging in Singapore belast ook relatie EU en ASEAN:

Nederland behoudt betrekkingen ondanks executie van Van Damme

DEN HAAG/SINGAPORE - De Nederlandse regering heeft vrijdag de Singaporaanse waarnemend ambassadeur mevrouw Lim Iseli Kheng Hua in Nederland ontboden om nogmaals haar "diep gewortelde emoties" over te brengen over de terechtstelling van Johannes van Damme. Deze executie beïnvloedt niet alleen de relaties tussen Nederland en Singapore maar ook de vergadering van Aziatische landen met de Europese Unie wordt er door belast.

Formeel zijn de diplomatieke betrekkingen met Singapore wat het kabinet betreft niet gewijzigd. Maar over de verhoudingen is volgens premier Kok wel een "grauwsluier" komen te hangen. "De gevoelsrelatie heeft een knauw gekregen. Er is in menselijke zin een grote kilte ontstaan", aldus de premier vrijdag. Kok heeft de Singaporaanse diplomate "met klem" onder de aandacht gebracht dat Nederland zich emotioneel en ethisch niet kan neerleggen bij de voltrekking van het doodvonnis. De gang van zaken toont volgens de premier aan hoe groot de culturele kloof is tussen beide landen.

Kok heeft de waarnemend ambassadeur dringend verzocht te blijven nadenken over mogelijkheden om die kloof te dichten door een eind te maken aan "deze buitengewoon inhumane wijze van berechting". De Singaporaanse diplomate maakte op Kok een zeer betrokken indruk. "Haar houding was er niet een van *business as usual*".

Volgens Kok heeft het kabinet nog wel serieus overwogen of het ophangen van Van Damme diplomatieke consequenties moest hebben.

AFP Amigoe grafiek

Maar dat zou hebben betekend dat de relatie na enige tijd weer hersteld zou moeten worden, wat de indruk wekt dat het gebeurde na een paar weken of maanden ineens minder ernstig zou zijn. Eventuele toekomstige handelsmissies kunnen wat het kabinet betreft gewoon doorgaan. "Maar in die gesprekken zullen we af en toe wel heel wat weg te slikken hebben", aldus Kok.

BEGRIP GEVRAAGD

De wekelijkse vergadering van de ministerraad stond volgens Kok vrijdag onder de enorme domper van het nachtelijke nieuws over de executie van Van Damme. Alle ministers waren diep geschokt. "We konden er vandaag niet in komen". Kok zei er van overtuigd te zijn dat zijn collega Van Mierlo en diens ambtenaren alles hebben gedaan wat nodig en mogelijk was om te proberen clementie te krijgen voor Van Damme.

Minister Shanmugam Jayakumar van Buitenlandse zaken van Singapore heeft vrijdag om begrip gevraagd voor het ophangen van Van Damme. Hij sprak in Karlsruhe op een bijeenkomst van de ministers van Buitenlandse zaken van de Europese unie en de ASEAN, de Associatie van Zuidoostaziatische naties. Jayakumar zei dat de wet moet worden gerespecteerd en dat de geloofwaardigheid van het rechtssysteem afhangt van het uitvoeren van vonnissen. Volgens Jayakumar is er begrip voor landen die tegen de doodstraf zijn, maar kunnen de lidstaten van de ASEAN niet alle Europese waarden accepteren.

SPONG VERBITTERD

De Haagse advocaat mr. G. Spong, die op het laatste moment aan de verdediging van Van Damme werd toegevoegd, reageerde verbitterd en teleurgesteld. Hij neemt het de regering van Singapore kwalijk dat ze niets heeft gedaan met de informatie die hij op het laatste moment aanreikte. Enkele uren voor de ophanging gaf hij de namen door van drie mensen die zouden kunnen bewijzen dat Van Damme is misleid. Het is niet bekend of het vrijdag vrijgegeven stoffelijk overschot van Van Damme wordt begraven of gecremeerd en ook niet waar dat gebeurt. De familie wil daarover om redenen van privacy niets zeggen.

De terechtstelling van Van Damme heeft vrijdag geleid tot een incident tussen Duitsland en Singapore en overschaduwde de samenwerkingsconferentie van de Europese Unie met zes ASEAN-landen in Karlsruhe. Bij de opening van de conferentie uitte de Duitse minister van Buitenlandse zaken Klaus Kinkel namens de Europese Unie zijn "diepe spijt" dat het gratieverzoek voor de 59-jarige Nederlander, die in Singapore ter dood was veroordeeld wegens drugssmokkel, was verworpen en dat hij in de nacht van donderdag op vrijdag was opgehangen. Kinkel, die eraan herinnerde dat Duitsland tegen de doodstraf is, had persoonlijk, in zijn functie van voorzitter van de Europese ministerraad, de president van Singapore verzocht van de uitvoering van de straf af te zien.

Van zijn kant beschuldigde de Singaporese minister Jayakumar Europa ervan zijn waarden en normen te willen opleggen sinds het einde van de koude oorlog. "Wij kunnen veel accepteren maar niet alles", zei hij. "We moeten leren onze verschillen te respecteren."

Bonn niet op hoogte verboden wapenhandel

Der Spiegel: Duitse bedrijven helpen Irak, Iran en Libië

HAMBURG - De Duitse regering zegt niet op de hoogte te zijn van hulp van Duitse bedrijven aan landen in het Midden Oosten bij de ontwikkeling van chemische en biologische (C-en B) wapens.

Het heeft dat verklaard na de onthulling van Der Spiegel dat verscheidene staten in het Midden Oosten chemische en biologische wapens ontwikkelen met gebruik van geavanceerde Duitse technieken. Het weekblad haalt een document van de Duitse geheime dienst BND aan, waaruit blijkt dat Duitse bedrijven hun kennis beschikbaar stellen aan landen als Libie, Iran en Irak. Bonn zegt niet op de hoogte te zijn van dergelijke leveranties. Volgens een woordvoeder doet Duitsland er met export-controle alles aan om verboden handel in strategische kennis en goederen te voorkomen.

Volgens een medewerker van de douane in Keulen verdringen de wapenhandelaren in Duitsland elkaar om de benodigde technieken voor het ontwikkelen van chemische en biologische wapens te verkopen. Libie is met hulp van Duitsland bezig met de aanmaak van gifgassen, Iran ontwikkelt een biologisch wapen en Irak bouwt een raket, aldus Der Spiegel. Volgens het blad loopt de handel via bedrijven in Azie, die hun oorsprong hebben in Duitsland.

Tekort aan medicijnen voor bestrijding van pest

Zwarte dood waart rond in Indiase stad Surat: veel doden

SURAT/BOMBAY - De pestepidemie in delen van de stad Surat in het westen van India heeft volgens artsen en verpleegkundigen al aan meer dan honderd mensen het leven gekost. Veel patiënten balanceren op de rand van de dood en het aantal slachtoffers zal vrijwel zeker sterk oplopen.

Ongeveer honderd mensen worden in het plaatselijke ziekenhuis verpleegd. Artsen zeggen dat er een tekort aan medicijnen is, vooral Tetracycline dat patiënten van de dodelijke ziekte kan genezen, mits het snel wordt toegediend. Het staat nog niet vast dat het om longpest gaat, maar artsen vrezen dat Surat juist door deze meest besmettelijke en dodelijkste pestsoort is getroffen.

De hele stad is tot besmet gebied verklaard, ofschoon de gevallen zich voornamelijk hebben voorgedaan in de drijvende armere wijk. Uit nieuwe stadsdelen zijn geen meldingen gekomen. De autoriteiten grendelen de stad af om verspreiding van de ziekte tegen te gaan.

Niettemin zijn ruim 150.000 van de naar schatting twee miljoen inwoners de stad al ontvlucht. De paniek verspreidt zich evenals de uiterst besmettelijke ziekte. In de hoofdstad van de getroffen deelstaat Gujarat, het tweehonderd kilometer noordelijker gelegen Ahmadabad, trekken volgens de plaatselijke politie door paniek bevangen menigtes eveneens naar het station.

Het uitbreken van de 'Zwarte dood' in Surat, ruim tweehonderd kilometer ten noorden van de grootste havenstad van India, Bombay, volgt op een epidemie van builenpest in de deelstaat Maharashtra, in een gebied dat zich vanaf drie- tot vierhonderd kilometer ten oosten van Bombay uitstrekt. Volgens de deelstaatautoriteiten heeft die epidemie geen slachtoffers veroorzaakt. De 69 patienten zijn buiten levensgevaar en de situatie is onder controle. Het gebied werd vorig jaar door een aardbeving getroffen, waarbij tienduizend mensen omkwamen. De destijds zwaarst getroffen gebieden zouden nu de meeste ziektegevallen vertonen.

Met het oog op de besmettelijkheid van longpest zijn de autoriteiten in Bombay in staat van hoogste waakzaamheid. De meer dan twaalf miljoen inwoners tellende stad is de belangrijkste haven van west-India en het grootste handelscentrum van het land. De autoriteiten hebben de gezondheidszorg opgedragen uit te kijken naar verdachte gevallen, maar wijzen erop dat er tot dusverre geen redenen voor ongerustheid zijn.

VERSPREIDING

De pest is allereerst een ziekte die bij knaagdieren voorkomt en door vlooien onder deze dieren en later ook mensen wordt verspreid. Ratten zijn de belangrijkste dragers van de pestvlo. Infectie met een pestbacil veroorzaakt doorgaans builenpest die in een later stadium tot longontsteking leidt.

Slachtoffers kunnen ook direct via de luchtwegen worden besmet. Deze longpest is het besmettelijkst, maar kan net als builenpest genezen worden met sulfapreparaten en antibiotica. Het belangrijkste is evenwel, dat de patiënt wordt geïsoleerd om snelle verspreiding van de ziekte te voorkomen.

In India is de pest in 1966 officieel voor uitgeroeid verklaard. In de eerste helft van de eeuw veroorzaakte de ziekte in India 12,5 miljoen slachtoffers. Sporadisch doen zich nog epidemieën voor.

In Europa stierf in de 14e eeuw zeker een kwart van de bevolking aan de 'zwarte dood'. De ziekte keerde bij vlagen terug. Pas honderd jaar geleden ontdekte de Zwitsers-Franse bacterioloog Alexandre Yersin de pestbacterie (Persinia pestis), die de veroorzaker van de ziekte is.

"Pest is zo zeldzaam in de beschaafde wereld dat niemand er veel van weet", zei microbioloog F. Reubsaet vrijdag. Volgens de door hem geraadpleegde literatuur komt de bacil vooral voor in "droge woestijnen, natte rijstvelden, boomloze steppen en dichte wouden".

AFP Amigoe grafiek

AGENDA

POLITIE: [illegible]
BRANDWEER: [illegible]
TAXICENTRALE: [illegible]
HOSPITAAL: [illegible]
fax [illegible]
Stemnr. 14
BEJAARDENTEHUIS: [illegible]

AIDSLIJN
Vragen? Bel dan op maandag en dinsdag van 19.00-20.00 uur tel.: [illegible]

OPENBARE BIBLIOTHEEK
Openingstijden voor het publiek:
Kralendijk:
maandag van 14.00-18.00 uur; dinsdag, woensdag en donderdag van 08.00-12.00/14.00-18.00 uur; vrijdag van 08.00-12.00/14.00-17.30 uur.
Rincon:
woensdag van 14.00-18.00 uur en vrijdag van 14.00-17.30 uur.

POSTKANTOOR
(openingstijden)
Zegelverkoop
Kralendijk (tel.: [illegible]): maandag t/m donderdag van 07.30-12.00/13.30-17.30 uur; vrijdag van 07.30-12.00/13.30-16.00; zaterdag gesloten.
Rincon (tel.: 6214): maandag t/m vrijdag van 07.30-12.00/13.00-16.00 uur; zaterdag gesloten.
Geldloket
(Postcheques, Postspaarbank, Eurocheques en Giro Bestelkaart)
Kralendijk en Rincon: maandag t/m vrijdag van 07.30-12.00/13.00-16.00 uur; zaterdag gesloten.

SERVICE CLUBS
Lions: [illegible]
Rotary: woensdag 12.00 uur - Restaurant [illegible]

BRIDGEN
(Bridgeclub Ups and Downs)
Voor inlichtingen [illegible] F. de Wit (tel.: [illegible]).

SLACHTHUIS LVV
(tel.: 4999)
Open van maandag t/m vrijdag van [illegible] 14.30 uur. [illegible]

DIERENARTS
[illegible]
Spreekuren maandag, woensdag en vrijdag van 13.30-[illegible] uur; [illegible]

STICHTING DIERENASIEL BONAIRE
[illegible]
Kaya [illegible] 20, tel. [illegible]
openingstijden [illegible] 09.00-12.00/15.00-17.00 uur.

NIEUW-APOSTOLISCHE KERK
[illegible]
11.30 uur.

Gedeputeerde Norwin Willem namens Paboso:

"Bij referendum moeten wij ons land niet uit handen geven"

KRALENDIJK — In de radiotoespraak via Voz di Bonaire op woensdagmiddag werd door gedeputeerde Norwin Willem namens Paboso een goed gedocumenteerde oproep gebracht over het komende referendum. In zijn inleiding stelde Norwin Willem dat de Bonaireaanse bevolking zich op 21 oktober gaat uitspreken over de toekomst van ons Land de Nederlandse Antillen. Hij legde de nadruk op Land Antillen. De keuze van de Bonaireaanse bevolking en die van de Bovenwinden zal diepgaande consequenties hebben voor ons land, ons eilandgebied en ons eigendom, dat wij de Nederlandse Antillen noemen.

Willem duikt even in de geschiedenis en haalt het jaar 1499 aan als het jaar van de ontdekking van de Antillen; in 1634 bezetten de Nederlanders deze eilanden en ze werden eigendom van het Nederlandse volk. In 1942 verklaarde koningin Wilhelmina dat de Rijksdelen in de Cariben een eigen verantwoordelijkheid zouden krijgen en in 1954 gebaseerd op deze verklaring ontstond ons land, de Nederlandse Antillen. In het Statuut werd fundamenteel vastgelegd dat de Nederlandse Antillen vanaf 15 december 1955 een land werden met eigen verantwoordelijkheid, dus met een eigen regering.

Hiermee werd een zeer belangrijk resultaat bereikt en tevens internationale erkenning van de Antilliaanse mens, het Antilliaanse volk gelijk aan alle andere menselijke wezens op de wereld.

Onze Antilliaanse bevolking werd eigenaar van het Antilliaanse grondgebied. Het grondgebied dat onze politieke leiders, zoals dr Da Costa Gomez, Efraim Jonckheer, L.D. Gerharts, Henny Eman, Juancho Irausquin en Julio Abraham voor ons volk hebben bevochten en Aruba, Bonaire, Curaçao en de Bovenwinden wordt genoemd. Met andere woorden; ieder van ons, waar dan ook geboren, werd eigenaar van het Land Antillen, zowel het land als de zee eromheen. Het eigenaar zijn is een heilig recht. Niemand kan hem dit recht ontnemen en de Verenigde Naties staan hiervoor garant, ze vervolgt Norwin Willem van Paboso.

In enkele punten stipt hij nu aan welke de oorzaken zijn, die ertoe hebben geleid dat er op de bevolking een beroep wordt gedaan om zich uit te spreken in een referendum. Bij elkaar blijven en de verhoudingen verbeteren of het land in stukken gaan verdelen? In 1983 begingen onze politici een historische dwaling. Aangezien zij niet wisten hoe er inhoud gegeven diende te worden aan de autonomie van elk der delen van het Land Antillen, lieten zij een deel daarvan vallen en werd er besloten om een deel van ons eigendom af te stoten, zonder de instemming of toestemming te vragen van ons, die ook mede-eigenaren zijn van dat deel.

In 1986 raakten wij een deel van ons grondgebied kwijt, dat tot op heden door iedereen wordt betreurd. Eeuwenlang behoorden wij als broeders bij elkaar en vanwege het egoïsme en de nukken van enige politici gingen wij uit elkaar, alhoewel de vriendschapsbanden bleven bestaan.

In 1993 gloorde er toch een lichtpuntje, want dezelfde leiders, die deze scheiding ondertekend hadden en een deel van ons eigendom hadden verkwanseld, kregen in de gaten dat men zo niet [illegible] herstructureren. Herstructureren betekent tot op heden het gezag en de verantwoordelijkheden om een land te besturen herzien. Herstructureren kan betekenen de Antillen opdelen, het uit elkaar doen spatten van ons land. Geen enkele bestuurder of politicus van dit land heeft hiertoe het recht. Het recht tot verdeling van haar eigendom de Antillen ligt in het grondrecht van de gehele Antilliaanse bevolking.

Geen enkele Curaçaoënaar heeft het recht om het stuk grondgebied dat Curaçao heet te scheiden van de totaliteit die Antillen heet. En dit geldt in gelijke mate voor de Bonaireanen, de Sabanen, de Sintmaartenaar en de Statiaan, want de Antillen zijn van ons allemaal.

De bewindslieden hebben vanwege hun egoïsme en gebrek aan capaciteiten van 1986 tot heden de Antillen niet kunnen herstructureren. Het tijdperk na 1986 laat zich karakteriseren door slecht bestuur en heeft ons volk tot aan de rand van de decadentie gebracht, zo zegt de leider van Paboso, Norwin Willem. Een tijdperk waarin corruptie in de eilandbesturen en Landsregering aan de orde van de dag was en grote afbraak heeft gedaan aan onze eer en goede naam.

Een duister tijdperk waarin haar bestuurders het eigendom van het volk verkwanselden. Een tijdperk waarin bestuurders zich op een voor iedereen zichtbare wijze verrijkten over de rug van het volk. Zij dachten dat de Antillen hun eigendom was en begonnen in het geniep met het plan om de Antillen te versplinteren.

Aan het hoofd hiervan stond de PNP op Curaçao en hier op Bonaire stond de UPB te dringen. Beide partijen zetten zich in om de eenheid binnen de Antillen te verbrokkelen, alleen maar om in het Fort te kunnen blijven zitten. Verwarring ontstond in de centrale regering. Corruptie trad aan het licht op alle eilanden en ondeugdelijk bestuur werd voor iedereen duidelijk. Onachtzaamheid en onzorgvuldigheid in het behartigen van de belangen van de bevolking op alle eilanden werd aan de kaak gesteld. De internationale criminaliteit, zoals het drugsvervoer en het witwassen van geld, werden ont-[illegible] ingeving dat dit zo niet verder kon en terwijl de bestuurders zich reeds opmaakten om te gaan feesten op het succes dat het gelukt was om de Antillen uiteen te splijten, heeft de bevolking van de Antillen op Curaçao onder leiding van Miguel Pourier, die de PAR in het leven riep, als bij toverslag een einde gemaakt aan de verkeerde stellingname van onze politieke bestuurders. Curaçao besloot dat er een einde moest komen aan de opdeling van de Nederlandse Antillen en wilde niet meewerken aan het uit elkaar laten vallen van onze onderlinge betrekkingen. Zij liet haar stem weergalmen als blijk van een hechte solidariteit dat Curaçao de Antillen niet wil verlaten.

Daarom blijft 19 november een historische dag in onze staatkundige ontwikkeling. Het betekende een opluchting voor de meerderheid van de bevolking van de Antillen en hier werd de doodslag toegebracht aan die typen die een dergelijke politieke regering voorstonden en met name de PNP en de UPB, zo vervolgde Norwin Willem zijn toespraak. Er zijn eigenlijk twee opties, hetzij in de Antillen blijven of ons losmaken van deze totaliteit. Dit betekent in feite dat zij die hier geboren zijn of wonen voor de gehele Antillen gelijke rechten, gelijke plichten, gelijke mogelijkheden bezitten. Maar als wij uit de Antillen treden, dan betekent dit een uitlevering van een deel van ons eigendom en [illegible] wij de wens uit dat alleen het grondgebied, dat Bonaire heet, voor eens en voor altijd ons eigendom zal zijn.

Hiermee verliezen wij onze gelijke rechten en een deel van onze autonomie, verkregen in 1954. Indien wij uit de Antillen vertrekken, dan vallen wij geheel of gedeeltelijk onder Nederland. Het betekent dat ons bestuur vanuit Nederland zal worden gedicteerd, dat twaalf uur vliegen van ons verwijderd is. Dit betekent in feite de toestand zoals die nu heerst op St. Maarten met als enig verschil dat Nederland Bonaire binnenkomt en Bonaire zelf Nederland uitnodigt voor de overname. In feite betekent het dat men kiest voor optie B. of C. De andere optie betekent een volledige onafhankelijkheid los van de Antillen en Nederland.

Paboso verklaart met een zuiver geweten, met opgeheven hoofd en met een eerlijk hart dat gelijkelijk klopt met de overgrote meerderheid van ons volk, dat zij het eigendom dat onze voorouders voor ons hebben verworven tot aan de dood zullen verdedigen. Wij zullen hierover niet onderhandelen noch onze belangen voor geld verkwanselen. Voor Paboso zijn de Antillen niet te koop en zullen niet verkocht worden. Nooit of te nimmer zullen wij de vraag beantwoorden, die onze kinderen of kleinkinderen zullen stellen: waarom hebben jullie ons eigendom verkocht, dat jullie van jullie voorouders hebben geërfd en dat jullie met zorg moesten bewaren voor jullie kinderen en kleinkinderen? Paboso wil op geen enkele wijze vergeleken of geïdentificeerd worden met die politici die zich openlijk hebben versproken aan de eigendommen van het volk en die het geen lor kan schelen wat de bevolking morgen te wachten staat, als zij zelf maar op dit moment in goede doen zijn.

In 1993 hebben de vakbonden en de handelaren een protocol getekend, waarin zij zich uitspraken voor de eenheid van de Antillen. De politieke partijen met uitzondering van de UPB hebben zich, alhoewel sommige vrij laat, vastgelegd dat de Antillen van ons zijn en dat wij ervoor zorg moeten dragen dat zij van ons blijven.

Het is nu de beurt aan onze bevolking om zich uit te spreken welke richting we zullen kiezen, niet alleen voor onszelf, maar ook voor ons nageslacht. Wij moeten uitmaken wat wij zullen doen. Wij zullen moeten uitmaken of wij ons verworven eigendom in 1954 aan Nederland zullen teruggeven.

Gedeputeerde Norwin Willem, leider van Paboso, roept de bevolking op om hierover met iedereen te praten en zich niet bang te laten maken of zich te laten ophitsen door de ene bevolkingsgroep tegen het andere.

Woede, afgunst, egoïsme en discriminatie hebben in de loop der tijden bewezen slechts leermeesters te zijn. Laten wij ons leiden door ons eigen geweten en onze eigen verantwoordelijkheden voor onszelf en voor hen die van ons afhankelijk zijn.

KRALENDIJK — In het kader van de viering van het zilveren [illegible] Partido [illegible] vinden [illegible] tember wedstrijden plaats voor de klassen windsurf, sunfish en vissersboten. Het centrum van de activiteiten is het gebouw Cubeaas Carlos Nicolaas op Playa P'Abao. Daar is ook een bar en een keuken, die goed voorzien zullen zijn. Het programma is als volgt: om 08.[illegible] uur registratie in het centrum van Cubeaas Carlos Nicolaas, van 09.00 uur tot [illegible] uur de bijeenkomst van de captains; om 10.00 uur [illegible] van de wedstrijden. Als eersten gaan de sunfishes van [illegible]

De tweede wedstrijd voor de sunfishes begint om 12.00 uur en voor de windsurfers om 12.10 uur. De derde wedstrijd en tevens laatste vangt om 14.30 uur aan voor de sunfishes en om 14.40 uur voor de windsurfers. De dag wordt besloten met de prijsuitreiking om 16.00 uur. De sportcommissie nodigt iedereen uit om te komen genieten van het kleurrijke schouwspel.

Kwart bevolking deed mee aan schoonmaakaktie

KRALENDIJK — Aan de twee dagen durende schoonmaakactie op Bonaire hebben meer dan drieduizend mensen meegedaan. Dat is meer dan 25% van de eilandbevolking, aldus Diana Gevers, voorzitter van Tene Boneiru Limpi. Zij zei dit vandaag over de actie 'Maak de wereld schoon, Bonaire eerst!', die dit weekeinde gehouden is.

"Ik had niet durven dromen dat er zoveel mensen zouden meedoen aan de schoonmaakactiviteiten", aldus Diana Gevers. "Bonaire is een gemeenschap die zich bewust is van haar verantwoordelijkheden; we waren één grote familie."

Het reinigingsbedrijf Selibon schat dat er meer dan 1500 zakken met vuil zijn opgehaald. "We denken dat 45 ingeschreven groepen en organisaties eigen schoonmaak-activiteiten hebben uitgevoerd. Kinderen uit verschillende scholen hebben op vrijdag meegedaan. De Bopecgroep verzamelde meer dan 58 'double size' vuilniszakken, terwijl elf mensen van de Progreso supermarkt 103 vuilniszakken hebben ingeleverd.

De gedeputeerde van Milieu, Robby Beukenboom zei: "We moeten nu proberen om het eiland schoon te houden. Het enige wat wij hiervoor moeten doen, is vuil en rotzooi in een vuilnisbak te doen, of te storten op de vuilnisbelt. Zo simpel is dat. Misschien moeten we in de toekomst geld betalen voor plastic tassen, zodat ze minder worden gebruikt."

Minister Edith Strauss-Marsera vond het heel belangrijk dat in de komende week geen plastic tassen worden uitgereikt in de supermarkten. "Ik hoop dat iedereen stoffen boodschappentassen gaat gebruiken. Het zou ook heel goed zijn, als we minder plastic tassen en bekers en minder schuimplastic bakjes gaan gebruiken. Misschien wordt dat wel ons doel komend jaar. We zouden deze schoonmaakactiviteiten niet behoeven te doen, als we het konden voorkomen", aldus Strauss.

Ruim vijfhonderd mensen bezochten op zondagavond het afsluitende feest in het Wilhelminapark. Hier ontvingen alle deelnemende vrijwilligers een stoffen boodschappentas, die ze kunnen gebruiken in de week zonder plastic tassen van 19 tot en met 24 september. "We kunnen ook niet meer tellen hoeveel mensen water gaven aan de vrijwilligers. In Noord-Saliña bood vrijwel elk huis hulp", merkte Gevers op. "In Rincon bakte een vrouw zelfs een cake die ze gaf aan de vrijwilligers na de gedane arbeid."

Onder de deelnemers waren mensen van alle leeftijd en van alle delen van het eiland. Volgens Gevers waren er in de buurt van Antriol waarschijnlijk de meeste deelnemers. Noord-Saliña daagde alle andere buurten uit en in elke buurt waren er veel mensen op de been. "Het scheelde niet veel tussen Noord-Saliña en Antriol", zei Gevers.

"We hebben laten zien dat we ons wel degelijk zorgen maken over het schoon houden van ons eiland", zei Ben Oleana, directeur van Selibon. "We moeten nu blijven opletten." De mensen die hebben schoon gemaakt, moeten ons nu helpen om te voorkomen dat de suhsi (het vuil) terugkomt.

19de Trekking donderdag 22 september 1994

[illegible]

Waarvan proces-verbaal was opgemaakt en ondertekend door
Namens de Procureur-Generaal M. M. VITOR.

De wnd. Directeur S. L. CAPELLA

19de trekking op donderdag 22 september 1994

VOLGENDE TREKKING DONDERDAG 6 oktober 1994

1ste PRIJS		2de PRIJS		3de PRIJS	
7239	2.000	20242	1.500	18219	1.000
7240	**100.000**	**20243**	**30.000**	**18220**	**10.000**
7241	2.000	20244	1.500	18221	1.000

Getuigen:
J. Th. WILSON
O. I. NAHR

UREN VAN UITBETALING:

CURAÇAO : 8.00—15.00 continu (maandag t/m vrijdag)

ARUBA
Oranjestad : 8.00—12.00 en 13.30—16.30
San Nicolas : 8.00—12.00 en 13.00—16.00

BONAIRE : 8.00—11.30 en 13.00—15.00 (maandag gesloten)

ST. MAARTEN : 7.15—12.30 (op trekkingsdagen gesloten)

SABA : s.v.p. bellen tel. 63217, Mr. E. Lynch

Nieuwe Panamese president: Om wonden te helen

Amnestie voor aantal ex- medewerkers Noriega

PANAMA-STAD - De nieuwe president van Panama, Ernesto Perez Balladares, heeft vrijdag amnestie verleend aan 217 ex-medewerkers van de voormalige dictator Manuel Noriega. De partij van Perez steunde Noriega totdat eind 1989 na een Amerikaanse invasie een einde kwam aan diens militaire regime.

De amnestie heeft geen betrekking op een aantal medewerkers van Noriega die worden beschuldigd van de ernstigste schendingen van de mensenrechten onder Noriega. Perez noemde de maatregel een middel om de wonden in Panama te helen. "Het is mijn verantwoordelijkheid als president om aan nationale verzoening leiding te geven en naar de toekomst te kijken", zei de president tegen verslaggevers.

Tot degenen die de gevangenis mogen verlaten, behoren Eduardo Herrera Hassan, een vroegere kolonel in het leger van Noriega, die vier jaar geleden na een poging om president Guiilermo Endara te verdrijven werd gearresteerd. Ook het hoofd van Noriega's militaire politie mag de gevangenis verlaten.

HONGKONG - Een Hercules-vrachtvliegtuig met een aantal Vietnamese bootvluchtelingen vliegt over Hongkong op weg naar Hanoi. De Vietnamezen die asiel hadden willen krijgen werden tegen hun wil teruggebracht naar hun land. Nadat het de Vietnamezen in Hanoï had afgezet steeg de Hercules weer op, met twaalf man aan boord en nu met bestemming Jakarta. Zo ver kwam men niet. Het vliegtuig verongelukte bij Hanoi. Zeker twee mensen kwamen om het leven.

Orco Bank verrast door sterke stijging rente

WILLEMSTAD - De onverwacht sterke stijging van de rente heeft de kleine Orco bank een flink verlies bezorgd. In de eerste zes maanden van 1994 noteerde de bank een nettoverlies van maar liefst f 23,9 miljoen. In dezelfde periode van vorig jaar was er nog een nettowinst van f 32,4 miljoen zichtbaar.

De winst- en verliesrekening werd onderuit gehaald door de waardevermindering van de obligaties. De positieve resultaten bij de bancaire activiteiten zijn daardoor volledig opgesoupeerd. Orco bezit enkele honderden miljoenen guldens aan obligaties. Die zijn in de zes maanden tijd minder waard geworden door de rentestijging. Deze waardedaling is afgeboekt op de winst- en verliesrekening, zo meldt een woordvoerder van de bank vrijdag. Omdat het obligaties zijn die in de handelsportefeuille zitten, kon de vermindering niet op het vermogen worden afgeboekt.

De Orco bank is verrast door de rente-explosie. "De stijging was totaal onverwachts", aldus de zegsman, "het is een uiterst beweeglijke markt." Binnen 24 uur kunnen zich opmerkelijke koersdalingen en stijgingen voordoen. Handelaren worden daardoor regelmatig op het verkeerde been gezet. Begin dit jaar schommelde de kapitaalmarktrente rond de 5 procent. Nu is het de 8 procent genaderd.

Toch is de Orco bank, die haar hoofdkantoor op Curaçao heeft staan, nog steeds overtuigd van de aantrekkelijkheid van de vastrentende waarden. Die blijven op de langere termijn aantrekkelijk. Hoe de bank in het tweede halfjaar zal draaien, is mede afhankelijk van de rente-ontwikkeling. De resultaten in die periode worden 'beduidend beter'. Of de financiële instelling met winst zal draaien, is onduidelijk. Het balanstotaal steeg van f 0,9 miljard naar f 1,1 miljard.

FINANCIEEL NIEUWS

Damrak blij met rentedaling

AMSTERDAM - Gunstig inflatienieuws uit Duitsland legde vrijdag de basis voor een vriendelijke stemming op de Amsterdamse effectenbeurs. De aandelen- en obligatiekoersen gingen over een breed front omhoog. Uitschieters waren de verzekeringswaarden. De Amsterdamse EOE-index steeg 3,25 punten op 403,61.

"Er viel eindelijk weer eens wat te beleven", verzuchtte een handelaar die blij was 'eindelijk los te zijn van de 400-grens'. Hoewel de koersen grotendeels stegen bleef de omzet beperkt. In totaal werd vrijdag voor f 2,2 miljard in effecten gehandeld, waarvan slechts f 771 miljoen in aandelen.

Directe aanleiding tot de vriendelijke stemming vormden beter dan verwachte inflatiecijfers uit de twee grote Duitse deelstaten Baden-Württemberg en Nordrhein-Westfalen. Die cijfers gaven voedsel aan de verwachting dat er mogelijk ruimte bestaat voor een renteverlaging. Donderdag liet de president van de Duitse Centrale Bank, Hans Tietmeyer, al voorzichtig doorschemeren dat de rente op termijn mogelijk omlaag kan, al zal dat naar verwachting zeker niet voor de verkiezingen van 16 oktober gebeuren.

De obligatiemarkten reageerden positief. Op Beursplein 5 stegen staatsleningen met een looptijd van tien jaar gemiddeld zo'n vier dubbeltjes in koers, terwijl de dertigjarige leningen ruim een vol procentpunt aantrokken.

De hoop op een eventuele rentedaling gaf ook de aandelenmarkt vleugels. Met name de financiële waarden profiteerden volop. Aegon steeg liefst f 3,30 op f 101,50. Fortis AMEV, de Nederlandse moedermaatschappij van bank-verzekeraar Fortis, klom f 1,60 op f 72,30. Voor ABN Amro bleef de winst beperkt tot drie dubbeltjes op f 58,30, terwijl ING twee kwartjes meepikte op f 75,70. In de financiële waarden werd relatief gezien fors gehandeld.

Op de lokale markt kreeg CLBN daarentegen onder uit de zak. Het nieuws dat de Franse moedermaatschappij Credit Lyonnais de publikatie van de halfjaarcijfers voorlopig heeft opgeschort, deed de koers f 2,90 dalen op f 39,30 (bijna 7 procent). Handelaren spraken van een vertekend beeld, gezien de modale omzet van 6040 stukjes.

Uiterst merkwaardig was de koersontwikkeling van CSM. 's Ochtends moest de voedingsmiddelenproducent nog een daalder terug naar aanleiding van het nieuws dat CSM op termijn mogelijk van de beurs zal verdwijnen. Bij het slot was er echter een winst van f 1,20 op f 67,50. Het vrij cryptische persbericht van de beurs vormde de aanleiding tot de aanvankelijke schrikreactie. Nadere lezing leerde beleggers echter al snel dat het fonds, als het ooit zover komt, op zijn vroegst in de zomer van 1995 zal worden verwijderd.

Het Bruto Binnenlands Produkt van Groot-Brittannië is in het tweede kwartaal gegroeid met 1,1 procent ten opzichte van het eerste kwartaal van dit jaar, zo blijkt uit definitieve cijfers van het Britse bureau voor de statistiek. Tegenover het tweede kwartaal van 1993 is er sprake van een groei van 3,8 procent. In een eerdere, voorlopige opgave werd gesproken van 3,1 procent. Frankrijk boekte in juli een overschot op zijn handelsbalans van 5,73 miljard frank (F 1,88 miljard).

STOCKMARKET NEWS

NEW YORK	PREV	23 Sept.	FRANKFURT	PREV	23 Sept.	AMSTERDAM	PREV	23 Sept
DOW JONES	3837	3831	DAX INDEX	2079	2089	EOE	400 36	403 60
AM EXP.	30.63	30.88	BASF	311.50	311.10	ABN-AMRO	58 00	58.30
ATT	54.13	54.00	COMMERZBK	313.00	315.00	AEGON	98 20	101.50
ALZA CORP	21.38	20.88	DAIMLER B.	782.00	785.50	AHOLD	48.40	49 20
ARCHER	25.13	25.38	DEUTS.BK	700.00	706.50	AKZO	203.50	206 60
BORDEN	14.00	14.00	MAN	412.00	408.50	AMEV	70.70	72.30
CITICORP	43.50	42.88	PREUSSAG	457.00	458.00	DSM	150 30	151 70
COASTAL CO	28.63	28.50	SIEMENS	662.00	660.00	ELSEVIER	159 80	161.50
COCA COLA	48.75	48.63	VW	462.00	468.50	FOKKER	15 80	15.60
CORNING IN	31.00	31.13				GIST BROC.	43.80	44.80
DISNEY	40.25	39.50				HAGEMEYER	134.30	134.30
DUPONT	57.00	57.38				HEINEKEN	238.00	238 80
EAST.KODAK	52.13	52.63				HOOGOVENS	78.60	78 40
EXXON	57.88	57.88	LONDON			ING	75.20	75.70
FORD	27.00	26.63				KLM	47.30	47.40
GEN ELECT.	49.13	48.75	FT-100 IND	3014	3028	KNP-BT	50.80	50 90
GEN.MOTORS	48.25	48.63				KON PTT NED	52.80	53.00
HEINZ	37.00	36.88	ARGYLL	2.87	2.77	NEDLLOYD	58.10	58.60
HOMESTAKE	21 38	21.88	BARCLAYS B	5.67	5.54	NUTRICIA	86.40	85.90
IBM	69.63	69.13	BASS	5.39	5.39	PHILIPS	54.20	55.10
KELLOGG	54.25	54.00	BRITISH ST	3.69	3.68	POLYGRAM	75.60	75 10
MC DONALDS	26.75	26.88	BRITISH TEL	3.03	3.06	ROBECO	114.20	114 50
MEAD	49.88	51.00	CADBURY	4.67	4.86	ROLINCO	117.20	117.50
MERCK	34.38	34.63	CABLE & W.	3.83	4.01	RORENTO	82.20	82.30
MINNES.MNG	55.63	55.00	GRAND MET	3.99	3.99	RODAMCO	51.30	51 10
MOBIL CORP	77.88	78.38	MARKS & SP	4 03	4 04	ROYAL DUTCH	184 60	186 10
PFIZER	66.63	66.88	REDLAND	4.90	5.08	UNILEVER	193.80	193.90
P.MORRIS	58.63	58.63	TATE & LYL	4.40	4 34	VMF STORK	46 00	45.20
QUAKER	81.00	77.50				VNU	194 10	194.40
SEARS	48.75	47.63						
UP JOHN	35.75	34.88	TOKYO			TORONTO		
US SURGIC	25.63	24.88	NIKKEI DOW	19833	CLOSED	TSE 300	4363	4367
VALERO	20.75	20.50						
			BRIDGESTON	1540		ALCAN	36.38	35.75
			CANON	1720		BELL	48.75	48 75
GOLD	389.00	389.60	DAI ICHI K	1730		BANK OF NS	25.88	25.63
SILVER	5.73	5.74	DAIWA SEC.	1480		CAN PAC	23.13	23.00
CRUDE OIL	17.67	17.83	HITACHI	982		IMASCO	38.25	37.63
US$/YEN	98.03	97.65	HONDA MOT	1640		LAIDLAW	10.63	10.50
US$/DMARK	1.54	1.54	JAPAN AIRL	745		MOORE	24.13	24.28
GBP/US$	1.57	1.57	NOMURA SEC	2120		NORANDA	27 38	27 75
US$/NLG	1.73	1.73	NIPPON STE	388		PLACER DOME	33 75	34.50
ECU/US$	123.40	123.30	MAZDA	556		POWER CORP	20.00	19 88
CAN/US$	1.34	1.34	SONY	5990		ROYAL BANK	28.00	27.88

Lening Wereldbank helpt kapitaalmarkt

NEW YORK — Een lang verwachte lening van de Wereldbank gaf de Eurokapitaalmarkt dinsdag zijn zelfvertrouwen even terug. Tegelijk met deze instelling diende zich een reeks kapitaalvragers aan in het dollarblok en in het Britse pond. De markt trok zich nog maar weinig aan van alle heftige bewegingen op de internationale obligatiemarkten. Die onrust was het gevolg van een hoger dan verwachte industriële produktie en capaciteitsbenutting in de VS.

Maar woensdagochtend bekoelde de stemming weer enigszins, ofschoon het nieuwe papier van de Wereldbank niet slecht in de markt bleek te liggen.

Deze vijfjarige lening had een omvang van $1,5 miljard en een coupon van 7,125%. De syndicaatsleiders Lehman Brothers en UBS brachten de lening aan de man met een bodemprijs van 99,471, hetgeen een effectief rendement oplevert van 7,253%. De lening gaf daarmee een vergoeding die negen basispunten uitsteekt boven de 6⁷/8%-staatslening van de VS die in augustus 1999 afloopt.

De Wereldbank wist een bevredigende spreiding in de plaatsing te bereiken. Het accent ligt op de VS, waar 45% is ondergebracht; 33% is terechtgekomen in Europa en 22% in het Verre Oosten. De looptijd van de lening komt echter niet overeen met de oorspronkelijke wens van de Wereldbank. Er was een voorkeur voor een tienjarige termijn om een betere benutting van de ruimte op de rentekromme te bereiken. Maar bij het aftasten van de markt bleek een veel grotere vraag te bestaan naar arrangementen die op het midden van de rentekromme zijn gericht. Alleen al dit jaar zijn in totaal op de Euromarkt voor circa $8 miljard emissies gerealiseerd in het vijfjarige segment.

Als gedurfd werden de condities omschreven van een transactie van General Motors Acceptance Corp. Er was voor inschrijvers een rendement binnen te halen dat 47 basispunten lag boven de vergelijkbare Amerikaanse staatslening. Dit werd als enigszins mager betiteld, gezien de huidige kwetsbaarheid van de obligatiemarkt. Maar deze 'spread' behoefde niet te worden opgekrikt toen het betrokken bankensyndicaat werd ontbonden, een teken dat General Motors toch een redelijk onthaal heeft gekregen. De lening omvatte $200 miljoen, met een coupon van 7¹/4%.

Volgens lead-manager Swiss Bank vond het papier vooral aftrek onder kleinere beleggers in Zwitserland en de Benelux. Nordic Investment Bank speelde met een emissie van Dkr 250 mln in op mogelijke vraag naar papier in deze munt. Deze verwachting hangt samen met grootschalige aflossingen die de komende weken in dit deel van de markt hun beslag krijgen. Aan deze vijfjarige Eurolening is een coupon verbonden van 9%.

Voor een gecompliceerde constructie van Guaranteed Finance Corp. viel het oog op de lire. Er werd een Eurolening gelanceerd van lire 350 miljard die verband houdt met een financiering van vliegtuigaankopen in de VS van de Italiaanse luchtvaartmaatschappij Alitalia. De leningen voor deze investeringen worden gegarandeerd door de Amerikaanse Export-Import Bank. In de markt werden enige bedenkingen geuit over de transactie. Met een loopbaan van 12 jaar zou dit papier in Italië niet gemakkelijk te slijten zijn, zo werd verondersteld.

Bovendien bestaat er in Italië reeds de mogelijkheid om schatkistpapier met een variabele rente te kopen, waarop volgens een handelaar een aantrekkelijke rendementsmarge wordt geboden boven het London Interbank Offered Rates (Libor). Ook zouden er te weinig market-makers bij betrokken zijn om een behoorlijke handelsactiviteit te kunnen garanderen. Marktwaarnemers signaleerden dat de transactie grotendeels is voorgeplaatst en dat er in feite sprake was van een onderhandse plaatsing.

Peugeot Finance International kocs eveneens voor de lire, op basis van driejarig papier met een coupon van 12%. Tijdens de eerste handelsuren beheld de lening, verzorgd door Credito Italiano, zijn 'spread' van 31 basispunten. Ook Argentinië zou belangstelling hebben om de liremarkt af te tappen. J.P. Morgan bereidde een Euro-uitgifte voor ten behoeve van het Filipijnse voedingsmiddelenconcern San Miguel Corp. De bedoeling is om voor 5¹/2 jaar $100 miljoen op te halen.

Een zogenoemde Samurailening in yens voor Walt Disney is door syndicaatsleider Nikko opgeschort uit vrees voor het overvoeren van de Japanse markt. Een recente golf van converteerbare obligaties heeft reeds tot problemen bij plaatsing geleid. Samurai-leningen zijn in yens uitgedrukte emissies van niet-Japanse instellingen, gericht op de Japanse markt. Walt Disney wilde kortlopend papier uitbrengen voor een waarde van yen 20 miljard, waarvan yen 15 miljard door Nikko zou worden geplaatst.

"Disney heeft een grote invloed op de markt. We willen niet het risico lopen dat haar reputatie wordt geschaad door een achterblijvende verkoop", zo motiveerde een zegsman van Nikko het uitstel. Disney bewoog zich in mei van dit jaar voor het eerst op de Samurai-markt. Toen ging het om yen 30 miljard voor een termijn van 3¹/2 jaar en een coupon van 3,0%.

Convertibles staan in Japan momenteel in de schijnwerpers. In augustus hebben Japanse ondernemingen ter waarde van Yen 328 miljard converteerbaar papier uitgegeven, het grootste bedrag in één maand sinds maart 1990. Gisteren meldde zich ING voor Yen 2 miljard. De coupon is bepaald op 5,2%. De lening loopt tot december 2009.

Rusland stemt voor Klein Joegoslavië-resolutie

NEW YORK - Met elf stemmen voor en twee onthoudingen aanvaardde de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties de resolutie waarbij de sancties ten opzichte van 'Klein Joegoslavië' worden verzacht. Dit land heeft het internationale vredesplan aanvaard en probeert de Bosnische Serviërs ook daartoe aan te zetten. Een der voorstemmers was de Russische afgevaardigde bij de VN Sergej Levrov.
(AFP-satellietfoto)

Blokkeren van 06-nummers wordt gratis

DEN HAAG - De blokkering van het bellen met 06-telefoonnummers wordt vanaf volgend jaar gratis. Het telefoonbedrijf wil daarmee iedere belemmering voor het uitsluiten van het gebruik van dergelijke nummers wegnemen. Dat heeft PTT Telecom vrijdag bekendgemaakt.

Volgens PTT Telecom hebben op dit moment ongeveer 50.000 klanten een zogenoemde 06-blokkering. Nu kost een dergelijke versperring nog 35 gulden. Het opheffen van de afsluiting wordt eveneens gratis. Dat geldt ook voor het barricaderen van het 00-nummer in het internationale telefoonverkeer.

Bij een blokkade van de koopnummers blijft het overigens mogelijk om gratis nummers, 06-nummers met een maximaal tarief van 20 cent per minuut en nummers van mobiele telefoons en semafoons te bellen. Ook het landelijke alarmnummer 06-11 blijft altijd bereikbaar.

****

Rusland zal dit jaar maar net iets meer dan de helft van de belastingen binnenhalen waarop in de begroting was gerekend. Oorzaken zijn de lager dan verwachte inflatie, het inzakken van de industriële produktie en een gebrekkige belastinginning. Onderminister van Financiën Aleksasjenko acht het niet nodig dat de begroting voor 1994 wordt herzien.

Bezuinigingen bij CBA kosten 10.000 banen

ZOETERMEER - De plannen van het kabinet te bezuinigen op de arbeidsvoorziening kosten minimaal 10.000 banen. Dat hebben de vakbonden vrijdag in spoedoverleg aan het Centraal Bestuur Arbeidsvoorziening (CBA) gemeld. Zesduizend plaatsen gaan verloren door het verdwijnen van werkervaringsplaatsen. Verder gaan vierduizend banen verloren bij de arbeidsbureaus en de door hen gesubsidieerde organisaties. Het kabinet wil volgend jaar 100 miljoen gulden en in de jaren daarna 500 miljoen bezuinigen. Dat is naar de mening van de bonden onzinnig. In een gezamenlijke verklaring betitelen Abva-Kabo, CFO, CMHF en CRP het kabinetsvoornemen als "een bewuste vernietigingspoging".

Het bezuinigingsplan zal, zo verklaren de bonden, leiden tot het feitelijke faillet van de openbare arbeidsvoorziening. Daardoor wordt het onmogelijk zaken als scholing en bemiddeling voor werkzoekenden te realiseren. Van arbeidsvoorziening voor langdurig werklozen zal volgens de bonden al helemaal geen sprake meer kunnen zijn.

De bonden wijzen in dit verband ook naar de verbetering van de resulaten van arbeidsvoorziening. Sinds de verzelfstandiging in 1991 is het resultaat in bemiddelingen met 40 procent gegroeid. Ook wordt in de nieuwe structuur 25 procent goedkoper gewerkt, dan in de tijd dat het ministerie van Sociale Zaken nog de scepter zwaaide.

****

Tsjechië verwacht volgend jaar een economische groei van 3,3 procent. De inflatie zal niet meer dan 9 procent bedragen, aldus minister van Financiën Ivan Kocarnik. Het werkloosheidspercentage zal oplopen tot 4,7.

Bandenfabrikant Pirelli boekt betere resultaten

AMSTERDAM - Bandenfabrikant Pirelli Tyre Holding heeft in de eerste helft van dit jaar aanzienlijk betere resultaten behaald dan in de overeenkomstige periode vorig jaar. De onderneming boekte in het eerste semester een winst van f 7,4 miljoen tegenover een verlies van f 59 miljoen in de eerste helft van vorig jaar. Na aftrek van het aandeel van derden resulteert een klein verlies van f 5 miljoen (1993 f 65,6 miljoen negatief).

De resultaatverbetering vloeit voornamelijk voort uit de halvering van de financiële lasten van f 100 miljoen tot f 47,5 miljoen. Deze afname hangt vooral samen met de daling van de posten debiteuren en voorraden en de lagere rentetarieven. Het bedrijfsresultaat steeg van f 74,7 naar f 99,5 miljoen.

Pirelli heeft ook in de eerste maanden van dit jaar weer forse herstructureringen doorgevoerd. De bandenfabrikant heeft sinds 1992, hetgeen de afgelopen twee jaar omvangrijke reorganisatiekosten met zich mee bracht.

De directie denkt dat de winst over geheel 1994 aanzienlijk beter zal uitvallen dan die over 1993. Vorig jaar boekte het verlies f 248 miljoen. Niettemin zal het resultaat in de tweede helft van het jaar worden gedrukt door stakingen bij de Amerikaanse dochterbedrijven. Hoeveel schade de onderneming lijdt als gevolg van de arbeidsonrust, is volgens de directie momenteel nog niet duidelijk.

In Nederland: Nieuwe rechtszaak om luiers

DEN HAAG — Het Amerikaanse concern Procter and Gamble, fabrikant van luiers van het merk Pampers, heeft een kort geding aangespannen tegen concurrent Mölnlycke, fabrikant van Libero. Volgens Procter and Gamble pleegt Mölnlycke inbreuk op octrooi.

Het gaat om wat Procter & Gamble noemt de 'ademende beenmanchetten'. Het kort geding over de luiers dient volgende week donderdag voor de president van de rechtbank in Den Haag.

Procter and Gamble deed recentelijk van zich spreken door als fabrikant van het wasmiddel Ariel het produkt van concurrent Unilever, Omo Power, te kraken. Daarnaast lag de fabrikant in de clinch met Kimberley en Clarke (Huggies) over misleidende reclame voor de 'droogste' luier.

Procter and Gamble stelt dat Mölnlycke in een nieuwe versie van de Up & Go luier inbreuk maakt op het octrooi. Gesprekken daarover met Mölnlycke hebben volgens het concern niet geleid tot een bevredigende oplossing. Het concern stelt dat het zeer gebruikelijk is dit soort zaken aan de rechter voor te leggen en dat er geen sprake is van een 'luieroorlog'.

Wall Street sluit week af met verlies

NEW YORK - Op de effectenbeurs van New York schommelden de aandelenkoersen vrijdag flink. De Dow Jones-index sloot uiteindelijk 5,38 punten lager op 3831,75. Daarmee komt het verlies van de belangrijkste beursmeter in de afgelopen vier dagen op ruim 100 punten uit. De omzet bedroeg vrijdag 299 miljoen aandelen. Het aantal dalers ten opzichte van de stijgers kwam uit op vier tegen drie. Handelaren verklaarden de fikse schommelingen met de nog altijd heersende onzekerheid over een mogelijke renteverhoging. De vorige drie dagen was Wall Street ook al in de greep van de renteperikelen. Volgende week dinsdag komt het beleidsbepalende orgaan van de Amerikaanse Centrale Banken weer bijeen.

Vooral de drie grote autofondsen hadden vrijdag zwaar te lijden onder de aanhoudende onzekerheid. Autofabrikanten zijn immers net als andere producenten van duurzame verbruiksgoederen grotendeels afhankelijk van de kapitaalmarkt. Chrysler en Ford belandden op de laagste koers sinds een jaar en General Motors zat daar niet ver van af.

Op de wisselmarkt van New York kwam weinig verandering in de dollarkoers. De Amerikaanse munteenheid noteerde tegen het einde van de handel f 1,7350, na een koers van f 1,7320 op donderdag. Eerder op de dag sloot de dollar op de wisselmarkt van Amsterdam op f 1,7310.

MENSEN

Rockgroep opgedoekt?

Het lijkt erop dat de Amerikaanse groep **Guns n' Roses** haar langste tijd heeft gehad. De grillige zanger Axl Rose heeft al het materiaal dat de gitaristen Slash en Gilby Clarke voor het nieuwe album hadden geschreven afgekeurd. Het gevolg is dat de volgende Gunners-plaat voor onbepaalde tijd is uitgesteld.

Volgens Clarke komt de groep pas weer bij elkaar wanneer iedereen er zin in heeft. "En dat kan wel een paar maanden duren, want de komende periode heb ik mijn handen vol aan het opnemen van *Pawn shop guitars*, mijn solo-album."

■*Axl Rose*

AFP Amigoe grafiek

Mira Graf

■*Steffi & Mira*

Tennis-aas Steffi Graf laat zich maar al te graag fotograferen met haar geadopteerde dochter Mira. Sfeffi was een van de prominenten, die een dier, in haar geval een Sumatraanse tijger, adopteerde in het kader van een speciale *adoptieweek*, die moet bijdragen tot het instandhouden van de Londense dierentuin.

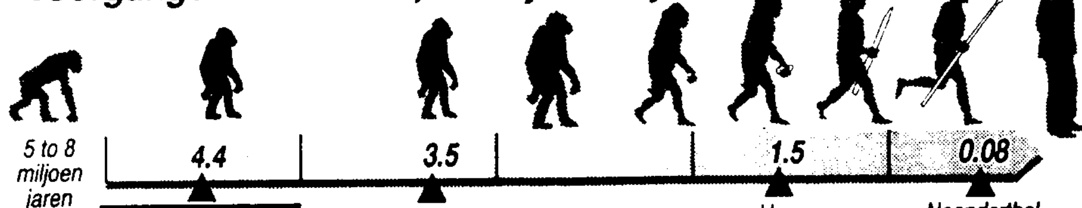
Fergie weer bij Andrew?

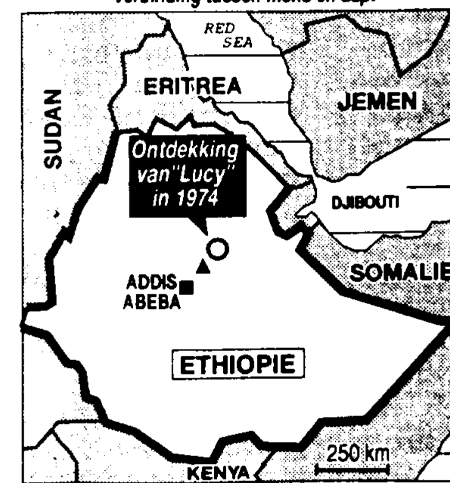
De **hertogin van York** wil weer samen gaan leven met prins Andrew. Dat schrijft de krant Daily Mail op gezag van de vader van de hertogin, majoor Ronald Ferguson.

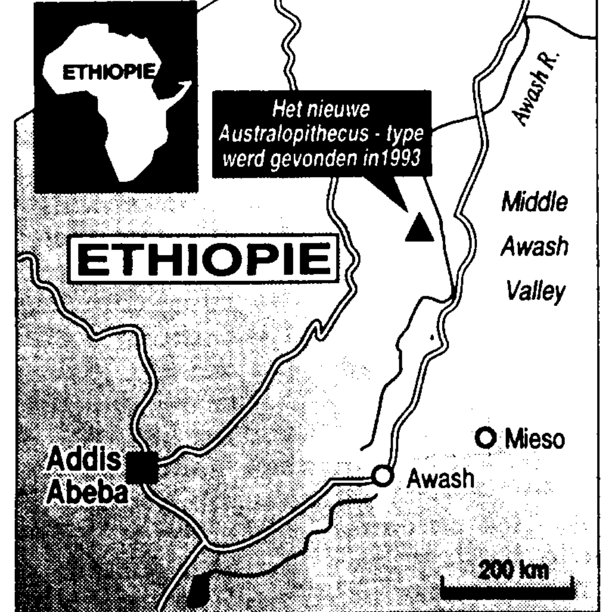
Sarah ferguson, 'Fergie', en de tweede zoon van koningin Elizabeth wonen sinds juni 1992 gescheiden. Zes jaar eerder waren zij met veel *pracht en praal* getrouwd. "Als de buitenwereld hen samen zou kunnen zien, zou zij niet begrijpen hoe zij gescheiden kunnen leven", aldus Sarah's vader. 'Fergie' vreest echter volgens de majoor dat zij niet sterk genoeg is om zich tegen het verzet van de hofhouding en mogelijk van andere leden van de koninklijke familie te weer te stellen. Koningin Elizabeth zou met een hereniging van haar zoon en 'Fergie' instemmen.

De prins en zijn gemalin, die twee dochters hebben, zijn vriendschappelijk met elkaar blijven omgaan. Daarom voorspellen journalisten die het koninklijk huis volgen, al maanden dat zij weer bij elkaar gaan wonen. Volgens Ferguson heeft Andrew gezegd dat 'zijn deur altijd voor Sarah open zou staan'.

'Fergie' bracht het koningshuis twee jaar geleden in verlegenheid met foto's, waarop zij in gezelschap van de Texaanse zakenman John Bryan topless zonnebaadde.

AFP Amigoe grafiek

In Ethiopie heeft men een been-fragment gevonden dat wel eens een ontbrekende schakel kan zijn in de verbinding tussen mens en aap als lichaam. De vondst betekent hoe dan ook een wetenschappelijke mijlpaal bij het zoeken van de mens naar zijn verleden.

Uranium op vuilstort

De **227 kilo** uranium die nog zoek is sinds de ramp met de El Al Boeing in de Bijlmer, ligt op de provinciale stortplaats Nauerna bij Zaandam. "We moeten aannemen dat het daarheen is afgevoerd", aldus P. Castelijn van stadsdeelraad Zuid-Oost. "Dat is gebeurd in de eerste uren na de ramp, toen puin, meubelresten en grond zijn afgevoerd om ruimte te maken voor de hulpverleners."

Alle andere mogelijkheden zijn volgens Castelijn gaande het onderzoek afgevallen. Er wordt niet meer gezocht naar het uranium, omdat het door de lage *radio-activiteit* ongevaarlijk is.

Gehate liefde

Het spelen van **liefdesscènes** in een film is heel vervelend, vindt Kim Basinger. "Ik heb er nog nooit van genoten." De blonde schoonheid is in haar nieuwe produktie 'The getaway' verwikkeld in seksspelletjes met haar vriendje Alec Baldwin. "Ik haatte het. De liefde bedrijven in een film is niets meer dan een goed uitgedachte *choreografie*. Elke keer wanneer mijn haar in zijn gezicht terecht kwam, kreeg ik de kans hem aanwijzingen toe te fluisteren als schuif eens wat op of rol eens op je buik."

■*Kim Basinger*

Actrice spijbelde

■*Lana Turner*

De Amerikaanse actrice Lana Turner krijgt op het Spaanse filmfestival van San Sebastián een **onderscheiding** voor al haar filmrollen. De filmster zal zelf tijdens het festival acte de présence geven. Het verhaal gaat dat de nu 73-jarige actrice werd ontdekt in een winkel op Sunset Boulevard in Hollywood, terwijl ze *spijbelde* van school.

Debuut Bon Jovi

■*Bon Jovi*

Rockster Jon Bon Jovi gaat de romantische hoofdrol spelen in de film *Moonlight and the Valentino* van David Anspaugh. Tegenover zich krijgt hij, meldt het blad Variety, Whoopi Goldberg, Kathleen Turner en Elizabeth Perkins.

De film gaat over een vrouw die in de war raakt, als de familie zich gaat bemoeien met het regelen van de begrafenis van haar man.

Maffia-kookboek

Joseph Iannuzzi heeft jarenlang voor prominente leden van de Amerikaanse **Cosa Nostra** gekookt. Het resultaat van zijn culinaire inspanningen is nu gebundeld in *Het maffia-kookboek*. Hieruit blijkt dat ook de schatrijke criminelen zich 'eenvoudige' kost zoals Ossobucco, Lasagna, Pamacotte en Minestrone goed lieten smaken. Het boekje is gelardeerd met gebeurtenissen en anekdotes uit het misdaadmilieu. Iannuzzi bleef zijn 'peetvaders' echter niet lang trouw. Hij werd tenslotte *informant* voor de FBI en trad als getuige op in een aantal maffia-processen.

Snelste man te laat

De snelste man uit de **rechtsgeschiedenis** van Groot-Brittannië, Achille Mazzotta (30), is gisteren tot een half jaar cel veroordeeld wegens gevaarlijk rijden. Mazzotta mag bovendien vier jaar lang niet autorijden.

De werkloze bouwvakker had in november meer dan twee maal de maximumsnelheid gereden toen hij zijn BMW 3,5 liter met *245 kilometer* per uur over de autosnelweg ten westen van Londen joeg. Hij zei zich te hebben laten opjutten door een passagier.

De rechtzitting moest vrijdag enige tijd worden uitgesteld omdat Mazzotta te laat kwam.

Leonard Feather overleden

Leonard Feather, die **muziek** componeerde voor de groten van de jazz en een van de meest prominente Amerikaanse jazzcritici werd, is op 80-jarige leeftijd overleden in Los Angeles.

Trompettist *Louis Armstrong* omschreef Feather eens als 'een vent die echt weet wat er aan de hand is'. Hij werkte met en schreef stukken voor Count Basie, Duke Ellington, Dizzy Gillespie en Ella Fitzgerald.

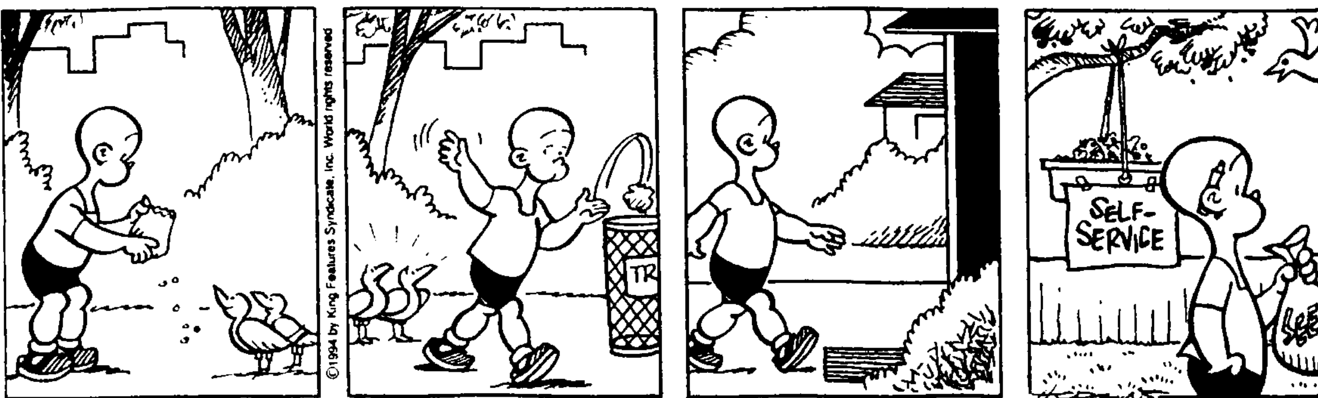
De in Londen geboren Feather studeerde piano en klarinet in zijn geboortestad en later in Chicago. Als impresario huurde hij Benny Carter in voor het BBC Dans Orkest in de jaren dertig.

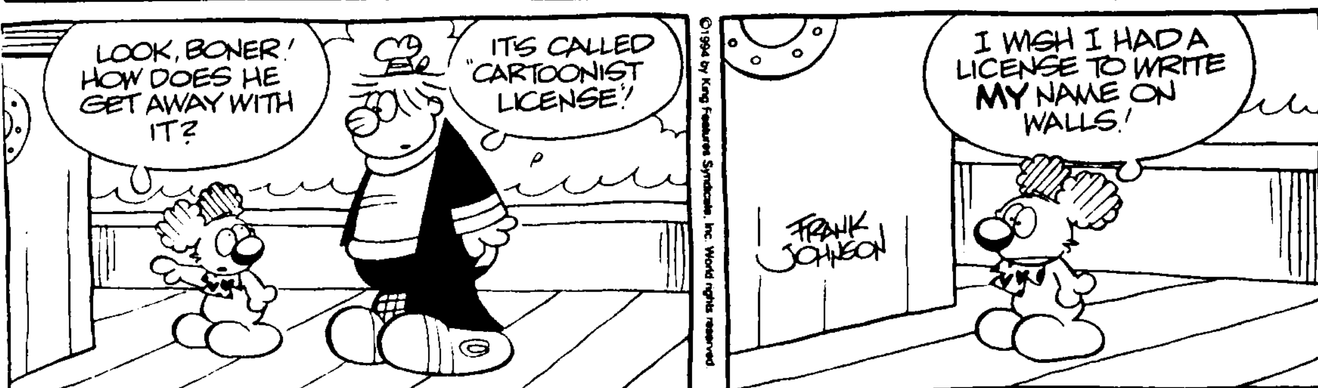
Feather trok begin jaren zestig naar Los Angeles waar hij voor de krant LA-Times als criticus ging werken. In 1964 kreeg zijn werk officiële erkenning met de toekenning van de eerste Grammy voor journalistiek werk door de gezamenlijke platenindustrie, de National Academy of Recording Arts en Sciences.

Nieuwe film: 'De onbesneden Bobbitt....'

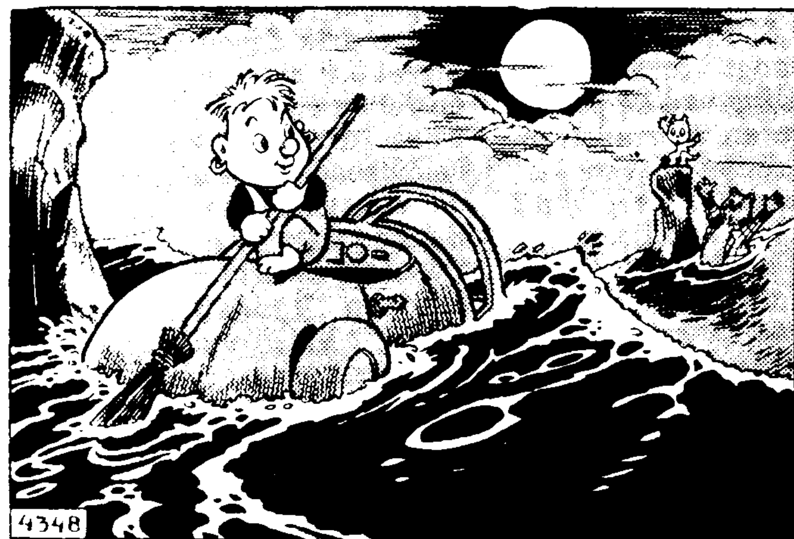
■ *NEW YORK - John Wayne Bobbitt, die in het nieuws kwam door het incident met zijn vrouw die bij een ruzie een stukje van zijn penis afsneed, poseert hier met de porno-filmsterren Veronica Brazil, Tiffany Lords en Letha Weapons. Bobbitt treedt op in een nieuwe porno film met de toepasselijke naam 'De onbesneden Bobbitt'.*

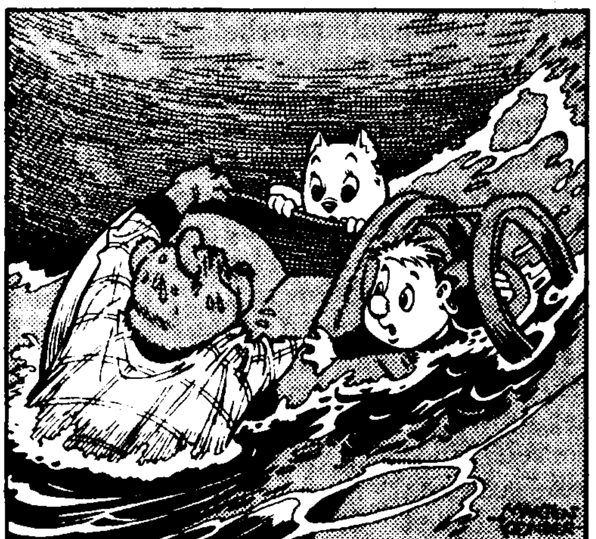

Heer Bommel en het ontstoffen

door **Marten Toonder**

4348 — Over de woeste baren dreef een vreemd vaartuig nader. Het werd door middel van een bezem bestuurd door Oole de War en een oppervlakkig waarnemer zou het misschien voor een soort boot hebben gehouden.

Heer Ollie herkende het hulkje echter onmiddellijk. "Daar komt de Oude Schicht aan", sprak hij met trillende stem. "Het is toch een wonderlijke wagen, jonge vriend, dat zal je moeten toegeven!"

En ja hoor. Het was heer Bommels automobiel, doch zonder pan, strijkijzer of andere vastgeschrevelde elementen. Alleen de oude, vertrouwde carrosserie was nog over, want dat was de enige gelaste en geklonken vastkoeking op het eiland - en daarom was hij niet uit elkaar gevallen.

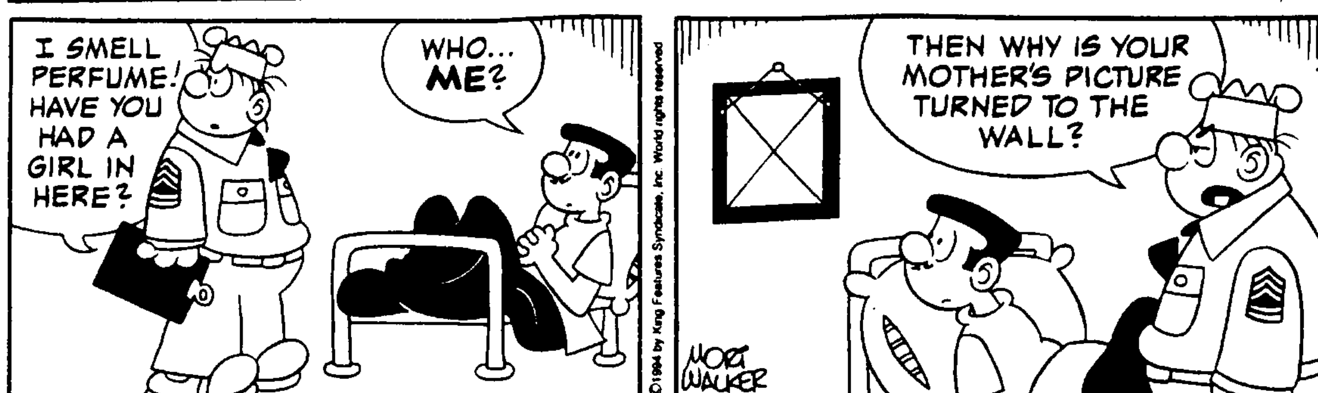
De eigenaar waadde ontroerd door de elementen en klom, gevolgd door Tom Poes, achter het dashboard. Daar zaten ze nu.

Om hen heen woedde de zeebeving en achter hen zonk de vulkaan in rook en sulfuur in de golven weg.

"Hoe lang zal de wagen ons kunnen houden?" zo vroeg Tom Poes zich bezorgd af. "Direct loopt hij vol - en dan is er niets meer waar we op kunnen drijven."

"Duurt nog wel even", verklaarde Oole. "Drijven op vastgekoekte elastiekringen waar lucht in zit. Maar moet niet te lang duren - dat niet."

"Nee, dat niet", prevelde heer Ollie. "We zijn haast aan het eind van onze krachten, de Schicht en ik......"

AGENDA

MEDISCHE DIENSTEN

ARTSEN

NACHTDIENST ARTSEN

Patiënten van de artsen van Bandabou (derde district) kunnen in spoedgevallen telefoon 641658 bellen en dan het antwoordapparaat afluisteren. De patiënten van de andere districten kunnen voor spoedgevallen de artsenpraktijk van hun eigen huisarts bellen en het antwoordapparaat zal dan mededelen wie de dienstdoende arts is.

VERENIGING VAN TANDARTSEN

Dienstdoende arts gedurende het weekend 24-25 september van 12.00-13.00 [illegible] Fenseyter, Oude Caracasbaaiweg [illegible]. Tel.: 656818. Voor spoedgevallen tel.: [illegible]4018.

DOKTER E.A. WINKLAAR
(particuliere patiënen)
[illegible] Coraweg 130. Tel.: 371418; spreekuren zaterdag en zondag van 11.00-12.00/ [illegible].00-18.00 uur.

GENEESKUNDIGE DIENST

STADS- EN 2DE DISTRICT OOST
24 september 1994 vanaf 08.00 uur tot 25 september 1994 om 07.00 uur:
Dokter Elhage, Sentro Mediko Sta. Rosa Tel.: 676666; spreekuren: 11.00-12.00, 17.00-18.00 uur; spoedgevallen tel. [illegible] b.g.g. [illegible]/689337.
(dit geldt voor patiënten van de volgende artsen: Wijsoe, Da Costa Gomez, Nasey Tjong, Nasey, Tjong, Tan, Holt-Suiters, Stoekman, Doran, Guerrero-Bakmeyer [illegible] en Braam)

STADS- EN 2DE DISTRICT WEST
23 september 1994 vanaf 17.00 uur tot 26 september 1994 om 07.00 uur:
Dokter Davelaar, Dokterskamer Seru Fortuna. Tel.: [illegible]; spreekuren 11.00-12.00/17.00-18.00 uur; spoedgevallen tel.: 617142 b.g.g. 689266/ [illegible]337.
(dit geldt voor patiënten van de volgende artsen: Swart, Goilo, Roose, Braakman-Bonder, De Rouw-Picus, Davelaar, Elhage, Pablo, Nivillac, Rosales-Concesion en De Vos)

DERDE DISTRICT BANDABAO
23 september 1994 vanaf 17.00 uur tot 26 september 1994 om 07.00 uur:
Dokter Cummins, Gezondheidscentrum [illegible] Tel.: 648553/641608; spreekuren: 11.00-12.00/17.00-18.00 uur; spoedgevallen tel.: 642655 b.g.g. 689266/689337.
(dit geldt voor patiënten van de volgende artsen: Schellens, Sommer, Lucasius en [illegible])

[illegible] artsen wordt aangeraden in spoedgevallen de eigen arts te bellen en te [illegible]

[illegible]

'PRINSES MARGRIET'
Santa Maria 17. Tel.: 682344/ 682947, 682412/682574. Fax: 681000. Kantooruren: 07.00-16.30 uur.
Voor de wachtzuster gelieve tel.: 603661 te bellen na 17.00 uur.
Telefonisch spreekuur in ieder wijkgebouw: dagelijks van 08.00-08.30/ 14.30-15.00 uur
* Huize Halman Otrobanda: tel.: 628288; spreekuur: woensdag van 09.00-11.00 uur.
* Sta. Maria 17; tel.: 682344; spreekuur: donderdag van 09.00-11.00 uur.
* Wijkgebouw Bonam: tel.: 371865. spreekuur: dinsdag van 09.00-11.00 uur. Sokudi: tel.: 367824.
* Sentro Mediko Montagne Abao: tel.: 673711; spreekuur: woensdag van 09.00-11.00 uur.
* Kaya Feneu 9 (Koraal Specht): tel.: 618577; spreekuur: donderdag van 09.00-11.00 uur.
* Wijkgebouw Suffisant; tel.: 687707; spreekuur: donderdag van 09.00-11.00 uur.
* Wijkgebouw Sta. Rosa: 671628; spreekuur: dinsdag van 09.00-11.00 uur.
* Inloopspreekuur voor zuigelingen- en kleuterzorg: vrijdag van 08.00-10.00 uur. Hoek Vondel-/Nilda Pintostraat. Tel.: 373582.

STICHTING NEUTRALE WIJKVERPLEGING
kantoor Gosieweg 15. P.O. Box 3619. Tel.: 692231/692232. Fax: 682709; geopend van 07.00-17.00 uur.
Kantoor Bandabou: Silberie Kavel 16; open van 08.00-16.00 uur. Tel.: 640422.
Voor de wachtzuster vanaf 23 september om 17.00 uur t/m 30 september om 07.00 uur gelieve tel.: 685721 of page 310-1179 te bellen.

KRAAMKLINIEK RIO CANARIO
Schottegatweg Noord 43. P.O. Box 3619. Tel.: 691838/ 692510. Fax: 691683; voor informatie over prenatale zorg en zorg gedurende en na de bevalling.
Consultatiebureau zuigelingen: iedere donderdagmiddag van 13.30-16.00 uur.
Consultatiebureau peuters: iedere dinsdagmiddag van 12.30-14.45 uur.

STICHTING WIJKVERPLEGING BANDABOU
Fontein 35, tel.: 648077/648387; open van maandag t/m vrijdag van 07.00-17.00 uur. Voor de wachtzuster gelieve tel.: 642798 of 601760 te bellen.

APOTHEKEN

WEEKEINDEDIENST
ZATERDAG 23
Otrobanda:
[illegible]
Punda:
Vredenberg, Socratesstraat 3. Tel.: 613290/ [illegible]

ZONDAG 24
Otrobanda:
[illegible]

DIVERSEN

BELANGRIJKE NUMMERS
[illegible]

[illegible]

Colofon

[illegible]

STICHTING PROTESTANTS KOOPVAARDIJWERK
[illegible]

[illegible]

STICHTING DIERENBESCHERMING CURAÇAO
Het Dierenasiel Parera (tel.: 654300/ fax: 371713) is open van maandag t/m vrijdag 08.00-12.00/13.00-17.00 uur; zaterdag van 08.00-12.00/15.00-17.00 uur; zondag gesloten.

DIERENARTS
voor spoedgevallen gelieve te bellen: 614000 (Veterinaire Dienst) voor de dienstdoende arts.

KERKDIENSTEN

KLOOSTER ALVERNA (Gouv. van Lansbergeweg): zon.: 10.00 uur hoogmis (Ned).
BARBER (H. Joseph): zat.: 19.00 uur; zon.: 06.00 en 09.00 uur.
BRIEVENGAT: zat.: 18.30 uur; zon.: 10.00 en 18.00 uur.
BUENA VISTA (Birgen Milagrosa): zat.: 18.30 uur; zon.: 09.00 en 11.30 uur.
CHARO (O.L. Vrouw van Corometo): zat.: 19.00 uur; zon.: 08.00, 11.00 (Spaans), 17.00 en 19.00 uur.
GROOT KWARTIER (O.L. Vrouw van Berg Carmel): zat.: 19.30 uur; zon.: 09.00 en 18.00 uur.
JANDORET (O.L. Vrouw van Goede Raad): zon.: 10.00 en 19.00 uur.
HULPKERK BOCA SAMI: zat.: 18.00 uur; zon.: 08.00 uur.
HULPKERK LAGOEN (H. Johannes): zon.: 10.00 uur.
JANWE (H. Hart van Jezus): zat.: 19.00 uur; zon.: 06.30, 08.00 en 19.00 uur [illegible].
KORAAL SPECHT (Goede Herder): zat.: 19.00 uur; zon.: 11.00 en 18.00 uur.
MONASTERIO 'MAMA DI DIOS' (Scherpenheuvel 3): maan. t/m zat.: 06.00 uur; zon.: 10.30 uur.
MONTAÑA (H. Dominicus): zon.: 06.15, 08.30 en 19.00 uur.
OTROBANDA:
Santa Ana: zon.: 08.00 en 19.00 uur.
Santa Famia: zon.: 06.00, 09.00, 11.00 (Engels) en 19.00 uur.
PIETERMAAI (kathedraal): zat.: 19.00 uur; zon.: 06.00, 09.00 en 19.00 uur.
SANTA MARIA: zat.: 18.30 uur; zon.: 07.00, 09.00 en 18.30 uur.
SANTA ROSA: zat.: 18.30 uur; zon.: 07.30. 09.00 en 18.30 uur.
SAN WILLIBRORDO: zat.: 19.00 uur; zon.: 10.00 uur.
SERU GRANDI (Fuik): zon.: 17.[illegible]
SOTO; zat.: 19.00 uur; zon.: 09.[illegible]
STEENRIJK (O.L. Vrouw [illegible]) zat.: 07.00 en 19.00 uur [illegible] (charismatisch) en 18.00 uur.
SUFFISANT (O.L. Vrouw van Fatima): zat.: 18.00 uur; zon.: 09.00 en 18.00 uur.
SERU FORTUNA: zat.: 18.30 uur; zon.: 10.00 uur.
TERA CORA: zon.: 18.00 uur.
WESTPUNT (H. [illegible]) zon.: 08.30 uur.
WISHI (H. Theresia): zat.: 18.30 uur; zon.: 08.00 en 18.00 uur.
ZUID-ROMAN (H. Judas Thadeus): zat.: 18.30 uur; zon.: 08.30 en 17.30 uur.

EVANGELISCHE BROEDERGEMEENTE
[illegible]
zaterdagavond 19.00 uur zangdienst.
zondagmorgen 09.00 uur preekdienst.
(Emmy Berthold kleuterschool, Suffisant)
zondagavond 18.00 uur Papiamentse dienst.

GEREFORMEERDE KERK
Groot Kwartier
08.30 uur dienst.
16.30 uur dienst.
Muizenberg/Stenenkoraal
10.00 uur dienst.
Buena Vista
10.15 uur dienst.
Santa Rosa
10.00 uur dienst.
19.00 uur samenkomst.

VERENIGDE PROTESTANTSE GEMEENTE VAN CURAÇAO
Ebenezer Kerk
(Oranjestraat 11)
09.00 uur Women's Group.
Fortkerk
(Fort Amsterdam)
09.00 uur ds. C.G. Rasenoot.
Emmakerk
(Rio Canario)
09.00 uur ds. P. v/d Waal.

YUBIA BENDITA
zondag om 10.00 uur dienst tevens creche en zondagschool - Weg naar Suffisantbaai z/n. (tel.: 681922).

NIEUW APOSTOLISCHE KERK
Aanvangstijd van de dienst: zondag om [illegible]

BAKHUIS MINISTRIES
zondag om 10.00 uur dienst - Landhuis Mount Pleasant.

TV-11
(kanaal 11)

ZATERDAG
18.00 Cartoons
18.00 Off the Road
18.30 [illegible]
19.00 [illegible]
19.30 Pacho Chitlik
20.00 Konsierto Tony [illegible]
22.00 Sine den bo Kas
23.30 Prime News

ZONDAG
18.00 Cartoons
18.30 Wrestling
19.30 [illegible]
20.00 Future Watch
20.30 Ku Biba Riba (presentator [illegible])
21.00 [illegible]
22.00 Sine den bo Kas
23.30 Prime News

Met verslagenheid maken wij het overlijden bekend van

JOSÉ SATURNO TRAPPENBERG

in leven eigenaar en directeur van ons bedrijf.

De begrafenis vindt maandag 26 september plaats.

In verband met rouw zijn onze zaken in Oranjestad en San Nicolas gesloten en gaan woensdag 28 september weer open.

Aruba, 22 september 1994.

Directie en personeel van

ACME STORES

Kiwanis Club of Aruba

With great sorrow we hereby announce the passing away of our dear friend,

Mr. Jose Saturno Trappenberg,

better known as Joe

In life past charter member, member and honorary member of our club, for which we will always be grateful for his many years of service to the club and Aruban community.

The funeral will take place on Monday September 26, 1994. From 2 o'clock in the afternoon the body will be laid out in the Saint Francis Church in Oranjestad followed by the interment in the Roman Catholic Cemetery in Oranjestad.

Hierbij maken wij het overlijden bekend van

Mr. Hubert W. Braam Sr.

De begrafenis zal nader bekend worden gemaakt.

OECUMENISCHE DIENST

Aanstaande zondag, 25 september 1994, zal 's middags om 3 uur in het nieuwe gebouw van

AGENCIA FUNERARIA EL SEÑORIAL

een

OECUMENISCHE DIENST

door

Pastoor Simon

Ds. van der Waal en

Rev. Darks

gehouden worden.

Na deze dienst zal er een gezellig samenzijn volgen.

Gelieve het bovenstaande als een persoonlijke uitnodiging te willen beschouwen.

CBS
(kanaal 75)

ZATERDAG
19.00 Extra
20.00 Dr. Quinn, Medicine Woman
21.00 5 Bushands
21.30 Hearts Afire
22.00 Walker, Texas Ranger
23.00 News
23.30 Andy Griffith

ZONDAG
19.00 60 Minutes
20.00 Murder, She Wrote
21.00 Movie: *Touch of Faith*
23.15 CBS News
23.30 Andy Griffith

Max Pandt
Varina Pandt
Raphael Ratie

ta partisipá ku inmenso dolor morto trágiko di nan kerida i inolvidabel esposa, mama i suegra

Sra. Irina M. Pandt-Scoop

ku a fayesé dia 18 di sèptèmber 1994 na Sint Maarten, Antia Nerlandes.

Djamars 27 di sèptèmber 1994.

11.00'or a.m.	:	Yegada di su restunan mortal na Airport Hato
1.00'or p.m.	:	Ta kuminsá risibi bishita di kondolensia na Misa di Jaswé
3.00'or p.m.	:	Misa i seremonia religioso oficiá pa Reverendo Montoya i Reverendo Simon
4.00'or p.m.	:	Entiero saliendo for di Misa di Sagrado Curazón na Jaswé pa Santana na Botteliar.
su papa	:	Julio Scoop
su rumannan	:	Russell Scoop i famia
		Andy Scoop i famia
		Eric Scoop i famia
		Selvi Scoop
		Atley Sieger-Scoop i famia
		Militza Blaauw-Scoop i famia
		Mignette Henriquez-Scoop i famia
		Julius Scoop i famia
tianan i	:	Scoop, Pandt, Helmijr, Curiel,
tionan	:	Van der Linde-Helmijr, Agnes, Van Uytrecht, Ratie i demas famia.

Ta invitá famianan, amigunan i konosinan di Sra. Irina M. Pandt-Scoop pa tuma despedida di nos ku sú kria tan stimá. [illegible] por ser yeká.

"I am the resurrection, and the life: he that believeth in me, though he were dead, yet shall he live: and whosoever liveth and believeth in me shall never die."

John 11:25, 26

With immense sorrow we hereby announce the death of our dearly beloved father, father-in-law & grandfather,

Mr. Jose Saturno Trappenberg

better known as: "Joe"

[illegible]

wife	:	Brigitte Trappenberg-Hodge
[illegible]	:	[illegible] & Peter Derer-Trappenberg
		Nora & Hendrik [illegible]-Trappenberg
grandchildren	:	Andy, Tanya, Henny
family	:	Vos (Curaçao), Lovelace (Curaçao), Trappenberg (Curaçao/Aruba), [illegible] (U.S.A.), Klevitz (U.S.A.), Duzant (U.S.A.), Dale (St. Thomas), Hodge (St. Maarten), [illegible] (Aruba), Ruiz (Curaçao), [illegible] (Germany), Derer (Austria)
friends	:	[illegible], de la Nooy, Trappenberg, [illegible] Davelaar, van Blarcum, [illegible], de Cuba, Lo-Fo-Sang, Winkler, Cruz (Curaçao), [illegible]

The funeral will take place on Monday September 26th.

From 2 o'clock to 4 o'clock in the afternoon, the late Mr. Trappenberg will be laid out in the Saint Francis Catholic Church in Oranjestad, followed by the interment in the Roman Catholic cemetery in Caya Ernesto Petronia.

Instead of sending wreaths or flowers, a donation to the "Kidney Dialysis" will be highly appreciated.

Aruba, 22 - 9 - 1994.

TELECURAÇAO
(kanaal 8/6)

ZATERDAG
17.00 [illegible]
18.00 [illegible]
18.05 Mega Top 40
18.45 [illegible]
19.00 Rescue 911
20.00 [illegible]
20.30 [illegible]
21.00 [illegible]
21.05 [illegible] (presentator Captain [illegible])
22.00 All You Need is Love
23.15 [illegible]

ZONDAG
09.00 Sala di Konsierto
10.00 Sega di [illegible]
10.45 48 Hours
11.30 Zorro
12.00 Djadomingo Deportivo: [illegible] di Deporte (Rein Pesquera)
12.40 Studio Sport
14.00 IAAF Grand Festival: Athletics
16.00 Columbus: The Age of Discovery
16.15 B.O.O.S.
16.45 Man drechi di Dios
17.00 Mucha Man
17.55 Wega di Number Korsou
18.00 [illegible]
18.30 [illegible]
19.30 [illegible]
20.00 [illegible]
21.00 Riska Universal (presentator [illegible])
22.00 Sunday Night Movie: [illegible]

NBC
(kanaal 56)

ZATERDAG
19.00 [illegible]
20.00 To Be Announced
20.00 Empty Nest
21.00 Sweet Justice
22.00 [illegible]
23.00 News
23.30 Saturday Night Live

ZONDAG
19.00 Unsolved Mysteries
20.00 Seaquest DSV
21.00 [illegible]
23.00 News
23.35 Extra

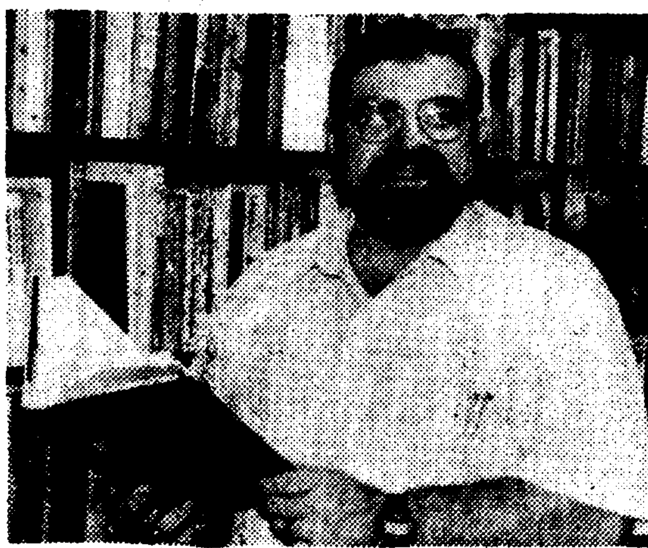
ÑAPA

24 SEPTEMBER 1994 AMIGOE

INTERVIEWS REPORTAGES

Weekend Bijlage Amigoe

Rabbi gaat bier verkopen

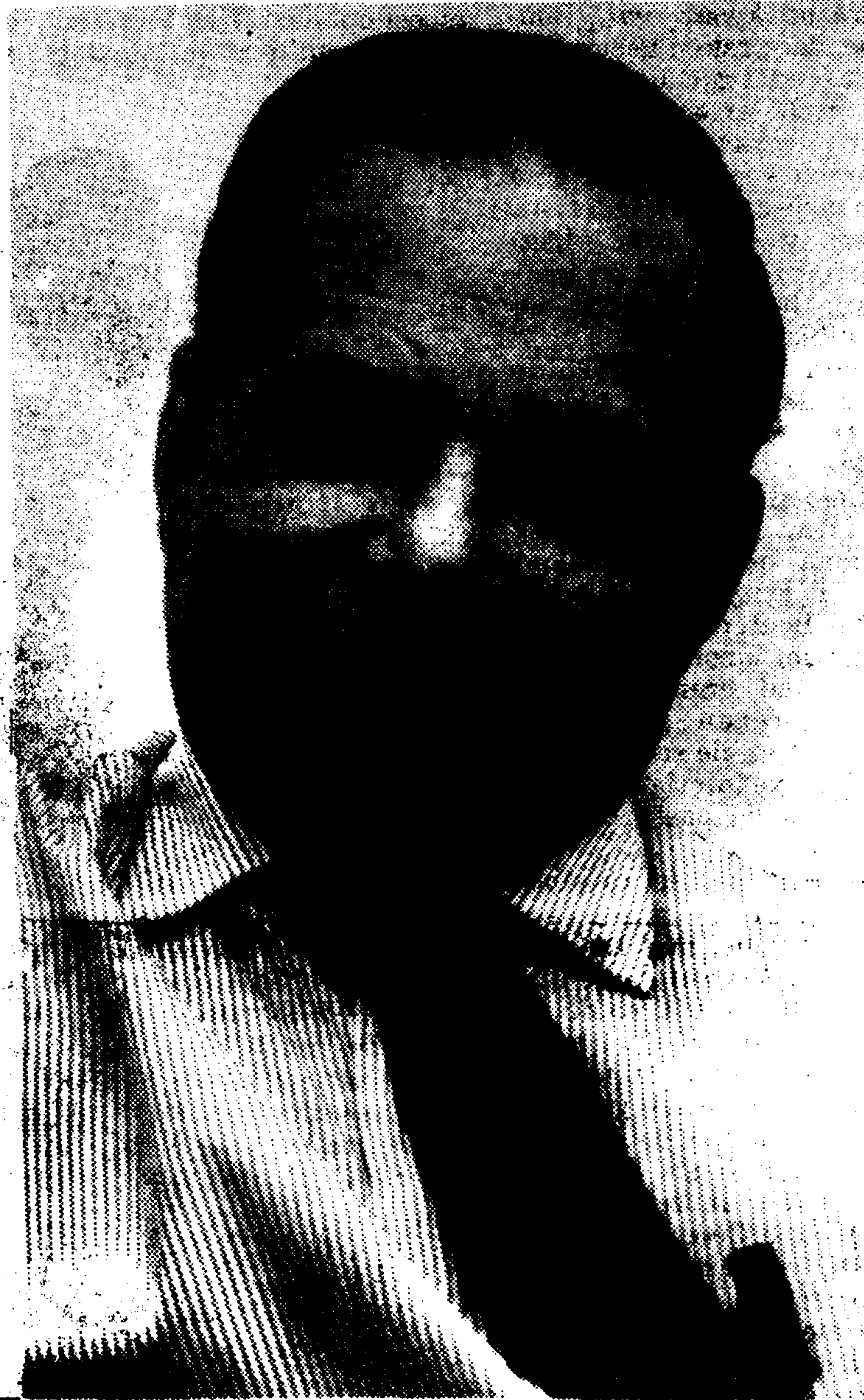
Mythe rondom auteurswet

Gezaghebber Elmer Wilsoe neemt afscheid

Hij heeft in 1988 niet de makkelijkste start gehad, vindt hij. Elmer Raynold 'Kadè' Wilsoe (51) volgde Ronald Casseres in 1988 op als gezaghebber. De kranten lieten niet na de drugsproblemen van een familielid van Wilsoe breed uit te meten. Sindsdien stond de gezaghebber met de media op voet van oorlog. Na zes jaar relatieve zwijgzaamheid spreekt hij vrijmoedig over de losbandigheid van de jeugd en zijn matige drankgebruik. Wilsoe ontpopt zich als een moraalridder, die het liefst terug wil naar de stevige verankering van de samenleving in kerk, buurt en school. Niet alleen wat dit betreft vertoont het scheidende 'gezag' een onverbloemde voorkeur voor nostalgische rechtse standpunten. Zoals: wie wil werken, kan werken. Als het aan hem had gelegen zouden de ambtenaren trouwens met harde hand terug naar de arbeid en het respect geleid worden. De overheid moet een bedrijf worden, zegt hij. Loon naar werken is zijn devies. Achter die ferme taal huist echter een man die naar de mening van sommigen ondergewaardeerd is. Die ongekend gezellig en leutig uit de hoek kan komen. Maar die Wilsoe heeft zich zes jaar schuil gehouden. Althans voor het publiek en de media. Elmer spreekt. Met pretoogjes, maar ook met een bezorgde rimpel tussen de wenkbrauwen.

"Ik poch niet over wat ik heb gepresteerd"

= door Hennie Harinck =

U zei zes jaar geleden in een Amigoe-interview: "Ik zie mezelf als een soort manager. Als een gezaghebber die probeert mensen bij elkaar te brengen." Is dat gelukt?

Zes jaar lijkt erg lang, maar het is in feite een korte periode. Je gaat stapje voor stapje vooruit. Ik heb geprobeerd de gedeputeerden ervan te overtuigen dat ze soms niet als politicus op die stoel kunnen zitten, maar als bestuurder.

In al die jaren heb ik nooit een besluit ter vernietiging hoeven voorleggen. Dat kan voorkomen als de gezaghebber vindt dat een bepaald besluit indruist tegen het algemeen belang.

Alles is bereikt via de weg van de dialoog, de overtuigingskracht. Ik heb steeds gezegd dat ik boven de partijen sta. Dat alle beslissingen dienen bij te dragen aan een beter Curaçao.

Het is voorgekomen dat een gedeputeerde - ik kan geen concreet voorbeeld noemen - naar me toe kwam met een voorstel dat niet het algemeen belang dient. Door met hem te praten heb ik hem behoed voor een vervelende confrontatie met de andere gedeputeerden van het Bestuurscollege.

Ik had mij voorgenomen de mensen van Curaçao dichter bij elkaar te brengen. Dat ze hun energie zouden gaan [illegible] opbouw van [illegible] om het af te breken. Dat is niet altijd gelukt. Verandering van een mentaliteit neemt heel veel tijd.

Is Curaçao er in die jaren wat op vooruitgegaan?

We moeten aanvaarden dat de maatschappij moderner is geworden. Dat mensen mondiger zijn geworden. Ik ben erg bezorgd over de wijze waarop onze jeugd wordt opgevoed, want wat krijgen zij als voorbeeld: agressie. Iedereen maakt ruzie, is in conflict. Werkgevers liggen in de clinch met werknemers. De vakbond maakt ruzie met de werkgevers. Vaders en moeders staan lijnrecht tegenover elkaar. Leerkrachten versus leerlingen. Jongeren leren dus dat agressie de manier is om dingen op te lossen.

In mijn tijd was een buurt een echte buurt. Men leefde met elkaar, niet alleen naast elkaar. Dat bestaat niet meer. Ik heb ook de indruk dat haast geen enkel gezin nog gezamenlijk het avondmaal gebruikt.

Ik ben er niet op tegen dat man en vrouw werken. Maar ik denk dat zij heel goed de consequenties van het hebben van kinderen moeten overdenken. Een kind verwekken is makkelijk, een kind opvoeden is andere koek. Dat vergt een enorme verantwoordelijkheid. Beide ouders dienen zich offers te getroosten.

Maar wat doen we dan met de jonge ongehuwde moeders? Het zijn hun kinderen die nogal eens ontsporen?

Ik vind dat mensen hun daden moeten kunnen verantwoorden. Als een jong meisje een kind krijgt en vervolgens onderstand krijgt dan word ik boos. Dat is onzin. Waarom zou ik moeten betalen voor het plezier van een ander?

Ik ben ervan overtuigd dat jongeren weinig respect hebben voor elkaars lichaam. Het met elkaar slapen heeft het gehalte gekregen van een cola drinken. Een emotionele binding komt er niet aan te pas.

Het materialisme is een groot probleem. Men denkt: hoe meer eten en kleding je een kind geeft hoe beter. Dat is natuurlijk niet het geval.

Normen en waarden veranderen. Waar ik echter bang voor ben is dat normen en waarden helemaal wegvallen. De oude pilaren kerk, school en buurt; het lijkt niet meer te bestaan.

Daaraan zijn we allemaal schuldig. Het begint met het verwekken van kinderen. En als het kind eenmaal moet worden opgevoed geeft men niet thuis.

Het gekke is dat de jeugd alles weet maar toch niet verantwoordelijk handelt. Iedereen weet hoe je zwanger wordt. Ik wist dat niet als puber. Toen ik 19 was hoorde ik pas voor het eerst wat menstruatie was.

Het is dus geen kwestie van voorlichting. Het moet iets anders zijn. Ik denk dat ouders beter moeten opletten wat kinderen allemaal doen.

We moeten terug naar de tijd waarin we ons beseften dat niet alles kon. We maken ons nu te druk over onbelangrijke zaken.

Bij de jeugd mis ik een toekomstvisie. Ook voor wat betreft hun carrière. Ik hoor te vaak dat men een baan wil waarbij men nauwelijks hoeft te werken, maar die wel een vet salaris oplevert. Iedereen kan werk vinden. Als men maar wil. We hebben bakkers, slagers en loodgieters nodig. Ik wil mensen die kunnen werken geen uitkering geven. De hulpbehoevenden, gehandicapten en ouden van dagen daargelaten natuurlijk.

Welke kansen heeft het BC in die zes jaar laten liggen?

Ik betreur het erg dat het BC een erg slechte PR heeft gevoerd. Men heeft nooit het beleid weten te verkopen. Geen uitleg gegeven.

Nu ben ik persoonlijk niet erg populair bij de media. Ik heb bewust gekozen om in alle stilte te werken. Ik heb nooit persoonlijke erkenning gezocht. Ik poch niet over wat ik heb gedaan. Derhalve ben ik minder toegankelijk geweest voor de pers.

Wat vindt u van de kwaliteit van de media op Curaçao?

Niet bepaald goed. Men heeft te weinig tijd. Nu mag het woord nieuws een rekbare inhoud hebben - ik kan me toch nogal verbazen over de inhoud die eraan gegegeven wordt. Het is vaak 'persoonlijk' nieuws. Wie wat gedaan heeft lijkt het belangrijkste. Hoe denken we over elkaar? Dat schrijven we in de krant, terwijl we naar mijn mening ook gewoon de telefoon kunnen oppakken.

Ik mis achtergrondverhalen. Geïnterviewden komen er makkelijk van af want de journalist heeft zijn huiswerk niet gedaan. Alle antwoorden komen klakkeloos in de krant, zonder enige kritische opmerkingen. Ik weet niet of dat journalistiek is.

Over kritiek gesproken. Het is u kwalijk genomen dat u ter bestrijding van de misdaad wel de nummerkantoren heeft aangepakt maar niet de casino's. Er is dan snel een link te leggen tussen uw persoonlijke betrokkenheid bij de casino's - u was vanaf 1978 directeur van het Curaçao Plaza Casino - en het ongemoeid laten van de casino's.

Ik wil duidelijk stellen dat ik mij niet schaam over die functie die ik tien jaar lang vervuld heb. Ik zie een casino als een heel normaal bedrijf.

Op het moment dat ik die beslissing nam was de betreffende gedeputeerde in onderhandeling met de casino's over de 5 procentsregeling en het beleid ten aanzien van het al dan niet toelaten van lokale mensen. Beide voorstellen zouden een negatieve invloed hebben op de inkomsten van de casino's. Bovendien werden met de opbrengsten van de casino's investeringen in de hotels gepleegd. We hebben al enorme investeringen gepleegd in het toerisme. Het mag duidelijk zijn dat we dan belangen dienen te gaan afwegen. Doel was een totaalplan op te stellen, en geen ad hoc beslissingen te nemen.

Wat mijn affiniteit aangaat met de casino's. Ik heb zowel vrienden in het casinowezen als in de discothekenbranche. Ik heb ook kennissen in de wereld van de nummerkantoren en de snackverkoop. Maatregelen hebben niets van doen met wie mijn vrienden al dan niet zijn.

Gokt u? Houdt u van een glaasje?

Nee, ik gok niet. Ik drink weinig. Ik kan niet tegen alcohol. Met twee pilsjes ben ik tevreden. Ik geniet zogezegd met mate. Ik heb er overigens niets op tegen wanneer anderen tien biertjes drinken. Ik ben geen uitgaanstype. Ik hou van samenzijn met vrienden, van lachen en praten.

Het nadeel van uitgaan in openbare gelegenheden is dat mensen je altijd en overal aanspreken. Mijn vrouw vindt het heel vervelend wanneer we in een restaurant worden aangesproken. Dat betekent een inbreuk op je privacy.

Dat zal vanaf oktober minder zijn. Het leek er heel even op dat u nog zes jaar zou aanblijven. Had u echt nog een periode aangewild?

Ik heb de premier gezegd: wie ook gezaghebber wordt, hij zal het moeilijk krijgen. Laat hem tenminste een frisse start krijgen. Ik heb me niet met de benoeming bemoeid.

Op een gegeven moment moest er een profielschets komen. Het BC heeft toen kandidaten gepolst. Ik beantwoordde volgens het BC aan die schets. Mijn standpunt was: als jullie niemand anders weten dan ben ik bereid, maar ik sta niet te trappelen van ongeduld. Ik stond er erg laconiek tegenover. Het werd na wat geharrewar gedeputeerde Betrian. Maar hou me ten goede: *no hard feelings*.

Hoe staat het met de kwaliteit van het bestuur, van de bestuurders?

Gedeputeerden zouden verder moeten kijken dan hun eigen portefeuilles, samenwerken op de raakvlakken. Ook al ben je van verschillende politieke geaardheid.

Hetzelfde geldt voor de leden van de eilandsraad. Het belang van Curaçao moet voor het partijbelang gaan.

Ik zie ook meer verantwoordelijkheid weggelegd voor de diensthoofden. Dat functioneert, moet hij opstappen. Dat geldt voor zowel politicus, gedeputeerde, eilandsraadslid als diensthoofd.

Hoe kan disfunctioneren vastgesteld worden?

De overheid moet meer als een bedrijf gaan functioneren. Daar lig je er ook uit als je niet naar behoren je werk doet. Er is nu geen enkele *incentive*. Iedereen denkt: mij kan niets gebeuren. Verantwoordelijkheid betekent dat een diensthoofd orde op zaken moet stellen. Dat hij ervoor moet zorgen dat zijn ambtenaren op tijd komen, dat ze produktief zijn. Nee zeggen als dat moet. Mensen op hun donder geven als het niet anders kan. Dat heet management. Men kan niet blijven schuilen achter een gedeputeerde.

Hoe valt dat te rijmen met democratie. Stel, de kiezer kiest voor een onbenul: een leuke man zonder hersenen. Hoe los je dat dan op?

Dan ga ik terug naar de kiezer, maar ook naar de media. Ik spreek hen aan op hun keuze wanneer de kiezer zich alleen laat leiden door mooie ogen of een leuk praatje.

Daar komt het Nieuw Beleid om de hoek kijken. Dat stelt de vraag: waarom zou ik voor een bepaalde politicus kiezen? De andere kant van de medaille is de verantwoordelijkheid van de kiezer.

Een veelgehoorde klacht is dat de ambtenaar er de kantjes vanaf loopt. Hoe los je dat op?

De Landsverordening Materieel Ambtenarenrecht, de LMA, is een onding dat teveel bescherming biedt voor de ambtenaar.

Tegenover een salaris dient een prestatie te staan. Er bestaat geen sanctie voor mensen die niet op het werk verschijnen, mensen die te laat verschijnen. Het is een heuse lijdensweg om ambtenaren aan te pakken met de LMA.

De LMA is ooit in het leven geroepen toen het ambtenaar zijn nog een respectabele baan was. Het was een eer om ambtenaar te zijn.

Nu wil ik niet beweren dat alle ambtenaren er de kantjes van af lopen. Zeker niet. Als de nood aan de man is wordt er keihard gewerkt. Maar waarom wordt er niet niet om vijf uur in je la opbergen.

Volgens mij moeten we terug naar het Burgerlijk Wetboek en de LMA overboord gooien. De strijd aangaan en nieuwe cao's overeenkomen.

We kunnen nu al wat doen, maar dat betekent dat er *files* moeten worden bijgehouden. Je moet wat in handen hebben als je iemand wil ontslaan. Maar de meeste diensthoofden willen die moeite niet doen.

Is de gezaghebber machtig?

De indruk bestaat dat hij alleenheerser is. Bij zowel politici als burgers. Mijn macht bestaat eruit dat ik kan beïnvloeden, beargumenteren. Maar dat heeft alleen maar zin als je vertrouwen hebt van je medebestuurders. Ik heb eerst keihard gewerkt om dat vertrouwen te winnen. Als ik dus macht heb, of beter gezegd invloed, dat heb ik die op basis van het vertrouwen dat ik geniet.

Mijn deur stond open voor regerings- en coalitiepartijen. Ik werd in de eilandsraad en het Bestuurscollege aanvaard. Als dat macht of autoriteit wordt genoemd: *à la bonheur*.

Mijn 'macht' voor wat betreft toelating en uitzetting is gering, want verzoeken worden getoetst aan regels. Een gezaghebber kan niet doen en laten wat hij wil.

Maria Liberia, de toenmalige premier, zei over u in 1988 dat u een geschikte kandidaat was voor het gezaghebberschap omdat u arrogant was, iemand die niet met zich zou laten spelen.

Ik ben niet erg familiair. Ik kijk eerst de kat uit de boom. Ik lach of glimlach alleen op de juiste momenten. Als ik lach meen ik dat. Ik ben geen allemansvriend. Ik maak van mijn hart geen moordkuil. In deze baan is het belangrijk nee te kunnen zeggen. Op Curaçao draait men om de hete brij heen, men is gewend toneel te spelen. Dat is reden dat ik arrogant

Vervolg op pag. 3

Eindredactie: Norbert Hendrikse, opmaak: Solange Isselt

DE MOORDEN, de martelingen, de afgunst en de wurgende angst. Ze zijn er stuk voor stuk voor gevlucht, de tien Surinaamse ex-militairen die in Nederland in gruwelijke spanning op een verblijfsvergunning wachten. Want terugkeer naar Suriname staat gelijk aan zelfmoord, zo leren de verhalen van twee van hen.

Moorden, martelingen en een wurgende angst

Wie dood wil, spreekt de waarheid over Bouterse

Een donkere nacht in Suriname, maart 1985. De S402 van de marine verlaat de haven van Paramaribo en zet koers naar volle zee. Ver uit de kust wordt een lugubere lading overboord gezet: bodybags met de lijken van drie buitenlandse mannen. Om het zinken te versnellen, vaart het marineschip een paar keer over de stoffelijke overschotten heen.

Een zomernacht in augustus 1994. Marcel Nelom (33), ex-lijfwacht en chauffeur van de Surinaamse legerleider Bouterse, schrikt wakker. Hij ziet opnieuw die dode, starende ogen onder het plastic en voelt het gewicht van de beloede lichamen voordat ze in zee plonzen. De hele film wordt weer stukje bij beetje voor zijn ogen afgedraaid.

Na de technische school ging Nelom in 1980 in dienst. Achttien maanden plus drie maanden verlengen. Hij tekende bij, belandde bij de Echo Compagnie en later bij de Veiligheidsdienst (VD), het keurkorps van Bouterse dat was belast met de bescherming van de militaire top. Als veiligheidsagent werd hij geacht zijn mond te houden en dom mee te lopen. Dat deed hij. Jaren.

En Nelom was praktisch overal bij. Ook bij de veelbesproken, maar nooit onderzochte decembermoorden: de executie van vijf tegenstanders van het militaire regime op 8 december 1982. Tot op de dag van vandaag is de officiële lezing dat deze mannen — advocaten, journalisten en vakbondsleiders — tijdens hun vlucht zijn neergeschoten.

De voormalige lijfwacht weet wel beter: "De vijftien werden vastgehouden in Fort Zeelandia. Urenlang zijn ze gemarteld. Sommigen gilden, anderen smeekten om hun leven. Hoog bovenin in het fort, op het plateau Bermuda Driehoek, zijn ze uiteindelijk afgemaakt. Dat gebeurde in het bijzijn van Bouterse en anderen uit de groep van zestien (onderofficieren met wie Bouterse in 1980 een coup pleegde; red). De leiding over de executies had Bagwandas (bijnaam: de beul van Suriname; red). Verder waren onder anderen aanwezig Gorré (huidig legerleider; red.), Zeeuw (huidig luitenant-kolonel, onlangs gearresteerd op verdenking van drughandel; red.), Tolud en Brondenstein. Ik kon het niet aanzien, liep maar heen en weer. Later kregen we te horen dat het staatsgevaarlijke individuen, CIA-agenten waren. Die lezing durf je als militair niet te betwijfelen. Je bent nog jong en kneedbaar. Maar diep in je binnenste begint het te knagen."

MUITERIJ

Zulke gevoelens konden de mannen van Bouterse de kop kosten. De onderlinge controle en afgunst waren groot. Veel militairen wilden in een gunstig daglicht komen bij de legertop en aarzelden niet een ander uit de weg te ruimen. De mond voorbij praten, de geringste twijfel kon in de paranoïde sfeer binnen het Nationale Leger worden uitgelegd als muiterij. En later, tijdens de binnenlandse oorlog, als hoogverraad of spionage voor het Junglecommando van Ronnie Brunswijk.

Nelom: "Collega's die hun mond open deden, lagen even later langs de Kennedy Highway. Vermoord. Mannen die meegingen op de boot van Bouterse, dobberden na twee dagen in de rivier. Ook mijn gangen zijn een tijdlang nagegaan. De auto die me volgde, stond op nog geen vijftig meter van mijn huis. Zo ging het binnen de Veiligheidsdienst; als je er eenmaal in zat, kon je er nooit meer uit. En moest je in alles meegaan. Letterlijk in álles".

Tien jaar lang ging Nelom mee en werkte hij drie keer met de S402-marineboot de lijken weg van de mensen, die bij de legerleider in ongenade waren gevallen. De lichamen in plastic waren van Colombianen of Brazilianen. Zeker weten doet Nelom het nog steeds niet. Maar hij is ervan overtuigd dat het om de liquidatie van cocaïnehandelaren ging.

"Brondenstein, Tolud en Zeeuw", vervolgt Nelom, "gingen mee aan boord. De opdracht kwam van Bouterse, deze zaken gebeurden nooit zonder zijn medeweten. Hij mocht er openlijk nooit voor uitkomen, maar iedereen wist dat Bouterse diep in de cocaïnehandel zat. Steeds weer vlogen vliegtuigen vol coke heen en weer tussen het binnenland en Colombia en Brazilië."

Rond 1989 vergezelde Nelom de legerleider tijdens een trip naar Apoera. Daar landde een klein vliegtuig uit Colombia, vol met cocaïnepasta. Nelom: "Er kwamen heel wat pakken met dat bruine spul uit het toestel. Bouterse liet de pasta altijd naar laboratoria in het binnenland brengen. Geen mooie, stenen gebouwen, maar hutjes die snel konden worden vernietigd. Daar werd van de pasta cocaïne gemaakt."

De Surinaamse cocaïnehandel is als een goede geoliede machine, met tal van radertjes. Vrijwel de gehele Surinaamse top draaide er volgens Nelom in mee. Vanzelfsprekend: militairen. "Ik was eens bij een gesprek tussen Bouterse en Graanoogst. Daar kwam Tolud op hoge poten aanzetten. Hij klaagde dat Zeeuw zich niet met zijn cokehandel moest bemoeien. Kijk, als Bouterse niets met cocaïne te maken zou hebben, waarom komt Tolud dan naar hem?" Of die keer dat een collega van Nelom een magazijn vol cocaïne voor de bevelhebber moest bewaken en aan niemand iets mocht meegeven. "Komt Zeeuw langs, die toch wat coke meeneemt. Bouterse was woest op die bewaker, heeft een andere militair om dezelfde redenen vermoord. Deze jongen wist te ontkomen naar Nederland."

Ook politici hebben vuile handen; van wie sommigen ook nu hoge posten bekleden. Nelom herinnert zich vergaderingen over de Surinaamse 'economie'. Maar op de geheime agenda stonden andere zaken. "Iedereen wist dat daar de strategie voor cocaïnehandel werd besproken. Ach man, die Bouterse wordt er zo rijk van. Hij heeft drie villa's, de schitterendste auto's, jachten. Veel vrouwen, veel feesten. Miljoenen gaan er naar zijn partij, de NDP, voor propaganda. Stapels geld heb ik gezien, waarmee hij iedereen kan omkopen. Er zijn er zoveel die een graantje meepikken."

Verder: zakenlui. Voor het transport van cocaïne naar het buitenland gebruikt Bouterse mensen met exportvergunningen. Grote zakenmensen, weet Nelom. "Een groente-importeur en een rijsthandelaar, bij voorbeeld. Verder zitten overal mannen voor de distributie. Ook in Nederland. En om de drugsgelden wit te wassen worden allerlei trucs uitgehaald. Ik ben nog eens werkzaam geweest voor zo'n nep bv'tje, om prachtige, met cokegeld betaalde auto's in te klaren".

SCHIPHOL

Ooit kreeg Nelom zelf een aanbod met één à twee kilo naar Nederland te reizen. Hij kon er 50.000 gulden mee verdienen. De tactiek was: iemand werd vooruit gestuurd met een kleine hoeveelheid coke. Hij liet zich pakken op Schiphol, waar de douane was getipt. In de consternatie kon een volgende koerier met een veel grotere hoeveelheid, veertig, vijftig kilo, door de controle komen. De eerste man ging een jaar achter de tralies, om daarna terug te keren naar Suriname voor een prinsheerlijk leven. Nelom sloeg het aanbod af. "Ik keek wel link uit."

Om cocaïne draaide het ook toen hij met collega's een partij verdovende middelen moest ophalen. Niet van een duistere ontmoetingsplaats, maar uit politiebureau Nieuwhaven in Paramaribo. Nelom: "De partij was onderschept door politie-inspecteur Gooding (begin 1990 doodgeschoten; red.), een eerlijk man die dacht dat de rechtsstaat was hersteld. De buitenwereld kreeg te horen dat het spul zou worden vernietigd. Maar intussen moesten wij het terughalen. Niks inbreken, een omgekochte politieman zorgde dat alle deuren opengingen. Bouterse wachtte buiten, in één van de auto's. We hebben het spul ingeladen en afgeleverd bij zijn kabinet."

De zwaargewonde Wilfred Hawker wordt na de couppoging in 1982 verhoord in Fort Zeelandia. Volgens ex-militair Nelom is Hawker kort daarop koelbloedig doodgeschoten.

Marcel Nelom is vaak getuige geweest van executies in Fort Zeelandia. Krijgsgevangenen, soms leden van het Junglecommando, die op de appèlplaats werden vastgehouden en werden geslagen met rubberen stokken. Om bekentenissen te krijgen of om het martelen alleen. "Als afschrikmethode vermoordden ze er altijd een paar. De lichamen werden vanuit een helikopter of vrachtwagen in het binnenland gedropt." De woede van Bouterse keerde zich soms ook tegen zijn eigen mannen. Zelfs vertrouwelingen van het eerste uur moesten het ontgelden. Zoals garnizoenscommandant Horb en sergeant-majoor Hawker.

Nelom: "Ik heb gezien hoe Horb en Hawker werden afgemaakt. Bouterse heeft een arts die dodelijke injecties voor hem uitdeelt. Nadat het gif in Horbs arm werd gespoten, werd hij helemaal stijf. De pers schreef later dat hij zichzelf had opgehangen. Hawker kreeg gewoon een kogel."

PROEVE

Naarmate hij meer dienstjaren maakte, werd Nelom geacht ook zelf executies uit te voeren. Hij praat niet graag over de ultieme proeve van loyaliteit aan het Nationale Leger. Proeve, omdat iedere militair die weigerde er zelf aan ging. Nelom voerde dodelijke opdrachten uit in Commewijne en Brokopondo. Zijn slachtoffers waren ontwapend, hij schoot ze vanaf anderhalve meter neer. Geteld heeft hij ze niet, zegt de Surinamer nu, maar hij vreesde elke nieuwe opdracht uit angst ook vrouwen en kinderen te moeten vermoorden. "Zover is het goddank nooit gekomen", zucht hij.

De meeste indruk maakte de moord op drie indianen, kort na de verkiezingen van 1987. "Bouterse", vervolgt hij, "gebruikte indianen om hun woongebieden te vrijwaren van justitie en politie, voor onbelemmerde coketransporten. Ik moest de indianen van wapens voorzien. Die drie jongens kende ik goed, ze kwamen vaak op het kabinet. Op een gegeven moment hebben ze verzuimd agenten neer te knallen, zodat een partij cocaïne van Bouterse werd onderschept. Meteen daarop zijn de jongens ingerekend. Later hebben ze de indianen meegenomen, voor een zogenaamde reconstructie. Ze zijn kijskoud afgemaakt. Zeeuw schoot ook mee."

Gedurende de tien jaar bij het Nationale Leger heeft Nelom drie keer geprobeerd weg te komen. Hij kon er niet meer tegen, voelden zijn grenzen vervagen en dacht aan zelfmoord. Tijdens de laatste succesvolle vluchtpoging in 1990 kreeg hij met een valse werkgeversverklaring een visum en week Nelom uit naar Nederland. "Nu is mijn beroep asielzoeker", schampert hij. "Ik kan helemaal niets doen omdat ik geen verblijfsvergunning heb. En dat terwijl ik graag een opleiding zou willen volgen en aan het werk wil."

DUBIEUS

Het zijn de onzekerheid en de angst voor een gedwongen terugkeer naar Suriname die hem in de greep houden. Nelom wacht nog steeds op de uitslag van het hoger beroep. "Er zijn voorbeelden van jongens zoals Marcel, die zijn teruggestuurd en het niet hebben overleefd", zegt zijn advocaat mr B. de Roos, doelend op Gangaram Panday die na zijn uitzetting naar Suriname onder uiterst dubieuze omstandigheden om het leven kwam.

Dubbel zo gevaarlijk is het voor Nelom, omdat hij is gehoord door de Nederlandse veiligheidsdienst. "Ik was nog geen twee dagen in Nederland", besluit hij, "of ze stonden op de stoep. Eerst de BVD, daarna de CIA. Ze waren heel geïnteresseerd in de cocaïnehandel. Al die moorden kon ze niets schelen. Wat mij overkomt blijkbaar ook niet, want ze willen me gewoon terugsturen. Ik haal Paramaribo niet eens."

Jacobus Fransman (31) is al even bang voor een gedwongen terugkeer. Hij diende van '82 tot '83 als dienstplichtig militair bij het Nationale Leger en sloot zich in 1986 bij de militaire beveiligingsdienst aan. Taak: het beschermen van Bouterse en zijn woning. Ook Fransman herinnert zich de dood van politieman Gooding. Het lijk lag op vijftig meter afstand van het kabinet van Bouterse.

Fransman: "Gooding was bezig met een onderzoek en werd zomaar dood op straat gevonden. Ik vond dat vreemd, en had mijn vermoedens. Dat de actie het werk was van de moordbrigade van Linscheer (een van de vertrouwelingen van Bouterse, die in mei ernstig gewond raakte bij een auto-ongeluk, red.) en Rozendaal (van de groep van zestien, red.)."

De ware beproeving kwam in april 1992, een jaar nadat Bouterse en Brunswijk een vredesakkoord hadden getekend en Suriname weer een 'democratie' was. "Zes gevangenen werden binnengebracht", gaat Fransman verder. "De opdracht was dat ze verhoord zouden worden. Maar er kwam helemaal geen verhoor: de moordbrigade heeft ze doodgemarteld. Toen ik dat zag, ben ik naar mijn commandant gestapt om te zeggen dat ik het er niet mee eens was."

VALSTRIK

De Surinamer raakte hierdoor in direct gevaar. Korte tijd later kreeg hij de opdracht een 'onwettig afwezige' militair te gaan halen. Het bleek een valstrik, want aangekomen op de plaats van bestemming trof Fransman niet de gebruikelijke Militaire Politie, maar een speciale eenheid. "Ik kreeg argwaan. Na tien minuten wachten in de auto ben ik weggerend. Verscholen in een bosje zag ik hoe ze even later mijn wagen onder vuur namen. Ik had moeten sterven."

Fransman dook onder, en vluchtte in oktober 1992 naar Nederland. Met achterlating van vrouw en kinderen. "Ik heb ze al twee jaar niet meer gezien", zegt hij, "want ik heb nog geen verblijfsvergunning."

Zijn asielprocedure loopt pas sinds maart van dit jaar. "Hij hoorde dat de anderen met uitzetting werden bedreigd", vertelt advocaat mr G.G.A.J. Adang, "raakte doodsbenauwd en dook aanvankelijk in de illegaliteit. Nu is hij in de afwachting van de eerste aanvraag voor zijn verblijfsvergunning. Het is te hopen dat hij die krijgt, want Suriname is levensbedreigend voor hem. Fransman is gedeserteerd, en heeft kritiek op de huidige methoden van het leger."

Eerdere bezetting ging gepaard met racisme

Haïti is reeds vanaf ontstaan probleem voor Verenigde Staten

De Verenigde Staten tobben al met Haïti vanaf het moment dat dit land, in 1804, ontstond. De zwarte slaven die in Saint-Domingue in opstand waren gekomen tegen de Franse koloniale overheersers, vormden volgens de machtige Amerikaanse grootgrondbezitters in de Deep South een bedreiging.

De zuidelijke staten van de VS, waar de slavernij nog volop werd gepraktizeerd, wilden Haïti niet erkennen en dwongen de federale regering in Washington een handelsembargo in te stellen (1806-1809). De sancties werden echter snel opgeheven, toen bleek dat ze de economische belangen van de VS te veel schaadden.

Washington bleef echter onvriendelijk voor de jonge staat, waar na de onafhankelijkheid rivaliserende presidenten elkaar in sneltreinvaart opvolgden. De VS annexeerden in 1843 het eiland Navassa, dat voor de kust van Haïti ligt en grote voorraden guano (meststof) bevat. Bovendien slaagden de Amerikanen erin Haïti diplomatiek te isoleren. Vanaf 1826 mochten de Haïtianen niet meer deelnemen aan de vergaderingen van het Panamerikaans Congres. Het zou tot 1862 duren voordat de VS —als laatste land ter wereld —de zelfstandigheid van Haïti erkenden.

PROOI

Het onvermogen van het economisch, sociaal en politiek ontredderde land leningen terug te betalen maakte Haïti tot een weerloze prooi van de 'kanonneerbotenpolitiek' van zijn voornamelijk Europese schuldeisers. Frankrijk, Spanje, Engeland en Duitsland voerden in de negentiende eeuw diverse militaire acties uit tegen Port-au-Prince.

De Amerikanen hielden zich aanvankelijk afzijdig maar zagen de grote Franse en Duitse invloed, vooral op financieel terrein, met lede ogen aan. De aanwezigheid van Duitse financiële instellingen, aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog, vormde een voorwendsel om het land binnen te vallen en een deel van de goudvoorraad te plunderen.

Een jaar later, in 1915, keerden de mariniers terug omdat anders Amerikaanse levens gevaar zouden lopen en Amerikaanse bezittingen onteigend dreigden te worden. Het Amerikaanse leger bleef in Haïti tot 1934, stelde een marionettenregering aan, lijfde de Haïtiaanse douanedienst in en schreef een nieuwe grondwet.

De Amerikaanse bezettingsmacht ging zich te buiten aan racistische incidenten.

Veel soldaten waren afkomstig uit de zuidelijke staten, omdat die ervaren waren in het onder de duim houden van zwarten. Zelfs de Haïtiaanse president was om zijn huidskleur niet welkom in de Amerikaanse officiersmess in Port-au-Prince. Duizenden Haïtianen moesten onder dwang nieuwe wegen aanleggen, de 'corvee'.

VERZET

De Amerikaanse aanwezigheid in Haïti leidde tot verzet bij een groot deel van de bevolking. Een opstand van ex-officier Charlemagne Peralte liep uit op een bloedbad. Meer dan 10.000 Haïtianen, boeren en guerrillastrijders, lieten het leven. Een Amerikaanse officier vermoordde Peralte in 1922, maar maakte hem daarmee meteen tot volksheld en martelaar.

Na het échec van zijn politiek in de jaren '20 en '30 stelde Washington zich terughoudender op. Maar de Amerikanen bleven een oogje in het zeil houden en probeerden in de jaren veertig hen welgevallige kandidaten tot president benoemd te krijgen.

Als dam tegen het communisme hielden de VS lange tijd de dictatuur van de bloeddorstige familie Duvalier (1957-1986) de hand boven het hoofd. Pas toen de onderdrukking te groot werd, stelden de Amerikanen hun politiek bij. Ze gaven Baby Doc, die zijn vader Papa Doc in 1971 was opgevolgd, het advies naar Frankrijk te vluchten.

'Zestien jaar rabbinaat mooie basis'

- door Bart Pasman -

Rabbi Aaron Peller houdt het na zestien jaar voor gezien. Een nieuwe uitdaging dient zich aan voor de 46-jarige vertegenwoordiger van de joodse gemeenschap. Met zijn schoonbroer gaat hij bierbrouwen in Texas. Ongewoon? "Als je elke dag dezelfde weg naar huis rijdt, raak je een keertje uitgekeken. Ik wil iets nieuws gaan doen. Lukt het en vind ik het leuk, dan blijf ik. Lukt het, maar vind ik het niks, dan zoek ik wat anders." De populaire rabbi van de *Misa di Judiuw* over het succes van ijsmaker Baskin' Robbins en de onorthodoxe invulling van zijn ambtsperiode. "Mijn inspanningen waren bedoeld voor de hele bevolking, waarvan de joodse gemeenschap (vierhonderd leden) onderdeel uitmaakt. De boodschap is eigenlijk universeel en heel simpel: *shalom*, dat vrede betekent. Wat maakt het nou uit dat de synagoge hier Joodse Kerk genoemd wordt?". De vier Curaçaose straathonden ('mijn kinderen') zijn al in Texas bij zijn vrouw. Op 1 oktober reist hij haar achterna.

Rabbi Peller laat een synagoge achter die ingepakt is in steigers. Tijdens de werkzaamheden wordt het gebouw zwaar bewaakt. De angst voor aanslagen, zoals recentelijk in Argentinië, zit er goed in. Publiciteit over de oudste synagoge van het westelijk halfrond wordt zoveel mogelijk vermeden. Peller: "Je moet er geen ruchtbaarheid aan geven. Nevis mag misschien een oudere hebben, maar dat is niet meer dan een ruïne. Dat geldt ook voor Suriname. Wij vormen een levende congregatie, die in hetzelfde gebouw vertoeft sinds 1732. En nog eerder in gebouwen die daarvoor op deze plaats stonden. Wij zijn hier eigenlijk al voor 1700. Als je daar teveel over in de krant zet, wek je misschien wel de belangstelling van extremisten. Als ze niet weten waar de joodse centra zijn, is dat veiliger."

De vrede tussen Israël en de Palestijnen duurt nu precies een jaar, maar is nog kwetsbaar, zo weet Peller. "Hoedje af voor beiden. Maar we kennen elkaar lang genoeg om te weten dat vrede niet over een nacht ijs gaat. Israël wordt al veel minder geteisterd door fanatici die buiten Israël opereren, dan de PLO. Dus terwijl Israël zich zorgen moet maken over over interne meningsverschillen, moet de PLO fundamentalisten in de gaten houden die in andere landen bomaanslagen plegen. Ik snap niet wat het bombarderen van een joods centrum in Argentinië te maken heeft met vrede in het midden-oosten. Geen jood snapt dat."

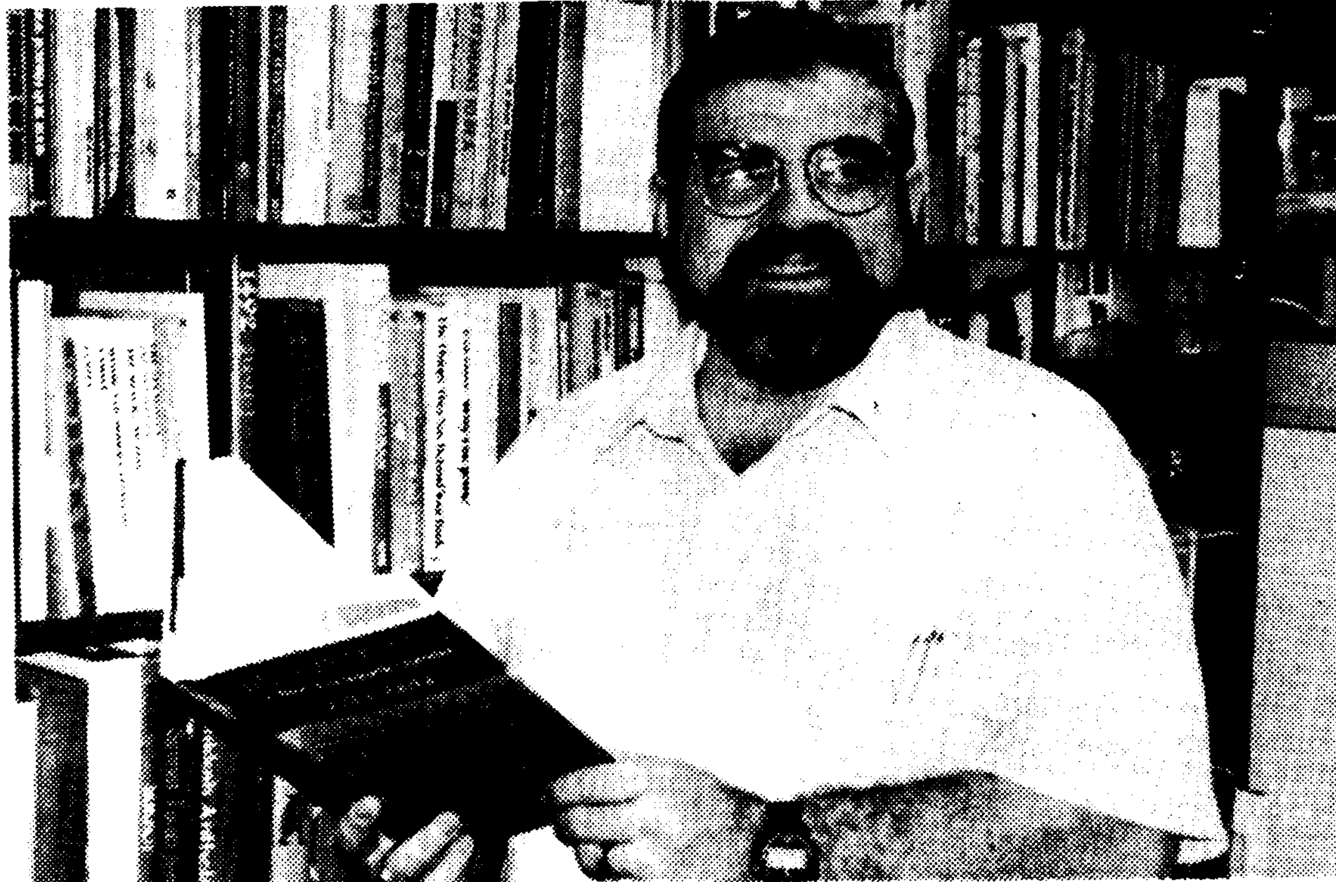
NUANCES

Ook de Arabieren op Curaçao trouwens niet. "De mensen hebben hier een *modus vivendi* gevonden. Het verschil in leefstijlen deert mensen hier niet. Curaçao is een eiland waar de meeste mensen zich realiseren dat het niet uitmaakt waar je vandaan komt, welke huidskleur je hebt of welke religie je aanhangt. De enkeling die daar anders over denkt, heeft mijn medelijden." Met moslimleider Ayubi, die hier een aantal jaar verbleef, had Peller een goede band. "Veel beter dan ik voor mogelijk gehouden had." En met een Arabische handelaar raakte Peller zelfs bevriend. "Mijn vrouw en ik gingen er koffie drinken. Een joodse rabbi in het huis van een Arabier, waarom niet?"

Zijn opvolger bereidt hij alvast voor op de nuances van het judaïsme in de Mikve Synagoge Emanuel Kòrsou. "De verhoudingen zijn hier beslist anders, en uniek in de wereld. Je komt naar Curaçao met één perspectief op het judaïsme, maar leert hier een heleboel varianten."

Het contact met de Curaçaose samenleving is niet moeilijk, weet Peller uit ervaring. "Je eigen opstelling bepaalt of je hier aardt. Wat zeggen ze van Nederlanders die hier wonen, maar het Papiaments niet leren? Dat vinden ze maar niks. Als je alleen al een poging doet om het te leren, wordt dat enorm gewaardeerd. Als je je inspant om deel uit te maken van deze gemeenschap, dan lukt dat zeker."

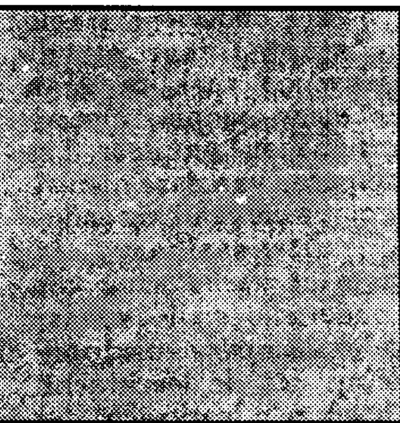
Peller is zelf ook een Curaçaoënaar geworden, zo is hem door verschillende mensen gezegd. Dat doet hem goed. "Ik ben natuurlijk rabbi, maar heb nooit mensen weggestuurd omdat ze van een ander ras of geloof waren. Mijn werk is altijd voor de *pueblo* geweest, waar de joodse gemeenschap deel van uitmaakt. Mijn *Tempu pa Dios* (het televisieprogramma voor kerken en religieuze bewegingen, BP) was nooit enkel bedoeld voor de joodse gemeenschap. Mijn boodschap was altijd meer universeel bedoeld."

■ *Rabbi Aaron Peller: 31 smaken ijs.*

Rabbi Aaron Peller gaat bier verkopen

Zestien jaar lang stond Peller elke donderdagavond voor te lezen uit de Tora. Drie minuten duurde de uitzending slechts, maar het heeft aangeslagen, zegt Peller hoopvol. Er zijn veel mensen die de rabbi op straat met *shalom* begroeten. "Als ze alleen het shalom onthouden van de uitzending, maar de boodschap niet? In beide gevallen ben ik tevreden. Want shalom betekent vrede", zegt hij. "De Torah is voor iedereen. Laten we delen en van elkaar leren. Je bent veel minder bang van dingen die je kent, dan van dingen die je niet kent. Het maakt me nog steeds droevig als iemand zegt naar een dienst in de synagoge te willen komen, maar dat niet doet omdat hij niet joods is. Iedereen kan naar onze diensten komen."

31 SMAKEN

Ook al is de boodschap universeel, het leven is toch leuker met verschillen. Peller trekt een vergelijking met het succes van Baskin' Robbins. Waarom maken ze 31 smaken ijs? "Niet iedereen houdt van chocola of vanille. Anderen zoals ik, wegens de dikke buik, moeten het houden op suikervrij yoghurtijs. Als je elke dag dezelfde weg naar huis rijdt, raak je na een tijdje uitgekeken. Dan sla je een keer rechtsaf en ontdekt een heel nieuwe wijk. Er zijn verschillende wegen, de een neemt een Rolls Royce, de ander gaat op rolschaatsen. Vive la différence. Volgende week woensdag leid ik een pauzedienst in de Fortkerk. Dan zullen we ze wat judaïsme bijbrengen", zegt Peller glunderend.

De rabbi zal niet snel namens de joodse gemeenschap spreken. De bevolkingsconferentie in Caïro, waar gesproken is over abortus en euthanasie, was voor bisschop Ellis aanleiding de Curaçaose katholieken op te roepen om te bidden tegen dit in zijn ogen morele verval. Dat de rabbi een dergelijke oproep niet zal doen, komt omdat een hiërarchische structuur ontbreekt. "De katholieke kerk heeft die wel. Monseigneur Ellis heeft als bisschop die verantwoordelijkheid omdat hij een heleboel mensen vertegenwoordigt. Ik, daarentegen, ben gewoon maar een rabbi van een congregatie. Ik vertegenwoordig de joodse gemeenschap wel, maar spreek niet namens hen."

Officiële standpunten van het judaïsme bestaan wel, maar die hoeven niet gedeeld te worden door de joodse gemeenschap op Curaçao. "Er zullen joden op Curaçao zijn die voor een beperking van de bevolkingsgroei zijn en mensen die daar op tegen zijn. Er zijn liberale standpunten, die je ook moet aanvaarden. Ik heb er geen moeite om voor mezelf te spreken, maar het probleem is wanneer je een religieus leider bent, dat mensen automatisch aannemen dat wat jij vindt ook het officiële standpunt is. We organiseerden maandelijks een open forum waarin mensen vragen konden stellen over deze onderwerpen als abortus en euthanasie.

Ik probeer de mensen te leren wat de algemene visie van het judaïsme is, en wat de liberale visie is. Je moet echt bij de orthodoxen zijn, wil je iets van een partijdiscipline merken: zo moet het, niet naar links en niet naar rechts. Dat is hier niet. Orthodoxen zouden zich hier niet prettig voelen. Je moet in een bepaalde gemeenschap wonen om de religie op een dergelijke manier te praktiseren. En als ze hier wel woonden, dan zouden ze zich afwenden van de samenleving."

BROODJESTRUCK

Verschillen tussen Askenazische en Sefardische joden zijn op Curaçao nog moeilijk vast te stellen. Ze bidden anders, en zijn wat traditioneler in hun opvattingen, vertelt Peller. "Als je de juiste vragen weet te stellen, dan kom je er pas achter. En de achternaam, Rodriguez of Goldstein, verraadt het natuurlijk ook. Maar van persoon tot persoon merk je er nauwelijks meer iets van."

Peller, in 1947 geboren in New York, kwam in 1978 vanuit Philadelphia naar Curaçao. "Mijn vrouw haalde me over, ik dacht dat ik geen kans zou maken. Ik werd aangenomen voor twee jaar." Zestien jaar lang duurde het tropenavontuur. Nu is de knoop doorgehakt en gaat Peller met zijn vrouw terug naar zijn geboorteland. Een overlijden heeft de behoefte groot gemaakt dichter bij de familie te zijn. En Peller is nog jong genoeg om iets totaal anders te gaan doen. "Op 46-jarige leeftijd kan ik nog veel kanten op, maar als ik te lang wacht niet meer. Dit is dus mijn kans."

De joodse gemeenschap was onaangenaam verrast toen de mededeling kwam dat Peller zou gaan vertrekken. "Ik ga niet weg, omdat ik er uitgeschopt ben, of omdat ik boos ben. De omstandigheden in mijn leven zijn zodanig veranderd, dat ik nu weg wil. Maar ik realiseer me dat ik dingen achterlaat waar ik van hou. Dat is droevig en hard. Vooral hier, waar je niet een van de vele bent, maar *Uno y Unico*. Je bent hier een grote vis in een kleine zee. In de VS is een rabbi een klein visje in een grote zee. Als ik rabbi had willen blijven dan was ik hier niet weggegaan."

Peller zal de kaaspasteitjes missen. En de broodjestruck. "Er gaat natuurlijk niets boven de *truk'i pan* om drie uur in de ochtend."

BIERBROUWEN

Maar de Texanen schijnen ook erg aardig te zijn, zo heeft hij al van zijn vrouw begrepen, die het huis in Texas is gaan inrichten. De vier honden, Valjean, Cosette, Epanine en Madam zijn al overgebracht. Genoemd naar acteurs uit de musical *Les Misérables* kregen deze Curaçaose straathonden uit het dierenasiel een nieuw leven. Peller is onder de indruk van de liefde die zijn vrouw aan de dieren geeft. "Er bestaat niet meer liefde van of voor deze honden. Als er een leven na dit leven is, hoop ik terug te komen als haar echtgenoot. Als dat niet kan, dan als een van de honden van mijn vrouw. Dan ben ik zo gelukkig als een puppy."

Peller gaat in Texas bierbrouwen met zijn schoonbroer. Kosher bier wel te verstaan. In de VS vraagt de klant steeds meer om natuurlijke en speciale bieren. "We gaan een kleine brouwerij beginnen. De productie is dan niet groot, maar wel afgestemd op verschillende wensen. We willen speciale bieren voor bij voorbeeld restaurants gaan brouwen. Misschien ontdekken we wel het ultieme kosher bier. De marketing komt voor mijn rekening. Want als rabbi zijn mijn sociale vaardigheden goed ontwikkeld."

Van een definitief afscheid van het rabbinaat wil Peller niet spreken. "Veel mensen hebben mij die vraag gesteld. Ik wil dit alle kans geven om te slagen. Als het lukt en ik heb er plezier in, dan blijf ik. Anders zoek ik iets anders. Misschien dan toch het rabbinaat. Want dat blijft altijd, het is niet iets dat je kwijtraakt. Op dit moment wil ik me nergens definitief op vastleggen.

Het bier is trouwens goed in opmars in de Verenigde Staten en maakt dezelfde ontwikkeling door als wijn. Zo heb ik een maaltijd meegemaakt waarbij voor elke gang een andere soort bier hoorde. Er was zelfs een biertje voor bij het chocoladetoetje."

Volgende week donderdag wordt het de laatste *Tempu pa Dios* voor rabbi Peller. Van TeleCuraçao kreeg hij een minuut extra zendtijd. *Shalom*.

Gezaghebber Elmer Wilsoe

Vervolg van pag. 1

overkom, want het is niet het gebruikelijke gedrag. Maar ook als onderwijzer, een vak ik dat in het midden van de zeventiger jaren uitoefende, heb ik geleerd dat leerlingen je meer waarderen als je ze laat slagen dan wanneer je aardig bent en ze zakken voor hun examen.

Als ik zou zeggen tegen mensen 'ik ga kijken wat ik voor je kan doen', dan schep ik valse verwachtingen. Mensen mogen weten waar ze aan toe zijn. Soms heb ik slechts nieuws. Maar dat heeft een reden. Dat kan ik beargumenteren.

Is Elmer Wilsoe thuis een ander mens dan de gezaghebber die wij kennen?

De mens Elmer Wilsoe is een totaal ander persoon. Ik ben anders in mijn eigen groep van familie en vrienden. Ik hou van grapjes en mensen pesten. In mijn functie vertolk ik een rol. Daarin kan ik niet mezelf zijn. Er wordt nu eenmaal op je gelet. Als ik hoest dan staat dat in de krant.

Als gezaghebber heeft u vele petten op. Ook die politiepet als plaatselijk hoofd van de politie.

Ik vind daarom dat de gezaghebber twee naaste medewerkers nodig heeft. Die heb ik nooit gehad, omdat iedereen bang is voor de zogenaamde macht van de gezaghebber.

Wat had u kunnen ondernemen tegen de vakbonden op het moment dat ze 14 procent indexering afdwongen door in actie te gaan?

Op dat moment heb ik bewust de pet van plaatselijk hoofd van politie opgezet. Als lid van het Bestuurscollege ben je partij in die kwestie. De handhaving van de orde was op dat moment belangrijker. Ik heb zowel met vakbonden als BC gepraat. Dat deed ik veelal achter de schermen. Dat doe ik bewust. Ik heb niet steeds in de krant willen staan. Dan kom je jezelf uiteindelijk tegen. Het ging er steeds om de wedstrijd te winnen. Niet of ik persoonlijk kon scoren.

U had volgens het interview uit 1988 sympathie voor de PNP en was een van de grondleggers van META, de Movimiento Esfuerzo Trabou pa Adelanto. Zit er nog een politieke carrière voor u in?

Nee, zeker niet. Mijn interesse in de politiek betreft niet het actieve politiekvoeren maar de theorie. Wat motiveert een partij? Hoe worden beslissingen genomen? Wat beweegt politici? Die belangstelling kan ik overigens prima gebruiken in dit werk.

U houdt van lobbyen, van onderhandelen?

Je moet mensen niet confronterend benaderen, maar luisteren naar wat ze willen. In deze kamer heb ik echt Jan en Alleman ontvangen: van hoog tot laag.

Een politicus denkt bij alles: hoe kan ik meer stemmen vergaren. Daar hoef ik me niet mee bezig te houden. Ik kan dus eerlijk zijn.

Over lobbyen gesproken. Uw naam is genoemd toen gesproken werd over een gevolmachtigd minister in Caracas.

Ik heb begrepen dat de Centrale Overheid een man in Caracas wil gezien de nauwe betrekkingen die we onderhouden met Venezuela. Een gevolmachtigd minister is geen politieke functie, het is een diplomatieke baan. Dankzij die rang kan hij toegang krijgen tot de hogere regionen. In Den Haag is mijn naam als mogelijke kandidaat genoemd.

Voorlopig ga ik naar Fort Amsterdam als raadsadviseur. Na verloop van tijd zie ik wel wat voor mogelijkheden er voor mij nog in het verschiet liggen.

Ik ga rustig rondkijken. Wat afstand proberen te nemen. Dan komt er vanzelf wel wat aanwaaien. Voorop staat wel dat ik mijn productieve jaren zinvol wil invullen. Misschien ga ik terug naar het bedrijfsleven. Maar ik word geen consultant. Ik ben in elk geval niet bang voor de toekomst.

Onderwijs anders bekeken

– door Elisabeth Hollander –

Om je fouten te kunnen erkennen, moet je ze wel eerst als fouten herkennen", merkte een collega deze week op naar aanleiding van onze vorige rubriek. "Een heleboel mensen denken wel dat ze goed bezig zijn, maar het heeft zo'n averechts resultaat", vervolgde zij mistroostig en verdween schouderophalend in haar lokaal. Er zit ongetwijfeld een grond van waarheid in haar woorden. Neem alleen al zo'n vraag als: Wie is verantwoordelijk voor de verbetering van ons onderwijs? "Dat is bij uitstek onze taak!", zullen de beleidsmakers roepen.

Zij gaan dan achter hun bureau zitten, steken toespraken af, concipiëren wat vage wetsvoorstellen en benoemen vervolgens een commissie.

* Zij produceren documenten, maar beter onderwijs produceren zij niet.

De commissie begint zeer vereerd en vol goede moed aan haar taak. Bestudeert verschillende onderwijssystemen, reist her en der de wereld over, bezoekt congressen, onderwijscentra en instituten en zet haar aanbevelingen op papier.

* Zij produceren voorstellen, maar beter onderwijs produceren zij niet. De schoolbesturen zijn als bevoegd gezag verantwoordelijk voor de dagelijkse gang van zaken. Alle belangrijke beslissingen over personeel, lesroosters, bestellingen en financiën moeten aan hen worden voorgelegd. Zij houden daar strak de hand aan door een minutieuze regelgeving.

Estafette

* Zij produceren bureaucratie, maar beter onderwijs produceren zij niet.

De vakbond dan, lid van het presidium, succesvol in het winnen van civiele rechtszaken, onvermoeibaar in het opsporen van mistoestanden in ons onderwijs.

* Zij leggen de fouten bloot, maar beter onderwijs produceren zij niet.

De ondersteunende instanties dan, de onderwijsexperts, onze eigen deskundigen?

* Zij weten alles beter, maar beter onderwijs produceren zij niet.

Er is maar één plaats waar onderwijs geproduceerd wordt en dat is in de klas. Alleen de leerkrachten produceren onderwijs. Beter onderwijs kan dan ook alleen verkregen worden door de persoonlijke inzet van iedere man en iedere vrouw voor de klas. Zij verwerven dat betere onderwijs stapje voor stapje, door steeds opnieuw op zoek te gaan naar meer kennis, nieuwe vaardigheden en door het combineren van deze nieuwe informatie die gelukkig onderling uitwisselbaar is. Kortom de verbetering van ons onderwijs is alleen maar mogelijk door permanente bijscholing van de leerkracht. Nu hoeft zo'n leerkracht dat niet helemaal alleen te doen. Er zijn genoeg estafettelopers in het onderwijsveld die bereid zijn hun stokje op een verder gevorderd punt in de race over te dragen. Ook op Curaçao wordt regelmatig van deze estafettelopers gebruik gemaakt. Vorige week nog kwamen drie van deze snelle jongens bepakt en beladen met lap-top, spreadsheets, informatiemappen en, wat nog veel belangrijker bleek, met een open mind en een ruim hart op Hato aan. *So far, so good*. Maar daarna ging er blijkbaar van alles mis. Want bij de opening van de workshop troffen de drie estafettelopers slechts vier leerkrachten aan, aan wie zij hun stokjes konden doorgeven. Over de hoofden van de leerkrachten heen, was er namelijk op het laatste moment een fikse strijd losgebarsten tussen inspectie, schoolbesturen en vakbond over 'Het Tijdstip'. En daar:

- de beleidsmakers nooit toegekomen waren aan een wettelijke regeling;
- de voorstellen van de commissie al jaren sluimerden in de la;
- de schoolbesturen al lang de bomen niet meer zagen in hun bureaucratische bos en
- de vakbond zijn veto uitsprak over een volledige nascholing en een volledige dagtaak op één dag, en dat een week lang, vulde de ondersteunende instantie de lege stoelen op en het gros van de leerkrachten bleef voor de zoveelste keer met lege handen staan.

De vier leerkrachten (later in de week aangegroeid tot zes) die er in geslaagd waren, op korte termijn aan alle problemen een mouw te passen, genoten tenslotte van een uitstekende bijscholing in onderwijsvaardigheden. Want de drie snelle jongens lieten zich door niets uit het veld slaan. Kennelijk uitgaande van het adagium: Niet het vele is goed, maar het goede is veel, tilden zij in de workshop de deelnemers boven alle lokale gekissebis uit en wisten hen inderdaad een paar ronden verder te brengen op weg naar beter onderwijs.Dit waren dan ook estafettespelers in de ware zin van het woord.

Dat bleek niet alleen uit de manier waarop ze de leerkrachten hun 'stokjes' aanreikten, maar misschien meer nog uit de manier waarop ze elkaar aflosten en inspeelden op elkaar. Hoe schril staken onze eigen estafettespelers hierbij af....

Kook mee met May

Lemon meringue pie

Taarten bakken heb ik van mijn schoonmoeder geleerd. Vandaag is zij jarig. Daarom deze week een van haar favorieten:

U heeft nodig:
Voor het deeg:
1¼ cup bloem
½ theelepel zout
½ theelepel suiker
½ cup koude ongezouten roomboter
4 tot 5 eetlepels ijswater

Voor de vulling:
1⅔ cup suiker
½ cup maizena
snufje zout
1⅔ cup water
⅔ cup citroensap
6 eidooiers
3 eetlepels ongezouten roomboter
4 theelepels geraspte citroenschil

Voor de merengue:
6 eiwitten
¼ theelepel cream of tartaar
½ theelepel vanille-essence
10 eetlepels suiker

U gaat als volgt te werk:
Het deeg:
Bloem, zout en suiker mengen. De boter in de bloem klein snijden tot de grootte van een erwt. Aan deze kruimelige massa beetje bij beetje het ijswater toevoegen en met een vork een deeg maken dat net samenhangt (niet kneden). Het deeg tussen plastic folie leggen, platdrukken en 1 uur laten rusten in de ijskast.

Oven voorverwarmen tot 425° F voor glasvorm (voor aluminiumvorm 450° F). Deeg uitrollen tussen vetvrijpapier, ±2 cm groter dan de pievorm. Pievorm heel licht invetten. Deeg voorzichtig in de pievorm leggen. Deeg niet rekken. Zachtjes aandrukken. Het overhangende deeg omvouwen en een geschulpte rand maken. Het deeg overal prikken met een vork om luchtbellen te voorkomen. De bodem met aluminium-folie afdekken, met rijst of bonen vullen en vijftien minuten bakken. Wanneer de rand lichtbruin wordt, de folie en bonen voorzichtig verwijderen. Daarna nog 5x10 minuten doorbakken. De piekorst moet bleek zijn. Laten afkoelen.

De vulling:
Suiker, maizena en zout mengen in een pan met dikke bodem. Langzaam water en citroensap toevoegen. Eidooiers kloppen en toevoegen. Op een middelmatig vuur aan de kook brengen. Boter toevoegen. Steeds blijven roeren. Eén minuut doorkoken. De pudding is dan dik en glad. Van het vuur nemen en citroenschil toevoegen. Zonder roeren laten afkoelen.

Doe de pudding in de piekorst en maak de **merengue**:
Oven voorverwarmen tot 350° F. Eiwitten met cream of tartaar en vanilla stijf kloppen. Nu nog tien minuten kloppen en elke minuut een eetlepel suiker toevoegen. Met een spatel de merengue over de pudding uitstrijken. Zó dat de merengue de pudding helemaal bedekt tot aan de korstrand. Er mag geen lucht tussen komen. Tien tot vijftien minuten in de oven plaatsen tot de puntjes van de merengue lichtbruin zijn. Pie laten afkoelen alvorens deze in de ijskast te plaatsen.

Veel succes

MAY

Wat woorden ons zeggen

Cor Swanenberg

Allerhande schrijftuig

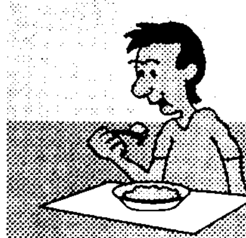
Laten we vooropstellen dat we met ons titelwoord niet de persmuskieten van de *gutterpress* bedoelen, maar 'tuig' als het oude woord voor gereedschap willen gebruiken. Veel mensen schrijven aan een bureau. Dit is zoals algemeen bekend een leenwoord uit het Frans. Het Etymologisch woordenboek der Nederlandsche taal vermeldt erbij dat het Oudfranse woord *burel* al vroeger ontleend was en als *bureel* al sinds de 16de eeuw voorkomt. Nu brengt dit woord ons ogenblikkelijk terug naar België. Daar is het gebruik van dit woord heel gewoon. In Nederland komt het buiten buiten de uitdrukking 'ten burele' niet voor. Van Dale merkt dan ook terecht op dat *bureel* in Nederland voornamelijk in ambtelijke stijl gebezigd wordt.

Ook in het Duits deed het Franse woord zijn intrede en wel met de schrijfwijze *Büro*. De betekenis is daar, net als in het Nederlands, schrijftafel en later ook schrijfkamer (*Schreibestube*). Aan de basis van alles staat het eerdergenoemde oudfranse *burel* dat oorspronkelijk een grove wollen stof was waarmee schrijftafels overtrokken werden.

Het Engelse *desk* gaat waarschijnlijk terug op het Provençaalse *desca* of het Italiaanse *desco*, dat tafel betekent. Het woord *office* wordt in verband gebracht met het Franse *office*, Spaanse *oficio* en Italiaanse *uffizio*, die allemaal teruggaan op het Latijnse *officium* en daarmee is dus ook het Papiaments *ofisina* verwant. Lèsenar is wel duidelijk op de Nederlandse lessenaar geënt. Alleen kan dat in Nederland niet bureau betekenen.

Laten we de pen ter hand nemen. Pen betekent in oorsprong vogelveder en wel speciaal de vleugelveer of slagpen. Duivenmelkers controleren hun wedstrijdvogels nog altijd op het aantal pennen voor zij ingekorfd worden voor de vluchten. In het Middelnederlands wordt *penne* ook als schrijfpen gebruikt. Waarschijnlijk stamt dit woord uit het Latijn: *penna*. Onions zegt in *The Oxford Dictionary of English Etymology* dat pen als *feather* en als *quill*, *'instrument of writing'*, al in de veertiende eeuw gebruikelijk was. De Duitsers hebben het woord *Feder* dat teruggaat op het Oudgermaanse *veder* en *fedara* en zo heeft Frans *la plume* voor vogelveer en pen. In het Spaans komen we *pluma* tegen. Het Papiamentse *pluma*, *fer* en *pèn* zijn dus allemaal vrij gemakkelijk te traceren. Dat ligt net zo met *enk* dat dat op het Nederlandse inkt maar nog meer op het Engelse *ink* lijkt. *Ink* gaat terug op het Middelengelse *enke* en het Oudfranse *enque*. Het Middelnederlands heeft de vormen *inket*, *enket* en *inc* die verkort zijn uit het Latijnse encaustum. Anders ligt het met Duits dat *Tinte* gebruikt als schrijfvloeistof. Dit woord is verwant aan het Latijnse tinctum waaruit ook het Nederlandse en Engelse *tint* voorkomt. In het Frans werd het *teint*. Het hedendaagse *encre* wordt door Petit Robert overigens ook in verband gebracht met het Latijnse encau(s)tum) en het Griekse *egkauston*.

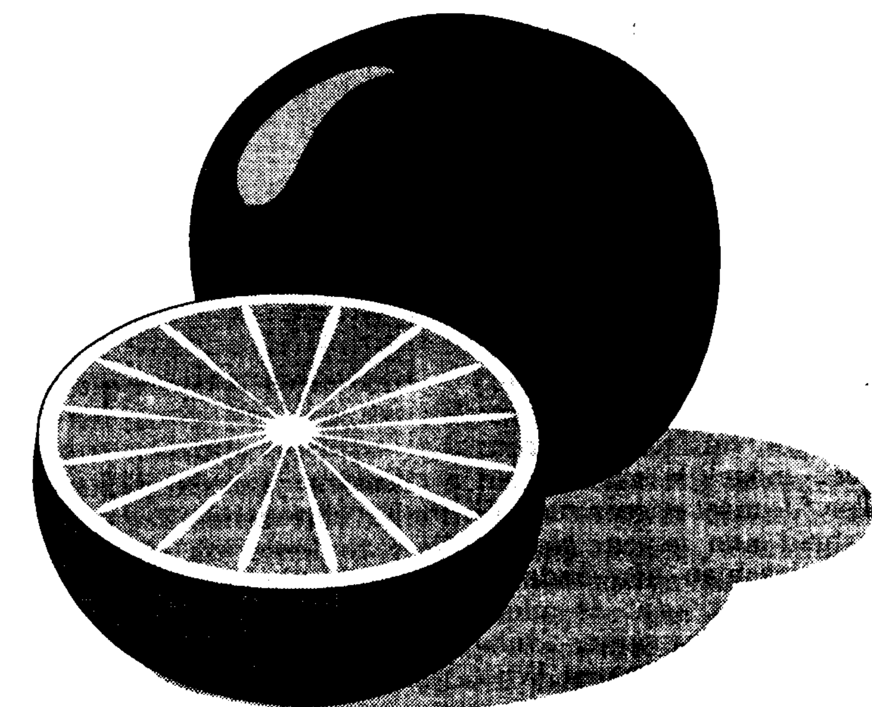
In een volgende rubriek komt meer schrijftuig aan de orde.

Dieet & Voeding

Olivia Wong Loi Sing

Het laatste over Vitame C

Een andere naam voor vitamine C is Ascorbinezuur. Tegenwoordig worden er steeds grotere aanbevelingen gedaan voor vitamine C wat men dagelijks moet innemen. Er worden steeds meer onderzoeken gedaan waar vitamine C allemaal goed voor is. Uitspraken zoals vitamine C helpt tegen kanker of vitamine C zou helpen tegen het voorkomen van cataract. De aanbevelingen voor vitamine C zijn erg afwisselend, ook hoeveel men zou moeten innemen om bepaalde stoornissen in het lichaam te voorkomen of te genezen.

Rokers, zwangere en lacterende vrouwen meer vitamine C nodig.

Hoeveel een gezonde volwassene nodig heeft varieert tussen de 30 milligram per dag (in Engeland) en de 100 milligram per dag (in Duitsland, Rusland en Japan). In Nederland is de aanbeveling nog steeds vijftig milligram per dag. The United States geeft in zijn RDA (recommended daily allowances) een hoeveelheid aan van 60 milligram vitamine C per dag. Een hoeveelheid van 10 milligram vitamine C per dag is voldoende om scheurbuik te voorkomen.

Vijftig milligram vitamine C komt overeen met wat er ongeveer in één vrucht zit. In een sinaasappel zit ongeveer 50 mg vitamine C. De Nederlandse aanbevelingen voor vitamine C zijn: 50 mg voor gezonde volwassenen. Zwangere vrouwen moeten de laatste 6 maanden van de zwangerschap 75 milligram vitamine C opnemen en lacterende vrouwen moeten tijdens de gehele zoogperiode ook 75 mg tot zich nemen in de vorm van fruit, groente of vruchtesappen. Rokers moeten ook iets meer vitamine C opnemen dan de 50 mg per dag.

VITAMINE C EN KANKER

Het wijst steeds meer in de richting dat vitamine C zou beschermen tegen de ontwikkeling van kankercellen in het lichaam. De kankerverwekkende stoffen, de nitrosaminen en de quinonen, zouden worden onderdrukt in het lichaam. Bij dierenonderzoeken met ratten is het inderdaad bewezen dat vitamine C de produktie van de kankerverwekkende stof nitrosamine kan onderdrukken waardoor er zich in de ratten minder tumoren ontwikkelden. Bij verschillende menselijke studies is bewezen dat vitamine C inderdaad beschermd tegen maagkanker. Sommige studies associëren een laag gebruik van fruit met een hogere incidentie van maagkanker.

Verschillende studies wijzen in de richting dat er een verband bestaat tussen het veelvuldig gebruik van fruit (vitamine C) en het beschermen tegen kanker van de dikke darm en het rectum. Vitamine C heeft geen invloed op de ontwikkeling van baarmoeder- ovaria- en blaaskanker.

Mensen die roken hebben een groter risico op longkanker. Bij rokers wordt het niveau van vitamine C in het lichaam verlaagd en zij hebben zo een veel grotere behoefte aan vitamine C. Maar keiharde bewijzen dat vitamine C zou beschermen tegen longkanker zijn er nog niet.

CATARACT

Ongeveer 98 procent van de ooglens bestaat uit eiwitten. Cataract wordt veroorzaakt door oxidatie van deze eiwitten in de ooglens en ontstaat met de leeftijd. Men vermoedt dat vitamine C. carotenoïden (wat in oranje groenten voorkomt) en hoogstwaarschijnlijk vitamine E het ontstaan van cataract op oudere leeftijd tegen zou gaan. Vitamine C heeft geen invloed op het cholesterolgehalte in het lichaam en op de bloeddruk.

IJZER-OPNAME

De ijzeropname in het lichaam wordt positief beïnvloed door vitamine C. Vitamine C is essentieel voor de opname van ijzer in het lichaam. Vitamine C bevordert de opname van ijzer wanneer beide samen in een maaltijd voorkomen. Een combinatie van vlees met een heerlijke groene salade met tomaten bevordert de opname van ijzer dat in het vlees zit en door de vitamine C in de salade. Elke maaltijd moet 25-50 milligram vitamine C bevatten zodat het ijzer zo optimaal mogelijk kan worden opgenomen. Wanneer een maaltijd veel tanine of fytaten bevat dan moet er ook meer vitamine C aanwezig zijn.

Fytine (komt voor in verschillende plantendelen en vooral in de zemelen van graankorrels) en tanine (wat in thee zit) zijn ijzerbindende stoffen waardoor het ijzer niet meer door het lichaam kan worden opgenomen. Vitamine C is dus onmisbaar bij het absorberen van ijzer.

HOEVEEL VITAMINE C IS GENOEG?

De RDA in de United States geeft nog steeds een aanbeveling van 60 milligram vitamine C per dag. Wat neer komt op elke dag 2-3 scheppen groente en een vrucht. Meer kan het lichaam toch niet verwerken. Er moeten wat meer studies aantonen dat grotere behoeften van vitamine C goed en nodig zijn. Maar daar is tot nu toe een gebrek aan.

Een megadosis van vitamine C (in vitamine-pillen) heeft tot nu toe nog geen toxische reacties aangetoond in het lichaam. Teveel vitamine C kan wel gevaarlijk zijn voor mensen met nierproblemen en mensen die een veel te hoog ijzergehalte in het lichaam hebben. Een opname van meer dan 180 mg vitamine C in de darm wordt toch afgebroken door de darmbacteriën. Vitamine C is erg belangrijk voor bepaalde functies in het lichaam maar een teveel wordt toch afgebroken en uitgescheiden.

Impressies

Frans Brookman

De handel

Negoshi's zijn er in vele soorten en maten. Je krijgt wel eens het gevoel dat het een sport is om ook een handeltje te beginnen. Het brengt geld binnen en wie niet rijk is moet slim zijn. En wie wel rijk is probeert z'n bezit uit te breiden. Je houdt het eigenlijk niet voor mogelijk wat zich allemaal leent voor handel. De oude vrouwtjes op straat met ansichtkaarten, kauwgummetjes, loten. De jongetjes met kauwgum, zakjes gekookte pinda's. De straatverkopers die 's morgens tijdens de ochtendspits met hun kranten hollend tussen het alweer rijdende verkeer hun kranten verkopen.

De auto's die vers uitgeperste sinaasappelen of awi'lamunchi verkopen. De venters van pastechi, lumpia's, rôti en allerhande kòs dushi. De vrouwen die taarten bakken of kleren naaien op bestelling. De autowassers. De inpakkers bij de supermarkten. De instantkraampjes aan het einde van het jaar met vuurwerk, kerstbomen, kerstboomversiering en kerstverlichting. De voor de gelegenheid ingerichte limonade- en biertentjes bij regelmatig terugkerende gebeurtenissen als het innen van de onderstands-siguchèck of het betalen van de autobelasting. Het aanbieden van hulp bij het in de rij staan voor keuring en betalen van belastinggelden voor de auto.

Het schoonmaken van tuinen, huizen, het doen van klusjes. Het aanbieden van administratieve hulp, uittikken van manuscripten, helpen organiseren van congressen en dergelijke. En laten we de nummerkantoren niet vergeten. Of de tussenhandel, maakt niet uit op wat voor terrein. Het zijn allemaal manieren om geld te maken. Waar het op aankomt is of je genoeg lef hebt om er aan te beginnen, genoeg flair om je produkt aan de man te brengen en geduld om het vol te houden. Voor bijna elke handel geldt dat je eerst moet investeren om te kunnen verdienen.

Onlangs was ik eens in gesprek met een inpakker bij een van de supermarkten. Hij vertelde: "Op school was ik niet zo goed. Het leren ging niet zo, ik ben maar tot de vijfde klas gekomen. Maar hier kan ik een aardige cent verdienen. Op zaterdag, als iedereen boodschappen gaat doen, haal ik soms wel honderd en vijftig gulden. Nou, dan heb ik m'n eigen geld om kleren te kunnen kopen die ik leuk vind. Er zijn plaatsen waar je nog wel meer kunt verdienen, maar ik vind het hier wel goed, ik ben hier gewend. Weet u waar je ook goed mee kunt verdienen? Met pinda's, gekookte pinda's. Je kunt zo'n zakje voor twee gulden of twee vijftig verkopen. Als je dat een hele zaterdag doet kun je wel driehonderd gulden verdienen."

M'n jongste zoon staat er bij en hoort het gesprek geboeid aan. Hij ziet wel iets in zo'n handeltje. "Mam, mag ik een paar gulden van je lenen, ik wil even iets kopen. Je krijgt het van me terug hoor." Als ik vraag wat hij wil kopen antwoordt hij: "Pinda's natuurlijk. Die wil ik gaan koken en dan ga ik ze verkopen. Mag ik bij de benzinepomp gaan staan?"

Die middag is de keuken veranderd in een bedrijf waar hard wordt gewerkt. Pinda's staan uren te koken, zout erbij. Even proeven of ze smakelijk genoeg zijn. Als ze goed zijn bevonden kan het gas uit. De pinda's worden afgekoeld en na verloop van tijd in plastic zakjes verpakt. Het lijkt ons toch geen goed idee om onze zoon bij de benzinepomp achter te laten en we adviseren hem de buurt door te gaan en het eerst maar eens bij vrienden, buren en kennissen te proberen.

Aan het eind van de middag komt hij met een rood bezweet hoofd terug, tas over de schouder. "En, heb je veel verkocht?", vraag ik hem. Hij knikt. "Best wel. Ik heb iets meer dan tien gulden verdiend. Hier heb je het geld terug dat ik van je had geleend. Morgen ga ik weer."

De volgende dag liep het minder vlot, de dag erna nog minder en toen ging de aardigheid er een beetje af. De handel taande. Wij vinden het best. Hij is ook nog een beetje jong, maar het is een goeie oefening geweest. Jong geleerd is oud gedaan.

Methode van de fraters overleeft de eeuwwende

Zonnig Nederlands nieuwe stijl markeert overgang taalonderwijs

-door Bart Pasman-

Een herziene methode Zonnig Nederlands ligt dit jaar op de schooltafels. Zonder tam-tam, want ondanks een volledig vernieuwde lay-out met vierkleurendruk, praktisch geheel vervangen uitgangsteksten en een papiamentse woordenlijst, is de oude methode in de kern niet gewijzigd. "De fraters waren hun tijd vooruit", zegt Marjanne Prins, coördinatrice van het project, over de methode die in 1956 het licht zag. Toch zal de methode uiteindelijk opgedoekt worden. De nieuwe versie moet *Fundashon Material pa Skol* (FMS) ruimte geven om aan een methode Nederlands als vreemde taal te gaan werken. De discussie over het papiaments als instructietaal op de basisschool is echter verstomd. De minister van Onderwijs, Marta Dijkhoff, wil haar vingers er voorlopig niet aan branden. De methode, ontwikkeld door de fraters, zal de eeuwwende daarom nog wel ruimschoots meemaken. Zonnig Nederlands nieuwe stijl als overgangsfase in het taalonderwijs op Curaçao.

Het advies van het Nederlandse centrum voor leermiddelen CLU na een evaluatie van het Zonnig Nederlands was duidelijk: de Antilliaanse basisschool is toe aan een nieuwe methode. Marjanne Prins, werkzaam bij

■*Marjanne Prins: "Keihard gewerkt".*

Fundashon Material pa Skol, legt uit waarom dat nog niet gebeurd is: "Een nieuwe methode schrijven gaat niet in een vloek en een zucht. Er is niets, er is geen referentiekader, het is een braakliggend terrein in de Nederlandse Antillen. En zolang het niet duidelijk is wat de rol van het papiaments in het onderwijs moet zijn, staat alles stil. Alfabetisering in de moedertaal betekent dat kinderen in elk geval papiaments leren lezen. Die discussie is nog lang niet afgerond."

Ondertussen kon het 'veld' niet langer wachten: de leerboeken Zonnig Nederlands waren, op een enkele herdruk na, sinds 1956 niet meer vervangen. Uit de Nieuw Beleid-pot voor onderwijs kwam in maart 2,4 miljoen gulden vrij voor een herziening van Zonnig Nederlands. Dat betekende geld voor een vierkleurendruk. Prins: "We vonden het echter doodzonde om Zonnig Nederlands alleen maar in een nieuw jasje te steken. Dan blijf je nog zitten met die moraliserende, rolbevestigende verhalen uit de jaren zestig." Want inhoudelijk kán de oude methode ('die ik beslist niet wil afkraken') niet meer.

Prins: "De fraters waren hun tijd ver vooruit. In de jaren zestig overheerste de associatiepsychologie, het instampen, terwijl Zonnig Nederlands grotendeels gebaseerd is op het behaviorisme. Dat gaat ook wel uit van instampen, maar met veel aandacht voor het aanleren van automatismen. Geen gekke gedachte, die je overigens steeds meer ziet terugkomen. Zonnig Nederlands heeft een degelijke structuur en in de herziene methode is die intact gelaten. Goede elementen zijn behouden zoals de lidwoordoefeningen, die je in geen Nederlandse methode tegenkomt, omdat Nederlandse kinderen daar geen problemen mee hebben. Het onthouden van lidwoorden is evenwel een typisch probleem voor papiamentssprekende kinderen."

Prins vindt de kwalificatie 'Nederlandse moedertaalmethode' daarom ook niet terecht: "Dan zou het vol zitten met molentjes en kerktorentjes, wat heel kenmerkend is voor een moedertaalmethode. Zonnig Nederlands, en dan vooral de herziene versie, is echter juist gebaseerd op de Antilliaanse leefwereld."

FMS besloot de taalkundige structuur van de methode overeind te laten. Dat was de enige manier om in een termijn van vijf maanden een methode te herzien. Met Ruth Zefrin, die ook aan de oorspronkelijk versie gewerkt heeft, is een compromis gezocht tussen vernieuwing en behoud. Toch is er inhoudelijk flink wat veranderd. Het frontale, klassikale onderwijs, het voordoen en nazeggen, daar is men vanaf gestapt.

De meest ingrijpende verandering heeft plaatsgevonden in de uitgangsteksten, die elk hoofdstuk introduceren. Maar liefst 90 procent van deze teksten is vervangen. De overige tien procent van de verhalen die er wel in gebleven zijn, werden grondig herschreven. "Teksten met zinnen als: Rosa is een echt sukkeltje, gaan uit van een compleet andere pedagogische benadering. Dat kan echt niet meer. Ook de rolbevestigende verhalen zijn vervangen. De nieuwe teksten zijn zoveel mogelijk aan een

Vervolg op pag. 8

Tweede deel biografie Oversteegen verschenen

Imponerend monument voor Debrot

= door Jos de Roo =

Met zijn biografie over het leven van Cola Debrot, waarvan nu het tweede deel 'Gemunt op wederkeer. Het leven van Cola Debrot vanaf 1948' is verschenen, heeft J.J. Oversteegen niet alleen een imponerend stuk werk geleverd en een onschatbare bijdrage geleverd aan de kennis over een van de grootste Antillianen, zo niet de grootste, hij heeft het genre **van de biografie ook** vernieuwd. Het werk over Debrot is veel meer dan een loutere levensbeschrijving geworden. Oversteegen voegt er analyses van het literaire oeuvre aan toe en gaat daarbij — gelukkig — verder dan tot de ontstaansgeschiedenis, de levensvisie en de herkomst van de stof. Zo merkt hij op dat Debrot na zijn terugkeer naar Curaçao regelmatig het vrije vers hanteert. Verder besteedt hij telkens uitvoerig aandacht aan de ontvangst van de literaire werken.

Omdat Debrot een grote rol in de politiek heeft gespeeld, krijgen de maatschappelijke en sociale omstandigheden op de Antillen ook grote aandacht. En door zijn rol in de culturele instituties wordt de biografie ook een historie van cultuurpolitiek. Zo wordt 'Gemunt op wederkeer' door de veelzijdigheid van Debrot en de speurzin van zijn biograaf een boeiend verslag van een cruciale periode uit de geschiedenis van de Antillen en een monument voor een uitzonderlijk mens.

Een dergelijke omschrijving doet een ronkend werk verwachten, maar het tegendeel is het geval. De kracht van Oversteegen is juist dat hij Cola Debrot laat zien als een gewoon mens. De boeiendste draad door de hele biografie is voor mij juist het samenspel tussen Cola en zijn vrouw Estelle; een geheimzinnige twee-eenheid van mensen die op het oog zo geheel verschillend zijn en die elkaar zo wonderwel aanvulden. Samen van huis naar huis trekkend en tot aan de benoeming van Cola Debrot tot Algemeen Vertegenwoordiger in Den Haag in betrekkelijke armoede levend.

Oversteegen beschrijft Debrot in al zijn facetten: medicus, jurist, schrijver, politicus en staatsman. Maar dat hij hem als mens en als echtgenoot schetst zoals hij doet, is wellicht zijn grootste verdienste. Hierdoor wordt het duidelijk hoe zwaar de laatste jaren van zijn gouverneurschap hem vielen, omdat Estelle om gezondheidsredenen in Europa

COLA DEBROT

moest zijn. Voeg daar nog eens de gebeurtenissen van 30 mei 1969 aan toe en een zekere gepredisponeerdheid voor depressiviteit en het wordt verklaarbaar dat Debrot na zijn afscheid als gouverneur ineenstort. Oversteegen doet hier niet geheimzinnig over en dat maakt hopelijk een eind aan veel praatjes.

Zo rekent hij ook overtuigend af met verschillende kwaadaardige verhalen over Debrot. Deze zou van partijkleur zijn verschoten om maar in Den Haag te kunnen blijven op het Antillenhuis. Niets van aan, toont Oversteegen aan. Debrot heeft nooit bedankt voor de NVP en er is een brief van Da Costa Gomez waarin deze Debrot aanraadt in Den Haag te blijven.

Ook niet waar dat het ongedaan maken van de benoeming van Jonckheer tot gouverneur te wijten is aan Debrot. In de ogen van de Nederlandse regering had Jonckheer zichzelf onmogelijk gemaakt door actief in de politiek te blijven en zo onderwerp van politiek gekissebis te blijven. Misschien is dit verhaal zo de wereld in gekomen, omdat de Koninkrijksregering Debrot vroeg het besluit aan Jonckheer mee te delen, wat dan gezien het precaire karakter ervan in het Papiamentu kon gebeuren. Oversteegen voegt er zelf aan toe het onbegrijpelijk te vinden dat een oude rot in de politiek als Jonckheer niet voelde uit welke hoek de wind waaide en de eer aan zichzelf hield. Hij moest toch geweten hebben dat er in de politiek nu eenmaal zondebokken zijn?

Door zijn nauwgezette speurtocht naar de activiteiten van Debrot als Algemeen Vertegenwoordiger in de tijd van de RTC heeft Oversteegen veel nieuws te melden. Debrot heeft verschillende keren het tij ten goede kunnen keren voor de Antillen door zijn uitstekende relaties in te zetten in de stille diplomatie. Een van die relaties was de directeur van het Kabinet van de Koningin, mr Tellegen. Toen het Debrot ter ore kwam dat enkele Nederlandse ministers de vermelding van 'gelijkwaardigheid' in het ontwerp van een grondwet onzinnig vonden en ook Drees hiernaar over dreigde te hellen, ging hij erover praten met mr Tellegen, want een nieuwe RTC zou daardoor mislukken nog voordat ze was begonnen.

Mr Tellegen lichtte de koningin in. Deze vroeg vervolgens de betreffende minister om uitleg. Oversteegen concludeert: "Zulke binnenskamers blijvende controversen leerden (Debrot) hoe de vork in de steel zat bij de diverse politici, vooral in KVP-kring waar de interne tegenstellingen het scherpst waren en de tegenstanders van een verder gaande ontvoogding zowel het meest actief bleken als (voor het moment) het minst openbaar."

De politiek krijgt in het tweede deel van de biografie ruime aandacht. Kostelijke verhalen ontbreken daarbij niet, zoals dat over Fifi Römer, vriend van Debrot en mede-oorzaak ervan dat Debrot zich bij de NVP aansloot. Oversteegen schetst hem in een paar zinnen: "Römer was ook een genereus man, belezen, partijideoloog zonder fanatisme (behalve ten aanzien van de makamba's). Hij kon met smaak vertellen over de redevoeringen die hij voor fractieleden van de NVP schreef, en die hij meestal met hartepijn hoorde radbraken als zij in de Staten uitgesproken werden. Later schreef hij trouwens ook wel speeches voor de tegenpartij, die gemerkt had dat hij dat goed kon, en dan zat hij geïnteresseerd te luisteren naar de dialoog waarvan hij de partituur voor zijn rekening genomen had."

De bemoeienis van Debrot met de politiek eindigde niet met zijn vertrek als gouverneur. Na zijn herstel konden de Antillen zich weer in zijn levendige belangstelling verheugen. Oversteegen citeert uit interviews en artikelen, waaruit blijkt dat Debrot in zoverre radicaliseerde dat hij de onafhankelijkheid onafwendbaar zag en een grote Caribische federatie als wensdroom had. Ik had graag Debrots commentaar gehoord op het recente proefschrift van Renée van Aller die voorspelt dat de onafhankelijkheid van de baan is, maar dat er over tien jaar een soort federatie komt van Aruba en de andere eilanden... Zo'n onmogelijke wens van mij komt voort uit de levendigheid waarmee Oversteegen de visies van Debrot weergeeft en de actualiteit van die visies.

Las ik het eerste deel van de biografie als een roman, bij het tweede deel is dat gevoel toch wat minder. Saai en overbodig in Oversteegens opzet vind ik de opsomming waar bepaalde gedichten allemaal gepubliceerd zijn. Ik vermoed ook dat de betrekkelijke vreemdheid van de Antillen voor Oversteegen een rol speelt, hoe bewonderenswaardig hij zich ook heeft ingewerkt. Met heel veel omzichtigheid omschrijft hij de precaire relatie tussen Chris Engels en Cola Debrot, terwijl een geciteerde notitie van Debrot toch heel duidelijk maakt wat Debrot van Engels vindt. Onthullend direct: "Engels is een fase van het kolonialisme. (...) Ik wil aannemen dat E. enigszins onbewust leeft, dat hij zelf in het duister tast. Wij moeten dan ten dele toelaten (...)."

Oversteegen laat — terecht — Engels in zijn niet geringe waarde, maar hij had er ook op kunnen wijzen dat Engels in de briefwisseling met Van de Walle expliciet meedeelt alleen over de goede kanten van Debrot te willen schrijven, wat op zichzelf veelzeggend genoeg is over de relatie Debrot-Engels.

Onbegrijpelijk vind ik de opdeling van Debrot in een Antilliaanse en een Europese kant. Het Antilliaanzijn impliceert een Europese kant, naast zoveel andere. Het Europese is een onderdeel van het creoolse. Bij culturele onderscheiden is het wellicht zo dat men niet ziet wat men niet kent, vandaar dat zijn Europese vrienden in Debrot louter een Europeaan zagen, maar Oversteegen lijkt in het eerste deel zo goed te hebben gezien dat de bewustwording van Debrot en de vorming van zijn literaire theorie niet anders is dan de bewustwording van zijn gecreoliseerde afkomst en cultuur. Iets van wat dat allemaal impliceert, ontgaat hem toch tenslotte.

De culturele samenwerking met Nederland, de oprichting van het CCC en de cruciale rol die Debrot daarbij speelde geeft Oversteegen terecht veel aandacht. Daarbij geeft hij alle ruimte aan de plannen van Debrot die werden uitgevoerd. Maar het is niet alleen een succes-story. Te weinig komt uit de verf, dat Debrot herhaaldelijk vergeefs pleit voor culturele contacten met de regio. Het is aan Amsterdamse dovemansoren gezegd, want de culturele samenwerking was bedoeld voor landen binnen het Koninkrijk.

Daar deed het feit dat Debrot een stipendium kreeg voor een studiereis langs Caribische landen niets aan af. Die reis en de resultaten daarvan blijven een beetje in het duister hangen. Tot publikaties heeft ze niet geleid en erg veel verder dan de opmerking dat de literatuur overeenkomsten en raakvlakken met de literatuur uit de regio heeft, is Debrot nooit gekomen. Oversteegen maakt melding van het verzoek dat Debrot eens aan mij deed voor meer informatie over het tijdschrift The Beacon, maar dat verzoek heeft mij juist altijd verbaasd, omdat ik ervan uitging dat Debrot al ijverig bezig was met het schrijven van zijn vergelijkend literatuuroverzicht van het Caribisch gebied. Met The Beacon is het tenslotte allemaal begonnen (als men 'Mijn zuster de negerin', waar het werkelijk mee begon, even weglaat). Het lijkt mij dat Oversteegen de invloed van Debrot op de literatuurbeschrijving in Caribisch perspectief overschat. Bij mijzelf ging die invloed uit van het werk van Kenneth Ramchand en als ik het werk van Rutgers mag geloven, en dat doe ik maar al te graag, is zo dit inzicht verspreid.

Oversteegen wijst bij de literaire produktie van Debrot op een opmerkelijk feit. De buitenwacht dacht dat hij nauwelijks schreef, maar dat was niet zo, alleen kreeg hij steeds meer moeite met het afmaken van een werk. 'Dagboekbladen uit Genève' wordt wel volbracht, omdat het een open einde heeft: het leven gaat verder, zo stelt Oversteegen. Maar het werk over Céline en het toneelstuk 'De Infanta' dijen uit, zonder dat er een einde in zicht komt. Ik vraag me af in hoeverre dit wijst op een verschuiving van de accenten in de gedachtenwereld van Debrot. Minder de wanhoop en meer het praktische leven. Het eerste deel van de biografie eindigde ermee dat Debrot de existentiële wanhoop die hij in 'Bewolkt bestaan' had geportretteerd, tegenwicht kon geven door het handelend optreden. Het grootste deel van het tweede deel van de biografie laat de handelende Debrot zien. Heeft dat zijn filosofisch evenwicht verstoord? Het is opmerkelijk dat het werk dat wel wordt voltooid, 'De vervolgden', een en al actie is, wel met een droevige ondertoon, maar toch....

De complete biografie over Debrot is een imposant werk geworden, daar doen mijn kritische kanttekeningen niets aan af. Oversteegen heeft een monument voor Debrot opgericht dat tegelijk het genre van de biografie vernieuwt. Hij hoopt wel dat de boodschap van Debrot in de multiculturele samenleving die Nederland is geworden, weerklank zal vinden, maar hij betwijfelt het. Ik blijf wat dat betreft een optimist. Misschien zal men niet massaal naar zijn werken grijpen, maar het zal niet in de vergetelheid verdwijnen. Daar zal Oversteegens biografie mede toe bijdragen.

Een van de mooiste passages die ik ken is het slot van 'Gemunt op wederkeer'. Ik heb het herhaaldelijk gelezen en telkens bevangt me een ontroering die ik niet weet te plaatsen. Een onzegbare weemoed, vermengd met een gevoel van een wonderlijk geluk, alsof Cola Debrot weer heel dicht bij me is. Daarom hier het slot:

"De operatie was goed verlopen, zoals meestal, maar Cola bleef heel moe. Toch kwamen verschillende vrienden hem opzoeken. Piet de Jong met wie hij over een paar beslissende ogenblikken in zijn leven en over de toekomstige structuur van de Antillen praatte, op een manier die De Jong 'vèr doordacht' noemde, en Pyke Koch "Pijk is geweest", zei Cola met stralende ogen tegen Estelle. Koch vertelde later: 'Hij lag daar met die blauwe ogen in de lucht te kijken, in een mengsel van angst en verbazing, en dan keek hij mij aan alsof hij zeggen wilde: moet dit nu echt, kun jij er iets aan doen?' Eind november kreeg Cola een bloeding, hij moest onmiddellijk naar het Wilhelmina Gasthuis maar het was te laat. Op 2 december 1981, om vijftien minuten over negen in de avond, stond de tijd voor Cola Debrot voorgoed stil."

J.J. Oversteegen, Gemunt op wederkeer. Het leven van Cola Debrot vanaf 1948. Meulenhoff, Amsterdam. 397 blz.

Christenen vóor socialisme ter ziele in Nederland

AMSTERDAM - Bijna vijf jaar nadat het 'reëel bestaande socialisme' in Europa ineenstortte, is ook de Nederlandse beweging Christenen voor het Socialisme een zachte dood gestorven.

De laatste leden zijn overgegaan naar de Vereniging voor Theologie en Maatschappij. De bladen van de twee organisaties zijn gefuseerd in het nieuwe tijdschrift 'Ophef'. Christenen voor het Socialisme telde in haar laatste dagen nog zo'n tweehonderd leden. In de jaren zeventig en tachtig ging het om een veelvoud daarvan. "Maar het ledental heeft nooit in de duizenden gelopen. Wij zijn altijd een kaderbeweging geweest", zegt de hervormde dominee R. Reeling Brouwer, lange tijd secretaris van de club. Christenen voor het Socialisme, ontstaan als reactie op de afzetting van de Chileense marxist Allende in 1973, heeft zich altijd ten doel gesteld het socialisme 'binnen de kerk present te stellen', zegt Veen. "Met het wegvallen van de socialistische beweging, raakten wij ook onze bestaansgrond kwijt."

..de joodse gemeenschap vierde onlangs hoogtijdagen als Rosh Hasana. Het kon dan ook gebeuren dat men op het strand bij Tel Aviv normale strandaciviteiten zag, maar ook in gebed verzonken mensen. Op de achtergrond ziet men de oude stad Jaffa liggen. De foto werd genomen op de eerste avond van het joodse Nieuwjaarsfeest. Daarbij zoekt men bij voorkeeld de zee op of een rivier om zich van zijn zonden te ontdoen en deze in het water achter te laten...

Niet-westerse deelnemers in meerderheid bij bisschoppen-synode:

Verrassingen mogelijk bij bezinning religieus leven

Den Bosch - De Wereldbisschoppensynode in oktober over religieuzen wordt de eerste, waar niet-westerse deelnemers in de meerderheid zijn. Dr Jacques van Nieuwenhove verwacht 'verrassende uitslagen', waar religieuzen in het westen niet altijd gelukkig mee zullen zijn. Hij is door de Nederlandse religieuzen afgevaardigd om in de wandelgangen van de synode zijn oor te luisteren te leggen.

Op het eerste voorbereidende stuk, opgesteld door het Vaticaan, hebben vele religieuzen zeer kritisch gereageerd, signaleerde Van Nieuwenhove dinsdag op een bijeenkomst van Nederlandse religieuzen in Den Bosch over de synode. Zij vrezen dat de synode 'een soort super-kapittel zal worden, waarvan de besluiten dwingend zullen worden opgelegd aan alle religieuze instituten'. Een deel van de kritiek vanuit de basis is verwerkt in het werkdocument, dat het uitgangspunt vormt voor de vergadering in oktober.

"Een keurslijf past ons niet meer", zo zei een van de bestuursleden van het Centraal Missionair Beraad Religieuzen (CMBR), dat de dag had georganiseerd. "We hebben geen behoefte aan regels en nieuwe definities van het religieuze leven." Nederlandse religieuzen vragen daarentegen erkenning voor nieuwe vormen van geestelijk leven en de specifieke bijdrage die zij leveren aan de missie.

TESTCASE

Erkenning van de volledige participatie van vrouwen in het religieuze leven noemde pater Van Nieuwenhove de 'belangrijkste testcase van de synode'. "Het is tot het bewustzijn van Rome doorgedrongen dat 72,5 procent van de religieuzen vrouw is", zo merkte hij enigszins schamper op. Zesenveertig vrouwelijke religieuzen zijn uitgenodigd om als toehoorster de vergadering bij te wonen. De witte pater sprak de hoop uit dat zij de mond hebben om hun mond open te doen in het gezelschap van 265 mannen (173 bisschoppen, 90 religieuzen en 2 leken).

Hoewel de synode vooral **zoekt naar een algemeen geldende** definitie van het religieuze leven, vroeg Van Nieuwenhove aandacht voor een aantal specifieke aanbevelingen van Afrikaanse, Latijnsamerikaanse en Aziatische religieuzen en de reactie van het werkdocument daarop.

INCULTURATIE

Afrikaanse religieuzen pleiten voor de noodzaak om Afrikaanse waarden en gedragspatronen in het religieuze leven te introduceren (inculturatie). Daaronder verstaan zij: Respect voor voorouders en ouderen, gastvrijheid en hulpverlening aan familieleden, vruchtbaarheid, bijzondere waardering voor het lichamelijke en gevoeligheid voor symbolische taal en rituelen.

In het werkdocument zijn twee benaderingen van inculturatie terug te vinden. De ene pleit voor een alomvattende inculturatie, die diepgaande veranderingen van mentaliteit en levenswijze vereist. De andere benadering dringt aan op een relativering van de culturele verschillen binnen de religieuze instituten. Het is de vraag welke richting op de synode de overhand krijgt.

DRIEVOuDIGE EXODUS

Veel Latijnsamerikaanse religieuzen hebben een 'drievoudige exodus' doorgemaakt om hun afstand tot het volk te overbruggen: Ze zijn onder hen gaan wonen (geografische uittocht), hebben waardering gekregen voor de waarden van het volk (cultureel) en hebben kennis gemaakt met de God van de armen (spiritueel). Zij menen dat deze drievoudige exodus een bijdrage kan leveren aan de vernieuwing en actualisering van het religieuze leven in alle regio's van de wereldkerk.

Hoewel het werkdocument groot belang hecht aan de aanwezigheid van religieuze communiteiten te midden van randgroepen, legt het tegelijkertijd beperkingen op aan deze gemeenschappen. Het Vaticaan is bang voor kleine groepen gelijkgezinden, omdat hun 'groepsindividualisme' een bedreiging kan vormen voor de eenheid van het religieuze instituut waaruit zij afkomstig zijn.

MET LEKEN SAMEN

Nog veel meer moeite heeft de Heilige Stoel met communiteiten van religieuzen en leken samen. Van Nieuwenhove struikelt over de staat van volmaaktheid, die het document in dit verband aan religieuzen toekent. De meerwaarde die hen wordt toegeschreven, heeft hij nog niet gevonden. Hij vreest dat dit uitgangspunt samenwerking met leken op voet van gelijkheid verhindert.

Termen als 'strijd' en 'bevrijding' worden in het werkdocument zorgvuldig vermeden. De bijdrage van religieuzen aan het bevorderen van vrede en veiligheid ligt volgens het document uitsluitend op het gebied van educatie, catechese en hulpverlening. "Nergens wordt religieuzen op het hart gedrukt om bij voorbeeld deel te nemen aan anti-racistische bewegingen of de gevestigde orde publiekelijk onder kritiek te stellen", aldus Van Nieuwenhove, die zelf de bevrijdingstheologie een warm hart toedraagt.

ZICHTBAAR MAKEN

Volgens Aziaten dienen de ruim een miljoen religieuzen die de RK-kerk rijk is "tegelijkertijd zichtbaar teken en instrument te zijn van God". Daarbij zien ze de professionalisering en de institutionalisering van het religieuze leven als obstakels. Religieuzen worden nu vooral gezien als efficiënte bestuurders, bekwame organisatoren, gewaardeerde leiders en kapitaalkrachtige christenen. Het vraagt om een herbezinning op wat religieuzen zouden moeten zijn.

Het werkdocument pleit in navolging van de Aziatische aanbevelingen voor het 'aanwezig stellen van de godservaring'. Daarbij legt het Vaticaan twee accenten, waar Van Nieuwenhove 'koud' van wordt. Ten eerste pleit het ervoor dat religieuzen radicaal alle menselijke belangen afzweren. Dat betekent dat er geen ruimte meer zou zijn voor 'zeer menselijke gevoelens' als vreugde, vriendschap en verontwaardiging.

Opwekkingsbewegingen zelf vaak geisoleerd:

Religieuze groeperingen in Bijlmer voorkomen isolement

AMSTERDAM - De vele religieuze groeperingen in de Bijlmermeer bij Amsterdam leveren een belangrijke bijdrage aan het voorkomen van isolement van hun leden. Dat geldt vooral voor de christelijke opwekkingsbewegingen, waartoe zestig tot 65 procent van de gelovigen in Amsterdam-Zuidoost behoort.

Dat staat in het boek 'Geloven in de Bijlmer'. Over de rol van religieuze groeperingen van Mar Oomen en Jos Palm. De auteurs voerden het onderzoek uit in opdracht van de adviescommissie Sociale Vernieuwing van het Nederlandse ministerie van Binnenlandse Zaken. Religieuze groeperingen dragen op hun eigen wijze bij aan sociale vernieuwing. Zij vergroten het welzijn van de betrokkenen op 'door henzelf als essentieel ervaren levensterreinen'. "Het geloof biedt steun, een interpretatiekader en richtlijnen voor het leven. Leden zijn niet (meer) geïsoleerd, worden opgenomen in een sociaal verband, dat in meer of mindere mate ook zorgt voor hulp en opvang." Met name (oudere en grotere) opwekkingsbewegingen kennen hechte netwerken die vriendschap, opvang en hulpverlening bieden.

TIEN EN VEERTIG

Een kleine tien procent van de Bijlmerbevolking is betrokken bij een van de veertig opwekkingsbewegingen, bij de traditionele christelijke kerken of bij moslim- en Hindoe-organisaties die de Amsterdam-Zuidoost rijk is. Uit een onderzoek naar vijf representatieve religieuze organisaties blijkt dat leden van de opwekkingsbewegingen over het algemeen vrij jong zijn: tachtig procent is tussen de 25 en 50 jaar. De meeste leden komen uit een bepaalde allochtone bevolkingsgroep. Vrijwel alle leden van de Church of the Pentecost komen uit Ghana, terwijl de Pinkstergemeente voornamelijk door Surinamers en Antillianen wordt bezocht.

De kerken (de Evangelische broedergemeente en de RK-kerk), de Taiba-moskee en de Hindoe-organisatie Sanatan Dharma hebben veel oudere leden: dertig tot veertig procent is ouder dan vijftig jaar. De EBG is overwegend Surinaams en de moskee is voor zeventig procent Hindoestaans-Surinaams. Alleen de katholieke parochie heeft een heterogene etnische samenstelling.

LAAG GESCHOOLD

De meeste leden van opwekkingsbewegingen zijn laag geschoold. De sociale samenstelling van de andere groeperingen is gevarieerder. Hoewel minstens de helft van hun leden laaggeschoold is, zijn er ook vrij veel mensen met een middelbare opleiding. Enkelen hebben een hogere opleiding gevolgd.

Hoewel gelovigen religieuze groeperingen niet bezoeken met het doel hun kansen op maatschappelijke participatie te vergroten, is dat soms wel een indirect effect van hun betrokkenheid. Zo moedigen de opwekkingsbewegingen, de EBG en de moskee hun leden aan te gaan werken, zich 'netjes' te kleden en te presenteren en verstandig om te gaan met geld. Zij leren in de religieuze organisatie ook vaardigheden die hen van pas komen in de maatschappij, zoals spreken in het openbaar en discussiëren.

GEISOLEERD

De opwekkingsbewegingen staan als groep behoorlijk geïsoleerd in de samenleving. Vriendschappen en liefdesrelaties met niet-christenen, evenals het bezoeken van openbare gelegenheden als bioscopen, cafés en bioscopen, zijn taboe. Dat geldt niet voor traditionele christenen en moslims in de Bijlmer, die dikwijls contacten hebben buiten de kerk of de moskee.

De politieke activiteiten van een groot aantal religieuze groeperingen concentreren zich op het vinden van een eigen gebouw. De groeperingen die over een eigen ruimte beschikken, treden meer op als belangenbehartigers van hun bevolkingsgroep dan degenen die een eigen gebouw ontberen. Zo stichtten zowel de EBG als de Taiba-moskee een eigen school. Opwekkingsbewegingen met een eigen onderkomen doen meer aan algemene, vormende activiteiten en sociale opvang dan hun 'zwervende' collega-kerken.

THUIS BIEDEN

De onderzoekers concluderen dat het plaatselijke bestuur, de deelraad, onvoldoende consequenties verbindt aan het feit dat religieuze groeperingen belangrijke maatschappelijke organisaties zijn. Dat komt omdat politici en ambtenaren door hun eigen achtergrond vaak moeite hebben 'met alles wat met godsdienst te maken heeft'. Bovendien is hun maatschappijbeeld liberaler dan dat van leden en leiding van religieuze groeperingen, die dikwijls veel waarde hechten aan hiërarchische omgangsvormen, gezag en traditie.

Volgens welzijnswerkers zijn religieuze bewegingen vooral belangrijk als het gaat om 'sociale binding, netwerken en het bieden van een geestelijk thuis'. Zij betwijfelen of religieuze groeperingen een rol kunnen spelen bij het oplossen van maatschappelijke problemen op het gebied van arbeid, scholing en algemene vorming. Volgens hen beschikken de meeste religieuze groeperingen niet over de vereiste professionaliteit en hebben zij andere prioriteiten.

Wijding door bisschoppen Breda, Jakarta, Cape Coast:

Mgr Muskens: in goede verstandhouding werken

BREDA - Als mensen zeer gemotiveerd zijn, dan heeft het volgens de nieuwe bisschop van Breda geen zin daar vierkant tegenin te gaan. In een verwijzing naar de Acht Mei beweging zegt mgr M.P.M. Muskens dat het beter is met de mensen in gesprek te gaan.

Hij is dan ook voorstander van Nederlandse katholiekendagen, niet als demonstratie van een eenheid die er (nog) niet is, maar als ontmoetingsplaats voor verschillende stromingen. Mgr Muskens wordt op 26 november gewijd als negende bisschop van Breda. De opvolger van mgr H. Ernst heeft het joodse woord voor vrede, shalom, als zijn wapenspreuk gekozen. "Ik wilde per se een devies waarin iets van vrede, gerechtigheid, goede verstandhouding tot uitdrukking komt."

Muskens zal zeker geen bisschop van de harde lijn worden, zoals Nederland wel heeft gekend en misschien nog kent. "Maar schrijf niet dat ik alles maar toelaat", zegt hij. Over het omstreden verbod op het gebruik van de pil zegt hij: "Je moet het principe blijven verdedigen, al kan ik me voorstellen dat je in de praktijk barmhartig moet zijn als mensen zich overvraagd weten." Bovendien, zegt mgr Muskens, "je kunt met directieven niet alles onder controle houden". Alleen als je de politie of een leger tot je beschikking hebt, kan het misschien. Maar zo werkt het in de kerk niet. Persoonlijke contacten en met elkaar feeling houden, daar gaat het volgens hem om.

Dat mgr Ernst hem wijdt, is een teken van solidariteit tussen de gaande en de komende bisschop. Het typeert Muskens dat hij een Indonesische en een Afrikaanse bisschop heeft gevraagd als medeconsecratoren op te treden: De 73-jarige aartsbisschop Leo Soekoto van Jakarta en de 45-jarige aartsbisschop Peter Kodwo Appiah Turkson van Cape Coast in Ghana. Er zijn vanuit Nederland in totaal ruim 3500 missionarissen uitgezonden naar Nederlands-Indië respectievelijk Indonesië, waar Muskens van 1969 tot 1977 heeft gewerkt. De Nederlandse RK-kerk kan terecht de moederkerk worden genoemd van de jonge kerk in Indonesië, waar nu meer katholieken wonen dan in Nederland. Nu de dochterkerk volwassen is geworden, is het volgens Muskens niet zonder betekenis dat hij een Indonesische bisschop voor zijn wijding heeft gevraagd. Nederland, wordt tegenwoordig ook wel eens 'missieland' genoemd.

Paus: Voor fouten sinds geboorte Christus:

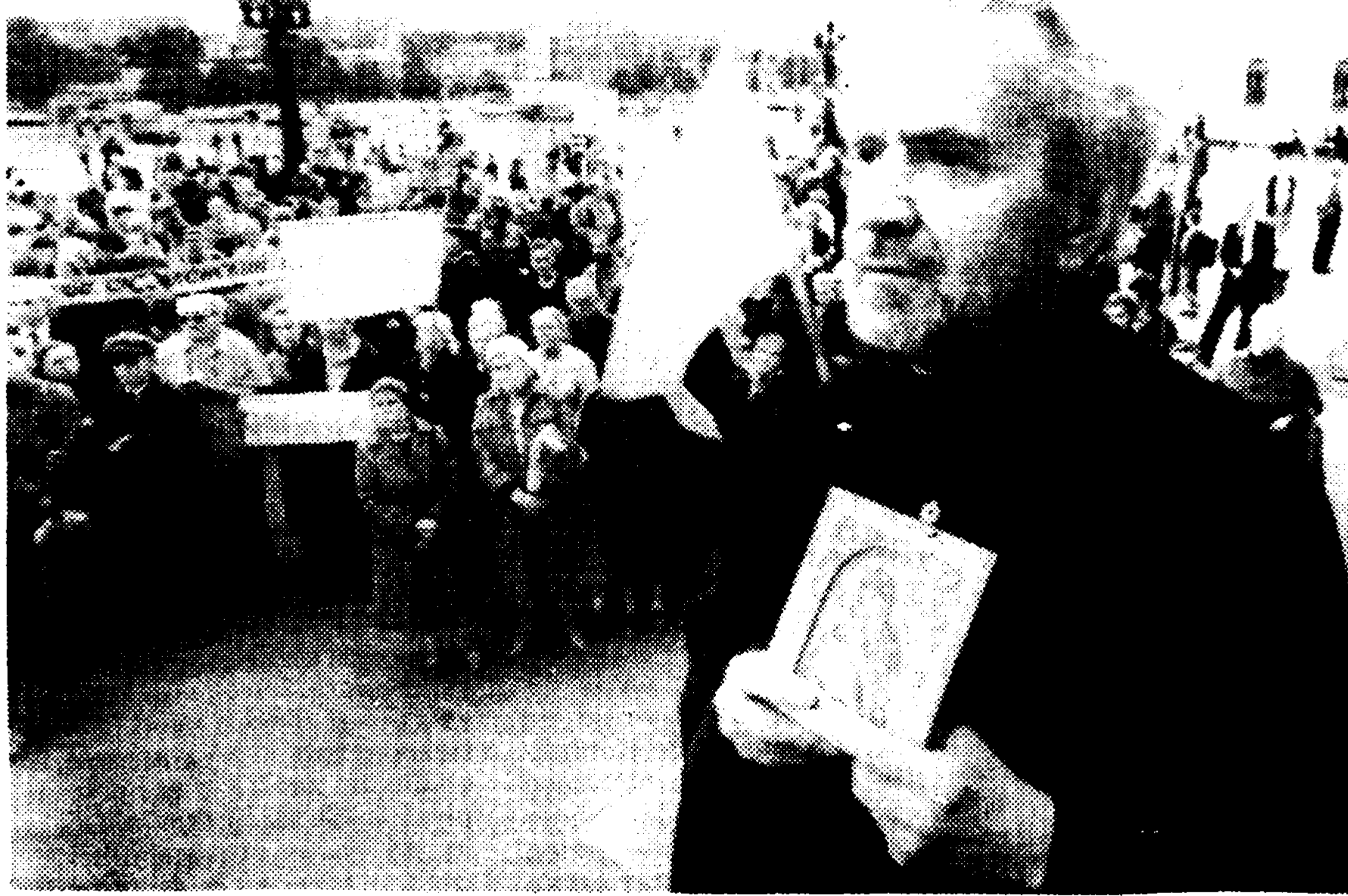
Kardinalen tegen schuldbekentenis kerk in 2000

VATICAANSTAD - De kardinalen van de rooms-katholieke kerk voelen weinig voor het plan van paus Johannes Paulus II in het jaar 2000 openlijk verontschuldigingen aan te bieden voor de fouten die de kerk sinds de geboorte van Christus heeft gemaakt.

In zijn toespraak tot de tweedaagse vergadering in Rome zei de paus onlangs dat de kerk de moed moet hebben haar fouten toe te geven. Voorafgaande aan de jaarlijkse vergadering van de 114 kardinalen had de paus hun een memorandum gestuurd waarin hij het jaar 2000 een uiterst geschikte gelegenheid noemde om aandacht te besteden aan 'de donkere bladzijden in onze geschiedenis'. Daarin verwees hij naar 'godsdienstoorlogen, de inquisitie en andere schendingen van mensenrechten'.

De meeste kardinalen voelen er echter meer voor dat in het jaar 2000 de nadruk wordt gelegd op 'de levende Christus als de Verlosser' in plaats van op het verleden van de kerk, zo zei de woordvoerder van het Vaticaan. "Als er al een historische analyse wordt gemaakt, dan moet die van de huidige tijd zijn." De paus kan als hoofd van de RK-kerk zelf een decreet uitvaardigen waarin de kerk haar fouten belijdt. Maar hij zal toch moeilijk voorbij kunnen gaan aan de mening van de kardinalen, in principe zijn naaste adviseurs.

De kardinalen willen verder dat de viering in het jaar 2000 vooral een rooms-katholieke aangelegenheid wordt. Zij zijn echter niet tegen interreligieuze bijeenkomsten, zoals een ontmoeting met leiders van andere kerken in Jeruzalem en een gebedsdienst voor de vrede met joden en moslims op de berg Sinaï. Maar bij de vieringen moeten vooral de orthodoxe kerken worden betrokken.

Een Russische orthodoxe priester nam deel aan een protestdemonstratie in Moskou tegen de gezamenlijke Russisch-Amerikaanse militaire oefening op Russisch grondgebied. Bij activiteiten van de orthodoxe communisten treft men vaak ook orthodoxe geestelijken aan die zich kennelijk onder het communistische systeem beter thuis voelden. Het protest trok overigens weinig belangstelling: ongeveer driehonderd mensen.

Medici: Activiteiten moeten drastisch beperkt

Paus stelt bezoek aan VN jaar uit

VATICAANSTAD — Paus Johannes Paulus II heeft zijn bezoek aan de Verenigde Naties, volgende maand met ruim een jaar uitgesteld. Zo maakte zijn woordvoerder Joaquin Navarro Valls bekend.

De paus zou tijdens zijn bezoek aan het hoofdkwartier van de VN ook de Algemene vergadering toespreken. Voor deze reis was de periode 20 tot 23 oktober uitgetrokken. De artsen hebben de paus de raad gegeven deze reis af te gelasten. Zij hebben hem ook gezegd dat hij zijn activiteiten zoveel mogelijk moet beperken. Dit om het herstel van zijn dijbeenbreuk zo optimaal mogelijk te maken. Hij is daaraan geopereerd in april van dit jaar na een val in zijn badkamer.

Als gevolg van die val moest hij een bezoek aan België afzeggen en ook aan Sicilie. Laatst bracht hij een kort bezoek aan Belgrado.

Toen was iedereen via de tv getuige van een van pijnkrampende bejaarde man die zich heel moeilijk kon bewegen en vaak met zijn gedachten niet bij de gebeurtenis zelf was. Er wordt al lang gesproken over de gezondheidstoestand van de paus ondanks de officiële beweringen dat de paus gezond is.

YUBI KIRINDONGO

■ *Symposium 'Auteursrecht', 1993 vlnr. de schrijver Eddie Pieters Heyliger, jurist Franklin Hanze, componist Ced-Ride en panelvoorzitter Gladys Dorego.*

■ *Jurist Juny Sluis vraagt Elis Juliana (gezeten in de zaal) waarom hij geen beroep deed op het auteursrecht bij gepleegd plagiaat.(ITC, 11 september 1994)*

Cultuur, mens-als-hulpbron en auteursrecht

Mythe-vorming rondom een wet

= Ieteke Witteveen =

Het besef dat Curaçao - naast zon, zee en een natuurlijke haven - begenadigd is met veel creatieve en talentvolle mensen dringt maar langzaam door tot de burelen van toonaangevende kringen. Oude, van elders overgewaaide, concepten als 'non-profit' of de 'soft-sector' voor alles wat aan de artistieke/intellectuele verbeeldingskracht ontspruit, verhinderen een open kijk op het belang van die culturele rijkdom. Het feit dat, bij voorbeeld, het overheidsinstituut 'Bureau Industriële Eigendom van de Nederlandse Antillen' zich alleen bezig houdt met het merken- en octrooirecht, en (nog) niet met andere intellectuele rechten, zoals het auteursrecht, stamt ongetwijfeld uit die verkokerde economistische kijk op ontwikkeling. 'Human resources' is inmiddels een gevleugelde term. Maar waarvoor de bewoners van de Antillen hulpbron zijn is in de huidige volkshuishouding nog niet duidelijk.

Aan die creatieve kant van de samenleving borrelt al lang de onvrede over dit gebrek aan erkenning in beleid, wetgeving en zelfs aan respect voor het leveren van mooie, verblijdende, zingevende of de zinnen prikkelende creaties. Om een richting te geven aan dat onbehagen poogden vanaf eind jaren zestig vooraanstaande burgers als Frank Martinus Arion, Oswin 'Chin' Behilia, Eddie Pieters Heyliger en René Samson, en ook de Asosiashon di Músiko, iets te doen aan het auteursrecht. Componist en de huidige portefuille-drager van Cultuur Oswin 'Chin' Behilia bestudeerde deze juridische materie zelfs op bijeenkomsten in Cannes (Frankrijk).

Behilia en een twaalftal andere praktische auteurs waaronder Rudy Plaate, Roi Heerenveen, Harrie Verstappen en onlangs ook de componist Ike Jesserun, schreven zich voor de bescherming van hun creaties in bij de Nederlandse auteursrechtenorganisaties BUMA-STEMRA (voor componisten) en VEVAM (voor 'film'-makers). Verder leverde deze kwestie, naast bezoeken van overzeese deskundigen, juridische adviezen en een aanbod voor technische bijstand aan de Asosiashon di Músiko, vooral mythe-vorming op. Daar zijn waarschijnlijk ook de auteurs van het nationale regeeraccoord het slachtoffer van: Hoe is het anders te verklaren dat in de cultuur-paragraaf te lezen valt dat de regering zorg zal dragen 'voor een wettelijke regeling van auteursrechten', terwijl er al een auteurswetverordening is? De wet, naar voorbeeld van de Nederlandse wet van 1912, stamt weliswaar uit 1913, maar, leert enig huiswerk, de wet is op zich zo gek nog niet. Natuurlijk, ze moet geactualiseerd worden en afgestemd op internationale verdragen. Wat ontbreekt is een toepassing van de wet. Kennelijk speelt de wet niet tot de verbeelding van de lokale auteurs, anders was bij voorbeeld een tien jaar oud voorstel van de sub-commissie Herziening Burgerlijk Wetboek voor de regeling van een bemiddelingsorganisatie voor muziek-auteursrecht wel bij de Staten beland. Wordt de wet niet toegepast door gebrek aan kennis en bewustzijn? Komt het wellicht door de kleinschaligheid of door de lokale cultuur? Of is het omdat er geen vereniging is die voor de belangen van de componisten, schilders, schrijvers, beeldhouwers en fotografen opkomt?

WET VAN 1913

Om wat te doen aan de leemte in kennis startte vorig jaar een voortvarend initiatief van Ini Statia, beleidsmedewerkster literatuur van het Instituto Nashonal di Idioma. Haar bescheiden doel 'mijn werk zo professioneel mogelijk te doen' bracht haar eerst naar de UNA, waar ze een keuze-vak auteursrecht volgde én uiteindelijk tot het organiseren van een drukbezocht symposium op 27 juni 1993. Dat initiatief -onder auspiciën van het Instituto di Idioma, toen nog Sede di Papiamentu en de Openbare Bibliotheek- kreeg op 26 juni 1994 een vervolg met een studie-bijeenkomst. De auteursrecht-kwestie is een lastige materie, bevestigden de twee juridische deskundigen, mr Franklin Hanze, die over dit onderwerp een degelijke afstudeerscriptie schreef en mr Juny Sluis, sinds 1992 hoofd 'Bureau Industriële Eigendom', de beeldvorming over dit onderwerp. Toch is de wet, die in 52 artikelen bepaalt wie de auteur is en hoe zijn, haar of hun gezamenlijk unieke cultuurprodukt beschermd wordt op zich niet zo ingewikkeld. Zo bepalen de artikelen 4 - 7 wie de auteur is.

Dat is degene die op of in het werk zelf is aangeduid of bij de openbaarmaking van het werk als zodanig bekend wordt gemaakt. Auteur is ook de ontwerper van bij voorbeeld een beeldhouwwerk of gebouw en niet de uitvoerder, want het gaat om de belichaamde schepping, ook wel 'corpus mysticum' genoemd en niet om het materiële voorwerp op zich. Voor auteurs in dienstbetrekking geldt de werkgever als maker. De andere artikelen geven aan op welke werken auteursrecht rust, wat de regels zijn bij het openbaar maken -druk, radio, televisie, film, geluids- en video-banden- en bij het verveelvoudigen, zoals het kopiëren, nadrukken en ook het vertalen. Ook de beperkingen op het auteursrecht zijn in de huidige wetgeving vrij nauwkeurig vastgelegd, evenals de handhaving van het auteursrecht en de bepalingen van het strafrecht. De auteursrechten verjaren 50 jaar na het overlijden van de maker, aldus de huidige auteursverordening.

Ruim tachtig jaar na dato is de wet- natuurlijk aan herziening toe; dat is te begrijpen. Hanze en Sluis noemden als voorbeeld dat de categorie auteurs geactualiseerd moet worden met bij voorbeeld de auteurs van computerprogramma's. (mr Feer Verkade, een van de juridische adviseurs 'herziening van de auteursverordening', legde in een lezing op 30 augustus op de UNA uit dat zelfs rechters voor hun gerechtelijke uitspraken aanspraak maken op het auteursrecht.) Daarnaast wordt het steeds dringender dat de huidige wetgeving wordt aangepast aan de internationale verdragen. Zo zijn de Nederlandse Antillen wel aangesloten bij de Berner Conventie uit 1886, maar de wet is niet meer aangepast aan de herziening in Parijs (1971). Als de Nederlandse Antillen internationaal mee willen tellen is een herziening wel verplicht, maakte Juny Sluis een veertigtal belangstellenden op de studiedag van 26 juni duidelijk. Dat geldt dan met name voor de TRIPR-overeenkomst van april 1994 (TRIPR = Trade-Related aspects of Intellectual Property Rights). Intellectueel eigendom valt namelijk sinds die datum, net als grondstoffen en landbouwproducten onder de internationale handelsakkoorden van het GATT, de internationale Algemene Overeenkomst inzake Tarieven en Handel. Aan die herziening, die in 1996 een feit moet zijn, zitten wel wat haken en ogen. Bij voorbeeld of het wenselijk is dat de Nederlandse Antillen meegaan met de uitbreiding van het auteursrecht tot de zogenaamde 'naburige rechten'. Dit betekent dat, naast uitvoerende kunstenaars (waaronder al die musici die niet componist of arrangeur zijn), ook platenproducenten en radio-zenders zekere bescherming genieten. Wordt het auteursrecht hiermee niet te veel een eenheidsworst? En waar blijft de bescherming van de individuele auteur?

Voor de discussie is de conclusie van Franklin Hanze's betoog van belang: de huidige verordening schiet in haar taak tot stimulering van scheppende arbeid tekort. Op dit punt lieten auteurs zelf hun stem horen.

■ *Eddy Mar: "Voor mij gaat het om respect"*

WEDIJVER OF RESPECT

In de lezingen gewijd aan het werk van Elis Juliana, 11 september j.l. vroeg Juny Sluis aan deze veelzijdige auteur waarom hij voor het plagiaat op een door hem in de jaren vijftig gecomponeerde wals ('Mama' van Greta Marta) geen beroep op het auteursrecht deed. Juliana's antwoord was onomwonden: hij wilde zich geen problemen op zijn nek halen. Voor veel andere auteurs was het wellicht de pijn van de miskenning van hun werk, via plagiaat, om het creatieve werk te laten voor wat het is. Dat was wellicht de reden dat dichters van het Papiamentse lied, -Jules Palm, Pierre Lauffer en René de Rooy, bekend als Julio Perrenal-, het daarom lieten bij het uitgeven van één zangbundel. Miskenning kan ook de reden zijn dat componisten als Rudy Plaate, René Samson, Eddy Mar, Doble RR en ook Shon Kola, het opgeven het Curaçaose publiek te verblijden met meer, niet-commerciële, muzikale creaties.

Het ontbreken van een stimulerende rol werd tijdens het symposium van 1993 door componist Ced-Ride naar voren bracht. Anders dan het reguleren van de menselijke wedijver, voor Juny Sluis de ratio achter de wetgeving van auteursrechten, benadrukte Ced-Ride in zijn voordracht een andere waarde die het menselijke verkeer op Curaçao bepaalt, namelijk dat van respect. Ced-Ride: "Respect is de basis van het auteursrecht. Het is de as waar alles om draait. Plagiaat - de doodsvijand van elke creatie, is het hart van gebrek aan respect. Om dat te beslechten is er een wetgeving nodig." Ced-Ride hield een pleidooi om het auteursrecht uit te breiden met, naast bescherming, het stimuleren, het zorgdragen voor de verschillende creatieve disciplines en het bewaren van de werken 'die een menselijke keten van scheppers vóór ons heeft achtergelaten'. Het stimuleren van meer creatieve arbeid gebeurt, volgens deze componist, door legale erkenning, maar ook door het in de publiciteit brengen via een simpele aankondiging op de radio, een advertentie in de krant, een foto, een folder. Ced-Ride's vlammende betoog om de discussie rondom auteursrecht uit te breiden tot cultuur in het algemeen en om via een Algemene Vergadering ('Asamblea Kultural') een beleid vast te stellen dat leidt tot meer 'cultureel samenleven', inclusief het creëren van meer culturele voorzieningen, verspreid over de Curaçaose wijken en het legaliseren van cultuur, werd met applaus ontvangen.

■ *Ced-Ride: "Eerst een Asamblea Kultural"*

OVERLEG

Op de studie-dag van 26 juni 1994 lukte het om tot een stuurgroep te komen, bestaande uit negen schrijvers, musici, cineasten en beeldend kunstenaars, die gaat werken aan een eigen organisatie van auteursrechten (1). Over hoe die eigen organisatie er uit moet zien zijn de meningen vooralsnog verdeeld. Moet het een organisatie zijn van alle auteurs, zoals de filmmaker Harrie Verstappen voor ogen staat, of kunnen de musici, schrijvers, beeldende kunstenaars hun auteursrechtbelangen in eerste instantie beter apart verdedigen, een standpunt dat Juny Sluis verdedigde. Een ander overlegpunt is of het wenselijk is via de wet een organisatie te erkennen die de rechten van de muziekauteurs verdedigt, zoals in Nederland en vele andere landen het geval is. Hiervan is de jurist Franklin Hanze een voorstander, met als belangrijk argument officiële en internationale erkenning. Daar tegenover staat de mening van de Nederlandse adviseur Dirk J.G. Visser van de afdeling Auteurs- en Informatierecht van de Rijksuniversiteit Leiden die op 7 september een lezing hield over 'Auteursrecht en Muziek'. Hij waarschuwde dat zo'n wettelijk erkende instantie, met in feite een monopolie-positie, zoals bij de organisatie van muziek-auteurs BUMA-STEMRA, eerder een sta-in-de-weg dan een stimulans is. "De musici hebben er zelf geen greep meer op. Laatst werd ook een geval van speculatie door BUMA-STEMRA bekend. BUMA-STEMRA kan ook geen subsidie verstrekken. Ze moeten uitkeren zoals vastgesteld. Buiten dat vereist het veel administratieve rompslomp. Zie jij al bij elk Curaçaos radiostation de hele dag iemand zitten turven hoe vaak een plaat van die-en-die gespeeld wordt? Dat kost veel te veel. Bovendien, jullie zitten nog in de paradijselijke situatie dat ook persoonlijk aan een auteur toestemming gevraagd kan worden zijn werk te gebruiken."

Een ander model is, zeker voor de musici, de open overleg-vorm. Daar is Oswin 'Chin' Behilia een voorstander van. In overleg kan, bij voorbeeld, onderhandeld worden met de lokale radiozenders over een vergoeding voor het gebruik van de eigen muziek. Als het lukt om alle Antilliaanse componisten die regelmatig via de radio te horen zijn te verenigen kan er een bepaald bedrag aan de radio-zenders gevraagd worden. Het bedongen bedrag kan, mits goed beheerd door een organisatie die het vertrouwen van de auteurs geniet, gebruikt worden voor aanmoedigingspremies voor jonge kunstenaars, voor het op CD zetten van niet-commerciële muziek of voor een artistiek experiment in een van de volkswijken om bij te dragen aan het stimuleren en ontwikkelen van de vele vormen van talent die Curaçao rijk is. Met zo'n initiatief kunnen de verenigde kunstenaars respect afdwingen én toonaangevend zijn richting overheidsbeleid. Voor het schilderen, dichten of bezingen van dergelijke nieuwe wegen is het woord niet aan de wetgever, maar aan de auteurs.

> artikel 1: 'Het auteursrecht is het uitsluitend recht van den maker van een werk van letterkundige aard, wetenschap of kunst, of diens rechtverkrijgenden, om dit openbaar te maken en te verveelvoudigen, behoudens beperkingen, bij de wet gesteld'.

Bronnen: Legislación Cultural, 1991 Broek, Aart, 'De deugd wordt bestraft en de zonde beloond' In: Op de bres voor eigenheid, Amsterdam, 1990.

Noot: De leden van de stuurgroep zijn: León Berenos, Maria Diwan, Fridi Martina, June Leonora, Reinaldo Apostel, Harrie Verstappen, Harrie Moen, Hildo Henrices, Airien Dick, Bart Bredero.

= door Ronald Westerbeek =

''Regering wil ons land net als Westen maken''

Radicale moslims winnen aan invloed in Marokko

FÈS/MARRAKECH — De ondoordringbaarheid van de oude binnenstad van Fès drukt het al uit: dit is middelpunt van het Marokkaanse moslim-fundamentalisme. En terwijl Marokko onder bezielende leiding van koning Hassan II steeds moderner lijkt te worden, laten de radicale moslims uit Fès plotseling van zich spreken. Eind augustus werd het land opgeschrikt door extremistisch geweld.

"Alles, het leven en het levenloze, getuigt van vreemdelingenhaat", schreef Slauerhoff over 'de stad van tienduizend muren'. En nog altijd is de ommuurde kashba van Marokko's religieuze hoofdstad een labyrint voor westerlingen. Wie niet is ingewijd, loopt dood in de wirwar van hellende stegen, bazaars en doorgangetjes. Midden in de chaos liggen de beroemde Koranuniversiteit en moskee van Karaouine, die ooit het godsdienstige centrum van Noord-Afrika waren. De schriftgeleerden waken van hieruit over de rechtzinnige interpretatie van de Koran en dienen de koning van advies. De meeste orthodoxe geestelijken zijn niet erg gelukkig met Hassans beleid. De koning lonkt veel te veel naar het Westen. De islamitische identiteit gaat steeds meer verloren, vrezen ze. Koning Hassan heeft zich altijd sterk gemaakt voor toenadering tot Europa en vooral: de Europese Unie. Niet zonder succes heeft hij zich ingezet voor modernisering van de economie en de doorvoering van een zekere mate van democratie. Maar niet iedereen is daar even blij mee. Vooral niet als blijkt dat voorlopig maar een klein deel van de bevolking profiteert van alle veranderingen.

HET WESTEN

"Het is niet goed dat de regering ons land net als het Westen wil maken", betoogt een in traditionele *djellaba* gestoken man in Marrakech. Hij zit in kleermakerszit op een tapijt op het grote plein van de toeristenstad en biedt er zijn diensten als schrijver aan. Een aandachtige schare omringt hem en luistert naar zijn mening over van alles en nog wat. Want in Marokko is meer dan drie kwart van de mensen analfabeet, dus wie wel leest en schrijft geniet enig aanzien. "Wat blijft er over van onze eigen Arabische identiteit?" fulmineert de schrijver en hij wijst naar de Arabische geschriften die naast hem te koop liggen. "Iedereen kleedt zich tegenwoordig als de Europeanen en luistert naar westerse muziek. Het zal niet lang duren voordat men de Koran vergeet!"

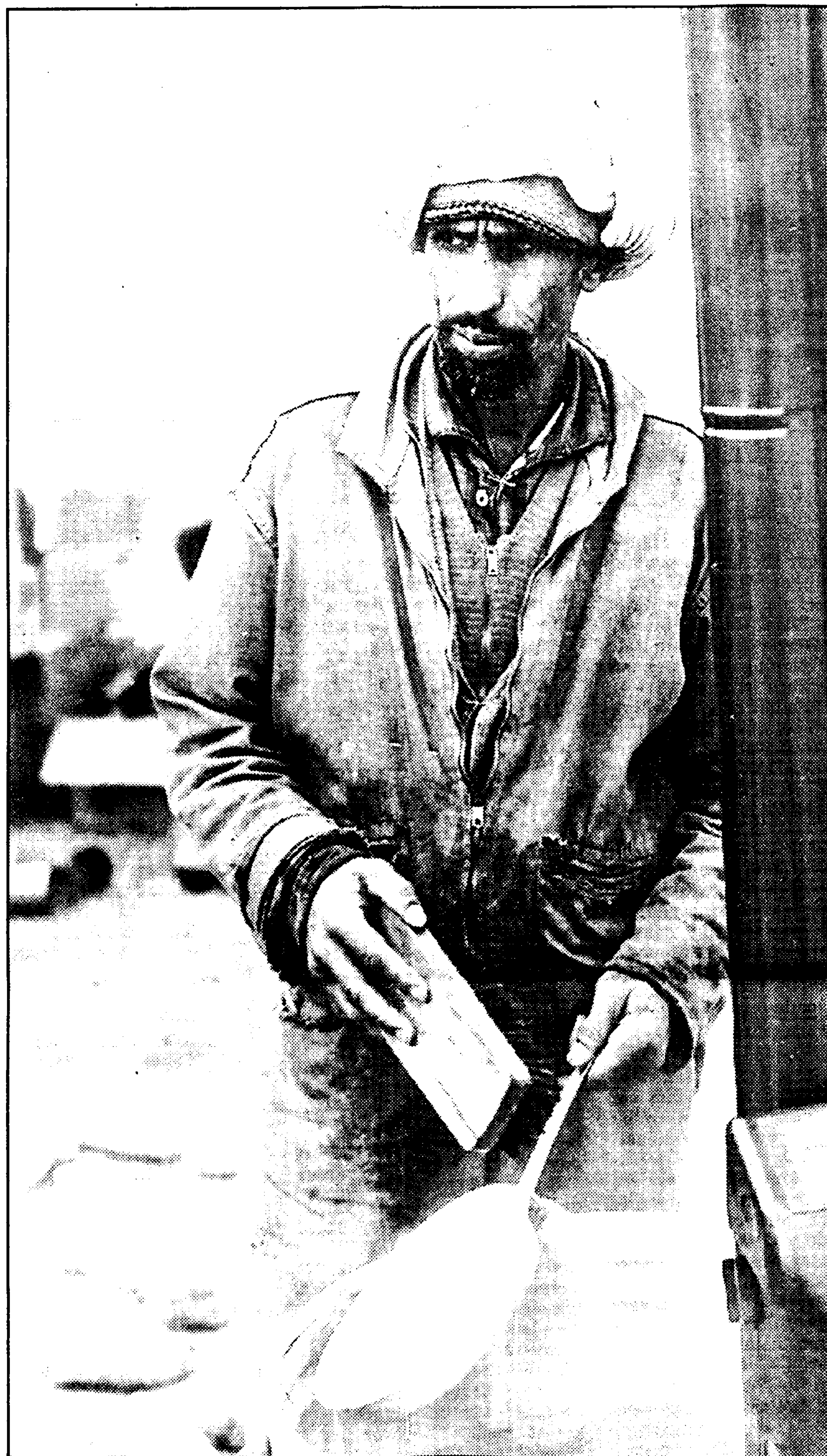
Hij verwoordt de angst van veel Marokkanen. Aan de ene kant zien ze hun land in hoog tempo moderner en materialistischer worden. Aan de andere kant wordt de samenleving bijeengehouden door de traditionele verhoudingen en waarden. De meerderheid van de bevolking kiest voor welvaart naar westers voorbeeld. Maar een groeiende groep keert zich af van wat ze zien als decadentie en het verlies van eigenwaarde. Steeds meer uit zich de angst in religieus conservatisme.

FRUSTRATIE

"Die afkeer wordt versterkt doordat de groeiende welvaart voorbijgaat aan meer dan de helft van de bevolking", meent een buitenlandse socioloog die doceert aan de universiteit van Fès. "Eén op de zes Marokkanen leeft onder de armoedegrens. Het werkloosheidscijfer is veertig procent, en onder jongeren zelfs zestig. Geen wonder dat de frustratie steeds groter wordt. Steeds meer van mijn studenten laten hun baard staan, ten teken dat ze fundamentalist zijn. Ook al lopen ze alleen al door hun baard het risico gearresteerd te worden."

Koning Hassan II voert al jaren strijd tegen het opkomend radicalisme. Extremistische organisaties werden verboden en hun leiders worden voortdurend in de gaten gehouden door de omvangrijke geheime politie. De belangrijkste leider, Abd Assalm Yassine, staat al viereneenhalf jaar onder huisarrest. Tot nu toe leek koning Hassan de situatie redelijk onder controle te hebben. De huidige ontwikkelingen zouden er echter op kunnen wijzen dat zijn repressiepolitiek heeft gefaald.

Op 24 augustus werd Marokko opgeschrikt door een zware 'roofoverval' in Marrakech, waarbij twee Spanjaarden omkwamen. De overval is de zwaarste in een plotselinge reeks van gewelddadigheden. De politie arresteerde vier verdachten, waaronder twee uit Frankrijk afkomstige Algerijnen. Ook werd een groot wapenarsenaal met onder meer machinegeweren aangetroffen. De politie gaat ervan uit dat het wapentuig betreft van islamitische fundamentalisten,

die zich internationaal hebben georganiseerd. Marokko sloot de grens met Algerije om het de Algerijnse terroristen moeilijk te maken en sindsdien is de relatie tussen beide aartsvijanden opnieuw verslechterd. Een in Frankrijk wonende leider van een verboden Algerijnse moslim-secte waarschuwde beide regeringen dat er maar één oplossing is om gewelddadigheden te voorkomen: de vestiging van een islamitische staat in beide landen.

Het islamitisch geweld komt niet uit de lucht vallen. Nog in mei van dit jaar werden elf gewapende moslimfundamentalisten aangehouden op verdenking van wapensmokkel naar Algerije. In 1985 werden veertien terroristen uit Algerije ter dood veroordeeld. Het vonnis werd nooit voltrokken, uit angst voor onlusten onder het volk, dat op zijn minst sympathieën voelt voor de fundamentalisten.

GOLFOORLOG

Fès geldt als het centrum van het fundamentalistische verzet. Het is vooral in deze stad dat sociale onrust zich ontlaadt in godsdienstige manifestaties. Zoals tijdens de beruchte voedselrellen in 1981, 1984 en 1990, die werden gebroken met massale inzet van leger en politie. Honderden betogers verdwenen voor jaren achter de tralies. Want zo héél modern en democratisch is koning Hassan ook weer niet. Kritiek op het beleid is kritiek op zijn met goddelijke macht beklede persoon. En dat pikt de monarch niet.

"De Golfoorlog heeft de antiwesterse sentimenten sinds de voedselrellen enorm versterkt", vertelt Mohammed, een 27-jarige student, in een lawaaierig koffiehuis in de Medina van Fès. "Niet dat Saddam Hoessein zo populair was. Maar dat het arrogante Westen een Arabisch land aanviel, heeft bij velen kwaad bloed gezet. Dat was erg dom van Amerika."

Mohammed heeft het niet breed. Zoals veel studenten verdient hij de kost met het verhuren van telefoonkaarten bij het postkantoor. "Twee dirham per tik, en op een kaart zitten zeventig tikken. Zelf betaal ik 93 dirham, dus dat is 47 dirham winst per kaart", rekent hij voor. "Alleen is een gesprek binnen Fès maar één tik, dus ik doe er een hele dag over om zo'n kaart te slijten. Daar kan ik dan mijn eten van betalen."

Vergeleken met andere studenten is Mohammed nog goed af. Hij woont namelijk op zichzelf. Voor de meeste jongeren zit dat er niet in, omdat de woningprijzen erg hoog zijn. Velen wonen zelfs tot na hun dertigste bij hun ouders en kunnen al die tijd niet trouwen of zelfs maar een eigen leven leiden. "Ik respecteer mijn vader, zoals alle Marokkaanse jongeren", zegt Mohammed. "Maar thuis zitten we te veel onder de plak. Je wordt verscheurd door twee werelden: de traditionele wereld van je vader, en je eigen moderne wereld."

BIJEENKOMSTEN

Jarenlang werd de universiteit gedomineerd door progressieve studenten en docenten, vertelt Mohammed. Nu zijn het de radicale moslims die de dienst uitmaken op de campus. "Eén op de zeven studenten is aangesloten bij een fundamentalistische organisatie of bezoekt regelmatig geheime bijeenkomsten", schat Mohammed. "Ze zijn op zoek naar zekerheid, naar houvast."

Hij was zelf vijf jaar lid van de Beweging van Islamitische Jongeren. "De Beweging werd toen geleid door extremistische geestelijken uit Egypte. We kregen geld en pamfletten uit Soedan en Iran. Dat geld is de grote kracht van de bewegingen. Want daarmee kunnen ze armlastige studenten en werkloze mensen ondersteunen.

Zo winnen ze steeds meer aanhang. En die pamfletten doen het ook goed: de fundamentalisten beloven dat alle problemen, ook de werkloosheid en de oneerlijke welvaartsverdeling, opgelost worden als Marokko maar een islamitische staat wordt onder leiding van een geestelijk kalifaat. Ayatollah Khomeiny is nog altijd het grote voorbeeld."

Mohammed pakt een kleine Koran uit zijn jaszak en legt die op tafel. "Ik houd van de Koran en van de Profeet, Zijn naam zij geprezen", zegt hij en raakt het witte kaft zacht aan met zijn vingertoppen. "Maar de fundamentalistische bewegingen hebben feitelijk niets met godsdienst te maken. Voor de massa is het sociale frustratie, voor de leiders een vies machtsspel."

Mohammed heeft de beweging de rug toegekeerd, omdat het hem te militant werd. "Maar de aanhang is alleen maar gegroeid. Ik heb gezien dat ze automatische geweren hebben, waarschijnlijk uit Algerije. In elk geval worden ze militair getraind door Algerijnse terroristen."

AARTSVIJANDEN

Ondertussen blijven Algerije en Marokko elkaar beschuldigen van steun aan de fundamentalisten, in plaats van de handen ineen te slaan in de strijd tegen het terrorisme. Beide landen kunnen het van oudsher niet met elkaar vinden. Direct na de Algerijnse onafhankelijkheid in 1962 raakten de landen al in conflict over de grensafbakening. De spanning bereikte een hoogtepunt toen Marokko in 1976 de Westelijke Sahara bezette, tot dan een Spaanse kolonie. Algerije zag er liever een vazalstaatje ontstaan en daarmee een verbinding met de Atlantische Oceaan. Marokko beschuldigt Algerije van steun aan de Saharaanse onafhankelijksbeweging Polisario.

Andersom neemt Algerije het Marokko bijzonder kwalijk dat het zich tolerant lijkt op te stellen tegenover Algerijnse fundamentalisten die vanuit Marokko opereren. Koning Hassan leverde pas eind vorig jaar na lang aandringen Abdelhaq Layada aan de Algerijnse autoriteiten uit. Layada is de leider van de Gewapende Islamitische Groep (GIA), een extremistische afsplitsing van het Islamitisch Heilsfront (FIS).

Het lijkt erop alsof beide landen het elkaar moeilijk hebben willen maken door de fundamentalisten binnen elkaars grenzen te steunen, maar nu geconfronteerd worden met een internationaal georganiseerd terrorisme.

Imponerend monument

Vervolg van pag. 5

bepaald thema opgehangen, zoals bij voorbeeld het milieu, en geënt op de Antilliaanse situatie", zegt Prins. Nieuw zijn ook de dagboekopdrachten, die het hoofdidee van het verhaal in de ervaringswereld van het kind moeten plaatsen. Ook zijn 'weet je dit al' opdrachten toegevoegd, waarbij leerlingen zelf informatie gaan zoeken.

Bij een verhaal van Angel Salsbach over geneeswijzen van vroeger is het de bedoeling dat leerlingen mensen in hun omgeving vragen welke kruiden ze kennen, en ze zelf gaan zoeken. In een spreekbeurt vertellen ze de klas over het resultaat van hun speurtocht.

HOLLE VATEN

Ook met de woordenlijst Nederlands-Papiaments worden kinderen aangespoord zelf op onderzoek uit te gaan. Prins: "Als kinderen een woord niet kennen, kunnen ze het nu zelf opzoeken. In het oude Zonnig Nederlands ging men hier van uit: de leerkracht doceert en de leerlingen zijn holle vaten, die passief zitten af te wachten." Nieuw zijn ook de werkboekjes, voorzien van puzzeltjes, rebussen, tekeningen en schrijfoefeningen. Verder is voor de illustraties voor elk leerjaar een aparte tekenaar aangezocht. Het werden een zestal Nederlandse illustratoren, ('goede lokale tekenaars zijn er wel, maar je zat met korte termijn waarop het werk afgeleverd moest zijn') die naar Curaçao gekomen zijn om inspiratie op te doen.

Creatief met taal, daar mikt FMS op met Zonnig Nederlands. Voor de onderwijzers zijn handleidingen gemaakt, waarin behalve doelstellingen ('die kent de oude methode niet') ook veel extra lesmateriaal is opgenomen. Vanaf het tweede deel is bij voorbeeld een spel opgenomen. Total physical response (TPR) is een manier om een vreemde taal te leren, door allerlei handelingen uit te voeren. Prins: "Door te grijpen ga je begrijpen. Net zoals een baby een moedertaal leert. Met de rechterhersenhelft wordt de motoriek aangestuurd, terwijl het taalleren een functie van de linkerhersenhelft is. Door die twee te combineren krijg je een langere termijn effect, waardoor het taalonthouden beter wordt. Daar zijn allerlei leuke werkvormen mee te doen. PA-studenten hebben voor elk deel een spel ontwikkeld, met elk dertig opdrachten. Door een verhaal te spelen, kan er veel meer gehaald worden uit leerlingen, maar ook uit leerkrachten. Het vergt een bepaalde houding, waarbij veel creatiever met taal om wordt gegaan."

Prins verwacht dat leerkrachten dat ook werkelijk zullen doen, als daarvoor goede richtlijnen gegeven worden. "Ze weten vaak niet om te gaan met spelelementen. Door een spel helemaal uit te werken, zet je de docenten op het spoor. In het oude Zonnig Nederlands was dat helemaal niet het geval. Daar kregen leerlingen de opdracht: schrijf een opstel. Punt uit."

Leerkrachten, leerlingen, maar ook de functionarissen in het onderwijs zullen de verandering gaan merken. "De toetsen voor de methode zijn nog niet klaar, maar het is de bedoeling om per deel drie toetsen te ontwikkelen in samenwerking met mensen uit het veld. De gecoördineerde proefwerken moeten vernieuwd worden. Functionarissen van de dienst Onderwijs zullen zich moeten aanpassen. Leerkrachten moeten niet gaan denken: die lessen moet ik maar overslaan, want de functionaris komt en dan moet ik vijf cijfers voor schriftelijk werk hebben", zo meent Prins.

Het taalonderwijs moet een ander accent krijgen, waar de nadruk ligt op de interactie tussen leerkracht en leerling en tussen leerlingen onderling. "Groepsgesprekjes, interviews afnemen, spelvormen, en een grotere nadruk op zelfstandigheid van de leerling."

Het papiaments heeft in de herziene methode een grotere rol gekregen. Terwijl in de oude methode de moedertaal achterwege bleef, wordt het papiaments nu 'naar behoefte' gebruikt. Bewust zijn bij voorbeeld bepaalde papiamentse uitdrukkingen gebruikt. Specifieke aanwijzingen voor docenten geeft Zonnig Nederlands niet voor het gebruik van papiaments in de klas. Prins: "Dat moet de docent gevoelsmatig beoordelen. Het kan bij voorbeeld helemaal geen kwaad om een uitleg te geven in het papiaments bij werkwoordvervoegingen."

In de methode Nederlands als vreemde taal, die ooit het Zonnig Nederlands zal moeten opvolgen, zullen veel van de elementen die nu nieuw zijn, terugkomen, zo beaamt Prins. Het herziene Zonnig Nederlands markeert een overgangsfase van het taalonderwijs. "Door de feedback uit het veld kunnen we de lessen goed afstemmen op de mogelijkheden van de leerkracht. Maar we gaan niet direct schrappen als ze moeite hebben met een bepaald onderdeel. Daarvoor zal er bijscholing moeten komen."

Een methode Nederlands als vreemde taal zal in vijf maanden geschreven worden. Daar moet minstens zes jaar voor worden uitgetrokken. Ook het enthousiasme en het nachtwerk dat de medewerkers van FMS zich getroost hebben om de methode met ingang van het nieuwe schooljaar af te krijgen, is daarvoor niet voldoende. Want de discussie over het papiaments in het basisonderwijs is voorlopig niet beslecht. Zolang biedt de nieuwe versie van het Zonnig Nederlands uitkomst. Ook in Nederland denkt men er zijn voordeel mee te kunnen behalen. Uit Amsterdam en Vlissingen hebben de schooladviesdiensten belangstelling getoond om Zonnig Nederlands te gaan gebruiken.

Hubert Maria en Otto Zalm: "Nog te weinig aandacht"

NASPA BEVORDERT KUNSTFOTOGRAFIE

= door Nel Casimiri =

Kunstfotografie of liever fotografische kunst, dat is het stokpaardje en de hobby van Hubert Maria en Otto Zalm. Zij zijn allebei lid van de NASPA, Netherlands Antilles Society for Photographic Art, een vereniging die ten doel heeft het bevorderen van de kunstfotografie. Al twee keer heeft de NASPA een tentoonstelling van een buitenlandse fotograaf hier op Curaçao georganiseerd en volgende week zijn de foto's van de Japanner Toshiki Ozawa te bezichtigen in het ITC, de derde expositie van de NASPA.

Otto Zalm: "De NASPA is in 1991 opgericht met het doel de fotografie en dan in het bijzonder de kunstfotografie te bevorderen. Dat doen we door het organiseren van allerlei activiteiten, waarbij we ons concentreren op het aanleren, het onszelf bijbrengen van wat kunstfotografie inhoudt. We kijken af van meer ervaren fotografen en proberen zo goed mogelijk op de hoogte te blijven van wat er in de wereld der kunstfotografie gebeurt. We doen mee aan fototentoonstellingen in het buitenland. Daarvoor zijn we lid geworden van de FIAP, Federation International de l'Art Photographique, een internationale organisatie onder de paraplu van Unesco."

■Foto van Hubert Maria uit de serie 'La Guitara' die op de biënnale in Spanje een zilveren medaille won.

■Links Otto Zalm en rechts Hubert Maria.

LEDEN

Hoeveel leden telt de NASPA?

"Bij de oprichting van de NASPA waren we met 15 mensen, waaronder de drie initiatiefnemers Hubert Maria, Jopie Henriquez (die nu geen lid meer is) en ikzelf. We zijn nu uitgegroeid naar 25 leden."

Krijgen de NASPA-leden ook lessen in fototechnieken?

"Nee, het ligt wel in de bedoeling onszelf verder te ontwikkelen door middel van workshops en lezingen, maar het gaat ons om de kunst. We verwachten van de leden dat ze de meest simpele dingen al weten, als ze lid worden. De meeste mensen die lid worden hebben een redelijk niveau wat techniek betreft. We stellen wat dat betreft geen eisen voor het lidmaatschap. We verwachten gewoon van de leden dat ze een zekere achtergrond hebben."

En welke foto-technieken gebruikt u?

"Alle technieken, kleur, zwart/wit, positief, negatief, alle media kunnen gebruikt worden, zo je wilt ook de computer."

"Foto-kunst is veel moeilijker dan gewoon fotograferen. Op tentoonstellingen kijken we zo veel mogelijk naar wat anderen, die al langer met dit vak bezig zijn, doen. We willen van hen leren. Informatie over kunstfotografie is op Curaçao moeilijk te vinden en als je het al eens vindt, is het kostbaar."

Er worden allerlei technieken gebruikt

Heeft uw vereniging al eens een tentoonstelling gehouden van werk van eigen leden?

"Neen, nog niet, wel hebben we in het verleden tentoonstellingen georganiseerd van fotografen uit het buitenland. Twee jaar geleden een tentoonstelling van een collega-groep uit Santo Domingo en begin dit jaar van een collegagroep uit Argentinië. Volgende week een tentoonstelling van de Japanner Ozawa."

UITNODIGINGEN

Een van uw voornaamste activiteiten is het deelnemen aan buitenlandse tentoonstellingen. Hoe regelt u dat?

"Wij krijgen van de FIAP per jaar gemiddeld zo'n honderd uitnodigingen om deel te nemen aan exposities overal ter wereld. Aan al die exposities kunnen wij deelnemen. Je stuurt werk in en het organiserend land selecteert. Het is voor ons een enorm voordeel aan zulke tentoonstellingen deel te kunnen nemen, want het is voor ons heel moeilijk op wereldniveau deel te nemen. Dat ligt aan onze achtergrond, aan onze opvoeding. Van onze opvoeding heeft kunst nooit deel uitgemaakt. En dat geldt niet voor ons alleen maar voor alle Antillianen, algemeen gesteld. Er zijn voor ons geen mogelijkheden geweest onszelf een gevoel van kunst bij te brengen. Creatieve vorming bestaat niet op dit eiland."

Nergens?

"Op geen enkele school. Er wordt heel weinig aan gedaan, zeker niet voldoende om het kunstgevoel bij iemand op te wekken. Dat wil niet zeggen dat onze mensen niet creatief zijn, maar die creativiteit wordt nooit ontwikkeld."

Hubert Maria zegt het daar mee eens te zijn: "In grote lijnen wel ja. In de kleuterklassen wordt de leerlingen nog wel kans tot creativiteit geboden, maar op de basisschool wordt ze dat meteen weer afgepakt. Daar mogen ze alleen doen wat de juffrouw zegt, de juffrouw nadoen. We kennen geen structuur, geen opbouw van een creatieve vorming. Ook later op de middelbare school niet. Het is wat hap snap werk, er zit geen structuur in. Als ik het vergelijk met onze collegalanden, zoals Santo Domingo, waar ik zelf ben gaan kijken, en ik bekijk de gemiddelde iemand daar met een gemiddeld iemand van Curaçao, hebben zij een veel betere creatieve vorming gehad. Natuurlijk gaat het om gemiddelden, alles is relatief, maar de creatieve vorming van onze jeugd is veel te gering naar onze smaak. En kijk eens naar Nederland. Daar heeft men zoveel kunstacademies. Creatieve vorming vloeit voort uit opbouw."

AKADEMIA

Maar Curaçao kent toch ook haar Akademia di Arte?

"Dat klopt, maar dat gaat heel stroef. Het niveau is niet te vergelijken met een kunstacademie in Nederland of in de landen in de regio. Meestal zijn de mensen die hier op Curaçao lesgegeven aan de Akademia di Arte parttimers. Het is een parttimers-beweging. De overheid ziet niet in dat een Akademia di Arte geen parttime beweging moet zijn, maar een fulltime-onderneming. Volgens mij draait iets met parttime leerkrachten nooit 100 procent. Men moet werken met fulltime krachten, niet met mensen die ergens anders hun hoofdjob hebben."

Zijn de fotografielessen aan de Akademia di Arte dan niet goed?

Otto Zalm: "Dat zou ik niet willen zeggen. Als iemand zo'n uitspraak van een van ons hoort, zou het lijken of er niets van deugt en dat is niet het geval. Maar in vergelijking is het kunstbewustzijn van de mensen hier lager dan van iemand uit Europa of uit de regio. Dat is een gebrek, een tekortkoming, vooral voor onze club. Wii willen meedoen op wereldniveau. Daarbij moeten we vechten tegen mensen bij wie kunst van af het begin van hun opvoeding deel heeft uitgemaakt."

Hubert Maria: "Ik geef zelf fotografieles op de Akademia di Arte, dus ik heb er zelf mee te maken. Daarom geef ik ook les daar, maar het is veel te weinig."

En u probeert dit tekort aan te vullen met workshops?

"Workshops staan op het programma, maar ze zijn er nog niet geweest. We zoeken de juiste mensen, lokaliteit, financiering, allemaal dingen die we niet hebben. We zijn nu druk bezig en we hopen dat het ons in januari lukt. Het thema zal zijn: leren kijken, leren zien, rekening houdend met het medium fotografie. Het vormen van een eigen stijl, compositieleer, kunstgeschiedenis in het algemeen en dat soort dingen, dus geen foto of cameratechniek."

Workshops staan op het programma

Zijn alle leden ook leerling van de Akademia di Arte geweest?

Otto Zalm: "Helaas niet. Ongeveer 30 tot 40 procent wel. Dat is vooral de jongere generatie van de club. Andere mensen die serieus bezig zijn hebben het zichzelf aangeleerd of ze hebben het via literatuur geleerd. Die mogelijkheden zijn beperkter. Onze organisatie is open, maar het gaat ons om kunstfotografie. Ze zijn welkom. Er zitten wel fotografen bij op het ogenblik die in opdracht foto's maken, maar nog geen mensen die de fotografie als enig beroep hebben."

LEDEN

Hebt u wel geprobeerd ze als lid binnen te halen?

"Nee, wij zijn niet agressief in onze ledenwerving. Wij geven alleen de mogelijkheid lid te worden aan degenen die dat willen, maar het is nog nooit voorgekomen dat beroepsfotografen ons benaderd hebben met de wens lid te worden."

Hubert Maria: "Ze zijn wat huiverig. Beroepsfotografen doen niet graag aan clubs."

Otto Zalm: "Kunstfotografie kost alleen geld. Het brengt niets op. Misschien mag ik dat niet zo zeggen, maar we zeggen het bijna."

Hoe vaak komt u bijeen?

Otto Zalm: "Niet vaak genoeg. Minstens een keer per maand komen we met alle leden bijeen voor een bijeenkomst ergens binnen. Dan houden we audiovisuele presentaties van video's of dia's van fotografen op wereldniveau. FIAP stuurt ons werk van topfotografen. Ook bekijken en bestuderen we daar ons eigen werk en bekritiseren elkaar. Daarnaast gaan we ook in kleinere groepjes naar buiten om samen buiten te fotograferen."

Maakt u afspraken over onderwerpen?

"O ja. De laatste keer zijn we gaan fotograferen samen met een stagiaire van een Nederlandse kunstacademie. Met haar hebben we wat van haar ervaringen op school uitgeprobeerd. Dat is aardig gelukt. Zij heeft bij voorbeeld onze groep beperkingen opgelegd. We mochten niet te vlug naar postkaartenopnames toewerken, maar moesten goed kijken naar de details, meer inhoudelijk werken. Het ging die keer niet om een specifiek thema, maar om de beperkingen die je jezelf oplegt om nauwer en gerichter te leren kijken."

U sprak over het deelnemen aan buitenlandse exposities en over de voordelen die dat biedt?

"Uit allerlei landen wordt fotowerk ingestuurd. Vaak heel veel. Het gastland maakt een eerste selectie. Het accepteert dus een deel. Van alle foto's die geaccepteerd worden, wordt een catalogus gemaakt. Een deel daaruit komt dan later ook echt op de expositie te hangen. Aan iedereen van wie werk in de catalogus wordt opgenomen, wordt zo'n catalogus toegestuurd. Daar kunnen we veel van leren. De FIAP biedt ook de mogelijkheid als fotograaf titels te halen. En je kunt groeien wat die titels betreft. Om de volgende titel te kunnen halen, moet je eerst de eerste halen, enz. Je haalt zo'n titel alleen door heel hard te werken."

Zijn er al eens werken van Curaçaose fotografen geselecteerd en is er daarna ook wel eens werk op een echte expositie terechtgekomen?

Otto Zalm: "Hubert Maria heeft meegedaan aan de biënnale in Spanje en daar heeft hij op de expostie een zilveren, de op een na hoogste, medaille gekregen voor zijn serie 'Gitaren'. Van verschillende andere van onze leden zijn werken geaccepteerd, zoals van Johnnie Sprockel, Elias Mujica, René Hoyer, Edsel Jansen en van mijzelf. Al die acceptateis zijn dus gepubliceerd in de catalogi."

Maar waarom hebt u nooit lokaal geëxposeerd?

Hubert Maria: "Dat hebben we wel geprobeerd. We hebben ook een tentoonstelling gehouden, maar alleen intern. Met al onze leden samen hebben we onze eigen foto's bekritiseerd en daarna meer dan 50 procent afgekeurd. Daarom zijn we niet naar buiten getreden. Onze eigen normen zijn heel streng. Aan zo'n tentoonstelling kun je zien hoever de leden zijn. Vorig jaar hebben we nee gezegd. We hebben toen besloten om het het volgend jaar opnieuw te proberen. Dat betekent dus dit najaar."

Wanneer is de tentoonstelling gepland?

"Op 20 november in de zalen van de Akademia di Arte. We verwachten dat de meeste van onze leden zullen deelnemen. We hebben al van verschillende leden werk binnen. Al het werk wordt vooraf door een interne jury beoordeeld. Die jury beslist of het werk naar buiten mag of niet."

Geeft zo'n interne jury geen ruzie onderling?

"Otto Zalm: "O ja, dat kan ruzie geven."

Hubert Maria: "Dat hebben we al meegemaakt vorig jaar."

Otto Zalm: "Je staat als jury altijd bloot aan kritiek, daar moet je mee leren leven."

Hubert Maria: "Toen die ruzie vorig jaar begon besloten we alle werken op te hangen en de leden zelf te laten beslissen. Toen keurden de leden meer foto's af dan wij in de commissie hadden gedaan. Zo werd die ruzie opgelost. Ik vond het zelf heel leuk dat het zo verliep."

Otto Zalm en Hubert Maria zijn deze dagen heel druk bezig met de organisatie van de tentoonstelling van foto's van de Japanner Toshiki Ozawa, een expositie die zondag a.s. om 18.00 geopend wordt in het International Trade Center.

Otto Zalm: "Dit is een heel bijzondere tentoonstelling want deze fotograaf werkt op een manier die bij ons nog niet erg bekend is en zeker nog niet populair is. Het is creatieve computerfotografie. Het gaat om een combinatie van de traditionele fotografie en van computerwerk. Hij werkt eerst met een normale fotocamera en gebruikt daarbij gewone films. Als die ontwikkeld zijn laat hij ze digitaliseren zodat ze ingevoerd kunnen worden in de computer. Na het bewerken van die foto's met zijn computer, print hij ze weer op fotomateriaal, papier of film. Ozawa werkt in Japan in het laboratorium van een groot fotobedrijf. Daar doet hij *research*. Daar kan hij ook alle apparatuur gebruiken. Printen op fotomateriaal vraagt natuurlijk gespecialiseerde apparatuur."

Otto Zalm werkt zelf ook af en toe met zijn computer, maar moet de foto's via een scanner invoeren. En natuurlijk met een gewone laserprinter afdrukken.

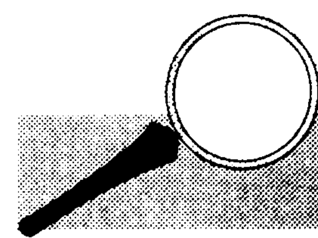
"Ik had gehoopt dat deze Toshiki Ozawa zelf mee zou komen. In Santo Domingo is hij op een soortgelijke tentoonstelling wel zelf aanwezig geweest, maar hij is ziek. Hij ligt in het hospitaal in Japan en kan dus niet komen voor onze expositie."

Wie betaalt de kosten voor deze expositie?

"De NASPA is een vereniging die leeft van de contributies van haar leden, dus we hebben geen geld voor zo'n expositie. Daarom hebben we veel, heel veel brieven verstuurd met een verzoek tot sponsoring. Op al die brieven hebben we maar een (1) reactie gekregen. En we hebben een sponsor bereid gevonden de advertenties te betalen. Met het ITC hebben we geluk gehad. We konden niet de grote zaal krijgen, maar mogen de foto's ophangen in de gangen. Als betaling krijgt het ITC dan een van de foto's. Dat moeten we nog regelen want het is geen verkoopexpositie, het is een reizende expositie. Wij willen dat onze leden en ook de hele gemeenschap van Curaçao meer kunstbewust wordt. De opkomst bij onze twee vorige tentoonstellingen was gering. We hopen dat de opkomst bij deze expositie beter wordt. Wij hebben heel hard gewerkt om het werk van Ozawa hier te krijgen, het heeft ons hele budget gekost. We hopen zo dat veel mensen komen kijken."

Onder de Loupe

Victor Hafkamp

Maigret en de beroemde stemmen

e beroemde Belgische schrijver Georges Simenon, de geestelijke vader van commissaris Maigret en auteur van ettelijke psychologische romans, wordt in oktober in drie landen op een zegel herdacht: België, Zwitserland en Frankrijk. In de drie landen is het basisontwerp identiek: een portret van Simenon. Maar het decor verschilt. Zo zal België hem naast de Pont des Arches in Luik plaatsen. De brug over de Maas is een van de bekende plekjes in Simenon's geboortestad. Frankrijk koos voor de Quai des Orfèvres in Parijs, het werkterrein van Maigret.

De Zwitserse post beeldt Simenon af naast kasteel Enchandens bij Lausanne, jarenlang Simenon's verblijfplaats. De frankeerwaarden van de zegels zijn 16 frank (België), 2.80 fr. (Frankrijk) en één franc (Zwitserland). Tijdens de Fepapost-tentoonstelling (17-23 oktober in het Congresgebouw in Den Haag) is er een speciale Simenondag (de 19de), vier dagen na de dag van uitgifte in de betreffende landen.

Op 19 september komt in Frankrijk een serie uit van zes zegels (2.80+0.60 fr.) met beroemde artisten: Yvonne Printemps, Bourvil, Fernandel, Yves Montand, Josephine Baker en Coluche. De zegels zijn ook te koop in boekjes van 20.40 francs. Op 1 september bracht de post in de Verenigde Staten vijf zegels van 29 cents in omloop met populaire zangers en zangeressen. Het zijn Al Johnson, Bing Crosby, Ethel Waters, Nat 'King' Cole en Ethel Merman. De zegels verschijnen aan elkaar in vellen van twintig.

Op 17 september werd de serie aangevuld met nog eens acht zegels van 29 cents met beroemdheden uit de wereld van jazz en blues: 'Ma' Rainey, Bessie Smith, Billie Holiday, Robert Johnson, Howlin'Wolf, Muddy Waters, Jimmy Rushing en Mildred Bailey.

De Caribische eilandstaat Antigua en Barbuda heeft onlangs een velletje met acht zegels uitgegeven, waarop wat meer populaire zangeressen zijn afgebeeld: Patsy Cline, Tanya Tucker, Dolly Parton, Anne Murray, Tammy Wynette (*Stand by your stamp collecting man!*), Loretta Lynn, Reba McEntire en Skeeter Davis. Alle zegels hebben een frankeerwaarde van 75 cents.

DE SAINT-EXUPERY

Het is dit jaar een halve eeuw geleden dat de 44-jarige Antoine de Saint-Exupery boven het Franse Middellandse Zee-eiland Corsica als verzetspiloot werd neergeschoten. Zeven jaar eerder had de bekende Franse schrijver zijn vliegbrevet gehaald en voerde hij voor een luchtvaartmaatschappij postvluchten uit. De ervaringen en de gevoelens van de vlieger vormen het middelpunt van het werk van De Saint-Exupery. Het sprookje *Le Petit Prince* (de kleine prins) illustreerde hij zelf.

Ter nagedachtenis van De Saint Exupery is een aantal zegels verschenen. In Frankrijk, in Hongarije, maar ook in Slowakije dat sinds 1 januari 1993 zelfstandig is en dus eigen postzegels heeft. Op de Slowaakse zegel van negen kronen staat de schrijver-piloot afgebeeld naast een dubbeldekker. Israël maakte meer werk van de zegel die het voor De Saint Exupery uitgaf. Het beeldde de van tekeningen voorziene roman *De kleine prins* — opengeslagen — af op een exemplaar van 5 sjekel met op de 'tab' (aanhangsel) een citaat uit het boek in drie talen: Engels, Hebreeuws en Arabisch.

PALESTIJNSE ZEGEL

De Palestijnen hebben voor het gebied, waarover ze zelfbestuur uitoefenen, postzegels in omloop gebracht. Op 15 augustus kwamen vijf zegels uit met drie naast elkaar geplante Palestijnse vlaggen. De zegels hebben als vermelding *The Palestinian Authority* in het Engels en Arabisch. De frankeerwaarden zijn: 125, 150, 250, 300 en 500 mils. De zegels zijn gedrukt bij de *Bundesdruckerei* in Berlijn die ook de toekomstige Palestijnse post is in Duitsland: de firma Georg Roll in Elsfleth.

MINDERHEDEN

Zoals zoveel andere landen kent Oostenrijk zijn minderheden. Zes groepen migranten met hun eigen taal en — vroeger — ook hun eigen gebied zijn door de Oostenrijkse staat erkend: de Kroaten, de Slovenen, de Hongaren, de Tsjechen, de Slowaken en de Roma-zigeuners die het langst van alle minderheden in Oostenrijk wonen, maar pas vorig jaar als volksgroep zijn erkend. Hun oorsprong ligt in India.

De Oostenrijkse post schenkt 9 september aandacht aan de diverse volksgroepen in het land met een postzegel van 5.50 schilling. Op het ontwerp staan tientallen met de armen verspreide figuurtjes in diverse kleuren die samen de contouren van Oostenrijks plattegrond vormen.

VAKBONDSLEIDERS

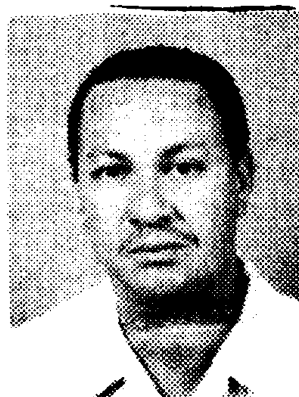
Zowel de Verenigde Staten als Duitsland brengen op zegels een eerbetoon aan grote vakbondsleiders. Op 16 augustus verscheen een Amerikaanse zegel van 16 cents met een portret van Georges Meany, de eerste voorzitter van de overkoepelende vakbondsorganisatie AFL-CIO.

Duitsland komt 8 september met een exemplaar van 100 pfennig voor de 100ste verjaardag van de geboorte van Willi Richter, de eerste voorzitter van de Deutsche Gewerkschaftsbund, de Duitse vakorganisatie en eerder sociaaldemocratisch parlementslid. Het is ook een portret-zegel.

Natuurlijk beter worden

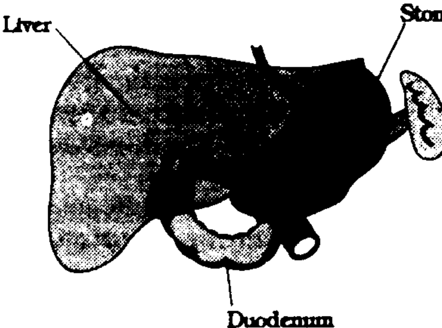
Rudolf De Wit

De lever en psychische klachten

oals vermeld in voorgaande artikelen, hebben onze psychische klachten allemaal te maken met onze organen. De acupuncturist maakt geen onderscheid tussen de lichamelijke klachten en de psychische klachten. Elk orgaan heeft haar bijbehorende energie, die via een meridiaan op het lichaam stroomt. Daarop liggen de acupunctuurpunten die niet alleen gebruikt worden bij pijnen, klachten en afwijkingen, maar ook bij psychische stoornissen.

LIVER

De psychische stoornissen van de lever zijn gemakkelijk te herkennen want de lever heeft te maken met woede en het plannen. Zodra er een stoornis in leverenergie is kunnen er aardig wat (ongegronde) woede-uitbarstingen optreden. Andersom kunnen ook de vele woede-uitbarstingen de lever schaden.

We kennen de verschillende spreekwoorden die duiden dat de lever iets te maken heeft met de woede: 'Er loopt hem een luis over de lever' (hij maakt zich kwaad over een kleinigheid), 'iets op de lever hebben' (ermee bezwaard zijn), 'de lever doen schudden' (hartelijk doen lachen). Inderdaad willen we woede doen oplossen dan moeten we gewoon iemand weer aan het lachen maken.

Zoals ik al eerder zei, bij de lever hoort ook het 'plannen'. Bij stoornissen van de leverenergie ontstaan er problemen met de planning. Een simpele dagindeling kan niet eens gemaakt worden. Dit zijn de meest irritante mensen om mee te werken. Ze ergeren zich aan alles en kunnen zelf niets plannen; ze zijn star en stug (net als de pezen die ook beïnvloed worden door de lever). In een reeds eerder verschenen artikel over gezichtsdiagnose heb ik verteld dat de leverzone te zien is door de verticale plooi tussen de ogen. Kijk maar even boos in de spiegel dan weet u al gauw wat ik bedoel. Laten we even naar de andere relaties van de lever (oosters oftewel acupuncturistisch gezien) kijken.

DE LEVER

De lever met haar gewicht van 1,5 kg en 350 miljard cellen heeft zo een belangrijke functie, dat wij kunnen stellen dat het scheppen en behouden van een goede gezondheid in hoge mate afhankelijk is van de juiste en zorgvuldige uitvoering van de haar opgedragen functie. De lever ontvangt in 24 uur meer dan 600 liter bloed via het poortaderstelsel uit de spijsverteringsorganen en filtreert deze. De lever is de grote filter van ons lichaam.

Het bloed wordt via de lever ontdaan van haar gifstoffen zoals bedorven voedsel, kleurstoffen, smaakstoffen, conserveringsmiddelen, reukstoffen, chemicaliën en niet te vergeten medicamenten die wij soms dagelijks naar binnen werken.

De acupuncturist hecht veel waarde aan de leverenergie, want deze is belangrijk in verband met onder anderwe allergieën en jeuk. Voor de acupuncturist is dit een logisch gevolg wanneer de lever het lichaam niet meer kan ontgiften. De leverenergie verzorgt ook nog andere functies en lichaamsdelen. U zult dit gemakkelijker begrijpen als u het verloop van de leverenergie kent.

DE LEVERENERGIE

De leverenergie (*Tsu chieu Yin* voor de fanaticus) begint aan de grote teen, naar de binnenkant van de knie, naar de lies, loopt dan in een kluwen over het geslachtsorgaan, dan over de buik en eindigt bij de ribbenboog. De leverenergie verzorgt de ogen (het zicht). Bij aandoeningen van de leverenergie kunnen wij ook direct verkleuringen zien op het oog. Omgekeerd wijst de achteruitgang van de ogen ook op een achteruitgang van de leverenergie.

De leverenergie verzorgt ook de nagels; bij klachten kunnen de nagels bros worden, snel afbreken of verkalken. Tevens verzorgt zij de pezen, dus spierverkortingen, stijfheid in de spieren (pezen) hebben te maken met een stoornis in de leverenergie.

De klachten van de leverenergie zijn weer gemakkelijk te volgen als u het plaatje van de lever-meridiaan weer voor ogen neemt. Klachten van ingegroeide nagel aan de grote teen, afwijkingen in nagelgroei (dit hoeft niet alleen aan de grote teen te zijn, maar kan aan elke teen of vinger voorkomen), wreef- en enkelklachten, zweren aan de onderbenen, pijnlijke stijve spieren, arthrose-klachten van de knie, pijn in scrotum (uiteraard alleen bij de mannen), uterus klachten (dit om te laten zien dat de levermeridiaan het niet speciaal op de mannen heeft gemund...), jeuk in de lies, jeuk in het algemeen (ook jeuk die optreedt na het nemen van een bad), menstruatieklachten, onregelmatige menstruatie, diarree vaak met onverteerde voedselresten, pijn en druk op het borstbeen, pijn in de ribbenboog en sinusitis. Volledigheidshalve horen de reeds eerder beschreven oogklachten ook in dit rijtje.

DE THERAPIE

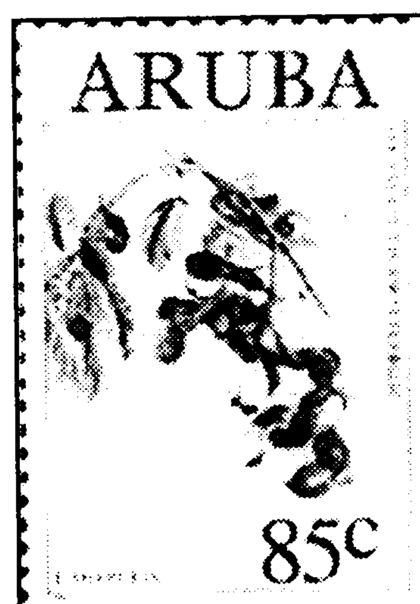
In de natuurgeneeswijze is het belangrijk om de oorzaak op te zoeken. Of het nu oogklachten zijn of jeuk, het is niet belangrijk voor de patiënt om te weten dat hij respectievelijk een bril krijgt of hij allergie heeft en hiervoor zalfjes en pilletjes moet gebruiken, maar de grote vraag moet beantwoord worden: "Hoe is dit in vredesnaam ontstaan?" Dit is de vraag die altijd gesteld wordt door de patiënt. Natuurlijk is het ook belangrijk 'hoe kom ik ervan af?'

In het geval van de lever is de eerste vraag toch de belangrijkste want als je als behandelaar geen antwoord op deze vraag hebt dan kan je door het toedienen van medicatie de lever nog meer beschadigen... en de patiënt maar woedend worden!

Bij stoornissen van de leverenergie is er bijna altijd sprake van slechte of eenzijdige voeding. De reeds eerder vermelde kleurstoffen, conserveringsmiddelen, smaakstoffen, reukstoffen en chemicaliën zijn belangrijk om uit de voeding te halen. Vergeet u de spuitbussen met verdelgingsmiddelen tegen insecten astublieft niet!

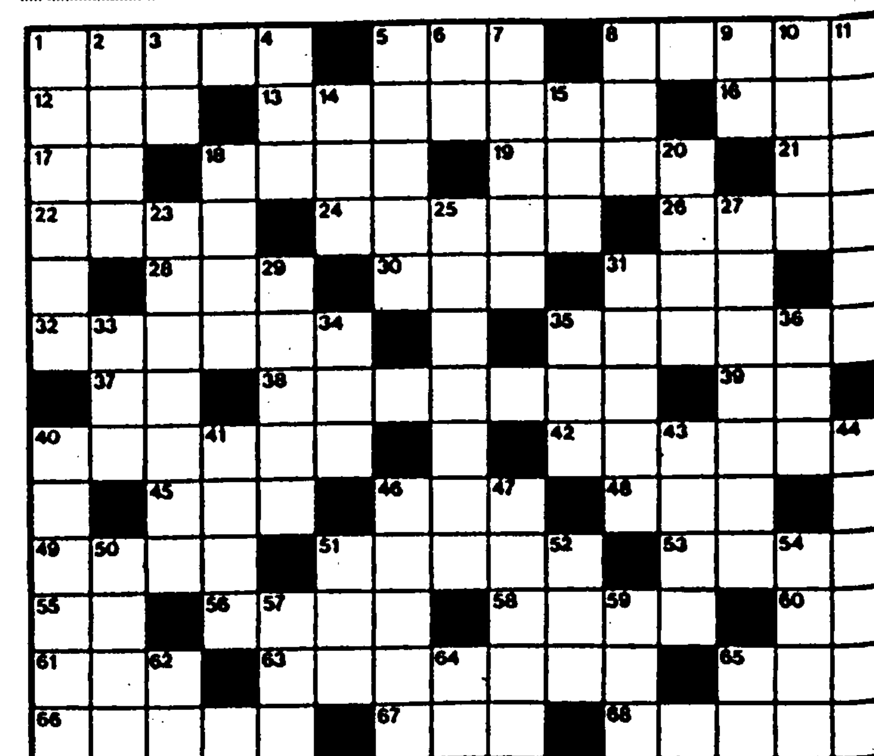
Gezonde natuurlijke voeding is belangrijk: verse groente en groentesappen (wortelen); vermijd koffie en andere cafeïne houdende dranken. Gebruik liever verse vruchtensappen of verse fruit.

Er kunnen verschillende punten gebruikt worden om bovenstaande klachten te verhelpen. Om de psychische klachten te behandelen worden meestal enkele punten op de rug gebruikt. Deze punten liggen ter hoogte van het bh-bandje, net onder de schouderbladen. Tevens kunnen er ook punten gebruikt worden op het been. Nu maar afwachten of u een afspraak bij de acupuncturist kunt plannen...

Kruiswoord puzzel

HORIZONTAAL: 1. kwelling; 5. onwetend; 8. hemels wezen; 12. opstandje; 13. bloem; 16. vlaktemaat; 17. ongehuwd; 18. uurwerk; 19. pluk; 21. deel van de bijbel; 22. geheimschrift; 24. specerij; 26. vracht; 28. elasticiteit; 30. troefkaart; 31. laagte; 32. hoop; 35. vaartuig; 37. rund; 38. bestuurster; 39. helium; 40. namiddagdienst; 42. theatraal uitgesproken woordenreeks; 45. Europeaan; 46. boom; 48. vreemde munt; 49. overwinning; 51. stukje hout; 53. Egyptische godin; 55. dat is; 56. knol; 58. bedwelming; 60. deel van de bijbel; 61. ik; 63. hond; 65. in orde; 66. korting; 67. groente; 68. veerkrachtige draad.

VERTIKAAL: 1. rechtsgeding; 2. spel; 3. bijwoord; 4. bittere vloeistof; 5. beddegoed; 6. voorzetsel; 7. logeergelegenheid; 8. een zekere; 9. bevel; 10. Griekse god; 11. schrijfteken; 14. oneffenheid; 15. deel van het hoofd; 18. insnijding; 20. gebouw; 23. week; 25. open wandelgang; 27. tenminste; 29. insekt; 31. hoeveelheid; 33. dicht; 34. vod; 35. paardje; 36. gelofte; 40. richttoestel; 41. vrucht, 43. tocht; 44. vogel; 46. babysitter; 47. meisjesnaam; 50. echtgenoot; 51. vruchtensap; 52. bijbelse figuur; 54. Peruaans vorst; 57. droogvloer; 59. priem; 62. rivier in Rusland; 64. namelijk; 65. onder anderen.

Winnaar vorige week

UIT HET GROTE aantal inzendingen van de Amigoe Puzzel van verleden week is uiteindelijk als gelukkige winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

Lucia M. Halman
Nijlweg 4
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie afhalen op het kantoor van de Amigoe: Curaçao - Scherpenheuvel z/n, tot drie uur n.m.; Aruba - Kaya G.F. Betico Croes 110 tijdens kantooruren.
Oplossingen moeten ingediend zijn op Curaçao vóór donderdagmorgen tien uur en op Aruba vóór woensdag middag vijf uur.
Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden:

AMIGOE PUZZEL

Curaçao: POB 577, Aruba: Caya G.F. Betico Croes 110 en Bonaire: Kaya Gobernador Debrot 152 t.n.v. Hubert Linkels.

Oplossing vorige week

HORIZONTAAL: 1. pruim; 5. tip; 8. meeuw; 12. ook; 13. erecode; 16. are; 17. re; 18. open; 19. leng; 21. ei; 22. trek; 24. pupil; 26. rent; 28. mep; 30. Els; 31. tot; 32. estrik; 35. helaas; 37. te; 38. oorzaak; 39. ga; 40. kaneel; 42. rekest; 45. ten; 46. set; 48. nar; 49. aren; 51. ecrin; 53. leer; 55. ri; 56. sago; 58. neef; 60. rb.; 61. tee; 63. lorgnet; 65. nto.; 66. smoes; 67. ere; 68. soest.

VERTIKAAL: 1. portie; 2. roer; 3. uk; 4. mep; 5. tenue; 6. i.c.; 7. polis; 8. men; 9. e.a.; 10. uren; 11. weitas; 14. rep; 15. del; 18. oker; 20. grol; 23. entente; 25. plezier; 27. etagere; 29. pioen; 31. teken; 33. sta; 34. kol; 35. har; 36. aas; 40. kwarts; 41. eens; 43. kalf; 44. tarbot; 46. score; 47. tinne; 50. riem; 51. ego; 52. nee; 54. erts; 57. als; 59. ets; 62. e.o.; 64. gr.; 65. ne.